

2020
CRNOGORSKA PRIVREDA

ANALIZA POSLOVANJA CRNOGORSKE PRIVREDE U 2020. GODINI

UVOD 7

1. STANJE U EKONOMIJI 9

- 1.1. MAKROEKONOMSKI INDIKATORI 11
- 1.2. TEKUĆI RAČUN PLATNOG BILANSA 15
- 1.3. STRANE DIREKTNE INVESTICIJE 17
- 1.4. CRNA GORA IZ UGLA MEĐUNARODNIH INSTITUCIJA 19

2. UTICAJ PANDEMIJE IZAZVANE VIRUSOM COVID-19 NA PRIVREDU 23

3. POSLOVANJE PO SEKTORIMA 29

- 3.1. POLJOPRIVREDA I PREHRAMBENA INDUSTRIJA 31
- 3.2. ŠUMARSTVO, DRVNA INDUSTRIJA, GRAFIČKA I IZDAVAČKA DJELATNOST 35
- 3.3. ENERGETIKA I RUDARSTVO 38
- 3.4. METALURGIJA I METALOPRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA 40
- 3.5. TRGOVINA 42
 - 3.5.1. UNUTRAŠNJA TRGOVINA 42
 - 3.5.2. ROBNA RAZMJENA SA INOSTRANSTVOM 44
 - 3.5.3. POSREDNIČKE USLUGE U SPOLJNOJ TRGOVINI 46
- 3.6. TURIZAM I UGOSTITELJSTVO 48
- 3.7. SAOBRAĆAJ 52
- 3.8. INFORMACIONO - KOMUNIKACIONE TEHNOLOGIJE 54
- 3.9. BANKARSTVO I USLUGE OSIGURANJA 58
- 3.10. GRAĐEVINARSTVO 60
- 3.11. KOMUNALNA PRIVREDA 62
- 3.12. MALA I SREDNJA PREDUZEĆA 65

4. OBRAZOVANJE I TRŽIŠTE RADA 69

- 4.1. OBRAZOVANJE 71
- 4.2. TRŽIŠTE RADA 72
 - 4.2.1. TROŠKOVI RADA 73
 - 4.2.2. FORMALNA I NEFORMALNA ZAPOSLENOST 75

5. ZAKONODAVSTVO 77

6. ZAKLJUČCI I PREPORUKE 91

7. POSLOVANJE PRIVREDNIH SUBJEKATA SHODNO FINANSIJSKIM ISKAZIMA ZA 2019. GODINU 101

8. PRILOZI 107

UVOD

»Analiza poslovanja crnogorske privrede u 2020. godini« predstavlja sveobuhvatan prikaz stanja ekonomije kroz sagledavanje makroekonomskih pokazatelja i poslovanja privrede po sektorima. Dokument sadrži predloge mjera za prevazilaženje uticaja aktuelne krize, valorizaciju razvojnih potencijala, diversifikaciju privrednih aktivnosti, te unapređenje poslovnog ambijenta.

Kriza izazvana pandemijom Covid-19, koja ima dalekosežne posljedice na globalnu ekonomiju, zatekla je našu zemlju na putu dinamičnog ekonomskog i sveukupnog razvoja. Višegodišnji pozitivni trendovi zaustavljeni su usljed smanjenja aktivnosti u svim sektorima, a posebno turističkog prometa koji je jedan od osnovnih pokretača rasta crnogorskog BDP-a.

Privredna komora je početkom novonastale situacije realizovala istraživanje o uticaju pandemije na poslovanje kompanija. Rezultati istraživanja, kao i informacije dobijene u svakodnevnoj komunikaciji sa članicama, bili su osnov za formulisanje predloga ekonomskih mjera podrške poslovnom sektoru.

Privredni subjekti su suočeni sa brojnim izazovima, padom poslovnih aktivnosti, prihoda, likvidnosti, što za posljedicu ima smanjenje broja zaposlenih. Vlada je donijela tri paketa mjera podrške iz oblasti socijalne, kreditne, investicione i fiskalne politike, usmjerenih na cjelokupnu ekonomiju i očuvanje životnog standarda stanovništva. Imajući u vidu da su intenzitet i trajanje pandemije, kao i krajnje posljedice još uvijek neizvjesni, neminovno je dalje prilagođavanje na mikro i makro nivou.

Privredna komora analizira aktuelno poslovanje i daje preporuke za unapređenje poslovnog ambijenta i kreiranje novih mjera pomoći i podrške privredi, vjerujući da će narednu godinu obilježiti oporavak crnogorske ekonomije, što su i prognoze relevantnih međunarodnih institucija.

1

STANJE U
EKONOMIJI

1.1. MAKROEKONOMSKI INDIKATORI

Globalni ekonomski rast¹ u 2019. godini iznosio je 2,8%, što je za 0,7 p.p. manje od rasta u 2018. Procjenjuje se da će svjetska ekonomija u 2020. godini, zbog ekonomske krize izazvane pandemijom koronavirusa, zabilježiti pad od 4,4%, dok se u 2021. godini očekuje rast od 5,2%.

Posmatrano po grupama zemalja najveći napredak u 2019. godini, ostvarile su zemlje u ekspanziji i razvoju sa stopom rasta od 3,7%. U 2020. godini, očekuje se da će ekonomije ovih zemalja zabilježiti pad od 3,3%, dok će u 2021. rasti po stopi od 6,0%. Kina sa 6,1% i Indija sa 4,2% bile su glavni pokretači rasta u ovoj grupi zemalja, a istovremeno i na globalnom nivou. Prognozira se da će kineska ekonomija i u ovoj godini rasti 1,9%, a u idućoj po stopi od 8,2%, dok će Indija zabilježiti pad od 10,3% u 2020. i rast od 8,8% u 2021. godini.

Ostvarena stopa rasta kod naprednih ekonomija u 2019. iznosi 1,7% i manja je za 0,5 p.p. u odnosu na prethodnu godinu. Nosioc rasta u okviru ove grupe zemalja su SAD (2,2%), dok je privreda eurozone ostvarila rast od 1,3%, a japanska privreda 0,7%. U 2020. godini očekuje se pad od 5,8%, a u 2021. rast od 3,9%.

Ekonomija EU, u 2019. godini ostvarila je rast od 1,7%. U 2020. očekuje se pad realne stope od 7,6%, dok se u 2021. godini predviđa rast od 5,0%.

Ekonomski rast u eurozoni 2019. godine je iznosio 1,3%, što predstavlja sporiji rast u odnosu na 2018. (1,8%). Na usporavanje ekonomske aktivnosti posebno su uticala kretanja u njemačkoj ekonomiji, gdje je godišnja stopa rasta od 0,6% bila znatno niža nego u 2018. godini (1,3%). Sve privrede eurozone su zabilježile pozitivnu stopu rasta, od kojih Francuska 1,5%, Italija 0,3% i Španija 2,0%. U 2020. godini projektovan je pad BDP-a od 8,3%, dok se u 2021. očekuje rast od 5,2%.

Prema prognozama MMF-a, grupa evropskih ekonomija u razvoju, kojoj pripada i Crna Gora, u 2019. godini zabilježila je rast od 2,1%, dok se u 2020. očekuje pad od 4,6%. U 2021. prognozirana stopa rasta iznosi 3,9%, pri čemu će pad u 2020. godini i rast u 2021. godini zabilježiti sve zemlje iz ove grupe.

Crnogorsku ekonomiju u prethodnim godinama karakterisala su snažna pozitivna kretanja i visoke stope ekonomskog rasta, što je svrstalo među najbrže rastuće ekonomije Zapadnog Balkana i Evropske unije. U 2017. i 2018. godini BDP je rastao po stopi 4,7%, odnosno 5,1% respektivno.

Pozitivan trend ekonomskih kretanja nastavljen je i tokom 2019. godine, kada je BDP Crne Gore iznosio 4.951,0 mil. eura, a stopa realnog rasta 4,1%. Povećan je obim aktivnosti u građevinarstvu, turizmu, trgovini, zatim u sektoru vađenje rude i kamena, informisanja i komunikacija, kao i većini vidova saobraćaja. Takođe, na tržištu rada zabilježeni su snažni pozitivni trendovi, uz nisku stopu inflacije.

Makroekonomske prilike u našoj zemlji, tokom 2020. godine, uslovljene su pojavom pandemije izazvane koronavirusom. Loša epidemiološka situacija, drastičan pad agregatne inostrane i domaće tražnje, doveli su do pada cjelokupne ekonomske aktivnosti, posebno u sektorima turizma i saobraćaja.

BDP Crne Gore u prvom kvartalu 2020. godine iznosio je 913,1 mil. eura, a u drugom 900,5 mil. eura. Stope realnog rasta BDP-a iznosile su 2,7% u prvom, odnosno -20,2% u drugom kvartalu.

¹ MMF - World Economic Outlook, oktobar 2020

Tabela 1: **Struktura BDP-a u tekućim cijenama** (u procentima)

Klasifikacija djelatnosti / Godina	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	8,1	7,5	6,9	6,7	6,4
Vađenje rude i kamena	1,1	1,1	1,4	1,1	1,2
Prerađivačka industrija	4,1	3,7	3,8	4,0	3,7
Snadbijevanje električnom energijom	3,5	3,6	2,3	3,5	3,1
Snadbijevanje vodom	1,9	1,8	1,8	1,6	1,7
Građevinarstvo	3,8	5,5	5,6	5,7	6,4
Trgovina na veliko i malo, popravka motornih vozila i motocikala	12,3	12,1	13,0	12,6	12,5
Saobraćaj i skladištenje	3,7	4,0	4,2	4,2	4,1
Usluge pružanja smještaja i ishrane	7,5	7,1	7,5	7,3	7,8
Informisanje i komunikacije	4,2	3,9	3,7	3,7	3,7
Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	4,6	4,4	4,1	4,0	3,8
Poslovanje nekretninama	6,3	5,9	5,7	5,4	5,5
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	2,6	2,4	2,6	3,0	3,1
Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	1,1	1,8	2,1	2,1	2,1
Državna uprava i odbrana i obavezno socijalno osiguranje	7,4	7,4	7,1	6,7	6,7
Obrazovanje	4,3	4,3	4,0	3,8	3,7
Zdravstvo i socijalna zaštita	3,8	3,8	3,7	3,5	3,4
Umjetničke, zabavne i rekreativne djelatnosti	1,5	1,5	1,4	1,8	1,4
Ostale uslužne djelatnosti; Djelatnost domaćinstava kao poslodavca	0,9	1,0	1,0	1,0	1,0
Ukupno	82,7	82,7	81,8	81,8	81,2
Porezi minus subvencije na proizvode	17,3	17,3	18,2	18,2	18,8
BRUTO DOMAĆI PROIZVOD	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Izvor: MONSTAT

Struktura BDP-a u 2019. godini u tekućim cijenama (tabela 1) pokazuje da najveće učešće ima sektor trgovine 12,5%, usluge pružanja smještaja i ishrane 7,8%, državna uprava 6,7%, zatim poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo i građevinarstvo po 6,4% i sektor poslovanja sa nekretninama 5,5%.

Posmatrano po potrošnoj metodi obračuna BDP-a (tabela 2), ekonomska kretanja tokom I i II kvartala 2020. godine karakteriše rast potrošnje države 9,1%. Potrošnja domaćinstava je pala 6,5%, dok se finalna potrošnja smanjila za 3,5% u odnosu na isti period prethodne godine. Negativni uticaj na BDP imao je i pad bruto investicija 15,8% u odnosu na uporedni period prethodne godine. Izvoz roba i usluga u prva dva kvartala bilježi pad od 36,6%, dok je uvoz roba i usluga bio manji za 18%.

U 2019. godini ostvaren je pad ukupne industrijske proizvodnje² od 6,3%. Pad proizvodnje je zabilježen u sektorima prerađivačke industrije 10,0% i snadbijevanja električnom energijom, gasom i parom 7,1%, dok je u sektoru vađenja ruda i kamena zabilježen rast proizvodnje od 20,9%.

Industrijska proizvodnja je za deset mjeseci 2020. godine bila na istom nivou u odnosu na uporedni period prethodne godine.

Posmatrano po sektorima, rast proizvodnje zabilježen je u sektoru vađenja ruda i kamena 6,3%, dok je u sektorima prerađivačke industrije i snadbijevanja električnom energijom, gasom i parom zabilježen pad od 0,9%, odnosno 0,5%.

² MONSTAT

Tabela 2: BDP po potrošnoj metodi (u milionima eura)

Kategorije potrošnje	2016.	2017.	2018.	2019.	I-II Q 2019.	I-II Q 2020.*	Indeks
1 Finalna potrošnja	3.810,6	4.007,7	4.287,5	4.414,7	2.069,8	1.996,8	96,5
1.1 Lična potrošnja domaćinstava	3.035,1	3.215,5	3.424,6	3.533,6	1.681,0	1.572,5	93,5
1.2 Potrošnja države	775,5	792,2	862,9	881,1	388,8	424,3	109,1
2 Bruto investicije	978,5	1.157,4	1.363,9	1.351,8	663,4	558,4	84,2
3 Promjene u zalihama	53,8	141,9	124,3	229,5	85,6	39,0	45,6
4 Saldo izvoza i uvoza roba i usluga	-888,6	-1.007,9	-1.112,6	-1.045,3	-781,3	-780,6	99,9
4.1 Izvoz roba i usluga	1.605,4	1.765,0	1.999,3	2.163,4	749,4	475,0	63,4
4.2 Uvoz roba i usluga	2.494,0	2.772,9	3.111,9	3.208,7	1.530,6	1.255,6	82,0
5 Bruto domaći proizvod	3.954,2	4.299,1	4.663,1	4.950,7	2.037,6	1.813,6	89,0

Izvor: MONSTAT; *preliminarni podaci

U sektoru vađenje ruda i kamena, zabilježen je rast u oblasti: vađenje ruda metala 13,1% i ostalo rudarstvo 2,5%, dok je oblast vađenje uglja zabilježila pad od 5,2%.

U prerađivačkoj industriji, četiri oblasti bilježe rast proizvodnje: duvanskih proizvoda 84,2%, proizvoda od gume i plastike 50,7%, osnovnih farmaceutskih proizvoda i preparata 31,9% i osnovnih metala 7,5%. Pad proizvodnje zabilježen je u 11 oblasti, od čega najviše u oblasti proizvodnje: namještaja 40,3%, hemikalija i hemijskih proizvoda 34,5% i pića 32,9%.

Tabela 3: Makroekonomski indikatori

Naziv indikatora	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	I-IX 2020 (p)
BDP (mil. €)	3.655,0	3.954,0	4.299,0	4.663,0	4.951,0	4.607,3 *
BDP po stanovniku (€)	5.873,0	6.354,0	6.908,0	7.495,0	7.959,0	7.408,7 *
Realan rast (%)	3,4	2,9	4,7	5,1	4,1	-6,8 *
Industrija - indeks proizvodnje	107,9	95,6	95,8	122,4	93,7	100,0 **
Zaposlenost	175.617	177.908	182.368	190.132	203.545	179.549 **
Stopa nezaposlenosti (%)	17,2	21,3	22,1	17,8	16,2	19,3 **
Prosječna neto zarada (€)	480	499	510	511	515	523 **
Priliv SDI (mil. €)	757,4	687,2	659,2	858,1	778,5	506,8
Neto SDI (mil. €)	619,3	371,6	484,3	322,5	305,1	345,4
Bilans tekućeg računa (mil. €)	-401,7	-642,0	-691,5	-792,8	-744,2	-857,1
Bilans tekućeg računa (% BDP)	11,0	16,2	16,1	17,0	15,0	18,6 *
Saldo roba (mil. €)	-1.463,7	-1.657,7	-1.860,1	-2.049,2	-2.065,5	-1.242,7
Saldo usluga (mil. €)	788,9	769,1	851,8	936,6	1.020,2	138,2
Deficit budžeta (mil. €)	-276,1	-122,3	-250,9	-197,0	-144,5	-385,8 **
Deficit budžeta (% BDP-a)	7,6	3,1	5,8	4,2	2,9	8,4 **
Državni dug sa depozitima (mil. €)	2.219,4	2.355,6	2.557,0	2.876,2	3.111,3	3.388,5
Državni dug sa depozitima (% BDP-a)	60,7	59,6	59,5	61,7	62,8	73,5 *

Izvor: MONSTAT, CBCG, ZZZ, Ministarstvo finansija

p - preliminarni podaci

* procjena Ministarstva finansija za 2020. godinu

** podaci za 10 mjeseci

Potrošačke cijene³ u oktobru 2020. godine u odnosu na isti mjesec 2019. u prosjeku su niže za 0,6%, dok su u periodu januar-oktobar 2020. godine, u poređenju sa istim periodom prethodne godine, u prosjeku niže za 0,1%.

Cijene proizvoda i usluga lične potrošnje, mjerene indeksom potrošačkih cijena, u oktobru 2020. godine u odnosu na septembar 2020. u prosjeku su niže za 0,1%. Najveći uticaj na negativnu mjesečnu stopu inflacije imali su pad cijena: voća; usluga smještaja; goriva i maziva za motorna vozila; mlijeka, sira i jaja; hljeba i žitarica.

Posmatrano po glavnim grupama proizvoda i usluga prema namjeni potrošnje, u oktobru 2020. godine u odnosu na prethodni mjesec, zabilježen je pad cijena u grupama: hoteli i restorani (1,4%), prevoz (0,4%), hrana i bezalkoholna pića (0,2%), komunikacije (0,1%), dok je rast cijena zabilježen u grupama: odjeća i obuća (0,3%), namještaj, oprema za domaćinstvo i rutinsko održavanje stana (0,1%) i ostala dobra i usluge (0,1%).

Posmatrano po glavnim grupama proizvoda i usluga prema namjeni potrošnje, u periodu januar-oktobar 2020. godine u odnosu na uporedni period prethodne godine, zabilježen je rast cijena u grupama: alkoholna pića i duvan (2,6%), hrana i bezalkoholna pića (1,7%), zdravlje (1,2%), odjeća i obuća (0,7%), obrazovanje (0,1%), dok je pad cijena zabilježen u grupama: prevoz (5,6%), hoteli i restorani (2,3%), stanovanje, voda, struja, gas i druga goriva (0,8%), namještaj, oprema za domaćinstvo i rutinsko održavanje stana (0,8%), komunikacije (0,6%), rekreacija i kultura (0,3%) i ostala dobra i usluge (0,1%).

Godišnja stopa inflacije u EU (HICP) u oktobru 2020. godine iznosila je 0,3%⁴, a najveću stopu inflacije imale su: Poljska (3,8%), Mađarska (3,0%) i Češka (2,9%).

U 2019. godini prosječno je bilo 203.545 zaposlenih. Indikatori na tržištu rada u 2020. posljedica su pandemije izazvane koronavirusom. U periodu januar-oktobar 2020. prosječno je bilo zaposleno 179.549 lica što je za 12,0% manje u odnosu na uporedni period prethodne godine. Strukturu zaposlenih po sektorima čini: trgovina 19,8%, državna uprava i odbrana, obavezno socijalno osiguranje 11,8%, obrazovanje 7,7%, usluge smještaja i ishrane 7,6%, zdravstvena i socijalna zaštita 6,8%, građevinarstvo i prerađivačka industrija po 6,4%, saobraćaj i skladištenje 6,3% i dr.

U svim sektorima je zabilježen pad prosječnog broja zaposlenih od čega najviše u sektorima: administrativnih i pomoćnih uslužnih djelatnosti 36,1%, usluga smještaja i ishrane 27,8% i poljoprivrede, šumarstva i ribarstva 21,9%, građevinarstva 18,0%, prerađivačke industrije 12,4%, trgovine 11,1%, saobraćaja i skladištenja 9,9%, ostalih uslužnih djelatnosti 9,3% i dr.

Na kraju oktobra 2020. ukupan broj nezaposlenih⁵ je bio 44.811, što je u odnosu na isti period prethodne godine (35.941) više za 24,7%. Stopa nezaposlenosti iznosila je 19,31%, dok je u istom periodu prethodne godine iznosila 15,49%.

Prosječna bruto zarada⁶ u periodu januar-oktobar 2020. iznosila je 782 eura i veća je za 1,4% u odnosu na isti period prethodne godine, dok je prosječna zarada bez poreza i doprinosa (neto) iznosila 523 eura, što predstavlja povećanje od 1,8%.

Najveće prosječne neto zarade ostvarene su u sektoru: finansijskih djelatnosti i djelatnosti osiguranja 960 eura, snadbijevanja električnom energijom, gasom i parom i klimatizacije 911 eura, poslovanja sa nekretninama i vađenja ruda i kamena po 702 eura, dok su najniže zabilježene u sektorima trgovine 384 eura i administrativnih i

3 MONSTAT

4 EUROSTAT

5 Zavod za zapošljavanje

6 MONSTAT

pomoćnih uslužnih djelatnosti 356 eura.

Pad ekonomske aktivnosti, izazvan pandemijom koronavirusa, uticao je na smanjenje naplate budžetskih prihoda u 2020. godini, kako u odnosu na plan, tako i u odnosu na prethodnu godinu. Sprovođenje socio-ekonomskih mjera, u cilju ublažavanja negativnih posljedica pandemije za građane i privredu, kao i dodatno finansiranje zdravstvenog sistema uslovalo je veću javnu potrošnju.

Prihodi budžeta⁷ u periodu januar-oktobar 2020. godine iznosili su 1.302,4 mil. eura, što je za 6,9% manje u odnosu na plan po rebalansu, dok su u poređenju sa istim periodom prethodne godine manji za 12,9%. Najveće negativno odstupanje u odnosu na plan zabilježeno je kod poreza na dodatu vrijednost 13,7%, i akciza 8,8%.

Izdaci budžeta u periodu januar-oktobar 2020. iznosili su 1.688,2 mil. eura i manji su za 1,4% u odnosu na planirane, dok su u poređenju sa istim periodom prethodne godine veći za 8,5%.

U periodu januar-oktobar 2020. godine dinamika kretanja budžetskih prihoda i rashoda uticala je na ostvarenje deficita budžeta u iznosu od 385,8 mil. eura ili 8,4% BDP-a, što je za 22,9% više u odnosu na planirane vrijednosti.

Ukupan državni dug sa depozitima, na kraju trećeg kvartala 2020. godine, iznosio je 3.388,5 eura, ili 73,5% BDP-a⁸, od čega je spoljni dug 3.089,8 mil. eura ili 67,1%, a unutrašnji 570,5 mil. eura ili 12,4% BDP-a. Depoziti su iznosili 271,8 mil. eura ili 5,9% procijenjenog BDP-a.

1.2. TEKUĆI RAČUN PLATNOG BILANSA

Kretanja na tekućem računu platnog bilansa⁹ u prva tri kvartala 2020. godine bila su pod snažnim uticajem krize izazvane pandemijom koronavirusa. Zabilježen je porast deficita tekućeg računa usljed značajno većeg negativnog salda na računu roba i usluga, prije svega zbog smanjenja suficita na računu usluga, kao i pada suficita na računu sekundarnog dohotka. U periodu januar-septembar 2020. deficit tekućeg računa platnog bilansa iznosio je 857,1 mil. eura, što je za 111,8% više u poređenju sa istim periodom prethodne godine.

Spoljnotrgovinski deficit u razmjeni roba i usluga za devet mjeseci ove godine iznosio je 1.104,5 mil. eura, što je za 83,7% više nego u istom periodu 2019.

U robnoj razmjeni sa inostranstvom i dalje je evidentan visok nivo uvozne zavisnosti. Ukupan izvoz roba iznosio je 279,9 mil. eura i bilježi pad od 16,8% u odnosu na uporedni period prethodne godine, dok je uvezeno robe u vrijednosti od 1.522,6 mil. eura, što je manje za 19,8 %.

Obim razmjene usluga iznosio je 849,0 mil. eura, što je 56,7% manje nego u istom periodu prethodne godine. Ukupni prihodi od usluga iznosili su 493,6 mil. eura i bilježe pad od 66,2%, dok su ostvareni rashodi iznosili 355,4 mil. eura i manji su za 29,1%.

⁷ Ministarstvo finansija

⁸ Ministarstvo finansija - procijenjeni BDP u iznosu 4.607,3 mil. eura

⁹ Centralna banka Crne Gore - podaci platnog bilansa u skladu sa novom metodologijom MMF-a

Tabela 4: Tekući račun platnog bilansa Crne Gore (u milionima eura)

	2016.	2017.	2018.	2019.	I-IIIQ 2019.	I-IIIQ 2020.*	Indeks
Tekući račun	-642,0	-691,5	-792,8	-744,2	-404,7	-857,1	211,8
Saldo roba i usluga	-888,6	-1.008,2	-1.112,6	-1.045,3	-601,4	-1.104,5	183,7
Robe	-1.657,7	-1.860,1	-2.049,2	-2.065,5	-1.561,4	-1.242,7	79,6
- Izvoz, f.o.b.	350,8	382,4	436,1	465,6	336,3	279,9	83,2
- Uvoz, f.o.b.	2.008,5	2.242,5	2.485,2	2.531,1	1.897,7	1.522,6	80,2
Usluge	769,1	851,8	936,6	1.020,2	960,0	138,2	14,4
- Izvoz	1.254,6	1.382,4	1.563,4	1.697,8	1.461,4	493,6	33,8
- Uvoz	485,5	530,6	626,8	677,6	501,4	355,4	70,9
Primarni dohodak	34,6	88,3	54,9	16,8	-12,7	62,2	-
- Prihodi	257,8	274,4	303,7	307,9	234,0	217,3	92,9
- Rashodi	223,3	186,1	248,8	291,1	246,7	155,1	62,9
Sekundarni dohodak	212,0	228,4	264,8	284,3	209,4	185,2	88,4
- Prihodi	281,1	303,8	342,4	369,0	271,1	246,7	91,0
- Rashodi	69,1	75,4	77,6	84,7	61,7	61,5	99,7

Izvor: CBCG; *preliminarni podaci

Ostvaren je suficit u iznosu od 138,2 mil. eura, što je za 85,6% manje nego u istom periodu prethodne godine.

Na računu primarnog dohotka ostvaren je suficit u iznosu od 62,2 mil. eura, a na računu sekundarnih dohodaka 185,2 mil. eura, što je za 11,6% manje nego u istom periodu 2019. godine. Ukupni suficit ostvaren po osnovu primarnih i sekundarnih dohodaka tokom prvih devet mjeseci 2020. iznosio je 247,4 mil. eura i veći je za 25,7% u odnosu na isti period prethodne godine.

1.2.1. RAZMJENA USLUGA

U razmjeni usluga Crna Gora konstantno ostvaruje suficit kojim se djelimično ublažava deficit na tekućem računu platnog bilansa.

U prvih devet mjeseci 2020. ukupni prihodi od usluga iznosili su 493,6 mil. eura, što je za 66,2% manje u odnosu na isti period 2019. godine. Negativna kretanja su nastala kao rezultat pada prihoda od turizma za 88,0% i transporta 30,5%. Takođe, pad prihoda je zabilježen i kod građevinskih usluga (8,9%), dok prihodi od poslovnih i ostalih usluga bilježe rast od 8,9%, odnosno 6,0% u odnosu na uporedni period prethodne godine. U strukturi prihoda najveće učešće imaju prihodi ostvareni u oblasti transporta 38,0% i turizma 24,8%.

Rashodi od usluga su iznosili 355,4 mil. eura i manji su za 29,1% u odnosu na uporedni period prethodne godine. Najveće smanjenje rashoda zabilježeno je kod građevinskih usluga i iznosi 54,4%. U strukturi rashoda najveće učešće imaju rashodi od transporta 46,3% i ostalih poslovnih usluga 24,7%.

Tabela 5: **Struktura usluga** (u milionima eura)

	2016.	2017.	2018.	2019.	I-IIIQ 2019.	I-IIIQ 2020.*	Indeks
Saldo usluga	769,1	851,8	936,6	1.020,2	960,0	138,2	14,4
Prihodi	1.254,6	1.382,4	1.563,4	1.697,8	1.461,4	493,6	33,8
Rashodi	485,5	530,6	626,8	677,6	501,4	355,4	70,9
Saldo usluga po vrsti							
Transport	48,8	45,6	64,1	57,3	44,4	23,0	51,8
Turizam - putovanja	775,6	862,4	943,0	1.046,3	978,7	101,4	10,4
Građevinske usluge	5,9	1,8	7,9	-1,2	-2,6	11,1	-
Ostale poslovne usluge	-37,5	-37,7	-39,1	-42,4	-34,0	-2,2	6,5
Ostale usluge	-23,7	-20,3	-39,3	-39,8	-26,5	5,0	-

Izvor: CBCG; *preliminarni podaci

1.3. STRANE DIREKTNE INVESTICIJE

Strane direktne investicije jedan su od generatora ekonomskog razvoja Crne Gore. Ukupan priliv SDI u 2019. godini iznosio je 778,5 mil. eura i manji je 9,3% u odnosu na 2018. Neto priliv SDI je iznosio 305,1 mil. eura, što je 5,4% manje u odnosu na prethodnu godinu.

U periodu januar-septembar 2020. neto priliv stranih direktnih investicija iznosio je 345,4 mil. eura, što je za 52,2% više u odnosu na isti period 2019. godine. Ukupan priliv stranih direktnih investicija iznosio je 506,8 mil. eura i predstavlja pad od 14,3%, što je rezultat pada vlasničkih ulaganja.

U formi vlasničkih ulaganja ostvaren je priliv od 164,3 mil. eura, što čini 32,4% ukupno ostvarenog priliva. U strukturi vlasničkih ulaganja 91,9 mil. eura se odnosilo na investicije u kompanije i banke (pad od 55,4%), dok je priliv po osnovu ulaganja u nekretnine iznosio 72,4 mil. eura (pad od 44,1%). Priliv SDI u formi interkompanijskog duga iznosio je 311,9 mil. eura ili 61,5% ukupnog priliva, što je za 32,7% više nego u istom periodu prethodne godine.

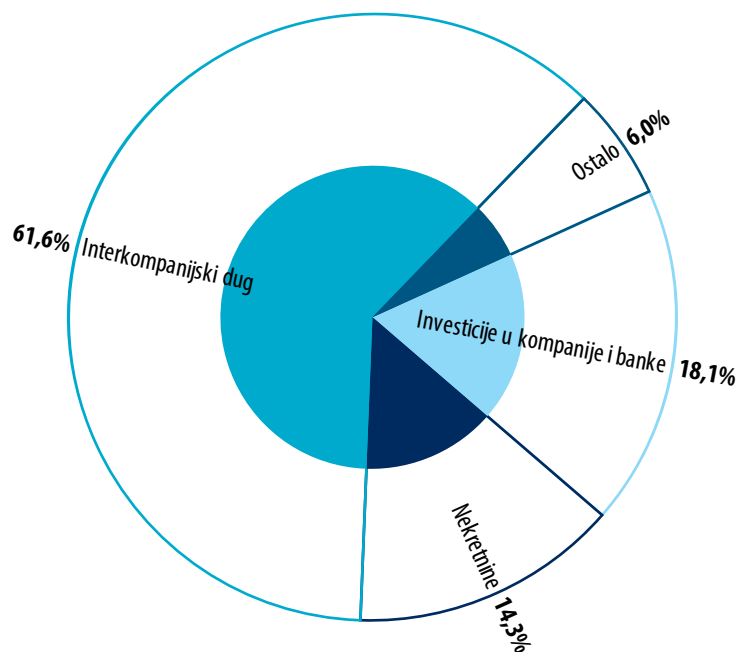
Tabela 6: **Strane direktne investicije** (u milionima eura)

	2016.	2017.	2018.	2019.	I-IX 2019.	I-IX 2020.*	Indeks
Investicije u kompanije i banke	175,4	228,8	337,2	242,3	206,2	91,9	44,6
Interkompanijski dug	186,9	248,0	301,0	321,9	235,0	311,9	132,7
Nekretnine	133,1	147,2	181,7	178,0	129,7	72,4	55,8
Ostalo	191,9	35,2	38,2	36,3	20,8	30,6	147,1
Ukupan priliv	687,2	659,2	858,1	778,5	591,7	506,8	85,7
Ukupan odliv	315,6	174,9	535,6	473,3	364,8	161,4	44,2
Neto SDI	371,6	484,3	322,5	305,1	226,9	345,4	152,2

Izvor: CBCG; *preliminarni podaci

Ukupan odliv SDI u periodu januar-septembar 2020. iznosio je 161,4 mil. eura, što je za 55,8% manje u odnosu na isti period 2019. godine. Odliv po osnovu ulaganja rezidenata u inostranstvo iznosio je 19,7 mil. eura, dok su povlačenja sredstava nerezidenata investiranih u našu zemlju iznosila 141,7 mil. eura.

Grafik 1: Struktura SDI za period januar - septembar 2020.

Izvor: CBCG

U strukturi ukupnog priliva SDI učešće investicija u kompanije i banke iznosi 18,1%, interkompanijskog duga 61,6%, ulaganja u nekretnine 14,3%, dok je priliv ostalih investicija iznosio 6,0%.

Tabela 7: Priliv SDI po zemljama (u milionima eura)

Zemlja	I - IX 2020.	
	Vrijednost (bruto)*	Učešće u %
Kina	70,4	13,9
Ruska Federacija	46,7	9,2
Švajcarska	44,1	8,7
Italija	43,4	8,6
SAD	22,7	4,5
UAE	22,5	4,4
Njemačka	20,3	4,0
Holandija	17,3	3,4
Srbija	15,8	3,1
Turska	10,9	2,2
Ukupno 1-10	314,1	62,0
Ostale zemlje	192,7	38,0
Ukupan priliv	506,8	100,0

Izvor: CBCG; *preliminarni podaci

Posmatrano po zemljama, najviše ulaganja u periodu januar-septembar 2020. godine, bilo je iz Kine 13,9%, Ruske Federacije 9,2%, zatim Švajcarske 8,7% i Italije 8,6%.

U cilju ubrzanja ekonomskog rasta, neophodno je nastaviti sa aktivnostima na stvaranju uslova za privlačenje stranih direktnih investicija u nove razvojne projekte u energetici, turizmu, poljoprivredi i prerađivačkoj industriji, kao i drugim sektorima.

1.4. CRNA GORA IZ UGLA MEĐUNARODNIH INSTITUCIJA

SVJETSKA BANKA

Ekonomije zemalja na Zapadnom Balkanu su prethodnih godina ostvarivale dinamične stope rasta. Međutim, Svjetska banka je u nekoliko posljednjih izvještaja prognozirala njihovo usporavanje u 2020. godini, koje je uslovljeno nizom faktora. Prema jesenjem izvještaju iz 2019. godine, regionalni rast u 2020. godini prognozirani je na 3,6%, dok je procjena za Crnu Goru iznosila 2,8%.

Uzimajući u obzir pandemiju koronavirusa, Svjetska banka u posljednjem izvještaju prognozira da će region Zapadnog Balkana u 2020. godini ući u recesiju. U svijetlu velikih neizvjesnosti koje uzrokuje pandemija, predviđa se da će u regionu Zapadnog Balkana doći do pada BDP-a od 4,8%. Primarni uzroci su pad domaće i inostrane tražnje, kao i poremećaji u lancima snadbijevanja, naročito početkom godine kada su širom svijeta zemlje uvele oštre mjere za suzbijanje pandemije.

Očekuje se da će se rast u regionu značajno obnoviti u srednjoročnom periodu, kako se ekonomija bude postepeno vraćala u normalu, ali to zavisi i od dužine i intenziteta trenutne krize, kao i od toga šta će kreatori politika učiniti za prevazilaženje pandemije.

Kriza nastala usljed pandemije koronavirusa, prouzrokuje negativnu stopu rasta crnogorske ekonomije u ovoj godini, prvenstveno zbog pada u sektoru turizma, koji ima multiplikativne efekte na druge sektore.

Tabela 8: Svjetska banka - Realni rast BDP-a (u procentima)

	2019.	2020. (procjena)	2021. (prognoza)	2022. (prognoza)
Albanija	2,2	-8,4	5,0	3,9
BiH	2,6	-3,2	3,0	3,5
Kosovo	4,2	-8,8	3,7	4,9
Crna Gora	4,1	-12,4	6,9	4,2
Sjeverna Makedonija	3,6	-4,1	3,6	3,5
Srbija	4,2	-3,0	2,9	3,3
Zapadni Balkan	3,6	-4,8	3,5	3,6
EU27	1,5	-8,4	4,5	..

Izvor: Svjetska banka - Redovni ekonomski izvještaj za Zapadni Balkan br. 18, jesen 2020. godine

Nakon rasta od 2,7% u prvom kvartalu, BDP je u drugom kvartalu manji za 20,2%, prvenstveno usljed naglog pada privatne potrošnje i investicija. Usljed prekida međunarodnih putovanja i snažnog drugog talasa pandemije, turistička sezona 2020. jedna je od najlošijih.

U poslednjem izvještaju, Svjetska banka je revidirala procjenu rasta crnogorske ekonomije sa -5,6% na -12,4%, dok se za 2021. godinu prognozira oporavak ekonomije po stopi od 6,9%.

MEĐUNARODNI MONETARNI FOND

U izvještaju iz oktobra 2019. godine, MMF je prognozirao da će crnogorska ekonomija tokom 2019. rasti umjerenom stopom od 3,0%, usljed završetka autoputa, a u 2020. godini po stopi od 2,5%.

U najnovijem izdanju Regionalnih ekonomskih izgleda od oktobra 2020. godine MMF je promijenio prognoze za Crnu Goru, prema kojima će ekonomija imati pad od 12,0% u odnosu na projektovanih 9,0% iz junskog izvještaja.

Tabela 9: MMF - Realni rast BDP-a (u procentima)

	2019.	2020. (procjena)	2021. (prognoza)	2022. (prognoza)
Albanija	2,2	-7,5	6,1	5,8
BiH	2,7	-6,5	5,0	4,0
Kosovo	4,0	-7,5	6,0	3,7
Sjeverna Makedonija	3,6	-5,4	5,5	4,5
Crna Gora	3,6	-12,0	5,5	4,2
Srbija	4,2	-2,5	5,5	6,0
Zapadni Balkan	3,5	-5,0	5,5	5,2

Izvor: MMF - Regionalni ekonomski izgledi za Evropu, oktobar 2020. godine

EVROPSKA BANKA ZA OBNOVU I RAZVOJ

Evropska banka za obnovu i razvoj korigovala je u poslednjem izvještaju projekcije pada BDP-a za 2020. godinu u gotovo svim zemljama regiona. Kolaps turizma, poremećaji u globalnim lancima snadbijevanja i pad priliva doznaka i stranih direktnih investicija, rezultirali su padom ekonomske aktivnosti koji se za region Zapadnog Balkana procjenjuje na -5,1%.

Tabela 10: EBRD - Realni rast BDP-a (u procentima)

	2019.	2020. (prognoza)	2021. (prognoza)
Albanija	2,2	-9,0	4,5
BiH	2,6	-5,0	3,0
Kosovo	4,2	-5,0	4,0
Crna Gora	3,5	-9,0	5,0
Sjeverna Makedonija	3,6	-5,0	3,0
Srbija	4,2	-3,5	3,0
Zapadni Balkan	3,5	-5,1	3,4

Izvor: EBRD - Regionalni ekonomski izgledi za Evropu, septembar 2020. godine

Prema projekciji EBRD-a, iz maja 2020. godine, ekonomija Crne Gore je u 2019. godini rasla umjerenim intenzitetom po stopi od 3,5%. Prošlu godinu je obilježio završetak radova na postavljanju podmorskog elektroenergetskog kabla između Crne Gore i Italije, pad industrijske proizvodnje i rekordni rezultati u turizmu.

Međutim, proglašenjem pandemije koronavirusa došlo je do jakih ekonomskih šokova, prvenstveno zbog uticaja na sektor turizma. U najnovijem izvještaju EBRD-a iz septembra 2020. godine, prognoziran je pad BDP-a za 9,0% u ovoj godini, dok se već 2021. očekuje snažan oporavak ekonomije po stopi od 5,0%.

BEČKI INSTITUT ZA MEĐUNARODNE EKONOMSKE STUDIJE

U najnovijem izvještaju Bečkog instituta za međunarodne ekonomske studije navodi se da je pandemija Covid-19 uzrokovala negativne posljedice na crnogorsku ekonomiju, uglavnom zbog relativno visokog učešća turizma u BDP-u. Dolasci turista manji su za 77,9% u prvih osam mjeseci tekuće godine, što se odrazilo na zaposlenost, a takođe evidentan je i pad stranih direktnih investicija. Prognozira se pad crnogorske ekonomije od 9,0% u 2020. godini, nakon čega se očekuje djelimični oporavak turizma i ukupan rast od 5,0% u 2021.

IZVJEŠTAJ O LAKOĆI POSLOVANJA

U novom izvještaju Svjetske Banke o lakoći poslovanja 2020, Crna Gora zauzima 50. mjesto na listi od 190 rangiranih zemalja. U odnosu na prošlogodišnji izvještaj, rang pozicija Crne Gore je nepromijenjena, dok je ukupan broj bodova, na osnovu deset ocjenjivanih oblasti, povećan sa 72,7 na 73,8. Najznačajniji napredak od čak 35 mjesta ostvaren je u oblasti dobijanja građevinskih dozvola, dok je u oblasti prekogranična trgovina Crna Gora poboljšala poziciju za šest mjesta.

Tabela 11: Crna Gora u Izvještaju Svjetske banke o lakoći poslovanja

Indikator	DB 2018	DB 2019	DB 2020
Pokretanje biznisa	60	90	101
Izdavanje građevinskih dozvola	78	75	40
Dobijanje priključka za električnu energiju	127	134	134
Registrowanje nepokretnosti	76	76	83
Dobijanje kredita	12	12	15
Zaštita manjinskih investitora	51	57	61
Plaćanje poreza	70	68	75
Prekogranična trgovina	44	47	41
Izvršenje ugovora	42	44	44
Rješavanje problema nesolventnosti	37	43	43
Rang	42	50	50

Izvor: Svjetska banka Doing Business 2020

GLOBALNI INDEKS KONKURENTNOSTI

Izvještaj koji objavljuje Svjetski ekonomski forum ispituje odnose između konkurentnosti, zajedničkog prosperiteta i održivosti životne sredine, pokazujući da je, kroz jednu sveobuhvatnu, održivu i inkluzivnu agendu rasta, ove ciljeve moguće ostvarivati zajedno. Kao jedan od najvećih aktuelnih izazova na putu unapređenja konku-

rentnosti zemalja, navode se trgovinske i geopolitičke tenzije koje povećavaju neizvjesnost na međunarodnom robnom i finansijskom tržištu.

Metodološki pristup (GCI 4.0) prilikom mjerenja konkurentnosti ekonomije jedne zemlje, zasniva se na analizi 103 relevantna indikatora organizovana u 12 tzv. stubova konkurentnosti koji pokreću produktivnost i rast.

Crna Gora na rang listi za 2019. godinu zauzima 73. mjesto, sa ukupnim rezultatom od 60,8 poena, što je na nivou svjetskog prosjeka koji iznosi 60,7. Posmatrajući region Zapadnog Balkana, najbolje je rangirana Republika Srbija (72), dok je država sa najmanje konkurentnom ekonomijom u regionu Bosna i Hercegovina (92).

Tabela 10: Crna Gora – Globalni indeks konkurentnosti

	<i>Rang (1-141)</i>	<i>Rezultat (1-100)</i>
GCI 2019 (141)	73	60,8
GCI 2018 (140)	71	59,6
Institucije	53	57
Infrastruktura	83	64
ICT primjena	57	63
Makroekonomska stabilnost	104	70
Zdravlje	65	81
Obrazovanje i vještine	53	69
Tržište proizvoda	42	59
Tržište rada	26	68
Finansijski sistem	44	68
Veličina tržišta	134	29
Poslovna dinamika	50	64
Inovacije	69	38

Izvor: Svjetski ekonomski forum, Globalni indeks konkurentnosti 2019

2

UTICAJ PANDEMIJE IZAZVANE VIRUSOM COVID 19 NA PRIVREDU

Pojava koronavirusa je, pored snažnog uticaja na društvo, izazvala veliki ekonomski šok, kako za Evropu, tako i za čitav svijet. Zatvaranje međunarodnih granica radi sprečavanja širenja epidemije dovelo je do poremećaja svjetskog lanca snadbijevanja, nestabilnosti na finansijskim tržištima i značajnog pada ekonomske aktivnosti, posebno u sektorima turizma, saobraćaja i trgovine.

Crna Gora je ostvarivala pozitivne stope rasta prethodnih godina sve do izbijanja pandemije izazvane koronavirusom. Negativan uticaj, izazvan novim okolnostima, odrazio se na privredu u cjelini, posebno u sektorima koji su bili ključni generator rasta. Posljedice se ogledaju u padu prihoda, porastu nezaposlenosti, povećanju broja blokiranih preduzeća, kao i rastu ukupnih dugova.

Nakon rasta od 4,2%, u prvom kvartalu, privatna potrošnja, kao jedna od glavnih determinanti ekonomskog rasta, zabilježila je pad u drugom kvartalu 15,6% usljed značajnog smanjenja prihoda od turizma, zaposlenosti i zarada, kao i povećanja štednje zbog neizvjesnosti izazvane krizom. Takođe, smanjenje doznaka iz inostranstva za 5,7% u odnosu na isti period prethodne godine, uticalo je na pad potrošnje domaćinstva. U prvih devet mjeseci prihodi od turizma niži su za 88,0%, a pad je zabilježen i u sektorima transporta 30,5%, trgovine 18,3% i građevinskih usluga 9,0%.

Crna Gora je posebno pogođena velikim padom u turizmu, koji je centralni pokretač rasta, a čiji prihodi su dostigli iznos od 1,1 mlrd. eura, što je u visini od 22% BDP-a u 2019. godini. Učešće turizma u BDP-u je 7,8%, ali je indirektni uticaj značajno veći, usljed multiplikativnih efekata na druge sektore.

Investicije kao jedna od ključnih odrednica rasta crnogorske ekonomije u proteklih nekoliko godina, usljed neizvjesnosti na tržištu i veće opreznosti stranih ulagača, takođe bilježe pad.

Neposredno nakon uvođenja prvih mjera Nacionalnog koordinacionog tijela za zarazne bolesti, Privredna komora je realizovala istraživanje o uticaju pandemije izazvane virusom Covid-19 na poslovanje. Rezultati istraživanja, kao i informacije dobijene u neposrednoj, svakodnevnoj komunikaciji sa članicama, predstavljali su osnovu za formulisanje predloga mjera za podršku privredi, sa kojima su donosioci odluka pravovremeno upoznati.

Pogoršanjem epidemiološke situacije, mnoga su se preduzeća suočila sa teškoćama u održavanju poslovanja, padom produktivnosti, usljed smanjene tražnje, nedostatak finansijskih sredstava i stručne radne snage. Takođe, privredni subjekti koji posluju u određenim djelatnostima bili su prinuđeni da u potpunosti prekinu poslovanje.

Većina anketiranih kompanija (88,1%), saopštila je da pojava koronavirusa ima negativan uticaj na njihovo poslovanje. Svi privredni subjekti ukazali su na pad prihoda, a time i likvidnosti, te otežano izmirivanje tekućih obaveza iz poslovanja, kao i dugoročnih kreditnih obaveza. Mala i srednja preduzeća najčešće posluju na lokalnom nivou, što upućuje na to da se uglavnom bave trgovinom i drugim uslužnim djelatnostima. Uticaj krize ogleda se u padu prodaje i rastućim gubicima.

Najveći pad bilježe uslužne djelatnosti, što je razumljivo imajući u vidu posljedice pandemije koronavirusa na turistički promet. Smanjena potražnja predstavljala je jedan od najvećih izazova na tržištu, zatim blokirani ili usporeni kanali prodaje, naplata potraživanja i teškoće u finansiranju. Usljed navedenog, za veliki broj privrednih subjekata isplata ličnih dohodoka je postala izazov, što, ukoliko pandemija potraje, može uticati na smanjenje broja zaposlenih.

Preduzeća koja pružaju usluge smještaja i ishrane, kao i putničke agencije, suočila su se sa otkazivanjem svih vrsta ugovorenih aranžmana. Sektor trgovine suočio se sa otežanom nabavkom robe (sanitarne procedure na granici i zabrane izvoza iz poje-

dinih zemalja) i smanjenjem prometa (osim osnovnih životnih namirnica, dezinfekcionih sredstava, farmaceutskih i proizvoda za ličnu higijenu). Takođe, veliki izazov za kompanije predstavljalo je i angažovanje vozača, posebno za potrebe prevoza iz zemalja označenih kao žarišta epidemije. Nakon prvog mjeseca pandemije realizacija spoljnotrgovinskih poslova se u najvećoj mjeri normalizovala. Zatvaranjem graničnih prelaza, preduzeća koja se bave prevozom putnika bila su prinuđena da u jednom periodu potpuno obustave poslovanje, dok je prevoz roba i logističkih usluga bio na značajno manjem nivou. Najveći izazov za sektor građevinarstva, pored otežane nabavke materijala i opreme, predstavljao je nedostatak radne snage, uslovljen zatvaranjem granica. Ukoliko se izuzme prerađivačka industrija, u kojoj je bila otežana nabavka sirovina i izvoz gotovih proizvoda, pandemija je najmanji uticaj imala na sektor industrije. Takođe, u periodu sprovođenja ankete, poljoprivredni proizvođači nijesu ukazivali na značajnije probleme u poslovanju, osim u dijelu plasmana određenih vrsta proizvoda (npr. kvalitetnije vrste domaćih sireva, pršuta i dr.), zbog smanjenja tražnje u ugostiteljskim objektima.

Komora je imala aktivnu ulogu u kreiranju mjera podrške ekonomiji. Konsultovana je prilikom donošenja prvog paketa ekonomskih mjera¹ koje su usmjerene na očuvanje likvidnosti privrede i radnih mjesta. Ugroženim preduzećima i preduzetnicima obezbijeđeno je odlaganje poreza na dohodak fizičkih lica i doprinosa za obavezno socijalno osiguranje na 90 dana. Odloženo je plaćanje zakupa državne imovine na 90 dana i obezbijeđena povoljna kreditna podrška privredi kod Investiciono-razvojnog fonda. Uveden je tromjesečni moratorijum na otplatu kredita građana i privrede kod komercijalnih banaka i IRF-a.

Drugim paketom mjera², u čijem je kreiranju Komora takođe aktivno učestvovala stvorene su pretpostavke za očuvanje privrede i životnog standarda građana. Subvencijama za bruto zarade zaposlenih i stimulansima za nova zapošljavanja, pružena je direktna podrška privrednim subjektima. Sva preduzeća kojima je zbog suzbijanja pandemije bio zabranjen rad, izuzeta su od plaćanja fiksnog dijela računa za električnu energiju u aprilu, maju i junu. Drugim paketom je definisan ažurniji povraćaj PDV-a od strane Poreske uprave i Ministarstva finansija, i produžen je limit carinske garancije za odloženo plaćanje carinskog duga (sa 30 dana na 60 dana). U okviru drugog paketa državne pomoći za poljoprivredu i ribarstvo planirana su izdvajanja vrijedna 17 mil.eura.

U trećem paketu Vladinih mjera podrške građanima i privredi za ublažavanje ekonomskih posljedica pandemije koronavirusa³ fokus je stavljen na stvaranje adekvatnog ambijenta za oporavak privrede, uspostavljanje ekonomskih aktivnosti na nivo prije krize i dalji razvoj. Ovaj paket socio - ekonomskih mjera ima za cilj dugoročni održivi razvoj zasnovan na valorizaciji domaćih resursa. Njime su redefinisane pretpostavke drugoročnog razvoja, sa posebnim fokusom na IT sektor, turizam, poljoprivredu i industriju uključujući energetiku, a u cilju diverzifikacije domaće proizvodnje. Pored kratkoročnih socio ekonomskih mjera sadrži i dugoročne mjere do 2024. godine.

Ukupni fiskalni efekat ovih mjera, kroz direktna davanja privredi iz budžeta, investicije države i kompanija u kojima je većinski vlasnik, kao i kroz povoljne kreditne aranžmane kod IRF-a i komercijalnih banaka, za period 2020-2024, iznosi 1,22 milijarde eura.

Ključni instrumenti podrške kroz treći paket ekonomskih mjera su:

- subvencionisanje kamatnih stopa za kreditne linije kod IRF-a i komercijalnih banaka za vrijeme grejs perioda za reprogramiranje postojećih (sektori turizma i

1, 2, 3 Prilog 3 – Ekonomske mjere podrške građanima i privredi za ublažavanje posljedica pandemije koronavirusa koje je donijela Vlada Crne Gore

poljoprivrede) i nove kreditne plasmane (prioritetni razvojni projekti);

- kreiranje povoljnih kreditnih linija (u okviru IRF-a i komercijalnih banaka) namijenjenih finansiranju kratkoročnih i dugoročnih prioritetnih razvojnih projekata, uz subvencionisanje kamata u grejs periodu;
- subvencionisanje zarada zaposlenih u turizmu, ugostiteljstvu i javnom drumskom prevozu, koje su produžene do kraja novembra 2020;
- poreska rasterećenja primjenom niže stope PDV-a za određene oblasti i djelatnosti;
- program konkurentnosti kao direktna bespovratna podrška privredi, sa 17 programskih linija kao što su unapređenje inovativnosti; uvođenje međunarodnih standarda; modernizacija prerađivačke industrije; razvoj klastera; podsticaj direktnih investicija; podsticaj proizvodnih procesa; razvoj zanatstva; podrška digitalizaciji; podrška internacionalizaciji; podsticaj cirkularne ekonomije; podrška malih ulaganja preduzetnika; pružanje mentoring usluga; razvoj preduzetništva i drugo.

Do decembra su u okviru programa pomoći privrednim subjektima isplaćene 236.322 subvencije u ukupnom iznosu od 55,7 mil. eura. Pomoć je dobilo 15.706 preduzeća, odnosno 74.551 zaposleni. Takođe, IRF je odobrio 820 kredita u ukupnom iznosu od 264 mil. eura, kao i reprogram 241 kredita u iznosu od 150 mil. eura.

Prepoznajući finansijske poteškoće sa kojima su se součili crnogorski privrednici uslijed pandemije, lokalne samouprave su u cilju prevazilaženja aktuelne krize i očuvanja radnih mjesta donijele mjere⁴ za racionalizaciju troškova, kako bi stvorile pretpostavke da što više budžetskih sredstava usmjere za pomoć građanima i privredi. Prema ocjeni privrednika, najznačajnije ekonomske mjere i olakšice za privredu koje su donijele sve opštine su odlaganja i/ili umanjenja plaćanja: prireza porezu na dohodak, poreza na nepokretnost, godišnje naknade za pristup sa opštinskih i nekategorisanih puteva, članskog doprinosa turističkim organizacijama, zakupnine poslovnih prostora u vlasništvu opštine, korišćenja prostora na javnim površinama, lokalnih i komunalnih administrativnih taksi, komunalnog opremanja građevinskog zemljišta. Takođe, odlaganje prinudne naplate, kao i naplate usluga lokalnih komunalnih preduzeća, u periodu trajanja epidemije, doprinijelo je održavanju likvidnosti privatnog sektora.

Uzimajući u obzir specifičnosti lokalne privrede, navedene mjere razlikovale su se u obuhvatu, periodu trajanja i iznosu subvencija, odnosno umanjenju obaveza.

Glavni grad umanjio je iznos plaćanja komunalnih taksi za postavljanje otvorene i zatvorene bašte i pokretnih privremenih objekata za period u kojem stranke nijesu koristile prostor na javnoj površini. Opština Bar je za korišćenje prostora na javnim površinama za postavljanje privremenih ugostiteljskih objekata oslobodila zakupce plaćanja lokalne komunalne takse za period od 6 mjeseci, a za ugostiteljske terase na period od 3 mjeseca. Opština Kotor umanjila je obavezu plaćanja naknade za korišćenje javne površine - ugostiteljske terase za 50% za period od 01.06. do 31.08.2020. godine. Opština Tivat oslobodila je privredne subjekte plaćanja svih lokalnih komunalnih taksi za prvih 6 mjeseci 2020. godine. Opštine Andrijevica, Berane i Kolašin oslobodile su ugostiteljske objekte plaćanja lokalnih komunalnih taksi za ljetnje bašte tokom cijele 2020. godine, a Opština Herceg Novi za vrijeme trajanja epidemije. Prijestonica Cetinje oslobodila je obveznike plaćanja komunalne takse za zauzimanje javne površine za taksi stajališta, ugostiteljske terase i pokretne objekte za period od 01.04. do 31.08.2020. godine.

4 Prilog 4 – Mjere lokalnih samouprava za ublažavanje finansijskih posljedica nastalih usljed pandemije koronavirusa

Također, pojedine lokalne samouprave donijele su dodatne, specifične mjere, koje se odnose na subvencionisanje određenog sektora privredne djelatnosti. Opština Mojkovac je kreirala novu mjeru »Sadimo za naše dobro da nas hrani naša zemlja« za podsticaj razvoja poljoprivrede. Mjera podrazumijeva bespovratnu podršku u iznosu od 100% planirane investicije, za nabavku sadnog materijala, nabavku plastenika za proizvodnju povrća, kao i nabavku sadnog materijala za postojeće plastenike minimalne površine od 50 m².

Fleksibilnost male ekonomije, kakva je naša, predstavlja prednost u prevazilaženju krize, a normalizacija globalnih prilika značajno će pomoći oporavku. Model održivog razvoja nije moguće postići u kratkom roku, ali je neophodno definisati strateške smjernice u cilju dugoročnog rasta.

3

POSLOVANJE PO SEKTORIMA

3.1. POLJOPRIVREDA I PREHRAMBENA INDUSTRIJA

Crnogorska poljoprivreda prolazi kroz dinamične promjene tokom poslednjih deset godina. Značajna ulaganja u razvoj ovog sektora doprinijela su rastu proizvodnje hrane, podizanju kvaliteta i unapređenju konkurentnosti. U desetogodišnjem periodu ostvaren je porast bruto vrijednosti proizvodnje za 31%, a prosječna površina poljoprivrednog gazdinstva je povećana sa 4,5 ha na 5,8 ha. Kroz Agrobudžet je usmjereno 326,4 mil. eura bespovratnih sredstava koja su imala pozitivan uticaj na rastuće trendove, kako u biljnoj i stočarskoj proizvodnji, tako i u prehrambenom sektoru. Izdvajanja države za razvoj poljoprivrede u posmatranom periodu su imala rastući trend, tako da je Agrobudžet u 2020. godini u odnosu na 2010. veći 3,6 puta, dok je u odnosu na 2019. veći za 15,8%. Pored toga, u razvoj poljoprivrede se ulaže kroz projekte kao što su IPARD, MIDAS 1 i 2, IFAD. Ostvareni rezultati, sa aspekta povećanja proizvodnje, dostizanja standarda i uvođenja novih tehnologija su ohrabrujući, ali nivo proizvodnje još uvijek ne može u potpunosti da zadovolji domaću tražnju.

Crna Gora je tokom 2017. godine uspješno završila proces akreditacije za IPARD program¹ i dobila ovlaštenje za upravljanje sa 39 mil.eura sredstava EU. Sa dodatnih 12,1 mil. eura iz nacionalnog budžeta i 35,7 mil.eura učešća korisnika programa, kroz IPARD program će se ukupno investirati 87 mil. eura. Do sada su raspisana četiri javna poziva za investicije u poljoprivredna gazdinstva i prerađivačke kapacitete.

U 2019. godini vrijednost otkupa i prodaje proizvoda poljoprivrede, šumarstva i ribarstva od strane poslovnih subjekata i zemljoradničkih zadruga iznosila je 34,92 mil. eura i bila je na nivou iz 2018. godine. Porast otkupa i prodaje registrovan je kod prerađevina od voća, stoke, živine i jaja, žita i ribe, a pad kod voća, povrća, grožđa i mlijeka.

Ukupna robna razmjena poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u 2019. godini, iznosila je 633,5 mil. eura. Uvoz je iznosio 580,3 mil. eura i veći je za 6,8%, dok je izvoz iznosio 53,2 mil. eura i veći je za 3,7%. Usljed povećane turističke tražnje tokom jula i avgusta se uvoze znatno veće količine proizvoda u odnosu na ostatak godine, odnosno 22,4% ukupnog uvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda.

Ostvarena vrijednost otkupa i prodaje proizvoda poljoprivrede, šumarstva i ribarstva² za devet mjeseci 2020. iznosila je 25,13 mil. eura i manja je za 5% u odnosu na uporedni period 2019. godine. Mljekarski sektor je, koristeći interventne mjere za održavanje tržišta od strane Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja (direktna pomoć za plasman gotovih proizvoda), uspio da ostvari rast otkupa mlijeka za 3,4% i proizvodnje sira za 2,5%. Broj zaklanih goveda za devet mjeseci ove godine je manji za 2,8%, ovaca za 20%, živine 19% i svinja 38% u odnosu na ostvarenje iz istog perioda 2019. godine.

Ove godine u stočarskoj proizvodnji 5.336 poljoprivrednih proizvođača je ostvarilo pravo na subvencije koje su u odnosu na prošlu godinu veće za preko 60%. U biljnoj

¹ Korišćenje IPARD sredstava, pruža mogućnost farmerima da unaprijede svoje kapacitete, povećaju produktivnost i ojačaju konkurentnost. IPARD program, takođe, daje priliku farmerima da se pripreme za korišćenje strukturnih fondova za poljoprivredu, koji će im biti dostupni nakon pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji.

² MONSTAT - U ovom segmentu prezentiraju se podaci dobijeni od preduzeća i zemljoradničkih zadruga koje se bave otkupom poljoprivrednih proizvoda neposredno od individualnih proizvođača u cilju prodaje ili prerade otkupljenih proizvoda. Izvještaj podnose i poslovne jedinice (otkupne stanice) u sastavu trgovinskih, industrijskih i drugih preduzeća, ukoliko vrše otkup poljoprivrednih proizvoda. Takođe, prikupljaju se i podaci o realizaciji (prodaji) poljoprivrednih proizvoda iz sopstvene proizvodnje poljoprivrednih preduzeća i zemljoradničkih zadruga i jedinica koje se bave poljoprivrednom proizvodnjom i prodajom, a nalaze se u sastavu nepoljoprivrednih preduzeća.

proizvodnji, za površine pod povrćem, ratarskim kulturama i krmnim biljem subvencije i premije su isplaćene za 1.825 korisnika, od čega je 402 novoprijavljenih u ovoj godini, a subvencionisana je površina od 6.177,65 ha. Za direktna plaćanja po površini za višegodišnje zasade i za organsku proizvodnju, premije su isplaćene za 1.862 korisnika, odnosno oko 20% više proizvođača.

Program otkupa tržnih viškova jagnjadi se realizuje i u ovoj godini u saradnji Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja, IRF-a, Ministarstva rada i socijalnog staranja i Fonda PIO. Planirano je da se od poljoprivrednih proizvođača otkupi 14.000 jagnjadi po cijeni od 2,50 eura/kg, a vršiče ga tri kompanije: Goranović, Mesopromet i HMD.

Krajem oktobra 2020. godine, nakon više od trideset godina, ponovo je krenuo izvoz jagnjadi prema arapskim zemljama, koje su bile tradicionalna tržišta za crnogorske proizvode, što predstavlja novu razvojnu šansu za poljoprivredne proizvođače. Naime, kompanija Mesopromet je ugovorila sa uvoznikom iz Libana, kompanijom »Sleman.CO for live stoke«, izvoz 5.500 grla jagnjadi.

Podaci kompanija koje se bave voćarstvom i vinogradarstvom su, u dijelu roda i kvaliteta proizvoda, veoma ohrabrujući. Vremenske prilike su bile povoljne tako da je proizvodnja voća i vinove loze kvantitativno i kvalitativno bolja u odnosu na prošlu godinu. Kao rezultat investicionih ulaganja u voćarstvo uz korišćenje IPARD sredstava po prvi put su na tržištu plasirane i značajnije količine domaće jabuke, a u narednim godinama se očekuju prinosi koji će moći da zadovolje četvrtinu potreba našeg tržišta za ovom vrstom voća.

Iako je ekonomska aktivnost u periodu pandemije koronavirusa smanjena u mnogim sektorima, kod poljoprivrede i proizvodnje hrane nije bilo zastoja u poslovanju, ali su se negativni efekti odrazili na ostvarene rezultate. Proizvodnja prehrambenih proizvoda u prvih devet mjeseci 2020. bilježi pad od 8,6% u odnosu na isti period 2019. godine, dok je proizvodnja pića smanjena za 33,5%, što je direktna posljedica pandemije koja je uticala na smanjenje turističke tražnje. U preradi duvanskih proizvoda ostvaren je rast od 116,5%.

Izbijanjem pandemije, poljoprivredni proizvođači, posebno manji, suočili su se sa izazovom plasmana proizvoda, koji je djelimično prevaziđen intenziviranjem online prodaje. Putem različitih web platformi, brzo, jednostavno i besplatno, mali proizvođači su promovisali svoje proizvode i ostvarili direktan kontakt sa potrošačima. Ovaj način prodaje je dao rezultate. Ipak, u cilju zaštite potrošača i jačanja povjerenja u domaće proizvode potrebno je raditi na promociji registrovanih proizvođača, odnosno promovisati kupovinu proizvoda čija je ispravnost kontrolisana od strane nadležnih organa.

Smanjena tražnja uslovljena pandemijom uticala je na pad proizvodnje privrednih subjekata iz sektora prehrambene industrije, što je uz ranije prisutne izazove, odnosno snažan pritisak konkurencije iz uvoza i sporu naplatu potraživanja, dodatno otežalo poslovanje. Negativni rezultati najizraženiji su u pekarskoj industriji u kojoj je značajno smanjen obim proizvodnje i asortiman sveden na osnovne proizvode, dok procijenjeni pad prihoda iznosi oko 40%.

U mljekarskoj industriji, sektoru proizvodnje jaja i otkupu voća i povrća pružena je direktna pomoć države proizvođačima kroz interventne mjere u vidu pomoći za plasman proizvoda. Mjere sprovedene u sektoru mljekarstva posebno su bile važne za opstanak. Održana je proizvodnja u mljekarama i sirarama, sačuvana su radna mjesta u proizvodnim pogonima, a posebno važno što je održana stabilnost otkupa mlijeka i sačuvana proizvodnja i prihodi brojnih crnogorskih farmara, kao kooperanata. Pojedine mljekare su zadržale pozitivan trend rasta prihoda, dok je kod većine došlo do pada prihoda i proizvodnje za oko 10%. Za vrijeme pandemije došlo je do

smanjenja uvoza kiselomlječnih proizvoda, te su domaći proizvodi dobili više mjesta na policama trgovina i time postali vidljiviji i dostupniji kupcima. U sektoru proizvodnje jaja zbog nemogućnosti plasmana došlo je do smanjenja proizvodnje, pa su na klanje data mlada jata koja još nijesu bila u punoj nosivosti.

U mesnoj industriji pandemija je direktno uticala na pad prihoda jer su preduzeća iz ove oblasti proizvodnje najviše, pored izvoza, plasirali na domaćem tržištu u vrijeme turističke sezone. Kod većih kompanija proizvodnja je smanjena za oko 10%, dok je kod manjih registrovan pad prihoda od 10% do 50%. Ohrabruje podatak da su proizvođači uspjeli da pronađu alternativu za smanjenu tražnju na domaćem tržištu, te je izvoz za deset mjeseci ove godine porastao za 17,3%.

Na proizvodnju pića pandemija je takođe imala jak uticaj, kako zbog pada prometa u turizmu, tako i zbog uvođenja skraćenog radnog vremena ugostiteljskih objekata ili njihovog zatvaranja. Prodaja vina na domaćem tržištu je manja za 50%, dok je izvoz zabilježio pad od 14%. Kod piva je proizvodnja smanjena za 33%, a izvoz takođe za 14%. Proizvodnja flaširanih voda bilježi pad od 35%.

U konditorskoj proizvodnji je došlo do rasta proizvodnje i prometa i većeg plasmana proizvoda na domaćem tržištu, a registrovan je i porast izvoza za oko 10%.

Robna razmjena sa inostranstvom poljoprivrednim i prehrambenim proizvodima iz godine u godinu bilježi rast. Međutim, zbog pandemije i smanjene turističke tražnje, uvoz hrane je za deset mjeseci 2020. manji za 18,7% u odnosu na uporedni period prethodne godine. Došlo je do pada uvoza skoro svih proizvoda, a najviše riba 63%, jaja 50% i goveđeg mesa 44%. Uvoz pića je manji za 28%, kafe 34%, sira 30% i jogurta 22%. Do povećanja uvoza u odnosu na isti period prošle godine došlo je kod žitarica za 4,8%, ulja 7,3% i stočne hrane za 8,6%.

U periodu januar-oktobar 2020. izvoz poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda je bio manji za 1,9% u odnosu na isti period prethodne godine. Najveće učešće u izvozu imaju piće 24,5%, dimljeni i sušeni proizvodi 19,3%, prerađevine od mesa 12,3%, te voće i povrće 16,7%.

Izvoz povrća je povećan 55% (uglavnom pečurke), voća 4,65%, prerađevina od mesa 35,2%, a sušenog i dimljenog mesa 7,72%. Takođe, povećan je izvoz kakao namaza i čokolade za 14,51%. S druge strane, u odnosu na januar-oktobar prethodne godine najveće smanjenje je zabilježeno kod izvoza vina 44%, eteričnih ulja i sirove kože 19%, stočne hrane 18% i piva 13,5%.

Pokrivenost uvoza izvozom poljoprivredno-prehrambenih proizvoda, za deset mjeseci ove godine iznosila je 9,6%, dok je njihovo učešće u ukupnom izvozu iznosilo 13,3%, a u ukupnom uvozu 22,6%.

Komparativne prednosti za razvoj crnogorske poljoprivrede proizilaze iz raznolikosti klime, reljefa i zemljišta koji omogućavaju proizvodnju širokog asortimana poljoprivrednih proizvoda, od ratarskih i industrijskih usjeva do vinograda i maslinjaka, kontinentalnog i mediteranskog voća i povrća. Takođe, postoje značajni potencijali za dalji razvoj mljekarske i mesoprerađivačke industrije, kao i kapaciteta za prerađu voća i povrća.

DOMAĆI PROIZVODI

Pandemija koronavirusa naglašava potrebu snabdijevanja hranom sa sopstvene teritorije. Poštujući brojna ograničenja usmjerena na zaštitu zdravlja i suzbijanje širenja virusa, usmjereni smo na hranu iz najbližeg okruženja, svježe proizvode, koji sjećaju na rodni kraj, porodične tradicije, djelo svojih najbližih.

U novonastalim uslovima, više nego ikada, u Crnoj Gori postoji potreba da se kroz proces objektivnog informisanja i fer promocije, djeluje na rast svijesti domaćih potrošača o realnom kvalitetu domaćih proizvoda i usluga, i u tom kontekstu postepeno napuštanje i dalje žilavih predrasuda o navodnoj inferiornosti svega što je domaće u poređenju sa svim što je uvezeno. U marketinškom smislu, ovaj proces ima za cilj poboljšanje percepcije potrošača prema domaćem kvalitetu.

Tokom desetogodišnjeg praćenja i analiziranja navika, ponašanja i preferencija potrošača prilikom kupovine proizvoda široke potrošnje, procjene nivoa spremnosti za kupovinu domaće hranu i piće, Privredna komora uočava stalan rast potrošača koji daju prednost domaćim proizvodima u odnosu na uvezene. Rezultati istraživanja iz marta ove godine potvrdili su da se kupovne navike teško mijenjaju, ali ipak ohrabruje podatak da čak 14,6% kupaca više i češće kupuje domaće proizvode nego prije godinu dana. Važan zaključak koji proizilazi iz odgovora potrošača koji stabilno ili povećano kupuju proizvode domaćeg porijekla je taj da to čine prevashodno zbog povjerenja u ove proizvode i njihovog pouzdanog kvaliteta. Posebno ohrabrujući podatak je da 12,7% potrošača procjenjuje da će u narednih 12 mjeseci češće kupovati proizvode domaćeg porijekla, dok većina postojećih kupaca domaćih proizvoda očekuje da će im ostati vjerna i u narednih 12 mjeseci. Ono što bi moglo stimulatивно da djeluje na učestalost kupovine domaćih proizvoda, po ocjeni većine potrošača je povoljnija cijena domaćih artikala u odnosu na inostrane, te njihova dostupnost u maloprodajnim objektima gdje se obično snabdijevaju.

Potrošači u veoma visokom procentu (70-80%) smatraju da treba nastaviti realizaciju projekata Dobro iz Crne Gore, Kupujmo domaće i Domaći ukusi - Dobro.Bolje.Domaće. Pri tome, anketirani smatraju da su najznačajniji efekti ovih projekata jačanje domaće privrede i ekonomije, jačanje povjerenja potrošača u domaće proizvode i poboljšanje kvaliteta proizvoda.

Podaci o ostvarenoj proizvodnji, te o ulaganjima u razvoj poljoprivredne proizvodnje i prerade posljednjih godina, ukazuju na potencijal koji što je moguće prije treba i politikom prodaje i promocije podržati. Pored toga, treba imati u vidu da je otvorenost tržišta i izobilje najraznovrsnijih proizvoda učinilo da Crna Gora ima visok deficit robne razmjene sa inostranstvom, pogotovo kada je u pitanju proizvodnja hrane. Pored uvoza proizvoda za koje ne postoje prirodne mogućnosti za uzgoj, svjedoci smo uvoza i onih proizvoda kojih imamo u dovoljnim količinama i sa izuzetno dobrim kvalitetom. Stalni rast deficita zahtijeva da ovo pitanje postane jedno od glavnih prioriteta države i svih aktera u lancu proizvodnje, prometa i potrošnje.

Kupovinom domaćih proizvoda djeluje se na razvoj nacionalne ekonomije i unapređenje kvaliteta života u Crnoj Gori. Ovakvim aktivnostima podstiče se bolja valorizacija domaćih razvojnih potencijala - vrijednosti crnogorske privrede, kao i tradicionalna proizvodnja koja doprinosi prepoznatljivosti zemlje.

Pivredna komora Crne Gore poziva građane da prioritet u kupovini daju domaćim proizvodima. Na državnoj politici, spremnosti proizvođača, lojalnosti potrošača i svih u stvaranju lanca vrijednosti je da doprinesu rastu domaće proizvodnje, pouzdanosti snabdijevanja i prepoznatljivosti zemlje kao pouzdanog partnera za sve vidove saradnje.

Pored izazova koji su u direktnoj vezi sa pandemijom, privredni subjekti u ovom sektoru kao glavna ograničenja poslovanju navode otežanu naplatu potraživanja i duge rokove plaćanja, nedovoljnu povezanost turističke privrede i velikih trgovačkih lanaca sa proizvođačima, visoke troškove zarada, nedostatak kvalifikovane radne snage, naročito u oblastima prehrambenih tehnologija, te sivu ekonomiju na tržištu otkupa ljekovitog bilja i šumskih plodova.

Takođe, visoke stope PDV-a na primarne poljoprivredne proizvode (riba, jaja), kao i različite stope PDV-a za sirovine i prerađene proizvode (meso i prerađevine od mesa) čine domaće proizvođače manje konkurentnim. Ograničenje poslovanju predstavlja i stopa akcize na prirodne rakije, koja je najveća u regionu, te direktno utiče na slab plasman proizvoda i stvaranje sivog tržišta. Različita stopa poreza na sirovu i prženu kafu predstavlja barijeru u poslovanju prerađivačima sirove kafe, jer ih stavlja u nepovoljniji položaj od uvoznika pržene kafe. Takođe, neadekvatan obračun povraćaja akcize za utrošeno gorivo, koji se vezuje za ostvareni promet, a ne za stvarni utrošak goriva barijera je za proizvođače hljeba, i utiče na povećanje cijene koštanja proizvoda. Privrednici ukazuju da Zakon o zaštiti imovine i lica nepotrebno nameće obavezu za angažovanje profesionalnih osoba za ovu svrhu. Rješavanje pitanja otpadnih voda je finansijski veoma zahtjevno za proizvođače hrane, te smatraju da je potrebno povećati grantove iz IPARD-a za ovu namjenu. Pored toga, ovo pitanje je veoma važno jer riješen sistem otpadnih voda predstavlja preduslov za korišćenje IPARD sredstva za investiranje u prerađivačke kapacitete.

3.2. ŠUMARSTVO, DRVNA INDUSTRIJA, GRAFIČKA I IZDAVAČKA DJELATNOST

Drvena industrija Crne Gore predstavlja jednu od najstarijih privrednih grana sa tradicijom dugom preko 130 godina. Većina preduzeća posluje u sjevernom i sjevero-istočnom dijelu zemlje, u zonama u kojima se nalaze najveći šumski resursi.

Šume pokrivaju 802.500 ha što čini 57,6% teritorije, dok je ukupna dubeća zapremina drveta procijenjena na 122 mil. m³, sa tekućim prirastom od 2,9 mil. m³. U vlasništvu države je 52,3%, a u privatnom 47,7% šuma.

Drvena industrija je grana privrede sa komparativnim prednostima, od kojih se ističu sirovinaska baza, postojeća infrastruktura i tržište. Prerada drveta se skoro u potpunosti oslanja na domaćoj sirovini. Uvoz je prisutan kod izrade pločastog namještaja, repromaterijala za proizvodnju, opremu i drugo.

Proizvodnja u drvnoj industriji je heterogena i čini je: proizvodnja rezane građe, namještaja i građevinske stolarije, parketa, bukovih elemenata, latofleks lajsni i građevinske oplata, drvenih kuća i lameliranih elemenata, broskog poda i lamperije, peleta i drugih proizvoda.

Ukupna ostvarena proizvodnja bruto drvne mase za 2019. godinu iznosila je 174.664 m³ i manja je za 1,1% u odnosu na 2018. Uvoz proizvoda od drveta, hartije, štampe i namještaja iznosio je 177,4 mil. eura, što predstavlja 6,8% ukupnog uvoza, dok je izvoz iznosio 39,8 mil. eura ili 9,6% ukupnog izvoza.

Programom gazdovanja šumama za 2020. godinu planirano je korišćenje 708.235 m³

Tabela 13: Pregled uvoza/izvoza drveta, hartije, štampe i namještaja (u milionima eura)

Proizvod	2018.		2019.		I-X 2019.		I-X 2020.		Indeks	
	uvoz	izvoz	uvoz	izvoz	uvoz	izvoz	uvoz	izvoz	uvoz	izvoz
Drvo	32,4	29,1	39,3	35,0	32,5	27,6	26,0	25,0	79,9	90,5
Hartija	29,9	1,8	32,2	1,9	26,7	1,5	21,0	1,2	78,8	80,4
Štampa	12,2	1,9	11,0	1,7	9,1	1,4	7,2	1,2	79,4	84,4
Namještaj	78,5	1,0	94,8	1,3	79,8	1,0	59,5	1,5	74,6	158,9
Ukupno - šumarstvo i drvoprerađivačarstvo	153,0	33,8	177,4	39,8	148,1	31,5	113,7	28,9	76,8	91,8
Ukupno – CG	2.553,6	400,1	2.600,4	415,5	2.178,5	340,0	1.751,2	286,5		
% u ukupnom	6,0	8,4	6,8	9,6	6,8	9,3	6,5	10,1		

Izvor: MONSTAT

bruto drvene mase (u državnim šumama 541.053 m³, a u privatnim 167.187 m³) i realizacija prihoda u iznosu od 8,5 mil. eura (od čega se 7,1 mil. eura odnosi na koncesione naknade).

Ukupna ostvarena proizvodnja bruto drvene mase za devet mjeseci 2020. godine na nivou je iz uporednog perioda prethodne godine i iznosila je 171.748 m³ drvene mase, od čega četinarar 102.315 m³ i lišćarar 64.437 m³.

U ukupnoj spoljnotrgovinskoj razmjeni za period januar-oktobar 2020. godine, šumarstvo, drvna industrija, grafička i izdavačka djelatnost su učestvovali sa 7,0%, što je na približno istom nivou kao i prethodne godine. Uvoz je iznosio 113,7 mil. eura, što predstavlja 6,5% ukupnog uvoza, dok je izvoz 28,9 mil. eura ili 10,1% ukupnog izvoza.

Postojeći proizvodni programi prerade drveta pretežno su usmjereni na izradu polufabrikata, na izradu proizvoda manje vrijednosti, kao i na proizvodnju pločastog namještaja na bazi ploča iz uvoza, a manje na proizvodnju masivnog i stilskog namještaja.

U cilju eliminisanja aktuelnih slabosti, u narednom periodu je potrebno povećati broj preduzeća koja svoje proizvodne programe i biznis planove zasnivaju na finalnoj proizvodnji, izradi i plasmanu proizvoda veće vrijednosti, povećanju obima proizvodnje i kvaliteta izvoznih proizvoda, a destimulisati izvoz poluproizvoda. Potrebno je da osnova razvoja počiva na visokoj stopi investicija u nabavku nove opreme i novih tehnologija u cilju podizanja tehničko-tehnološkog nivoa proizvodnje. Investiranjem u savremenu tehnologiju odnosno u proizvodne linije sa modernom kompjuterskom opremom postiže se optimalno iskorišćavanje, podizanje konkurentnosti, smanjenje cijene koštanja proizvoda i prisustvo na drugim tržištima.

Pojava pandemije izazvane koronavirusom je ozbiljno narušila poslovanje u drvoprerađivačkom sektoru. Preduzeća su se suočila sa otkazivanjem narudžbi, što je rezultiralo povećanjem zaliha ili padom proizvodnje, te posljedično smanjenjem likvidnosti.

Vlada je u sklopu mjera za prevazilaženje krize izazvane pandemijom koronavirusa preduzela mjere koje su obuhvatile i sektor drvoprerađivačarstva i grafičke industrije i pored odloženih kreditnih i poreskih obaveza isplatila za april i maj 50% minimalne bruto zarade za sve zaposlene.

Šume su na korišćenje date u februaru, te po pitanju sirovine proizvođači nijesu imali zastoja, iako se radilo u otežanim uslovima. Međutim, proizvodnu aktivnost nije obavljao određen broj preduzeća koja nijesu dobila šumu na korišćenje.

Uspostavljanjem novog organizacionog modela gazdovanja šumama u skladu sa Programom reorganizacije koncesionog korišćenja šuma, biće promijenjen koncept

korišćenja i upravljanja državnim šumama, sa njim vezano obezbjeđivanje poslova od javnog interesa, kao i način finansiranja.

U većini slučajeva, neizvjesnost je glavna karakteristika prodaje. Stoga većina preduzeća proizvodi za skladište i zalihe, iako pojedina i dalje uspijevaju plasirati robu prema inostranim kupcima u znatno manjoj količini od dogovorene. Naplata isporučene robe je otežana, što je izazvalo veliku nelikvidnost u ovom sektoru.

Preduzeća koja su plasirala parenu bukovu građu na tržište Egipta, suočila su se sa teškoćama, jer su pri prijemu robe nadležne inspekcije ove države ustanovile nedozvoljeni stepen radioaktivnosti na dijelu robe i zabranile uvoz do okončanja postupka, čime je obustavljena višegodišnja saradnja.

Evropsko i regionalno tržište se polako otvara, te se u narednom periodu očekuje postepeni oporavak tražnje za proizvodima od drveta, ali zbog pada ekonomske aktivnosti u svijetu, cijena ovih proizvoda će biti niža.

U cilju unapređenja mogućnosti za dugoročni plasman proizvoda drvoprerađivači su pokrenuli inicijativu preko Privredne komore, prema Ministarstvu ekonomije i Ministarstvu inostranih poslova za potpisivanje sporazuma o slobodnoj trgovini sa Marokom, UAE, Alžirom i Tunisom, kako bi se olakšao izvoz u ove zemlje.

PROGRAM REORGANIZACIJE KONCESIONOG KORIŠĆENJA ŠUMA

Uspostavljanje novog organizacionog modela gazdovanja šumama u skladu je sa Programom reorganizacije koncesionog korišćenja šuma. Pored promjene koncepta korišćenja državnih šuma, koja se ovim programom uvodi, predstoji i promjena koncepta upravljanja šumama, sa njim vezanog obezbjeđivanja poslova od javnog interesa, kao i finansiranja.

Uspostavljanjem ovog modela će se omogućiti da se državnim šumama gazduje na ekološki održiviji, socijalno odgovorniji i ekonomski efikasniji način. Poslovi na korišćenju šuma će se finansirati direktno iz prihoda od prodaje drveta, odnosno drvnih sortimenata.

Na privredno društvo Šume Crne Gore DOO, će se prenijeti javni i komercijalni poslovi, odnosno gazdovanje državnim šumama i korišćenje državnih šuma van koncesije. U prvoj fazi je planirano davanje radova na izvođenje privrednim subjektima, kao i sopstvenom otpremom, te prodaja drvnih sortimenata, dok je kasnije planirano sopstveno izvođenje radova (u obimu do 20%).

Šume Crne Gore DOO će biti u obavezi da prodaju drvnih sortimenata sprovodi u skladu sa Zakonom o šumama i Zakonom o državnoj imovini (javno nadmetanje i pribavljanje ponuda). Za prodaju drveta na panju, iako bi obim ove prodaje ubuduće trebalo da bude minimalan, sprovodiće se postupak u skladu sa Zakonom o javnim nabavkama.

Ovaj model gazdovanja šumama doprinijeće pravednijoj raspodjeli i efikasnijem korišćenju bogatih prirodnih resursa, što će rezultirati razvojem sektora drvoprerade.

3.3. ENERGETIKA I RUDARSTVO

Energetika kao jedna od strateških grana privrede, predstavlja stub sveukupnog, održivog razvoja Crne Gore. Energetski sektor se razvija u skladu sa usvojenom Energetskom politikom, kao i smjernicama razvoja energetskog sektora Evropske unije, u cilju obezbjeđenja uslova za bezbjedno, pouzdano i kvalitetno snabdijevanje potrošača energijom po konkurentnim cijenama.

Energetski bilans Crne Gore za 2019. godinu obuhvata bilanse električne energije, uglja i naftnih derivata, a podaci pokazuju da se kreću u okviru zacrtanih planova uz blage oscilacije. Ukupna ostvarena proizvodnja električne energije u 2019. godini iznosila je 3.382,42 GWh, što je za 15,25 GWh ili 0,4% manje od plana proizvodnje, dok je ostvarena potrošnja iznosila 3.482,82 ili 98,1% od plana. Gubici na mreži su iznosili 506,52 GWh i manji su za 1,24% od plana.

Rudnik uglja Pljevlja je u 2019. godini ostvario proizvodnju 1,6 mil. tona uglja, što je za 2,4% manje od plana, a Rudnik uglja Berane 43,5 hilj. tona uglja ili 4,02% manje od plana.

Ukupan promet naftnih derivata je bio 0,4 mil. tona ili 2,87% veći od plana, dok je bilans potrošnje prirodnog gasa 8,19% manji od plana.

HE Perućica je proizvela 71%, a HE Piva 95% energije u odnosu na količine predviđene bilansnim planom, dok je TE Pljevlja proizvela 44% više energije u odnosu na plan.

Elektroprivreda Crne Gore je u 2019. uvezla 975 GWh električne energije, dok je izvoz iznosio 552 GWh. Iako je izvoz manji od uvoza, usljed razlika u cijenama po kojima se električna energija uvozila, odnosno izvozila, ostvareni su značajni pozitivni finansijski efekti.

U periodu januar-oktobar 2020. ostvarena je proizvodnja električne energije u iznosu 2.833 GWh, što je na nivou od 82% ukupne planirane proizvodnje u 2020. godini.

Pandemija virusa Covid-19 nije uticala na proizvodnju, ali je zbog smanjene industrijske potrošnje došlo do pada cijena električne energije na tržištima Evrope. Uvoz je za jedanaest mjeseci ove godine iznosio 769.403 MWh, dok je izvoz iznosio 740.684 MWh, uz značajan pozitivan finansijski efekat usljed razlika u cijenama.

Tabela 14: Proizvodnja električne energije (GWh)

	2019.	I-X 2020.	Plan za 2020.
TE "Pljevlja"	1.390	1.342	1.317
HE "Perućica"	952	601	
HE "Piva"	665	539	
Male HE (iz postaja)	80	75	
HE UKUPNO	1.697	1.215	1.823
VE "Krnovo Green Energy"	193	168	
VE "Možura Wind Park"	101	108	
VE UKUPNO	294	276	312
Solarne elektrane	1	0,39	2
Ukupno:	3.382	2.833	3.453

Izvor: COTE

Rudnik uglja Pljevlja je za deset mjeseci 2020. godine ostvario proizvodnju koja premašuje plan. Proizvedeno je 1,3 mil. tona uglja, što je za 3% više i 6,4 mil. m³ otkrivke, odnosno 5% više od planiranog.

Rudnik uglja u Beranama je početkom drugog kvartala obustavio rad, jer je vlasnik Metalfer, na globalnom nivou, usljed pandemije, smanjio poslovanje.

Zbog krize izazvane pandemijom virusa Covid-19 na globalnom nivou je došlo do poremećaja cijena obojenih metala, pa samim tim i do pada cijena rude i koncentrata. Veoma niska cijena aluminijuma u prva tri kvartala, kada se kretala oko 1440 \$/toni, uslovlila je najniže cijene boksita u posljednjih nekoliko godina. Za 10 mjeseci ove godine ukupno je proizvedeno 716.500 tona boksita, što je oko 10% više u odnosu na isti period 2019. Cjelokupna proizvodnja je namijenjena izvozu, ali je zbog pandemije prodajna cijena bila manja za 25% u odnosu na prošlu godinu. Od septembra je evidentan značajniji oporavak cijene aluminijuma na svjetskim berzama, koji je početkom decembra dostigao iznos od preko 2.000 \$/toni.

Cijena nafte na svjetskim berzama je padala i do 20 \$/barelu, što je izazvalo poremećaje u radu naftnih kompanija. Pad potrošnje i smanjenje cijena dovele su ove kompanije na granicu rentabilnosti. Prema procjenama u prvih devet mjeseci promet je pao za 50%, a finansijski rezultati za 70%.

Kriza u petrohemijskom sektoru odrazila se i na planirane istražne radove ugljovodonika u crnogorskom primorju. Naime, istražna bušotina je trebalo da se radi na proljeće 2020. godine, ali sva istraživanja na globalnom nivou su obustavljena, pa tako i u Crnoj Gori.

Hydroenergija je najznačajniji prirodni resurs - 66,5% kapaciteta za proizvodnju struje nalazi se u hidroelektranama. Velike hidroelektrane »Piva« (342 MW – 870 GWh) i »Perućica« (307 MW - 956 GWh) koriste 18,5% ukupnog tehničkog hidro-potencijala za proizvodnju električne energije koji iznosi 4,1 - 5,0 TWh.

Pored navedenih, trenutno se u sistemu nalazi 29 mHE instalisane snage 38,9 MW, od kojih je pet u vlasništvu Elektroprivrede instalisane snage 8,1 MW. Ranije izgrađena mHE Glava Zete trenutno ne proizvodi električnu energiju, jer se nalazi u fazi rekonstrukcije i povećanja kapaciteta.

Procjenjuje se da tehnički vjetroptencijal iznosi približno 900 GWh/godišnje. Najinteresantnije zone za eksploataciju vjetroptencijala, na osnovu studije CETMA, su:

- priobalna područja - sa većim brzinama vjetra preko 6 m/s u prosjeku, i
- brda oko Nikšića sa prosječnim brzinama vjetra u rasponu od 5,5-6,5 m/s.

Trenutno su u elektroenergetskom sistemu vjetropark Krnovo, instalisane snage 72 MW i vjetropark Možura, instalisane snage 46MW, a u izgradnji su još dva vjetroparka Gvozd 54 MW i Brajići 100MW.

Na elektromreži je trenutno i pet malih solarnih elektrana kapaciteta 2,51 MW, a u prvoj fazi je izgradnja velike solarne elektrane kod Ulcinja, koju gradi EPCG u konzorcijumu sa kompanijama Fortum (Finska) i Sterling & Wilson (Indija). Prva faza predviđa izgradnju 50 MW, godišnje proizvodnje 90 GWh, a druga faza 200 MW, godišnje proizvodnje 360 GWh.

Insolacija je u opsegu sličnom drugim južno-evropskim zemljama, te pod pretpostavkom da je prosjek 1.450 kWh/m² godišnje, teoretski potencijal sunčevog zračenja iznosi oko 20 PWh/godišnje.

Stabilnost elektroenergetskog sistema obezbjeđuje termoelektrana Pljevlja instalisane snage 225 MW, koja u godišnjem bilansu električne energije učestvuje sa 41%

(1.390,11 od 3.382,42 GWh u 2019. godini). Remont TE Pljevlja u ovoj godini, po prvi put, u potpunosti su obavile crnogorske kompanije.

Valorizacija bogatih prirodnih resursa, odnosno ulaganja u proizvodne kapacitete, kao i prenosnu infrastrukturu, od izuzetnog je značaja za Crnu Goru jer će, pored povećanja proizvodnje i stabilnosti cjelokupnog elektroenergetskog sistema, predstavljati priliku za angažovanje domaće građevinske operative.

U toku je realizacija investicionih projekata Elektroprivrede, čija je vrijednost preko 206 mil. eura:

- Rekonstrukcija i modernizacija HE Piva –Faza II,
- Rekonstrukcija i modernizacija HE Perućica-Faza II,
- Nastavak korišćenja i fazne rekultivacije deponije Maljevac,
- Ekološka rekonstrukcija TE Pljevlja,
- Ugradnja agregata A8 u HE Perućica snage 58,5 MW,
- Izgradnja VE Gvozd,

a očekuje se početak radova na izgradnji HE Komarnica čija će instalisana snaga biti 172 MW - 227 GWh.

Pored ekonomskih benefita po osnovu tranzita energije, podmorski elektroenergetski kabal između Italije i Crne Gore, predstavlja dodatni podsticaj za investiranje u nove hidro, vjetro i solarne elektrane, što otvara mogućnost za ekspanziju energetskog sektora i prerastanje Crne Gore u značajnog izvoznika električne energije.

3.4. METALURGIJA I METALOPRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA

Kretanja u industriji posljednjih desetak godina uticala su na promjenu strukture same industrijske proizvodnje, posebno prerađivačke. Učešće proizvodnje osnovnih metala u ukupnoj industrijskoj proizvodnji je smanjeno sa 45,7% u 2007. godini na 8,9% u 2019. godini.

U 2019. vađenje ruda metala zabilježilo je rast od 39,9% u odnosu na prethodnu godinu, dok je pad zabilježen u oblastima proizvodnje metalnih proizvoda (9,7%) i proizvodnje osnovnih metala (9%). Vrijednost spoljnotrgovinske razmjene osnovnih metala i metalnih proizvoda u 2019. iznosila je 314,1 mil. eura, što predstavlja pad od 3,8% u odnosu na godinu ranije. U strukturi uvoza najzastupljeniji su bili proizvodi od gvožđa i čelika (103,8 mil. eura), dok se više od polovine vrijednosti izvoza odnosilo na nelegirani aluminijum (62,9 mil. eura).

Vađenje ruda metala u deset mjeseci 2020. bilježi rast od 13,1% u odnosu na uporedni period prošle godine, kao i proizvodnja osnovnih metala 7,5%, dok proizvodnja metalnih proizvoda bilježi pad od 13,7%.

Robna razmjena osnovnih metala i metalnih proizvoda tokom perioda januar-oktobar 2020. godine bilježi pad od 25,3%. Naime, ukupan izvoz metala i metalnih proizvoda je iznosio 69,2 mil. eura (24,1% ukupnog crnogorskog izvoza) što predstavlja

Tabela 15: Osnovni metali i metalni proizvodi (u milionima eura)

Proizvod	2018.		2019.		I-X 2019.		I-X 2020.		Indeks	
	uvoz	izvoz	uvoz	izvoz	uvoz	izvoz	uvoz	izvoz	uvoz	izvoz
Aluminijum i proizvodi od aluminijuma	29,8	76,9	33,1	67,3	27,4	56,0	22,0	47,3	80,5	84,4
- Nelegirani aluminijum	0,1	73,5	0,1	62,9	0,07	52,7	0,1	45,2	185,2	85,8
Gvožđe i čelik	70,9	29,0	65,0	28,3	54,9	25,3	37,4	16,2	68,1	64,0
Proizvodi od gvožđa i čelika	103,8	7,0	103,8	6,9	86,8	6,2	67,0	1,9	77,2	31,0
Bakar i proizvodi od bakra	3,3	5,1	3,2	5,8	2,8	5,0	1,9	3,7	68,4	74,1
Olovo i proizvodi od olova	0,03	0,2	0,1	0,1	0,04	0,1	0,1	0,05	95,2	44,7
Cink i proizvodi od cinka	0,5	0	0,4	0,03	0,4	0,02	0,2	0,02	48,1	57,6
Ukupno – osnovni metali i metalni proiz.	208,3	118,2	205,6	108,5	172,3	92,6	128,6	69,2	74,6	74,7
Ukupno - CG	2.553,6	400,1	2.600,4	415,5	2.178,5	340,0	1.751,2	286,5		
% u ukupnom izvozu/uvozu	8,2	29,5	7,9	26,1	7,9	27,2	7,3	24,1		

Izvor: MONSTAT

smanjenje od 25,3%, dok je uvoz ovih proizvoda manji za 25,4% i iznosio je 128,6 mil. eura (7,3% ukupnog crnogorskog uvoza).

U izvozu ove vrste proizvoda i dalje je dominantan izvoz aluminijuma i proizvoda od aluminijuma u vrijednosti od 47,3 mil. eura, koji je smanjen za 15,6% tokom deset mjeseci ove godine, što se gotovo u cjelini odnosilo na izvoz sirovog aluminijuma (45,2 mil. eura).

Izvoz gvožđa i čelika za deset mjeseci 2020. godine je iznosio 16,2 mil. eura i bilježi pad od 36,0%, dok je izvoz proizvoda od gvožđa i čelika iznosio 1,9 mil. eura i manji je 69,0%.

Izvoz bakra i proizvoda od bakra tokom deset mjeseci 2020. godine bilježi pad od 25,9% u odnosu na isti period prethodne godine i bio je na nivou od 3,7 mil. eura.

Kada je u pitanju uvoz metala i proizvoda od metala, u periodu januar-oktobar 2020. godine najviše su se uvozili proizvodi od gvožđa i čelika 67,0 mil. eura (pad 22,8% u odnosu na uporedni period), zatim gvožđe i čelik 37,4 mil. eura (pad 31,9%), te aluminijum i proizvodi od aluminijuma 22,0 mil. eura (pad 19,5%).

Izbijanjem pandemije koronavirusa kompanije koje se bave proizvodnjom metala suočile su se sa brojnim izazovima. Novonastale okolnosti zahtijevale su aktivno praćenje razvoja događaja u svijetu, te donošenje ad hoc odluka kako bi se proizvodnja sačuvala, odnosno prilagodila padu tražnje i cijena na tržištu. Proizvodni procesi se održavaju, uz otežanu nabavku repromaterijala, a tokom godine izazov su predstavljali i izostanci zaposlenih koji su zaraženi koronavirusom ili su se nalazili u samoizolaciji. Pad obima proizvodnje i finansijskih rezultata, te otežana naplata potraživanja i smanjena likvidnosti preduzeća, direktna su posljedica krize izazvane pandemijom koronavirusa.

Kompanije koje se bave proizvodnjom i preradom aluminijuma suočile su se sa nižim cijenama aluminijuma na berzi tokom prve polovine godine, što je prouzrokovalo značajan pad prihoda. Iako je evidentan oporavak cijena od juna, potražnja za aluminijumom je i dalje niska. Ostvareni obim proizvodnje za period januar-oktobar 2020. godine iznosi 31.906 tona T-ingota, dok je obim proizvodnje legura u formi malih ingota iznosio 648 tona. U ovom periodu investirano je 9,5 mil. eura u pogone za preradu aluminijuma.

U periodu januar-septembar tekuće godine, proizvedeno je 481.110 tona rude

olova i cinka, što je 9,4% više u odnosu na uporedni period 2019. Sadržaj olova iznosio je 0,84%, a cinka 1,72%. Proizvedeno je 2.653,51 tona koncentrata olova, dok je proizvodnja koncentrata cinka iznosila 5.359,58 tona. Najveći uticaj na poslovne rezultate imale su cijene cinka i olova na berzi. Pad cijene cinka u odnosu na uporedni period prethodne godine iznosi 17,5%, dok je pad cijene olova iznosio 9,3%.

U prethodnih nekoliko godina uloženo je 6 mil. eura u geološka istraživanja prostora Brskova i isto toliko u tehnološke projekte potrebne za izdvajanje olova i cinka na istražnom području u okolini Mojkovca. Dosadašnjim istraživanjima, rezerve su potvrđene na preko 30 miliona tona. Vijek eksploatacije do sada istraživanog prostora je 12 godina uz 3 mil. eura godišnje koncesione naknade. Planirana investicija je 130 mil. eura, a direktno u proizvodnji bi bilo uposleno 330 radnika i još toliko kroz povezane djelatnosti. Početak proizvodnje očekuje u prvom kvartalu 2022. godine.

Proizvodnja gotove robe od čelika na godišnjem nivou iznosi 18.000-20.000 tona i u cjelosti se plasira na tržišta zemalja EU i Velike Britanije. Tokom deset mjeseci tekuće godine proizvedeno je 10.953,89 tona gotove robe, a do kraja godine planirana je proizvodnja još oko 2.000 tona gotove robe.

Preduzeća iz sektora industrije prerade metala, takođe, bilježe pad proizvodnje. Usporeno snabdijevanje osnovnim sirovinama, smanjivanje ili otkazivanje narudžbi, te otežano otpremanje robe bili su prvi izazovi sa kojima su se kompanije suočile. Poremećaji na tržištu izazvali su pad tražnje i cijena, što je za posljedicu imalo smanjenje likvidnosti, te znatno lošije rezultate u odnosu na uporedni period iz prethodne godine. Dio preduzeća je tokom godine obustavljao rad zbog nerentabilnog poslovanja, kao i zbog nedostatka stručne radne snage, jer su zaposleni bili zaraženi virusom ili u samoizolaciji.

3.5. TRGOVINA

3.5.1. UNUTRAŠNJA TRGOVINA

Sektor trgovine bilježi pozitivne trendove, a njegovo učešće u BDP-u iz godine u godinu raste. Najveći dio BDP-a stvara se u ovom sektoru, a učešće u 2019. godini je iznosilo 12,5%.

Promet u trgovini na malo u tekućim cijenama u 2019. godini iznosio je 1.507,1 mil. eura, više za 6% u odnosu na 2018. godinu kada je iznosio 1.422,3 mil. eura.

Ostvareni promet u trgovini na malo u tekućim cijenama za period januar-oktobar 2020. iznosio je 1.033,2 mil. eura i manji je za 18% u odnosu na uporedni period prethodne godine, kada je iznosio 1.259,4 mil. eura. Naime, u prva tri mjeseca promet u trgovini na malo imao je rast od 7,4%, ali već od aprila 2020. godine bilježi pad.

Prosječna bruto zarada u sektoru trgovine u periodu januar-oktobar 2020. iznosila je

573 eura i u odnosu na posmatrani period prethodne godine bilježi rast od 1,1%, dok prosječna neto zarada iznosi 384 eura, što je rast od 1,3%.

Udio zaposlenih u sektoru trgovine u ukupnom broju zaposlenih je najveći i čini 19,8%³ u periodu januar-oktobar 2020. godine. U prosjeku je bilo zaposleno 35.482 lica, što je pad od 11,1% u odnosu na uporedni period 2019. godine, kada je u prosjeku bilo zaposleno 39.904 radnika.

Najveći izazov u poslovanju sektora trgovine su otežana naplata potraživanja i blokade računa. Na poslovanje negativan uticaj ima i siva ekonomija, i to u dijelu: ne-registrovanja djelatnosti, neformalnog zapošljavanja, nelegalnog rada nerezidenata, nelegalne prodaje putem novinskih oglasa, interneta, društvenih mreža, kao i neovlašćene prodaje akciznih proizvoda.

Privrednici ističu i da ograničenja u poslovanju predstavljaju: uslovi finansiranja kod poslovnih banaka, nedostatak adekvatno edukovane radne snage, visoki doprinosi na zarade, porez na nepokretnosti (čije se stope razlikuje od opštine do opštine), inspekcijske kontrole i kontrole na granicama.

Posebnu pažnju zavređuje uređenje poslovanja u oblasti prometa nepokretnostima (izrada Zakona o posredovanju u prometu i zakupu nepokretnost), čime bi se omogućilo eliminisanje nelojalne konkurencije i sive ekonomije, te doprinijelo unapređenju i razvoju tržišta nepokretnosti.

U prvom talasu pandemije koronavirusa, pri uvođenju mjera za suzbijanje epidemije, pojedinim djelatnostima iz sektora trgovine u potpunosti je bio onemogućen rad, dok su pojedini subjekti radili skraćeno radno vrijeme. Zabranjen rad velikom broju objekata, doveo je do preorijentacije na porudžbine putem interneta, društvenih mreža ili telefona, i dostavljanje na adresu kupca. I pored toga, veliki broj privrednih subjekata nije bio u mogućnosti da organizuje obavljanje djelatnosti na ovaj način, što je dovelo do gubitaka u poslovanju.

Crnogorsko online tržište u posljednje dvije godine širi asortiman usluga. U početku je nudilo uglavnom računarsku opremu, kasnije su u ponudi bili i razni tehnički uređaji (prodavnice tehničke robe su među prvima prepoznale benefite online koncepta poslovanja kao dopune tradicionalnoj trgovini). Sada većina kompanija koje se bave trgovinom robe široke potrošnje ima i online prodavnice. Moguće je obaviti i online nabavku hrane, putem nekoliko platformi. Takođe, online je moguće kupovati farmaceutske proizvode.

Otvorenost tržišta i približavanje kupcima neki su od benefita koje trgovine ne bi trebale da zanemaruju, naročito u vrijeme pandemije Covid-19. Crnogorski ICT sektor je spreman da ponudi svu prateću logistiku (web shop, softver za prodaju i povezivanje sa platnim procesorima, digitalni marketing...) trgovcima i pomogne im da svoje poslovanje digitalno transformišu.

Kao najveće poteškoće u poslovanju u periodu prvog talasa pandemije koronavirusa, privrednici su naveli usporene procedure nabavke roba (zabrana izvoza iz pojedinih zemalja, stroge regulative na graničnim prelazima, usporena logistika i distribucija...) što je uticalo na povećanje troškova, potom smanjenje prometa (osim u slučaju osnovnih životnih namirnica, sredstava za dezinfekciju i proizvoda za higijenu), nemogućnost pronalazjenja vozača, pogotovo za potrebe prevoza iz zemalja koje su bile označene za žarišta epidemije, zatvaranje maloprodajnih objekata koji se nalaze u tržnim centrima, otkazivanje redovnih porudžbina (kod firmi koje se bave veleprodajom), pad prihoda i ugrožena likvidnost, kao i otežano izmirivanje tekućih obaveza.

Imajući u vidu visoku korelaciju sektora turizma i trgovine, neupitan je uticaj ovogo-

³ MONSTAT

dišnje turističke sezone na pad prometa u trgovini (18%), kao i na pad broja zaposlenih (11,1%). Takođe, zatvaranje granica u cilju suzbijanja zarazne bolesti, rezultiralo je neotvaranjem sezonskih objekata na crnogorskom primorju.

Privredni subjekti su koristili mjere podrške, naročito subvencije na zarade zaposlenih, subvencije na zarade zaposlenih na plaćenom odsustvu i odlaganje poreskih i neporeskih obaveza. Subvencije za novo zapošljavanje su djelimično korišćene budući da i trenutni broj radnika ne radi u punom kapacitetu usljed pada prometa i smanjenog obima poslovanja.

3.5.2. ROBNA RAZMJENA SA INOSTRANSTVOM

Ukupna robna razmjena Crne Gore sa inostranstvom u 2019. godini iznosila je 3.015,9 mil. eura, odnosno 2,1% više u poređenju sa prethodnom godinom.

Izvezeno je robe u vrijednosti od 415,5 mil. eura, što predstavlja povećanje od 3,8% u odnosu na 2018. godinu, dok je uvoz iznosio 2.600,4 mil. eura i veći je za 1,8%. Rast uvoza rezultirao je povećanjem spoljnotrgovinskog deficita za 1,4%, dok je pokrivenost uvoza izvozom iznosila 16,0% i veća je u odnosu na isti period prethodne godine (15,7%).

Ukupna robna razmjena Crne Gore sa inostranstvom u periodu januar-oktobar 2020. godine iznosila je 2.037,7 mil. eura, što ukazuje na pad od 19,1% u poređenju sa istim periodom prethodne godine.

Izvezeno je robe u vrijednosti od 286,5 mil. eura, što predstavlja smanjenje od 15,7% u odnosu na uporedni period prethodne godine, dok je uvoz iznosio 1.751,2 mil. eura i takođe je manji za 19,6%. Spoljnotrgovinski deficit u prvih deset mjeseci tekuće godine iznosio je 1.464,7 mil. eura i manji je za 20,3%, dok je stepen pokrivenosti uvoza izvozom iznosio 16,4% i veći je za 0,8 procentnih poena u odnosu na uporedni period prethodne godine (15,6%).

U posmatranom periodu najveći obim robne razmjene Crna Gora je ostvarila sa zemljama EU u iznosu od 906,5 mil. eura i u odnosu na isti period prošle godine bilježi pad od 23,0%.

Učešće zemalja EU u uvozu iznosilo je 45,3%, potpisnica CEFTA 28,7%, a ostalih zemalja 26,0%, dok je u izvozu struktura drugačija, učešće zemalja EU iznosilo je 39,8%, CEFTA 43,5%, a ostalih zemalja 16,7%.

Glavni spoljnotrgovinski partneri u uvozu bili su: Srbija (343,2 mil. eur ili 19,6% ukupnog uvoza), Kina (180,6 mil. eura ili 10,4%) i Njemačka (166,4 mil. eura ili 9,5%), dok su glavni partneri u izvozu bili: Srbija (75,1 mil. eura ili 26,2% ukupnog izvoza),

Tabela 16: Robna razmjena Crne Gore sa inostranstvom (u milionima eura)

	2018.	2019.	I-X 2019	I-X 2020*	Indeks
Ukupno	2.953,7	3.015,9	2.518,5	2.037,7	80,9
Uvoz	2.553,6	2.600,4	2.178,5	1.751,2	80,4
Izvoz	400,1	415,5	340,0	286,5	84,3
Deficit	-2.153,5	-2.184,9	-1.838.457	-1.464.739	79,7
% pokrivenosti uvoza izvozom	15,7	16,0	15,6	16,4	

Izvor: MONSTAT; *preliminarni podaci

Tabela 17: Regionalna usmjerenost robne razmjene Crne Gore sa inostranstvom (u milionima eura)

	I-X 2019.			I-X 2020.		
	Ukupno	Uvoz	Izvoz	Ukupno	Uvoz	Izvoz
EU	1.177,6	1.043,2	134,4	906,5	792,5	114,0
CEFTA	774,3	627,9	146,4	628,1	503,4	124,7
Ostale zemlje	566,6	507,4	59,2	503,1	455,3	47,8

Izvor: MONSTAT

Slovenija (27,8 mil. eura ili 9,7%) i Mađarska (19,9 mil. eura ili 6,9%).

Sa Srbijom kao glavnim uvozno-izvoznim partnerom Crna Gora je realizovala 26,2% ukupnog izvoza (farmaceutski proizvodi 18,1 mil. eura, mineralna goriva i mineralna ulja 13,8 mil. eura, aluminijum i proizvodi od aluminijuma 5,8 mil. eura i meso i drugi klanični proizvodi 5,7 mil. eura) i 19,6% uvoza (pića, alkoholi i sirće 25,5 mil. eura, plastične mase i proizvodi od plastičnih masa 19,0 mil. eura, žive životinje 18,0 mil. eura, proizvodi od gvožđa i čelika 16,8 mil. eura, proizvodi na bazi žitarica i brašna 13,8 mil. eura i namještaj, posteljine, madraci i slični punjeni proizvodi 13,7 mil. eura)

Drugo po vrijednosti izvozno područje je Slovenija sa učešćem od 9,7% u ukupnom izvozu (aluminijum i proizvodi od aluminijuma 14,3 mil. eura, mineralna goriva i mineralna ulja 8,2 mil.eura i vozila 2,1 mil. eura).

Kina je druga zemlja po vrijednosti uvoza iz koje je uvezeno roba u vrijednosti od 180,6 mil. eura ili 10,3% ukupnog uvoza Crne Gore. Najviše su se uvozili električne mašine i oprema 51,7 mil. eura, mašine i mehanički uređaji 31,9 mil.eura i namještaj, posteljine, madraci i slični punjeni proizvodi 11,4 mil. eura.

Glavni izvozni proizvodi u posmatranom periodu bili su: obojeni metali sa učešćem od 15,8% u ukupnom izvozu (45,4 mil. eura), mineralne rude i otpaci metala sa učešćem od 13,4% (38,4 mil. eura), električna energija 12,1% u ukupnom izvozu (34,6 mil. eura) i pluta i drvo 8,3% (23,7 mil. eura).

Uvozi se uglavnom roba široke potrošnje i gotovi proizvodi, dok je uvoz sirovina za proizvodnju neuporedivo manji. Pojedinačno posmatrano, u periodu januar-oktobar

Tabela 18: Deset zemalja sa najvećim obimom prometa, I-X 2020. (u milionima eura)

R.br.	Zemlja	Uvoz	% učešća	R.br.	Zemlja	Izvoz	% učešća
	Ukupno – CG	1.751,2	100		Ukupno – CG	286,5	100
1	Srbija	343,2	19,6	1	Srbija	75,1	26,2
2	Kina	180,6	10,4	2	Slovenija	27,8	9,7
3	Njemačka	166,4	9,5	3	Mađarska	19,9	6,9
4	Italija	114,4	6,5	4	Kina	19,4	6,8
5	Bosna i Hercegovina	100,6	5,7	5	Kosovo	18,7	6,5
6	Hrvatska	95,6	5,5	6	Bosna i Hercegovina	17,2	6,0
7	Turska	92,4	5,3	7	Njemačka	13,8	4,8
8	Grčka	77,6	4,4	8	Turska	10,9	3,8
9	Francuska	37,3	2,1	9	Austrija	10,0	3,5
10	Austrija	35,7	2,0	10	Poljska	10,0	3,5
	Ukupno 1-10	1.243,8	71,0		Ukupno 1-10	222,6	77,7

Izvor: MONSTAT

2020. godine najviše su se uvozili: drumska vozila 5,9% ukupnog uvoza ili 103 mil. eura, nafta i naftni derivati 5,5% ili 96,9 mil. eura i medicinski i farmaceutski proizvodi 5,5% ili 96,4 mil. eura. Posmatrano po grupama proizvoda, u uvozu su najviše zastupljene mašine i transportni uređaji u iznosu od 403,2 mil. eura ili 23% ukupnog uvoza.

Visoka uvozna zavisnost crnogorske privrede, posljedica je niske diverzifikovanosti proizvodnje i malih kapaciteta, te visokog stepena korelacije između uvoza robe i sektora turizma. Pored toga, proizvodnja, posebno prerađivačka industrija, u velikoj mjeri zavisi od sirovina iz uvoza. Generator uvoza su, posljednjih godina, usljed izostanka proizvodnje građevinskih materijala, bile značajne infrastrukturne investicije, kao i investicije u gradnju novih turističkih kapaciteta.

3.5.3. POSREDNIČKE USLUGE U SPOLJNOJ TRGOVINI

Poslovima zastupanja pred carinskim organom bavi se 146 privrednih društava, kojima je od Uprave carina izdato odobrenje za obavljanje djelatnosti, dok 261 fizičko lice posjeduje licencu za obavljanje poslova zastupanja pred carinskim organom.

Primarna djelatnost kod 13% ovih preduzeća je trgovina, proizvodnja, prevoz, a poslove zastupanja obavljaju uglavnom za sopstvene potrebe. Pružanjem logističkih usluga i zastupanjem pred carinskim organom bavi se 127 privrednih subjekata, koji zapošljavaju 936 radnika. Većinom su mikro i mala preduzeća, a samo tri preduzeća, čija je pretežna djelatnost zastupanje pred carinskim organom zapošljavaju više od 50 radnika.

S obzirom na prirodu djelatnosti, zastupanja i posredovanja u spoljnoj trgovini, poslovanje ovih privrednih društava u velikoj mjeri zavisi od organizacije rada i efikasnosti državnih organa na graničnim prelazima i carinskim terminalima u unutrašnjosti.

Crna Gora je trenutno u procesu modernizacije i optimizacije infrastrukture u oblastima transporta, logistike i saobraćaja. U toku je realizacija velikog broja infrastrukturnih projekata novogradnje, proširenja putne i uređenja željezničke mreže, kao i modernizacije aerodroma.

Ograničenja u realizaciji spoljnotrgovinskih poslova tokom ranijih godina su najizrazitija u ljetnjoj turističkoj sezoni. Veliki priliv gostiju i povećan uvoz proizvoda u ovom periodu stvara gužve na graničnim prelazima, što dovodi do dodatnog opterećenja graničnih ispostava i terminala u unutrašnjosti.

Izazovi sa kojima se kompanije u realizaciji spoljnotrgovinskih poslova suočavaju su nelikvidnost i nemogućnost naplate potraživanja, siva ekonomija, nelojalna konkurencija, još uvijek nedovoljno razvijena saobraćajna infrastruktura, česte i skupe analize robe, spora administracija i nedostatak stručnog kadra. Takođe, ukazuju na visoke stope doprinosa na zarade i poreza na nepokretnosti.

Dodatno, kao ograničenje koje kompanije imaju u ovom sektoru su uslovi poslovanja na graničnim prelazima. Privredni subjekti ukazuju na neuslovno poslovanje na pojedinim graničnim prelazima, kao što su GP Božaj gdje već dvije godine obavljaju poslove u neprihvatljivim uslovima, iako je poslovna zgrada za obavljanje ovih djelatnosti izgrađena prije par godina. Privredni subjekti ukazuju da bi useljenje u novu poslovnu zgradu doprinijelo otklanjanju problema nelojalne konkurencije. Ukazuju na isti problem i na novootvorenom GP Vraćenovići, na kojem još uvijek nije sprovedena licitacija za zakup kancelarijskih prostorija.

U cilju osposobljavanja novih stručnih kadrova Privredna komora Crne Gore u saradnji sa Ministarstvom finansija, Upravom carina i Upravom za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove, već osmu godinu u nizu, organizuje obuku za polaganje stručnog ispita za sticanje licence za obavljanje poslova zastupanja pred carinskim organom.

Slobodna zona Bar bi trebalo da predstavlja primjer dobre prakse i uspješan model privlačenja investicija, kao i da omogući efikasno poslovanje i značajne uštede objedinjavajući sve pogodnosti za investiranje i poslovanje na jednom mjestu. Međutim, ocjena je da potencijali Slobodne zone nijesu valorizovani na najbolji način, a na to su uticala različita ograničenja sa kojima se privredni subjekti suočavaju: način prijavljivanja robe u slobodnoj carinskoj zoni, način vođenja evidencije, unos domaće robe namijenjene izvozu, carinjenju iste i rok zadržavanja, nedovoljan broj carinskih službenika koji obavljaju poslove nadzora što usporava realizaciju carinskih postupaka.

U cilju potpune valorizacije Slobodne zone potrebno je sinergijsko djelovanje svih privrednih subjekata i državnih organa koji posluju u barskoj luci. Osim podsticajnih mjera od strane države, opštine i lučkih operatera, privrednici ukazuju na potrebu unaprijeđenja efikasnosti u radu pružalaca usluga, kao i carinskog i inspekcijских organa, a sve u cilju zadržavanja postojećih i privlačenja novih korisnika, posebno u proizvodnim djelatnostima.

Šansu za unapređenje poslovnih aktivnosti privrednici prepoznaju u izgradnji auto-puta prema Srbiji, kao i rekonstrukciji željeznice u Crnoj Gori i Srbiji na pruzi Bar – Beograd. To će doprinijeti intenzivnijem korišćenju ovog putnog pravca, upošljavanju luke u Baru, nižim troškovima i rastu konkurentnosti, i na taj način poslovanju u oblasti logistike i špedicije.

U toku je izrada novog Carinskog zakona čije je usvajanje planirano Programom rada Vlade u IV kvartalu 2020. godine. Početak primjene novog zakona, predviđen je od 1. aprila 2021. godine.

Uporedo sa novim Carinskim zakonom otpočeće i primjena Novog kompjuterizovanog tranzitnog sistema (NCTS) na nacionalnom nivou. Novom regulativom postići će se izuzetno visok nivo usaglašenosti sa Carinskim zakonom Evropske unije, odnosno sa zahtjevima pregovaračkog poglavlja 29. Najznačajnija novina, u ovom Zakonu je to što će kompletan proces carinjenja biti bespapiran.

Razmjene informacija, kao što su deklaracije, zahtjevi ili odluke, između carinskih organa i privrednih subjekata, te čuvanje tih informacija vršiće se elektronskim putem. Za primjenu ove odredbe potrebno je razviti nove i nadograditi postojeće IT sisteme.

Dodatno, Uprava carina, u saradnji sa međunarodnim organizacijama, radi na unapređenju sistema u cilju ubrzavanja trgovine i implementacije određenih olakšica. U toku su aktivnosti na uvođenju nacionalne aplikacije za akcize koja će ovu proceduru učiniti bespapirnom, a implementiran je E manifest za ekspresne pošiljke, koji će u narednom periodu biti proširen na poštanski i pomorski saobraćaj, te dodatno ubrzati carinske formalnosti.

Pandemija koronavirusa je uticala na usporavanje obavljanja privrednih aktivnosti u ovoj oblasti, iako je ova grana privrede bila izuzeta iz oblasti zabrane obavljanja djelatnosti. Sam proces rada na granicama, carinarnicama, skladištima, morao se prilagoditi preporukama zdravstvenog sistema, radi očuvanja zdravlja i sprečavanja širenja zaraznih bolesti, uz obaveznu socijalnu distancu i poštovanje drugih mjera koje se odnose na korišćenje zaštitne opreme.

Najveći izazov prouzrokovan pandemijom sa kojim se kompanije u ovom sektoru susrijeću je nemogućnost ili usporenost naplate usluga, što otežava izmirivanje te-

kućih obaveza koje se odnose na otplatu kredita i plaćanje zakupa, zatim plaćanje dažbina državi i lokalnim samoupravama (porezi, doprinosi, takse i naknade, reklame, pristupni putevi, odvoz smeća, porez na nepokretnosti), kao i plaćanje mjesečnih režijskih troškova (voda, struja, čistoća).

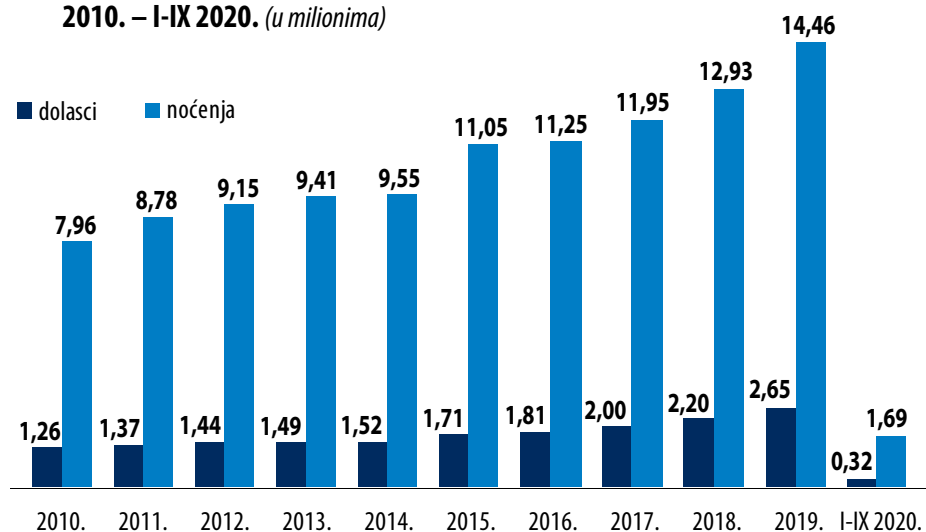
3.6. TURIZAM I UGOSTITELJSTVO

Turizam je strateška privredna grana, posebno ako se ima u vidu činjenica da njegovo učešće u BDP kontinuirano raste. Pozitivni trendovi rezultat su kontinuiranog unaprijeđivanja ponude, poboljšanja saobraćajne povezanosti, te aktivnosti na promociji destinacije i njenom pozicioniranju na turističkoj mapi svijeta.

U proljeće 2020. u Crnoj Gori, kao i ostatak svijeta, uvedene su mjere ograničenja ekonomskih aktivnosti u cilju suzbijanja pandemije Covid-19. U sektoru turizma i ugostiteljstva se najviše osjećaju posljedice, budući da je potpuno obustavljen rad, pa samim tim i prilivi sredstava. Ograničenje kretanja između zemalja i druge restriktivne mjere su ozbiljno ugrozili turističku privredu, kako u Crnoj Gori tako i globalno. Nakon relativno blagog prvog talasa epidemije, Crnu Goru je pogodio drugi talas sa snažnim posljedicama po turizam i ljetnju sezonu. Niska profitabilnost i akumulacija dobiti, kao i činjenica da dio investicije u ovom sektoru još nije počeo da se otplaćuje, stavlja turizam u posebno ranjivu situaciju. Sve navedeno ukazuje da će se kriza prema optimističnom scenariju u ovom sektoru osjećati do proljeća 2021.

Tokom perioda januar - septembar 2020. u kolektivnom i individualnom smještaju je ostvareno 83% manje dolazaka i 84% manje noćenja u odnosu na isti period prethodne godine. U strukturi noćenja 85% čine strani, a 15% domaći turisti. Prosječni boravak turista u posmatranom periodu iznosio je 5,6 dana. Od ukupnog broja

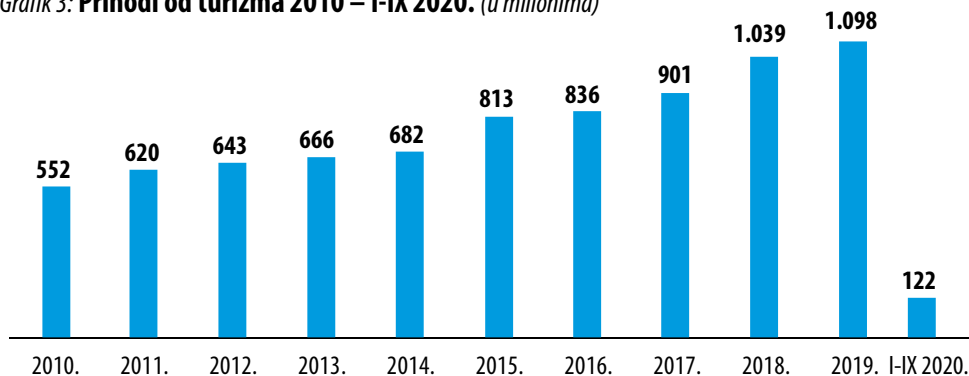
Grafik 2: Dolasci i noćenja u kolektivnom i individualnom smještaju 2010. – I-IX 2020. (u milionima)

Izvor: MONSTAT

Grafik 3: **Prihodi od turizma 2010 – I-IX 2020.** (u milionima)

Izvor: CBCG

noćenja 39% ostvareno je u kolektivnom (pad od 81%), a 61% u individualnom (pad od 87%) smještaju.

U istom periodu strani turisti su ostvarili 88% manje dolazaka i 87% manje noćenja u odnosu na isti period 2019. godine, sa prosječnim boravkom od 5,7 dana. Domaći turisti su ostvarili 25% manje dolazaka i 29% manje noćenja u odnosu na isti period prethodne godine, sa prosječnim boravkom od 3,9 dana.

U strukturi noćenja stranih turista u kolektivnom i individualnom smještaju, u periodu januar – septembar 2020, najviše noćenja ostvarili su turisti iz: Bosne i Hercegovine (18,4%, manje za 75% u odnosu na i.p.2019), Rusije (16,3%, manje za 91% u odnosu na i.p. 2019) i Srbije (14,9%, manje za 92% u odnosu na i.p.2019).

U kolektivnom smještaju, u periodu januar - septembar 2020. godine, boravilo je 240.395 turista, što predstavlja pad od 77%, koji su ostvarili 848.372 noćenja ili 81% manje. Od ukupnog broja noćenja u kolektivnom smještaju, 64% ostvarili su strani, a 36% domaći turisti. Prosječan boravak turista u kolektivnom smještaju, za posmatrani period, iznosio je 3,53 dana.

Prosječan broj zaposlenih za devet mjeseci 2020. u sektoru turizma iznosio je 13.786, što je 28% manje u odnosu na isti period prošle godine. Drugi talas pandemije koronavirusa uticao je i na značajno smanjenje broja zaposlenih u ljetnjim mjesecima i to: u junu 43%, u julu 48%, avgustu 42 % i u septembru 33%, u odnosu na iste mjesece prethodne godine.

U periodu januar - septembar 2020. prosječna bruto zarada u sektoru turizma iznosi 589 eura i bilježi pad od 7,8% u odnosu na isti period 2019. godine, dok prosječna neto zarada od 392 eura bilježi pad od 8,4%.

Prihodi od turizma su tokom poslednjih deset godina udvostručeni. Rast prihoda rezultat je kontinuiranog rada na unaprijeđenju ponude, obogaćivanju turističkog proizvoda, poboljšanja zimske turističke infrastrukture, stvaranju uslova za bolju saobraćajnu i avio povezanost sa glavnim evropskim tržištima, kao i promociji destinacije i njenom pozicioniranju na turističkoj mapi svijeta.

Prošlogodišnje ostvarenje od 1,1 milijardu eura prihoda od turizma i rast interesovanja za Crnu Goru kao turističku destinaciju, bili su osnova za očekivanje da će i ova godina biti rekordna. Međutim, globalna kriza izazvana pandemijom koronavirusa, ove planove je odložila za naredni period.

Ukupni ostvareni prihodi od turizma za prva tri kvartala 2020. godine iznose 121,9 mil. eura i bilježe pad od 88 % u odnosu na isti period prethodne godine. U I kvartalu iznosili su 45 mil. eura (pad od 5%), u II kvartalu 9,8 mil. eura (pad od 95%) i u III kvartalu 67,1 mil. eura (pad od 92%).

Zemlje sa velikim učešćem turizma u ukupnim ekonomskim aktivnostima su ozbiljnije pogođene pandemijom Covid-19 i trebaće im više vremena za postizanje potpunog oporavka. O jačini krize govore i podaci UNWTO-a⁴ da se broj međunarodnih turističkih dolazaka za prvih osam mjeseci 2020. smanjio za 70%.

Posljednji redovni ekonomski izvještaj Svjetske banke za Zapadni Balkan, kao najveću opasnost za sezonu 2021. navodi mogućnost novog talasa Covid-19 tokom ljeta, što bi dovelo do ograničenja putovanja, te ponovo koštalo zemlju većeg dijela prihoda. U izvještaju procjenjuju da će turizam u 2021. dostići 80%, a u 2022. godini 95% nivoa iz 2019, što bi podržalo rast izvoza i potrošnje.

Predstavnici Odbora udruženja turizma i ugostiteljstva Privredne komore učestvuju u radu Operativnog štaba za podršku turističkoj privredi i Operativnog štaba za praćenje epidemiološke situacije u turističkoj sezoni.

Do sada je turistička privreda koristila programe podrške koji su se odnosili na održavanje likvidnosti kroz mogućnost odlaganja poreskih i kreditnih obaveza, oslobađanje dijela poreskih obaveza, kao i poreske podsticaje i subvencije za one privredne subjekte koji uprkos zatvaranju objekata odluče da zadrže zaposlene, kao i subvencije za nova zapošljavanja.

Takođe, turističkoj privredi su subvencionisane zarade za period od aprila do novembra 2020.

Pomoć za turizam iz trećeg paketa iznosi 215 mil. eura, a na kratkoročne mjere do 2022. godine, odnosi se 83 mil. eura.

Kratkoročne sanacione mjere, koje se planiraju u 2020. godini, iznose 51 mil. eura i ogledaju se prije svega u povoljnim uslovima finansiranja uz subvencije kamata do maksimum 3% i subvencijama u cilju očuvanja radnih mjesta. Predviđene su i subvencije za turooperatore (1,5 mil. eura) i registrovane izdavaoce privatnog smještaja (3 mil. eura), kao i smanjenje naknade za korišćenje Morskog dobra (5 mil. eura).

Ministarstvo održivog razvoja i turizma je objavilo Javni poziv za podnošenje zahtjeva za subvencionisanje kamate tokom grejs perioda datog prilikom reprograma postojećih namjenskih kredita za turizam i ugostiteljstvo, kojima će zainteresovanim pravnim i fizičkim licima i preduzetnicima omogućiti da ostvare ovo pravo, u trajanju do 24 mjeseca za postojeće kredite kod poslovnih banaka ili IRF-a. Javni poziv je otvoren do 31.12.2020. godine.

Značajan doprinos oporavku i daljem razvoju turističke privrede ima sniženje stope PDV-a na 7% kod pripremanja i usluživanja hrane, pića i napitaka (osim alkoholnih pića, gaziranih pića sa dodatkom šećera i kafe) u objektima za pružanje ugostiteljskih usluga.

Dugoročne mjere do 2024. godine obuhvataju kreditne linije za završetak i izgradnju novih hotela, rekonstrukciju, adaptaciju, opremanje, kupovinu postojećih hotela, za unapređenje turističke infrastrukture i vanpansionske potrošnje i za podršku ugostiteljstvu.

Dugoročne mjere kroz Program podsticaja i subvencija se ogledaju u kreiranju programa podsticaja projekata diverzifikacije turističkog proizvoda i ravnomjernog regionalnog razvoja sa akcentom na održivost i inovacije u turizmu. Razvoj modela i kreiranje šema subvencija za podršku razvoja autentičnih crnogorskih proizvoda (poljoprivreda, kultura, zanatstvo i dr.) u pravcu razvoja zelene ekonomije, kao i aktivnosti na pripremi tendera za podršku avio dostupnosti Crne Gore. U cilju očuvanja radnih mjesta, a imajuću u vidu neizvjesnost u pogledu obima i trajanja posljedica pandemije Covid-19, potrebno je izmijeniti važeće propise i utvrditi kategoriju »stalni sezonski radnik«. Ovoj kategoriji radnika, tokom šest mjeseci godišnje (kada nijesu

⁴ Svjetska turistička organizacija Ujedinjenih nacija

angažovani) obezbjedila bi se isplata 60% njihove zarade na način da poslodavac obezbijedi 50% tog iznosa, a država 50%.

Među dugoročnim mjerama podrške investicionim, strateškim i razvojnim projektima su i one koje se odnose na izradu aplikativnog rješenja za prijavu boravka turista i praćenje turističkog prometa, uspostavljanje satelitskog obračuna efekata od turizma, mjerenje uticaja Covid-19 na turistička kretanja. Tu su i revidiranje modela razvoja marketinga i izrada strateških dokumenata za implementaciju novog koncepta razvoja turizma na polaznim osnovama: pametne specijalizacije, održivosti, inovacija, cirkularne ekonomije, smanjenja karbonskog uticaja, ravnomjernog regionalnog razvoja uz akcenat na zapošljavanje studenata, mladih i žena. Mjere podrške investicionim, strateškim i razvojnim projektima vrijedne su 131,7 mil. eura.

Podrška je obuhvatila i razvojne projekte sa povoljnim uslovima otplate uz subvencionisanje kamate, što će omogućiti dalji razvoj sektora turizma.

Turistička privreda se priprema za period nakon koronavirusa kako bi u izvjesnoj mjeri smanjili negativan uticaj na svoje poslovanje. Prate se dešavanja na međunarodnom tržištu i preporuke Svjetske turističke organizacije i Svjetskog savjeta za turizam i putovanja. Turisti u ovom trenutku žele fleksibilniju politiku otkazivanja zbog samog osjećaja sigurnosti ili mogućnost dobijanja vaučera za otkazane putničke aranžmane koji će biti validni do kraja 2021. Adekvatna ponuda i intenzivna promocija nakon okončanja pandemije koronavirusa će najviše uticati na povratak turista.

Povezivanje turizma i poljoprivrede od izuzetnog je značaja za turizam i crnogorsku ekonomiju, što je posebno važno sa aspekta ublažavanja negativnih posljedica uzrokovanih pojavom koronavirusa. Sa jedne strane tradicionalni domaći proizvodi daju dodatnu vrijednost turističkom proizvodu, a sa druge, zbog pozitivnih efekata smanjenja uvoza i povećanja potrošnje crnogoskih proizvoda, na ekonomiju zemlje. Inkorporiranje tradicionalnih vrijednosti u savremenu turističku ponudu, koja doprinosi prepoznavanju Crne Gore kao zemlje sa specifičnom ponudom, realizuje Privredna komora Crne Gore kroz projekte »Dobro iz Crne Gore«, »Kupujmo domaće« i »Domaći ukusi«, u saradnji sa Ministarstvom održivog razvoja i turizma, Ministarstvom poljoprivrede i ruralnog razvoja, Ministarstvom ekonomije, Nacionalnom turističkom organizacijom i IRF-om.

Turisti su generalno zainteresovani za one destinacije koje mogu ponuditi autentični doživljaj i svoje proizvode ili usluge inovirati u skladu s tržišnim trendovima. Konzistentni i usklađeni protokoli za putovanje, unaprijeđene mjere bezbjednosti, zaštita radnih mjesta i sredstava za život, glavni su elementi za ponovno pokretanje turizma.

Svjetski savjet za turizam i putovanja (WTTC) dodijelio je Crnoj Gori međunarodnu oznaku za sigurna putovanja »Safe Travels«, koja putnicima omogućava da prepoznaju destinacije i kompanije širom svijeta koje su usvojile globalne standarde zdravstvene i higijenske zaštite, kao važan predušlov za sigurna putovanja uslijed zdravstvene krize Covid-19. NTO je institucija nosilac za dodjelu oznake u Crnoj Gori. Kroz ovu inicijativu biće implementirani svi sigurnosni protokoli i mjere koje je donio Institut za javno zdravlje Crne Gore, u saradnji sa nadležnim institucijama u resoru turizma, na planu zaštite zdravlja turista i sticanja njihovog povjerenja. Kako sprovođenje i poštovanje zdravstvenih mjera predstavlja imperativ širom svijeta, očekuje se da će ova inicijativa doprinijeti oporavku turizma i omogućiti održiv razvoj ove grane.

3.7. SAOBRAĆAJ

Saobraćajni položaj Crne Gore je komparativna prednost i dobra osnova za razvoj svih vidova prevoza i privlačenje robnog tranzita. Imajući u vidu značaj razvoja saobraćaja za cjelokupnu privredu, kontinuirano se unapređuje saobraćajna infrastruktura, nivo bezbjednosti i kvalitet usluga, te radi na smanjenju negativnog uticaja na životnu sredinu. Cilj je da se formira saobraćajni sistem koji će novom organizacijom, poboljšanom infrastrukturom i prevoznim sredstvima, moći da konkuriše evropskim zemljama.

Tokom 2019. godine, nastavljen je trend pozitivnih rezultata u sektoru saobraćaja. Ovaj sektor upošljavao je 6,1% od ukupnog broja zaposlenih, odnosno 12,5 hiljada, što je u odnosu na 2018. godinu više za 8,4%. Prosječna bruto zarada u ovom sektoru porasla je za 2,1% i iznosila 835 eura.

Prevoz putnika u željezničkom i drumskom saobraćaju je bio na približno istom nivou kao i 2018. godine, dok je prevoz tereta porastao za 17,1% željeznicom i 9,4% u drumskom saobraćaju.

Promet putnika na aerodromima u 2019. godini je porastao za 8,1%, dok je ostvaren pad prometa robe od 6,4%.

Ukupan promet u lukama, iznosio je 2 miliona tona i predstavlja rast od 4,5%.

Tekuću godinu obilježila je kriza izazvana pandemijom koronavirusa zbog koje je prevoz putnika, u periodu od dva mjeseca, bio potpuno obustavljen, a prevoz tereta smanjen i otežan. U željezničkom saobraćaju, prevezeno je 374.000 putnika, odnosno 51,7% manje u odnosu na devet mjeseci 2019. godine, dok je broj pređenih putničkih kilometara manji za 58,5% i iznosio je 22,0 mil. kilometara. Prevoz robe u željezničkom saobraćaju veći je za 9,0% i iznosio je 869 hilj. tona, dok su realizovani tonski kilometri veći za 5,1%.

U drumskom saobraćaju prevezeno je 2.156.000 putnika, što predstavlja pad od 63,4%, dok je broj pređenih putničkih kilometara manji za 73,8%. Prevoz putnika u lokalnom drumskom saobraćaju, bilježi pad od 33,7% (prevezeno je 490 hilj. putnika). U drumskim teretnim motornim vozilima prevezeno je 613 hilj. tona robe, što je za 8,1% manje u odnosu na prethodnu godinu, uz ostvarenih 64,2 hilj. tonskih kilometara.

Promet putnika na aerodromima za devet mjeseci manji je za 80,4% (prevezeno je 441.398 putnika). Promet robe na aerodromima manji je za 65,0% i iznosio je 220 tona.

Ukupan promet robe u lukama iznosio je 1,5 mil. tona i manji je za 3,0% u odnosu na promet ostvaren za devet mjeseci prethodne godine. Promet u izvozu bio je veći za 5,6% dok je promet u uvozu manji za 8,4%.

Prosječan broj zaposlenih u prvih devet mjeseci tekuće godine iznosio je 11,4⁵ hiljade što je 6,3% ukupno zaposlenih i predstavlja pad od 9,3% u odnosu na uporedni period prethodne godine. Prosječna bruto zarada sektora iznosila je 796 eura i manja je za 4,1%.

Imajući u vidu dinamičan rast u turizmu prethodnih godina, što je imalo direktan uticaj na prevoz putnika, uložena su značajna finansijska sredstva u modernizaciju voznog parka. Prema kvalitetu prevoznih sredstava i pruženih usluga crnogorske kompanije su među najboljima u regionu, što, između ostalog, potvrđuju pozitivni

⁵ MONSTAT

trendovi prometa i finansijskih rezulta.

Pandemija izazvana virusom Covid-19, pored turizma, najviše je pogodila ovaj sektor, odnosno prevoz putnika u svim vidovima saobraćaja. Poslovanje je bilo potpuno obustavljeno tokom prvog talasa pandemije, ali se i nakon ponovnog uspostavljanja linijskog i vanlinijskog prevoza situacija nije značajnije popravila. Pojedina preduzeća bilježe i do 90% manji promet u odnosu na prethodnu godinu.

Usljed značajnog pada prihoda, ugrožena je likvidnost većine prevoznika, a otplata dugoročnih kredita dovedena u pitanje.

S tim u vezi, a imajući u vidu da je sektor saobraćaja bio jedan od vodećih generatora privrednog rasta proteklih godina, potrebna je snažna podrška kako bi se očuvalo poslovanje u periodu trajanja pandemije. Ovo je posebno važno i sa aspekta radne snage, jer je od vitalnog značaja da se postojeći kadar zadrži usljed nedostatka adekvatne zamjene na tržištu rada.

U cilju daljeg jačanja konkurentnosti sektora, potrebno je prevazići niz izazova kao što su tehničko-eksploatacione performanse željezničke infrastrukture, nedostatak kvalifikovane radne snage (zbog odlaska na rad u inostranstvo), te nelegalni prevoz.

Glavni logistički pravac Crne Gore koji se oslanja na Luku Bar ima veoma dobru geostratešku lokaciju za razvoj. Za njegovo unaprijeđenje potreban je angažman svih operatera koji nude usluge na ovom logističkom pravcu. Imajući u vidu da svaka tona tereta koja dođe u luku ima multiplikativne finansijske efekte, unaprijeđenje ovog logističkog pravca od interesa je kako pomorskih, drumskih i željezničkih transportnih operatera, tako i državnih organa.

Pored konstantnog razvoja saobraćajne infastrukture, da bi se unaprijedio tranzit robe kroz Crnu Goru, neophodno je da se osmisli i kreira jedinstveni logistički proizvod koji bi bio značajno finansijski i administrativno povoljniji u odnosu na konkurenciju iz regiona. Kod finansijskog dijela, za unaprijeđenje tranzita kroz Crnu Goru, neophodno je da svi operateri budu na istom zadatku i spremni da čine ustupke u ponudi svojih usluga, dok se od države očekuje da ponudi olakšice za intermodalni transport, kako bi se privuklo što više tereta u Luku Bar. Nakon konsultacija privrednika i predstavnika Ministarstva saobraćaja i pomorstva, zaključeno je da bi prvi korak na tom putu trebalo da bude formiranje Koordinacionog odbora za valorizaciju tranzitnog potencijala Crne Gore.

Koordinacioni odbor će biti osnovan u okviru Privredne komore Crne Gore, a pored privrednika u rad odbora biće uključeni i predstavnici institucija koje imaju snažan uticaj na uslove poslovanja, odnosno konkurentnost pomenutog logističkog pravca.

3.8. INFORMACIONO - KOMUNIKACIONE TEHNOLOGIJE

Razvoj i primjena ICT od presudnog su značaja za ekonomski rast i razvoj. Strateški pravac modernizovana i digitalizovana Crna Gora usaglašen je sa evropskim⁶ i nacionalnim strategijama⁷ iz ove oblasti. Digitalizacijom i tranzicijom određenih segmenta tradicionalne u digitalnu ekonomiju stvaraju se preduslovi za bolje korišćenje kapitala i jačanje nacionalne konkurentnosti. ICT sektor je određen da u okviru Strategije pametne specijalizacije (S3), na horizontalnom nivou, pruži informaciono-tehnološku podršku izabranim prioritetnim sektorima: održiva poljoprivreda i lanac vrijednosti hrane, energija i održiva životna sredina i održivi i zdravstveni turizam.

Prilikom statističkih obrada i analiza ne može se pratiti sektorsko kategorisanje po šiframa djelatnosti MONSTAT-a, jer ICT sektor prema OECD klasifikaciji, koja se temelji na ISIC-u Rev. 4, obuhvata i:

- ICT proizvodnu industriju, koja sadrži ISIC kodove 2611, 2620, 2630, 2640, 2680
- ICT trgovinu, koja sadrži ISIC kodove 4651 i 4652 (dopunjeno sa 4741 i 4742)
- ICT usluga, koja se dijeli na telekomunikacije (sadrži ISIC kodove 6110, 6120, 6130, 6190) i kompjutersko programiranje, konsultantske i druge srodne djelatnosti, informaciono uslužne djelatnosti i popravku (sadrži ISIC kodove 5820, 6201, 6202, 6209, 6311, 6312, 9511, 9512).

U okviru ICT sektora posluje 828⁸ kompanija, prema podacima za 2019. godinu, što je 5,3% manje u odnosu na godinu ranije, koje zapošljavaju 3.849 radnika ili 2,5% manje. Ukupan prihod sektora iznosio je 400,4 mil. eura, što predstavlja smanjenje od 2,6% u odnosu na 2018.

ICT sektorom kako po prihodu, tako i po broju radnika koje upošljava, dominiraju podsektor telekomunikacija i podsektor kompjuterskog programiranja, konsultant-

Tabela 19: Fiksna i mobilna telefonija

Broj pretplata septembar 2019/20	Fiksna telefonija		Mobilna telefonija			
			Prepaid		Postpaid	
	2019	2020	2019	2020	2019	2020
TELEKOM	109.666	105.232	155.576	116.854	238.033	244.710
TELENOR	1.852	2.031	280.720	180.852	168.108	171.427
MTEL	57.345	69.815	257.461	165.526	195.044	208.175
TELEMACH	14.692	16.660	-	-	-	-
Ukupno	183.555	193.738	693.757	463.232	601.185	624.312
				Ukupno mob.	1.294.942	1.087.544

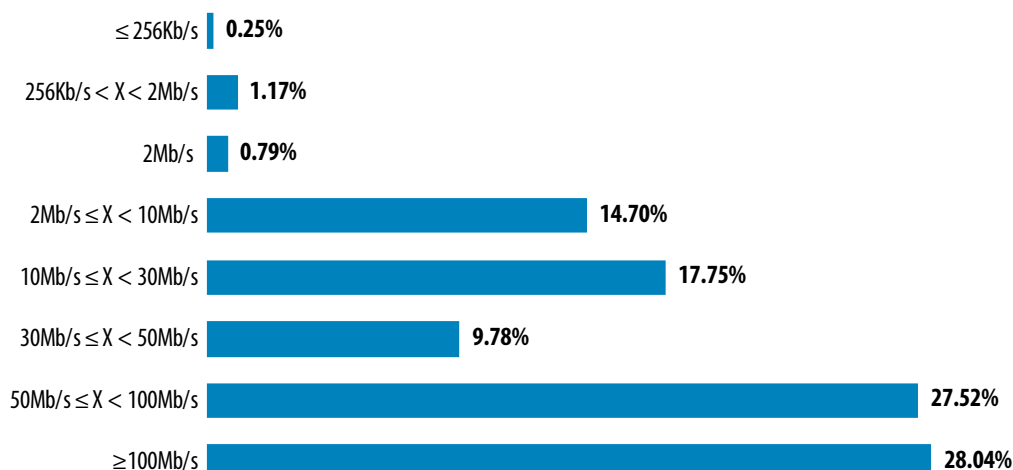
Izvor: EKIP

⁶ Digitalna agenda 2020, Digitalna agenda za Zapadni Balkan, Strategija za jedinstveno digitalno tržište i Industrijska politika EU

⁷ Strategijom razvoja informacionog društva 2016-2020, Strategijom pametne specijalizacije i Industrijska politika Crne Gore

⁸ Izvor podataka - Poreska uprava, Finansijski iskazi za 2019.

Grafik 4: Učešće korisnika internet prema brzini pristupa

Izvor: EKIP

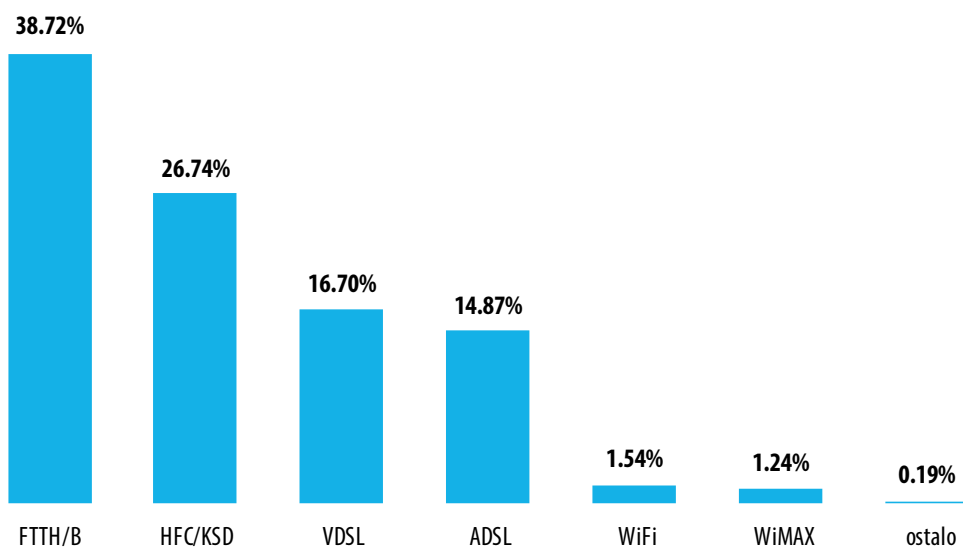
skih i drugih srodnih djelatnosti.

Sektor telekomunikacija je dobro razvijen zahvaljujući prisustvu velikih međunarodnih telkom operatora, te njihovim ulaganjima i implementaciji savremenih tehnologija i trendova. Vrijednost investicija ovog sektora u 2019. godini bila je približno 78 mil. eura.

Telkom tržište je dobro razvijeno i čini ga 80 kompanija, među kojima su 4 operatora fiksne telefonije, 3 operatora mobilne telefonije, 12 internet servis provajdera i 5 operatora usluga distribucije AVM (Audio Vizuelne Multimedije - TV program).

Prihod telekomunikacionog sektora za 2019. bio je 262, 8 mil. eura, što predstavlja pad prihoda za 2,75% u odnosu na 2018. godinu. Udio četiri najveća telkom operatora iznosi 87% u ukupnim prihodima telekomunikacionog sektora, odnosno 57,1% ukupnog prihoda cijelog ICT sektora.

Grafik 5: Zastupljenost tehnologija pristupa internetu

Izvor: EKIP

Na kraju septembra 2020. broj pretplata fiksne telefonije iznosio je 193.738 što je 5,5% više u odnosu na isti period prethodne godine, dok je broj pretplata mobilne telefonije iznosio 1.087.544, što odgovara penetraciji od 175,4%, ili 16,0% manje u odnosu na uporedni period prethodne godine.

Jaka konkurencija telkom operatora i borba za tržište sa najvećom penetracijom mobilne telefonije u Evropi uticala je na stalno unaprjeđivanje telekomunikacionih usluga i servisa, kao i snižavanje cijena, što je rezultiralo visokim stepenom korišćenja, zadovoljstva kvalitetom i cijenama elektronskih komunikacionih usluga od strane građana, u anketi koju je sproveo EKIP⁹.

Ukupan broj širokopojsnih priključaka na kraju septembra 2020. nezavisno od tehnologije koja se upotrebljava za pristup, iznosi 183.483, što je 6,1% više u odnosu na isti period prethodne godine.

Pored telekomunikacionog sektora, koji obezbjeđuje elnfrastrukturu, IT sektor jedan je od nosilaca digitalne transformacije. IT sektor čini 560 kompanija (6% manje u odnosu na prošlu godinu) koje obuhvataju djelatnosti kompjuterskog programiranja, konsultantske i druge srodne djelatnosti i informaciono uslužne djelatnosti.

U okviru IT sektora zapošljeno je 1.515 radnika ili 0,9% više u odnosu na 2018. godinu, i ostvaren je prihod od 62,4 mil eura, tj. 3% manje u odnosu na prethodni izvještajni period.

IT sektor mora brže i kvalitetnije rasti kako bi mogao odgovoriti svim izazovima i potrebama koje nameće digitalna transformacija, tim prije što poslovanje ovog sektora ima multiplikativni efekat na cijelu privredu.

ICT se razvija u kontekstu unapređivanja informacionih sistema u javnoj upravi, obrazovanju, industriji i zdravstvu, a sve u skladu sa savremenim tehnološkim trendovima i konceptom Industrija 4.0. Dobro razvijena i dostupna elnfrastruktura preduslov je razvoja.

U 2019. godini, računare u svom poslovanju koristilo je 98,8%¹⁰ preduzeća, od kojih 99,5% ima pristup internetu, dok veb prezentaciju ima 84,5% preduzeća ili 0,9% više u odnosu na godinu ranije. Ipak, treba imati u vidu da nije dovoljno imati samo veb prezentaciju, što je slučaj kod većine, već savremeni koncept zahtijeva dodatnu interakciju sa klijentima kao što je online shop, chatbot i dr.

Posljednjih godina na tržištu informacionih tehnologija sve je veći broj malih kompanija koje se bave razvojem softvera i softverskih proizvoda, kao i samozaposlenih softver inženjera, tzv. »freelancera« (procjena je da ih ima oko 100), koji nalaze angažovanje na globalnom IT tržištu. Softversko inženjerstvo je već doživjelo značajan razvoj i počelo da se izdvaja kao zasebna privredna grana koja nije limitirana mogućnostima domaćeg tržišta.

Budući da razvoj ICT sektora zavisi od korišćenja novih tehnologija i eServisa, novi identifikacioni dokumenti, kojima će biti omogućena veća dostupnost elektronskih servisa, sigurno će uticati na povećanje upotrebe i zahtjeva za novim eServisima i aplikacijama, što je glavni preduslov razvoja ICT sektora.

Prema novom Izvještaju Svjetskog ekonomskog foruma Crna Gora je u domenu konkurentnosti u oblasti informaciono-komunikacionih tehnologija pozicionirana na 73. mjesto od 141 zemlje, pri čemu su svi parametri koji se odnose na ICT i njihovu upotrebu rangirani u prvih 50. Pored toga, podaci koje objavljuje Međunarodna telekomunikaciona unija¹¹, koji se odnose na ključne ICT indikatore za 2019. i podaci koje

⁹ Agencija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost

¹⁰ MONSTAT – istraživanje o upotrebi informaciono komunikacionih tehnologija u preduzećima

¹¹ International Telecommunication Union ITU - međunarodno specijalizovana agencija UN odgovorne za pitanja koja se tiču informacionih i komunikacionih tehnologija.

Tabela 20: Ključni indikatori za Crnu Goru

<i>Ključni indikatori za Crnu Goru (2019) ITU</i>	<i>Crnogorski prosjek¹¹</i>	<i>Evropski prosjek</i>	<i>Svjetski prosjek</i>
Pretplata za mobilnu telefoniju / 100 stanovnika	*170,78	118,4	108,0
Pokrivenost mobilnom mrežom (% populacije)	99,0	99,7	96,6
3G pokrivenost (% populacije)	97,0	99,1	93,0
LTE (4G)/WiMAX pokrivenost (% populacije)	98,0	91,3	81,6
Individualna upotreba interneta (%)	73,5	82,5	53,6

*Izvor: EKIP
* mart 2020*

objavljuje Agencija za elektronsku komunikaciju i poštansku djelatnost, pokazuju da je crnogorska infrastruktura dobro razvijena, po nekim parametrima čak bolje od evropskog prosjeka.¹²

Najveći izazov u poslovanju ICT sektora je smanjena potreba za uslugama koje ovaj sektor nudi, bilo da se to odnosi na telkom usluge ili korišćenje digitalnih alata od strane privrednog i civilnog sektora, što je direktna posljedica niskog nivoa digitalne pismenosti crnogorskog društva.

Crnogorsko eZakonodavstvo se u kontinuitetu usaglašava sa pravnom tekovinom Evropske unije. U izradi je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o elektronskom dokumentu, koji će, između ostalog, biti dopunjen i institutom digitalnog pečata, što će uticati na uspostavljanje eServisa u punom kapacitetu.

Usvojeni su Zakon o inovativnoj djelatnosti i Zakon o podsticajnim mjerama za inovativnu djelatnost, koji su podsticajni za ICT sektor u dijelu inovacija. Međutim, imajući u vidu da inovacija i digitalizacija nijesu sinonimi, i da jedno drugo po automatizmu ne uključuju, i dalje ostaje sistemski nepodržan razvoj IT sektora.

U izradi je Strategija digitalne transformacije Crne Gore, koja predstavlja potvrdu i kontinuitet u opredijeljenosti države da se razvija u skladu sa konceptom industrije 4.0, što je prethodno bilo definisano Strategijom razvoja informacionog društva.

Okolnosti koje su uslijedile zbog pandemije izazvane virusom Covid-19 imale su, u odnosu na druge sektore, minimalne posljedice na poslovanje ICT sektora. Kroz infrastrukturu i usluge koje pruža, ICT sektor imao je izuzetno značajnu ulogu u prevazilaženju izazova koji su nastali kao posljedica pandemije. Obezbijeđeno je nesmetano i kontinuirano funkcionisanje brojnih e-usluga, te integritet i neprekidnost funkcionisanja mreža u uslovima izrazito povećanog saobraćaja i zahtjeva korisnika za dodatnim kapacitetima i većim brzinama prenosa. Iako nedovoljno razvijen, IT sektor je promptno odgovorio na niz zahtjeva za novim e-servisima i softverskim rješenjima neophodnim za: rad od kuće, e-učenje i sprovođenje obrazovnih programa na daljinu, elektronsko plaćanje, e-trgovinu, pokazujući sve prednosti IT industrije koja se ogleda u njoj fleksibilnosti, bez potrebe za resursima koji su nedostupni ili neobnovljivi.

¹² Izvještaj za sjednicu OU ICT, mart 2020, izvor EKIP

3.9. BANKARSTVO I USLUGE OSIGURANJA

U strukturi finansijskog sektora, dominantnu ulogu imaju banke (13), čiji kapital je u većinskom stranom vlasništvu. Druga po značaju su osiguravajuća društva, pri čemu dominiraju ona koja se bave neživotnim osiguranjem. Ostatak finansijskog sektora je mali i relativno nerazvijen, a čine ga mikrokreditne finansijske institucije, investicioni fondovi i lizing kompanije.

Bankarski sektor karakteriše sigurnost i stabilnost, uz profitabilno poslovanje, ostvarena visoka likvidnost i solventnost. U ovoj godini banke su aktivnom ulogom i sprovođenjem mjera Centralne banke, dale doprinos u prevazilaženju posljedica krize izazvane pandemijom koronavirusa.

CBCG je implementirala pet paketa mjera, djelujući na očuvanje likvidnosti banaka i rast njihovog kreditnog potencijala:

- I set mjera - moratorijum na otplatu kredita, koji je bio obavezujući za banke od marta do juna, a za cilj je imao podršku likvidnosti građanima i privredi od 155 mil. eura, što im je obezbijedilo veći nivo dohotka i mogućnost izmirenja drugih obaveza.
- II set mjera - predstavlja okvir za dugoročno restrukturiranje kredita, koji se odlukom CBCG tretiraju kao novoodobreni, pa su na taj način banke oslobođene dodatnog tereta troškova rezervacija, čime su se stvorili uslovi za restrukturiranje kredita pod povoljnijim uslovima. Takođe, u II setu mjera bankama je dozvoljeno da privremeno povećaju izloženost prema jednom licu, odnosno grupi povezanih lica preko propisanih limita. Ova mjera je obezbijedila brzu likvidnost za nekoliko velikih kompanija. U cilju jačanja kapitalnih bafera banaka radi apsorbovanja potencijalnih gubitaka, CBCG je zabranila bankama da isplaćuju dividende, osim u vidu vlastitih akcija.
- III set mjera - smanjena je stopa obavezne rezerve banaka za 2%, čime je CBCG oslobodila 70 mil. eura likvidnosti, povećavajući kreditni potencijal banaka.
- IV set mjera – uveden je jednogodišnji apsolutni moratorijum na otplatu obaveza za korisnike kredita banaka iz sektora turizma, poljoprivrede, šumarstva i ribarstva do kraja avgusta 2021. Na ovaj način je data podrška sektorima koji su najviše pogođeni krizom i ublažen pritisak na svoju likvidnost i solventnost.
- V set mjera - podrazumijeva olakšanje finansijske situacije grupama stanovništva koje su posebno pogođene pandemijom Covid-19, na način što će im biti odobren moratorijum na kredite od šest mjeseci.

Ukupna bilansna suma banaka na kraju septembra 2020. godine iznosila je 4.590,6 mil. eura i na godišnjem nivou bilježi rast od 0,1%, dok je ukupan kapital banaka iznosio je 618,9 mil. eura i bilježi rast od 4,2%.

U strukturi aktive banaka, dominantno učešće od 69,9% ostvarili su ukupni krediti, zatim novčana sredstva i računi depozita kod centralnih banaka sa 17,5%, hartije od vrijednosti 10,5%, dok se 2,1% odnosilo na preostale stavke aktive.

U strukturi pasive, dominantno učešće od 71,9% ostvarili su depoziti, kapital 13,5%, pozajmice sa 10,9%, dok se na ostale stavke odnosilo 3,7%

Ukupno odobreni krediti banaka na kraju septembra 2020. godine iznosili su 3.210,2 mil. eura i bilježe rast od 5,7%. Banke su od nefinansijskog sektora i stanovništva potraživale 78,5% ukupnih kredita. Odobreni krediti privredi iznosili su 1.123,0 mil.

eura i bilježe rast od 8,4%, dok su odobreni krediti stanovništvu 1.395,7 mil. eura i veći su za 5,8%.

Depoziti u bankama krajem septembra 2020. godine iznosili su 3.302 mil. eura i manji su za 6,1% na godišnjem nivou. Posmatrano po ročnoj strukturi, depoziti po viđenju sa 69,9%, imaju najveće učešće dok su oročeni depoziti činili 29,6% ukupnih depozita. Preostalih 0,5% odnosilo se na sredstva na escrow računu. U strukturi ukupnih oročenih depozita, najveće je učešće depozita ročnosti od tri mjeseca do jedne godine (42,5%) i od jedne do tri godine (36,6%). Posmatrano po sektorima, u ukupnim depozitima dominirali su depoziti stanovništva sa 37,1%.

Depoziti stanovništva na kraju septembra 2020. godine iznosili su 1.224,5 mil. eura te na godišnjem nivou bilježe pad od 5,8%. U ročnoj strukturi depozita stanovništva, na depozite po viđenju se odnosilo 61,5%, a na oročene depozite 38,5%.

Likvidna aktiva banaka u septembru 2020. godine iznosila je 966,3 mil. eura i manja je 13,3% u odnosu na prethodnu godinu, dok su koeficijenti likvidnosti u cjelini na dnevnom i dekadnom nivou bili iznad propisanih minimuma.

Efektivna stopa obavezne rezerve, mjerena odnosom izdvojene obavezne rezerve i ukupnih depozita, iznosila je 5,41% na kraju septembra tekuće godine i niža je odnosu na septembar 2019. godine kada je iznosila 7,34%.

Prosječna ponderisana nominalna kamatna stopa banaka na ukupno odobrene kredite u septembru 2020. godine iznosila je 5,34%, dok je prosječna ponderisana efektivna kamatna stopa iznosila 5,86%. Na godišnjem nivou, nominalna kamatna stopa bilježi pad od 0,26 p.p, dok efektivna kamatna stopa bilježi pad od 0,31 p.p. Prosječna ponderisana efektivna pasivna kamatna stopa iznosila je 0,40% i niža je za 0,03 p.p. u odnosu na prethodnu godinu. Razlika između aktivnih (na ukupno odobrene kredite) i pasivnih kamatnih stopa u septembru 2020. iznosila je 5,46 p.p. i manja je u odnosu na septembar prethodne godine kada je iznosila 5,74 p.p.

Ukupna bilansna suma MFI-a na kraju septembra 2020. godine iznosila je 81,9 mil. eura i u odnosu na isti period prethodne godine bilježi rast od 18,8%. Krediti MFI-a su iznosili 72,3 mil. eura, i veći su za 7,5% na godišnjem nivou.

Prosječna ponderisana nominalna kamatna stopa mikrokreditnih finansijskih institucija na ukupno odobrene kredite u septembru 2020. godine iznosila je 20,37%, dok je prosječna ponderisana efektivna kamatna stopa iznosila 23,17%. U odnosu na isti period prethodne godine prosječna ponderisana nominalna kamatna stopa niža je za 0,13 p.p, dok je efektivna kamatna stopa niža za 0,94 p.p.

U septembru 2020. godine na Montenegroberzi ostvareni promet od 6,1 mil. eura, kroz 100 transakcija manji je 9,4 puta u odnosu na septembar 2019. U strukturi trgovine dominantno učešće od 97,4% prometa se odnosilo na akcije, 2,3% prometa se odnosilo na državne obveznice, dok se 0,3% odnosilo na korporativne obveznice. Ukupan promet je ostvaren kroz sekundarnu trgovinu.

Poslove osiguranja na tržištu obavlja 9 društava za osiguranje, 21 društvo za zastupanje, 2 preduzetnik-zastupnika u osiguranju i 8 banaka. U periodu januar-septembar 2020. godine, društva za osiguranje su fakturisala ukupnu bruto premiju u iznosu od 71,6 mil. eura, što predstavlja pad od 1,0% u odnosu na isti period 2019. godine. Premija neživotnog osiguranja ostvarila je pad 5,5%, dok je premija životnog osiguranja ostvarila rast 22,6% u odnosu na isti period 2019. godine.

3.10. GRAĐEVINARSTVO

U sektoru građevinarstva u posljednjih nekoliko godina ostvaruje se značajan rast svih pokazatelja. Realizacija projekata u oblasti putne i energetske infrastrukture, projekata izgradnje turističkih kapaciteta, a posebno nastavak radova duž prioritetne dionice auto-puta Bar-Boljare doprinijeli su pozitivnim rezultatima na kraju 2019. i prvom dijelu 2020. godine.

Vrijednost građevinskih radova u 2019. dostigla je nivo od 801,6 mil. eura, dok je tokom građevinskog buma u 2008. godini iznosila 287,9 mil. eura. U 2019. godini na gradilištima je ostvareno 19,1 mil. efektivnih časova rada.

Vrijednost izvršenih građevinskih radova u prvih devet mjeseci 2020. iznosila je 544,8 mil. eura i manja je za 7,9% u odnosu na uporedni period prethodne godine. Izvršeni efektivni časovi u posmatranom periodu iznose 13,7 mil. časova rada i manji su za 3,8%.

Tražnja za radnom snagom u ovom sektoru bilježi značajan rast posljednjih godina. U prilog tome ide i činjenica da je u 2019. godini prosječno bilo zaposleno 14.031 lica, što čini 6,9% ukupnog broja zaposlenih, a prosječna bruto zarada iznosila je 667 eura.

U devet mjeseci 2020. godine u Crnoj Gori je izdato 155 građevinskih dozvola i prijava radova. Ukoliko se posmatra ukupan broj stanova i njihova površina, prema izdatim prijavama radova predviđeno je građenje 973 stana ukupne površine 55.865 m². Za uporedni period 2019. izdate su 92 građevinske dozvole i prijave radova za predviđenih 797 stanova ukupne površine 46.343 m².

Uvoz građevinskog materijala u periodu januar-oktobar 2020. je iznosio je 77,4 mil. eura, što je 22,8% manje u odnosu na uporedni period prethodne godine. Najviše su se uvozili cement (28,9 mil. eura) i željezo (25,1 mil. eura), ali je u odnosu na deset mjeseci 2019. zabilježen pad od 16,9%, odnosno 31,5%.

U istom periodu, izvezeno je građevinskog materijala u vrijednosti od 5,9 mil. eura, što je za 12,3% više u odnosu na uporedni period prethodne godine. Najviše se izvezilo željezo 4,4 mil. eura i kamen 1,5 mil. eura.

Tabela 21: Izvoz i uvoz građevinskog materijala (u milionima eura)

Proizvod	2018.		2019.		I-X 2019.		I-X 2020.		Indeks	
	uvoz	izvoz	uvoz	izvoz	uvoz	izvoz	uvoz	izvoz	uvoz	izvoz
Cement	53,0	0	40,9	0	34,8	0	28,9	0	83,1	-
Kamen	6,5	2,6	11,6	2,4	9,1	1,8	7,4	1,5	81,4	83,3
- Mermer, travertin, alabaster	1,1	0,2	3,8	0,04	2,8	0,04	3,5	0,03	124,2	75,6
- Granit	0,5	0	0,8	0	0,8	0	0,4	0	47,8	-
Zidarske opeke	6,1	0	5,1	0	4,3	0	4,4	0	103,5	0,0
Keramičke pločice	17,2	0,01	18,0	0,03	15,5	0,03	11,6	0,01	74,5	40,7
Željezo	50,9	1,4	43,7	4,0	36,5	3,4	25,1	4,4	68,5	128,3
Ukupno - građevinski materijal	133,7	4,0	119,3	6,4	100,2	5,2	77,4	5,9	77,2	112,3
Ukupno – CG	2.553,6	400,1	2.600,4	415,5	2.178,5	340,0	1.751,2	286,5		
% u ukupnom izvozu / uvozu	5,2	1,0	4,6	1,5	4,6	1,5	4,4	2,1		

Izvor: MONSTAT

Usvojene su izmjene i dopune Zakona o planiranju prostora i izgradnji objekata, u čijoj izradi su predstavnici privrede imali aktivno učešće. Nova rješenja će ubrzati procese koje su privrednici identifikovali kao biznis barijere. Ovim izmjenama zakona opštinama se daje mogućnost da umanjeje plaćanja naknade za opremanje građevinskog zemljišta (komunalija), od 10% do 100%, na određenu vrstu investicija – objekata. Do donošenja Plana generalne regulacije Crne Gore, koji bi trebao sveobuhvatnije da uredi pitanje komunalnog opremanja za cijelu državu, ovo rješenje će predstavljati značajan podsticaj za investiranje.

Pored ovih benefita, privrednici su oslobođeni i plaćanja naknade za opremanje građevinskog zemljišta kada je u pitanju građenje objekata za proizvodnju, preradu i skladištenje, kao i za hotele sa najmanje četiri zvjezdice.

Negativni efekti pandemije na poslovanje privrednih subjekata u sektoru građevinarstva ogledali su se u nedostatku radne snage i otežanom snabdijevanju građevinskim materijalom i opremom. Kako je radna snaga na našim gradilištima uglavnom iz regiona, zabrana kretanja između država, u jednom periodu, onemogućila je njihov dolazak, što je za posledicu imalo prolongiranje rokova završetka radova. Dodatno, proces rada na gradilištima morao se prilagoditi preporukama zdravstvenog sistema, radi očuvanja zdravlja i sprečavanja širenja zaraznih bolesti. Otvaranjem granica pro-funkcionisao je transport roba i omogućen dolazak radnika iz okruženja. Međutim, privrednici ukazuju da za ove radnike ne mogu ostvariti pomoć za novo zapošljavanje, jer isti nijesu prethodno bili prijavljeni Zavodu za zapošljavanje.

CEMENT

Na području Pljevalja nalaze se rezerve laporca od 90 mil. tona. U blizini je i lokalitet sa krečnjakom, kao i nusprodukt rada termoelektrane - elektrofilterski pepeo, što uz laporac predstavlja osnovne sirovine za proizvodnju cementa.

Upotrebom laporca za potrebe fabrike cementa smanjile bi se površine za spoljnja odlagališta jalovine, koja je nus produkt eksploatacije uglja, dok bi se korišćenjem elektrofilterskog pepela iz TE Pljevalja riješio u značajnoj mjeri problem njegovog odlaganja. Kao osnovno energetske gorivo koristio bi se ugalj iz Pljevaljskog bazena. Izgradnjom fabrike cementa, a kasnije i drugih pogona za proizvodnju betonskih polufabrikata i gotovih proizvoda omogućila bi se veća uposlenost drumskih, željezničkih i lučkih kapaciteta. Otvaranjem fabrike cementa i preko povezanih poslova, omogućilo bi se zapošljavanje od 800 do 1000 radnika, a kapacitet fabrike se u analizama projektuje na 1- 1,5 miliona tona godišnje proizvodnje.

OPEKARSKE GLINE

U Crnoj Gori nalazišta opekarskih glina su uglavnom vezana za područje Pljevalja (Maljevac, Kalužići, Đulina guka, Maoče i Mataruge) i jedno u Beranskom basenu (Jasikovac). Dokazane rezerve opekarskih glina u ležištima pljevaljskog ugljonosnog basena iznose nekoliko desetina, a perspektivne nekoliko stotina miliona tona, a naročito u basenu Maoče. Trenutno ne postoji nijedna ciglana u Crnoj Gori (nema proizvodnje opekarskih proizvoda), pa se ne eksploatiše ni glina (nema koncesija) i pored postojanja prirodnih i infrastrukturnih uslova za uspješan i dugoročan razvoj ove industrijske grane. Na osnovu navedenog, proizilazi da postoje prirodni uslovi za stabilan razvoj opekarske industrije u Crnoj Gori. Obnavljanjem tehnoloških procesa u ciglanama, tržištu bi se ponudio širok asortiman proizvoda kao što su: keramički blokovi, monta cigle, fert gređice, izolacioni blokovi, puna i giter cigla i sl.

Značajnu šansu za prevazilaženje nastalih teškoća, te dalji oporavak i razvoj privrednih društava koji posluju u ovom sektoru, predstavlja mogućnost njihovog angažovanja na započetim kapitalnim projektima. Posebno ohrabruju najave da će se nastaviti sa realizacijom novih velikih infrastrukturnih projekata u oblasti energetike, putne i komunalne infrastrukture. Od značaja za rad sektora je i realizacija IV faze »Projekta rješavanja stambenih potreba građana po povoljnim uslovima – Projekat 1000 plus«.

Crna Gora raspolaže sa velikim brojem mineralnih sirovina, čije su rezerve i kvalitet na visokom nivou, što predstavlja osnov za proizvodnju građevinskog materijala. Neophodno je iskoristiti investicije u kapitalne projekte koji se očekuju u narednom periodu kao zamajac za revitalizaciju industrije građevinskih materijala, posebno proizvodnje cementa, opekarskih proizvoda, ukrasnog kamena, itd.

U poslednjih nekoliko godina u građevinskom sektoru, kao izvođači velikih projekata pojavljuju se neke od najvećih svjetskih kompanija, kao što su kineska kompanija CRBC koja gradi prvu dionicu autoputa Bar-Boljari, zatim italijanska kompanija Pizzarotti koja je glavni izvođač radova na projektu Portonovi, belgijska kompanija BESIX Group koja radi na projektu Luštica Bay, austrijski Strabag i dr. Na svim navedenim projektima prisutne su i crnogorske kompanije kao podizvođači, što u mnogome utiče na veće zapošljavanje domaće radne snage, usvajanje standarda, dobijanje međunarodnih sertifikata, te poboljšanje nivoa gradnje i stručnog nadzora. Već sada naše kompanije stižu značajne reference za učešće kako na domaćem tako i na međunarodnom tržištu.

3.11. KOMUNALNA PRIVREDA

Vodne usluge u Crnoj Gori pruža 25 privrednih društava, od čega 23 pruža usluge vodosnabdijevanja, odnosno odvođenja komunalnih otpadnih voda, a dva uslugu prečišćavanja komunalnih voda. Trenutne cijena usluge javnog vodosnabdijevanja za građane kreće se u rasponu od 0,12 do 1,03 eura po metru kubnom, dok je ta cijena za pravna lica od 0,41 do 2,44 eura. Cijena usluge upravljanja komunalnim otpadnim vodama je za građane od 0,04 do 0,52 eura po metru kubnom, odnosno od 0,16 do 1 euro za pravna lica. U skladu sa Metodologijom za utvrđivanje cijena za obavljanje regulisanih komunalnih djelatnosti vršioći regulisanih komunalnih djelatnosti, javnog vodosnabdijevanja i odvođenja komunalnih otpadnih voda su u obavezi da Regulatornoj agenciji za energetiku i regulisane komunalne djelatnosti dostave zahtjeve za utvrđivanje novih cijena za narednu godinu. Nakon završene javne rasprave utvrđeni su novi cjenovnici za pružaoce vodnih usluga, koje treba da potvrde lokalne samouprave. U većini slučajeva predviđeno je povećanje cijena u odnosu na dosadašnje, što je rezultat izjednačavanja cijena usluga za fizička i pravna lica. Na osnovu odluke koju je donijela Vlada početkom novembra, preduzeća koja pružaju vodne usluge od novembra počće da plaćaju mjesečnu naknadu Agenciji. Na godišnjem nivou plaćaće u prosjeku oko 0,7% godišnjih poslovnih prihoda.

Vodovodna i komunalna preduzeća suočavaju se sa nizom problema, a posebno sa ogromnim gubicima na vodovodnoj mreži zbog dotrajale infrastrukture, nedostatkom sredstava za kapitalne investicije, viškom zaposlenih, porastom ilegalnih priključaka,

te niskim stopama naplate. Tehnički i administrativni gubici u vodovodnim mrežama, odnosno neprihodovana voda u 2018. godini na nivou Crne Gore iznosila je 65,7%.

Komunalna preduzeća koja se bave odlaganjem čvrstog otpada takođe se suočavaju sa sličnim izazovima u poslovanju, kao što su stara i dotrajala mehanizacija, otežana naplata usluga/potraživanja, nelikvidnost i nedostatak radne snage. Naročito ukazuju na nedostatke postojećeg zakonskom okviru, te smatraju da bi trebalo da se donese novi propis, kako bi se stvorili uslovi za efikasniji rad privrednih subjekata koji posluju u ovoj oblasti.

U prethodnom periodu u oblasti komunalnih otpadnih voda uložena su velika finansijska sredstva što je dovelo do izgradnje velikog broja postrojenja za tretman komunalnih otpadnih voda i znatnog proširenja i unaprijeđena kanalizacione mreže. U Crnoj Gori postoji deset postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda u funkciji ili probnom radu, nekoliko manjih postrojenja za prečišćavanje koja povremeno rade, dok su pojedina u završnoj fazi izgradnje. U toku je realizacija ugovora za projektovanje i izgradnju postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda u Andrijevići, Petnjici i Danilovgradu. U dijelu infrastrukture za oblast upravljanja otpadom izgrađene su: regionalne deponije neopasnog otpada, reciklažni centri, postrojenja za obradu otpadnih vozila, transfer stanice, reciklažna dvorišta, postrojenja za obradu medicinskog otpada i postrojenje za obradu električnog i elektronskog otpada. U opštini Kotor otvorena je prva kompostana u Crnoj Gori za rješavanje pitanja upravljanja zelenim otpadom.

Regionalni vodovod u 2020. obilježava deset godina od početka rada sistema i 45 godina institucionalnog formiranja. Razvojni projekti se, bez obzira na krizu izazvanu pandemijom virusa Covid-19, realizuju ugovorenom dinamikom, uz podršku Vlade i povoljnog kreditnog aranžmana Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD), u ukupnoj vrijednosti od 24 mil. eura.

U ovoj godini je izgrađeno 3,2 km cjevovoda na teritoriji opštine Tivat, u cilju povezivanja opštine Herceg Novi na regionalni vodovodni sistem (RVS). Počela je izgradnja druge faze RVS, postavljanjem novog cjevovoda od Budve ka Tivtu, u dužini od oko 14 km, kao i hidrotehničke infrastrukture na prostoru naselja Dobra Voda, Veliki Pijesak i Utjeha u opštini Bar i prostoru naselja Kruče u opštini Ulcinj.

Iz sredstava granta (1.028 mil. eura) odobrenog od strane EBRD-a u 2020. je realizovana tehnička pomoć (350.000 eura) Jedinici za implementaciju projekata, izrađen je Plan upravljanja vodnim resursima regionalnog vodovodnog sistema, u okviru kojeg će se ispitati i otpornost RVS na klimatske promjene (160.600 eura) i Program za finansijsko i operativno poboljšanje performansi Regionalnog vodovoda (197.025 eura).

Regionalni vodovod, u saradnji sa Ministarstvom poljoprivrede i ruralnog razvoja, implementira aktivnosti prekograničnog programa Interreg - IPA CBC Italija-Albanija-Crna Gora. Cilj projekta je unapređenje upravljanja rizicima u oblasti kvaliteta podzemnih voda i zaštiti izvorišta Bolje Sestre, efikasnija detekcija gubitaka vode u regionalnom vodovodnom sistemu, unapređenje GIS sistema, kao i bolje praćenje parametara rada RVS u realnom vremenu. Predviđeni budžet za planirane aktivnosti Regionalnog vodovoda iznosi 1,057 mil. eura.

Tokom 2020. godine, Regionalni vodovod u kontinuitetu je snabdijevao lokalna vodovodna preduzeća. Za jedanaest mjeseci isporučeno je 7.446.360 m³ vode, što je 8% više u odnosu na ugovorene minimalne količine. Kriza izazvana pandemijom uticala je na pad prihoda po osnovu posebne naknade na izgradnju, ali i prihoda od prodaje vode, što je posljedica značajnog smanjenja potrošnje tokom turističke sezone. Do novembra mjeseca tekuće godine ostvareni su prihodi u iznosu 4,731 mil. eura, što je 22,4% manje u odnosu na isti period prošle godine.

Rad na razvojnim projektima je nastavljen i tokom trajanja pandemije uz preduzete mjere i adekvatno obezbjeđenje uslova tokom rada, te se ne očekuje veće odstupanje ili zastoj u realizaciji. Maja ove godine otpočela je izgradnja novog sistema za prečišćavanje otpadnih voda sa kolektorskim sistemom i sistemom za tretman kanalizacionog mulja u Glavnom gradu, a investicija iznosi preko 50 mil. eura.

U oblasti upravljanja otpadom u toku je izgradnja transfer stanica u opštinama Mojkovac i Andrijevića i reciklažnog dvorišta sa sortirnicom u opštini Berane, te sanacija neuređenog odlagališta »Ćafe« u opštini Bar. Završene su pripremne aktivnosti za izradu projektne dokumentacije i odabir ponuđača za izgradnju reciklažnog dvorišta sa sortirnicom i transfer stanicom u opštini Pljevlja i četvrtog dijela deponije na lokaciji »Livade« u Glavnom gradu, te izgradnju reciklažnog dvorišta u opštini Kolašin. Takođe, završena je revizija Glavnog projekta za sanaciju privremenog odlagališta komunalnog otpada na lokaciji "Zakršnica" na teritoriji opštine Mojkovac.

U cilju obezbjeđenja finansiranja centra za obradu otpada u okviru kompleksa sanitarne deponije „Možura«, urađena je studija izvodljivosti, idejno rješenje i dio tender-skog dosijea za izgradnju postrojenja za sortiranje miješanog komunalnog otpada i postrojenja za kompostiranje biorazgradivog otpada. Takođe, u završnoj fazi je i izrada predstudije izvodljivosti za izgradnju regionalnog centra za upravljanje otpadom, koji će opsluživati opštine na sjeveru.

Crna Gora je otvorila pregovaračko poglavlje 27 - Životna sredina i klimatske promjene. Realizacijom obaveza u okviru ovog Poglavlja doprinijeće se uspostavljanju adekvatnog sistema upravljanja otpadom i otpadnim vodama i opredijeliti odgovarajuća sredstva za infrastrukturna ulaganja. Nastaviće se aktivnosti na uspostavljanju sistema koji se bazira na: selekciji, prevenciji i reciklaži i ponovnoj upotrebi otpada, dok će fokus politike upravljanja otpadnih voda biti na izgradnji sistema za prikupljanje i prečišćavanje komunalnih otpadnih voda, odnosno implementaciji usvojenog Plana upravljanja komunalnim otpadnim vodama u Crnoj Gori do 2035. godine. Procjena ukupnih investicija za usklađivanje shodno zahtjevima koji proizilaze iz Poglavlja 27 iznosi 1,4 milijarde eura, pri čemu će 841 mil. eura biti usmjeren na kvalitet voda, prevashodno u dijelu izgradnje postrojenja za prečišćavanje komunalnih otpadnih voda, te izgradnje infrastrukture u oblasti pijaće vode i zaštite od poplava, dok će 368 mil.eura biti usmjereno na selektivno sakupljanje komunalnog otpada, stopu reciklaže otpada, rješavanje pitanja tretmana opasnog i medicinskog otpada. U tu svrhu je, između ostalog, osnovan Fond za zaštitu životne sredine (Eko fond), koji će djelovati kao centralna nacionalna institucija za finansiranje i pružanje tehničke podrške projektima, te poslužiti kao katalizator za stvaranje novih partnerstava sa privatnim sektorom radi očuvanja i održivog korišćenja prirodnih resursa.

Privrednim društvima iz ovog sektora nije bio zabranjen rad tokom pandemije imajući u vidu da vrše poslove od javnog interesa. Međutim, pored tekućih problema, pandemija koronavirusa predstavlja dodatni teret za poslovanje. Većina preduzeća je poslove obavljala u otežanim okolnostima, obzirom na nedovoljna finansijska sredstva za nabavku sredstava za rad u uslovima pandemije (maske, rukavice, sredstva za dezinfekciju) i izostanak zaposlenih¹³. Komunalna preduzeća su pojačano radila na dezinfekciji i čišćenju javnih površina tokom pandemije. Neuspješna turistička sezona dodatno je oslabila poslovanje preduzeća. Kompanije nijesu primjenjivale zakonske mehanizme kako bi naplatile potraživanja, a naplata je već u martu znatno umanjena, zbog mjere koja se odnosila na odlaganje naplate ovih usluga.

Mjerama Vlade za podršku prevazilaženja posljedica krize izazvane pandemijom koronavirusa na privredu i građane odloženo je plaćanje komunalnih usluga, što je uti-

¹³ Na osnovu mjera NKT pravo na odustvo s posla imali su roditelji djece mlađe od 11 godina, dok su pravo na rad od kuće imali stariji od 60 godina i hronični bolesnici

calo na smanjenje prihoda i otežano poslovanje u ovom sektoru. Takođe, jedna od mjera Vlade za pomoć privredi odnosi se na odlaganje naplate poreskih i neporeskih potraživanja, koji pripadaju budžetu države, ali komunalna preduzeća, kao privredni subjekti u većinskom vlasništvu države ili lokalne samouprave, nijesu obuhvaćena ovom mjerom. Sve navedeno, značajno je uticalo na likvidnost preduzeća komunalne privrede.

3.12. MALA I SREDNJA PREDUZEĆA

Indikatori kojima se mjeri kretanje i trendovi u oblasti MMSP, ukazuju na dinamičan razvoj. Broj mikro, malih i srednjih preduzeća (MMSP) u Crnoj Gori u 2019. iznosio je 32.013 i veći je za 8,4% u odnosu na 2018. Rast broja MMSP praćen je i porastom broja zaposlenih. U ukupnoj zaposlenosti, MMSP učestvuju sa 76% i u 2019. u njima je bilo zaposleno 149.375 radnika, odnosno 7,59% više nego u 2018. U 2019. godini, najveći broj poslovnih subjekata je registrovan u Podgorici 36,2%, zatim u Budvi 15,2% i Baru 9,2%. Najviše poslovnih subjekata obavlja djelatnost u sektoru trgovina na veliko i malo, popravka motornih vozila i motocikala 30,6%, zatim stručne, naučne i tehničke djelatnosti 13,3%, usluge pružanja smještaja i hrane 12,4%, građevinarstvo 11,2% i prerađivačka industrija 7,3%.

Izveštaj o ostvarenosti indeksa Akta o malim preduzećima u periodu 2016-2019. pokazuje da je Crna Gora ostvarila progres u dijelu aktivnosti uspostavljanja institucionalnog, regulatornog i operativnog okruženja MMSP. Usvajanje i implementacija Strategije za razvoj MMSP 2018–2022, kao i sprovođenje programa finansijske i nefinansijske podrške MMSP pokazalo se kao primjer najbolje prakse u regionu. Crna Gora i dalje drži leadersku poziciju kada je u pitanju oblast preduzetničkog učenja, gdje je preduzetništvo uključeno kao ključna kompetencija u nastavne planove i programe na svim obrazovnim nivoima. Unaprijeđena je oblast standardizacije, uspostavljen zakonodavni okvir o finansijskom lizingu, faktoringu, kupovini potraživanja, mikrokreditiranju i kreditno-garantnom poslovanju i olakšan pristup tržištu javnih nabavki za MSP. Izveštaji međunarodnih institucija za 2019. govore u prilog poboljšanja konku-

Tabela 22: MMSP u Crnoj Gori, 2019. godina

Tip preduzeća	Broj preduzeća	Broj zaposlenih
Mikro preduzeća	29.053	47.698
Mala preduzeća	2.560	60.605
Srednja preduzeća	400	41.072
Velika preduzeća	71	46.124
Ukupno – MMSP	32.013	149.375
Ukupno - MMSP i velika preduzeća	32.084	195.499
Preduzetnici	9.104	5.402

Izvor: Poreska uprava Crne Gore

Napomena: Poreska uprava ne računa samog preduzetnika u zaposlene (zbog toga je razlika između broja preduzetnika i broja radnika koje oni zapošljavaju i zato su odvojeni podaci koji se na njih odnose)

rentnosti Crne Gore, ali i identifikuju oblasti koje moraju biti predmet reformi.

Ograničenja koja treba prevazići su migracije i manjak radne snage u ključnim industrijskim sektorima i nizak stepen aktivnosti stanovništva. Prostor za dalja poboljšanja prepoznat je u pristupu finansijskim sredstvima za mala preduzeća koji ostaje otežan usljed relativno strogih uslova za dobijanje kredita kod poslovnih banaka. Jedno od ključnih ograničenja razvoju MMSP predstavlja neformalno poslovanje. Nelojalna konkurencija ozbiljna je prepreka koja negativno utiče na poslovno okruženje u Crnoj Gori, te su privrednici koji regularno posluju i redovno ispunjavaju svoje obaveze prema državi u neravnopravnom položaju u odnosu na one koji posluju u sivoj zoni. Troškovi rada su relativno visoki, što negativno utiče na zaposlenost, te prelazak sa neformalnog na formalni rad.

U cilju unapređenja poslovnog ambijenta, Vlada je donijela Akcioni plan za unapređenje poslovnog ambijenta koji tretira pet oblasti: započinjanje biznisa, izdavanje građevinskih dozvola, dobijanje priključka za električnu energiju, plaćanje poreza i registraciju nepokretnosti. U dijelu pristupa finansijama i dalje su evidentne poteškoće sa kojima se suočavaju potencijalni preduzetnici, start up preduzeća i postojeća MMSP koja imaju poslovne ideje, ispunjavaju uslove, ali nemaju dovoljna ili adekvatna sredstva obezbjeđenja kredita, što ukazuje na potrebu razvijanja novih finansijskih instrumenata za olakšanje dostupnosti finansijama.

Poseban akcenat se stavlja na stvaranje uslova za veće zapošljavanje, povećanje radne aktivnosti i mobilnosti radnika, te smanjenje nesklada između ponude i tražnje. Kako bi se obezbijedila bolje obrazovana i kvalifikovana radna snaga, u proteklom periodu poseban akcenat je stavljan na dualno obrazovanje.

Trend rasta broja MMSP bio je rezultat i sve većih ulaganja u ovaj sektor. Kroz programe finansijske podrške, sektor MMSP je u 2019. podržan sa 3,65% više sredstava u odnosu na 2018. Tokom 2019. plasirano je ukupno 220 mil. eura sredstava direktne podrške preduzetništvu i biznisu, što je omogućilo da se sačuva ili otvori 10.074 radnih mjesta. IRF je od osnivanja do kraja 2019. plasirao preko milijardu eura u crnogorsku privredu, a 2019. je podržao crnogorske preduzetnike u iznosu od 217 mil. eura.

U skladu sa mjerama Vlade, IRF je od marta 2020. obezbijedio program podrške za ublažavanje posljedica izazvanih pandemijom koronavirusa, koji se koristi isključivo za potrebe rješavanja problema nelikvidnosti, a sredstva se mogu upotrijebiti za nabavku proizvoda, poluproizvoda, sirovina, plaćanje zakupa, kao i za isplatu plata.

Vlada je u julu 2020. godine, donijela Program za unapređenje konkurentnosti privrede za 2020. godinu, namijenjen razvoju i unapređenju sektora mikro, malih, srednjih preduzeća i preduzetnika kroz 17 programskih linija. Program je obogaćen novim linijama finansijske podrške, koje se odnose na internacionalizaciju mikro, malih i srednjih preduzeća i njihovu digitalizaciju, cirkularnu ekonomiju, podršku mladima i ženama u biznisu, pokretanje i unapređenje proizvodne djelatnosti i četiri programske linije koje će se uporedo promovisati i sprovesti.

Pandemija koronavirusa uticala je na sve segmente društva, pa i na MMSP. Dio firmi je potpuno obustavio aktivnosti, dok su ostale uglavnom bile u redukovanom režimu rada. Neke od MMSP posluju u više različitih djelatnosti, pa su obim aktivnosti prebacili na sektore u kojima je rad manje otežan. Dio firmi je uspio na vrijeme da lageruje određene količine zaliha robe i repromaterijala za nesmetan rad (6-12 mjeseci).

Mjere koje je donijela Vlada značajno su doprinijele održavanju tekuće likvidnosti MMSP. U narednom periodu potrebni su dodatni programi pomoći i subvencija MMSP za održavanje postojećeg obima zaposlenosti. Očekuje se i veća pomoć i manje restriktivni uslovi za dobijanje kreditnih sredstava (naročito za održavanje tekuće likvidnosti preduzeća, nabavku sirovina i reprogramiranje postojećih obaveza).

CIRKULARNA EKONOMIJA

Privredna komore Crne Gore i Program Ujedinjenih nacija za razvoj, uz podršku Vlade Crne Gore, kao zaključak Konferencije o ekonomiji Montenegro 2019, pokrenuli su projekat izrade Mape puta Crne Gore ka cirkularnoj ekonomiji.

Vizija nove ekonomije je cirkularna i ona će zaživjeti interakcijom između cirkularnih poslovnih modela, inovativnih politika i promjena u našim vrijednostima, navikama i narativima¹.

U nastavku prenosimo izvode iz materijala navedenog projekta, koji je izrađen nakon pripreme faze, sprovedenog anketiranja institucija i kompanija, sastanka sa odabranim stakeholderima i konferencije Zeleni dani 2020.

Često navođene prednosti cirkularne ekonomije su:

- **Unaprijeđena konkurentnost privrede:** obezbjeđivanje visoke dodate vrijednosti, tehnološki naprednih i zelenih proizvoda na globalnom tržištu uz istovremeno povećanje otpornosti ekonomije i smanjenje poslovnog rizika usljed šokova snabdijevanja;
- **Obnovljeni fokus na inovacijama:** preusmjeravanje istraživačkih i inovacijskih aktivnosti u rješavanju otvorenih pitanja u vezi sa tehnologijom, poslovnim modelima, menadžmentom, informacionim tehnologijama i mnogim drugim.
- **Nova radna mjesta:** cirkularna ekonomija nudi nove mogućnosti u intenzivnim radnim segmentima - zahtijeva širok spektar vještina za funkcionisanje i manuelni rad (na primjer u održavanju i popravci), kao i u sektorima u kojima su potrebni visoko kvalifikovani stručnjaci (na primjer u istraživanju, digitalnoj tehnologiji, hemijskom inženjerstvu, dizajnu itd.).
- **Nove investicione mogućnosti:** korišćenje dostupnih programa finansiranja od strane EU i drugih međunarodnih institucija, saradnja sa finansijskim institucijama koje sve više traže cirkularne projekte za ulaganje.
- **Čistije i zdravije okruženje:** suzbijanje zagađenja, ublažavanje klimatskih promjena, smanjenje pritiska na ekosisteme
- **Bolji kvalitet života za sve:** Model razvoja koji je ekološki, ekonomski zdrav i ima visok potencijal za socijalna poboljšanja.

Malim i otvorenim ekonomijama kao što je crnogorska, cirkularna ekonomija nudi niz pogodnosti koje mogu podstaći njihov uspjeh u povezanoj, globalizovanoj, ali ipak sve nestabilnijoj trećoj deceniji 21. vijeka:

- Cirkularna ekonomija je ključni pristup smanjenju emisija gasova sa efektom staklene bašte i praćenju Pariškog sporazuma, sa oko 50% svih emisija koje nastaju izvlačenjem resursa i izradom proizvoda²
- U regionu ZB sa razvojem sistema za upravljanje otpadom nudi najbolju jedinstvenu viziju rješavanja problema sa otpadom
- Proces uspona i finansiranja: EU prepoznaje cirkularnu ekonomiju kao svoj strateški prioritet
- Cirkularna ekonomija i SDI - gotovo sve velike multinacionalne kompanije eksperimentišu sa cirkularnim poslovnim modelima;
- Sve češće je zahtijevana od strane poslovnih partnera u međunarodnim lancima vrijednosti, kao i potrošača.

Takođe, nova Okvirna strategija za suočavanje sa globalnim ekološkim izazovima prepoznaje cirkularnu ekonomiju kao svoju srž. To bi moglo pružiti ključni doprinos cilju postizanja neutralnosti ugljenika do 2050. godine, što definiše EU Zakon o klimatskim promjenama. Procjenjuje se da bi se više od polovine potrebnog smanjenja emisija moglo riješiti prelaskom na cirkularnu ekonomiju.

Pokretanje ovog projekta u Crnoj Gori koincidiralo je sa usvajanjem Novog akcionog plana za cirkular-

1 Godina Košir, L. & Giacomelli, J. 2017. Cirkularna promjena. <https://www.circularchange.com/projects-1/2018/11/13/introducing-the-circular-triangle?rq=triangle>

2 <https://www.ellenmacarthurfoundation.org/our-work/activities/climate-change>

nu ekonomiju, koji je Evropska komisija usvojila marta 2020. godine. To je dokumenat koji predstavlja jedan od glavnih elemenata Evropskog zelenog plana, novu evropsku agendu za održivi rast.

Kao što je navedeno, u okviru ovog projekta održan je sastanak sa stejkholderima, a čija je svrha bila:

1. Doprinijeti razvoju neophodnog znanja i jačanju kapaciteta zainteresovanih strana koje će ili podržati ili aktivno učestvovati u kreiranju mape puta za cirkularnu ekonomiju;
2. Uključivanje zainteresovanih strana u raspravu o ključnim pitanjima - prednosti, barijere, inputi, metrika i pokazatelji, prioritetni sektori i sinergije sa planom oporavka nakon pandemije;
3. mapiranje ekonomskih sektora sa najvećim potencijalom za cirkularnu ekonomiju; i
4. skiciranje održivih smjernica za dalje djelovanje.

Svi zainteresovani subjekti, njih 60, koji su učestvovali na sastanku prepoznali su prednosti pokretanja procesa kreiranja nacionalne Mape puta ka cirkularnoj ekonomiji u Crnoj Gori. Međutim, postojale su veoma različite procjene nivoa svijesti u crnogorskom društvu, u rasponu od niskog do srednjeg nivoa, dok su neki učesnici ukazivali na pozitivan razvoj, uglavnom vezano za postojeća strateška dokumenta i izvještaje.

Nekoliko vrsta barijera koje stoje na putu cirkularnoj ekonomiji u Crnoj Gori identifikovano je kroz proces konsultacija, a grupisano po kategorijama to su:

1. Ekonomske
 - nedostatak perspektivnih projekata
 - malo tržište sekundarnih sirovina
2. Finansijske
 - Nedovoljno finansijske podrške za projekte, kompanije, uključujući mala i srednja preduzeća iz državnih i EU izvora
3. Političke
 - Nedostatak političke volje
 - Neadekvatna međusektorska koordinacija
 - Potrebe za izmjenama u zakonodavstvu
 - Bolja koordinacija između zakona
 - Sporo usvajanje zelenih javnih nabavki
 - Neadekvatna primjena zelenog zakonodavstva i nedostatak praćenja
4. Socijalne
 - Nedostatak znanja i stručnosti o cirkularnoj ekonomiji
 - Nedostatak obrazovanih stručnjaka
 - Nedovoljna integracija u obrazovni sistem
 - Uvjerjenje da se cirkularna ekonomija odnosi samo na upravljanje otpadom
5. Kulturne
 - Nedostatak svijesti o prednostima koje cirkularna ekonomija može donijeti na svim nivoima
 - Linearno razmišljanje i dalje preovladava
 - Svijest o značaju primarnog odvajanja otpada, a posebno o problemu prehrambenog otpada
6. Tehničke/tehnološke
 - Neadekvatna infrastruktura za recikliranje
 - Neadekvatna infrastruktura za primarno sortiranje i sakupljanje otpada

Važan korak u kreiranju Mape puta je izbor prioritetnih sektora i to je jedna od ključnih odluka u kreiranju strategije cirkularne ekonomije. Međutim, zbog osjetljive prirode ove odluke, važno je naglasiti da su svi djelovi ekonomije (i društva) međuzavisni i međusobno povezani: izbor prioritetnih sektora služi za usmjeravanje aktivnosti koje se moraju preduzeti. Stoga će konačan izbor prioritetnih sektora trebao biti rezultat dodatnih analiza i javnih konsultacija, imajući u vidu posljedice nakon Covid-19.

Dalji rad na ovom projektu je u toku, a očekuje se da Mapa puta bude izrađena do kraja prve polovine 2021. godine.

4

OBRAZOVANJE I TRŽIŠTE RADA

4.1. OBRAZOVANJE

Obrazovani ljudski resursi su inicijator promjena i razvoja svakog društva. Promjene u potrebama za različitim vještinama i znanjima zahtijevaju stalna usavršavanja koja se stiču u formalnom i neformalnom sistemu obrazovanja, kao i kroz kontinuirani razvoj ključnih kompetencija. Strateški cilj obrazovnog sistema Crne Gore je da obezbijedi svakom pojedincu kvalitetno obrazovanje, adekvatno potrebama tržišta rada. Reforma obrazovanja je unijela veliki broj promjena u strukturu i organizaciju obrazovnog sistema. Sprovodi se u skladu sa trendovima u Evropskoj uniji i potrebama privrednog sistema koji se razvojem i svakodnevnim napretkom nauke i tehnologije stalno mijenja.

Stručno obrazovanje i obrazovanje odraslih, treba da omoguće usavršavanje postojećeg, kao i sticanje novog znanja kako bi se olakšao prelazak na nove tehnologije i bolji položaj pojedinca na tržištu rada. U ovom procesu privredni subjekti se pozicioniraju kao sve važniji partneri koji uključivanjem u obrazovni proces preuzimaju proaktivnu ulogu u razvoju radne snage.

Većim uključivanjem privrede u sistem obrazovanja, posebno kroz praktično obrazovanje, profesionalnu praksu i dualni sistem obrazovanja, postiže se bolja interakcija i brojni benefiti za privredu. Veća zastupljenost praktičnog obrazovanja efikasnije podržava uspješan prelaz mladih iz škole u svijet rada, a s druge strane obezbjeđuje kvalifikovaniju radnu snagu kao preduslov uspješne ekonomije.

S obzirom na utvrđenu potrebu poslodavaca da imaju kadrove spremne za tržište rada, obezbjeđeni su zakonski uslovi za obavljanje praktičnog obrazovanja i dualnog sistema obrazovanja i time zadovoljeni interesi privrede i učenika. Školske 2019/2020 godine, po dualnom sistemu obrazovalo se 834 učenika kod 397 renomiranih poslodavca. U procesu je učestvovalo 27 stručnih škola iz 19 opština, i to sa 18 obrazovnih programa odnosno smjerova.

U dualnom sistemu obrazovanja se obrazuju učenici po obrazovnim programima: proizvođač prehrambenih proizvoda, rasadničar-cvječar, izvođač građevinskih radova, elektroinstalater, frizer, konobar, kuvar, prodavač, ratar-povrtar, poslastičar, automehaničar, autoelektričar, zavarivač, instalater sanitarnih uređaja, grijanja i klimatizacije, bravar, pekar, monter elektronske komunikacione infrastrukture i stolar.

Koordinaciono tijelo za dualno obrazovanje kontinuirano prati aktivnosti koje se odvijaju u školama i kod poslodavaca. Prikupljeni podaci se analiziraju i školama se daju preporuke da pruže odgovarajuću podršku poslodavcima i instruktorima.

U cilju podsticanja učenika da se upisuju na obrazovne programe nivoa III, koje je tržište rada prepoznalo kao deficitarne, u školskoj 2019/2020. godini podijeljeno je 665 stipendija. Privredna komora Crne Gore izdvojila je sredstva za 30 stipendija.

Tokom 2020. godine usvojeno je 35 standarda zanimanja koji su osnova za izradu obrazovnih programa, te urađeno 13 standarda kvalifikacija. Za školsku 2020/2021. godinu je pripremljeno 13 modularizovanih obrazovnih programa iz različitih oblasti kao što su trgovina, turizam, ugostiteljstvo, inženjerstvo i proizvodne tehnologije, zdravstvo i socijalna zaštita, poljoprivreda i građevinarstvo. Vlada je donijela Strategiju razvoja stručnog obrazovanja u Crnoj Gori 2020-2024, čiji je cilj dalje unapređenje i stvaranje kvalitetnog i inkluzivnog sistema stručnog obrazovanja.

Najznačajnije izmjene Zakona o visokom obrazovanju odnosile su se na produženje roka za upis na specijalističke studije za još dvije godine i realizaciju studijskih pro-

grama na engleskom jeziku.

Sve ustanove visokog obrazovanja predavanja i predispitne aktivnosti za školsku 2019/2020, kao i komunikaciju sa studentima, počev od 16. marta su realizovale preko elektronskih platformi i aplikacija za video konferencije. Usvojena je Strategija razvoja visokog obrazovanja u Crnoj Gori 2020-2024.

Agencija za kontrolu i obezbjeđenje kvaliteta visokog obrazovanja donijela je Izmjene i dopune Pravila o postupku reakreditacije ustanova visokog obrazovanja, koje se odnose na usklađivanje postupka sa Evropskim standardima i smjernicama za obezbjeđenje kvaliteta u Evropskom prostoru visokog obrazovanja (ESG).

S obzirom na pozitivna iskustva i u 2019/2020 se realizuje Program stručnog osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem. Pravo na stručno osposobljavanje imaju lica sa stečenim visokim obrazovanjem, koja nemaju radno iskustvo u određenom nivou obrazovanja i na evidenciji su Zavoda za zapošljavanje Crne Gore. Stručno osposobljavanje traje devet mjeseci i priznaje se kao radno iskustvo u trajanju od godinu dana i kao uslov za polaganje odgovarajućeg stručnog ispita. Program se pokazao kao vrlo uspješan, s obzirom na to da je oko 50% korisnika nastavilo radni angažman, što nesumnjivo doprinosi smanjenju nezaposlenosti mladih. U septembru 2020. je raspisan oglas za stručno osposobljavanje za devetu generaciju lica sa stečenim visokim obrazovanjem, u okviru kojeg su poslodavci oglasili preko 12.500 mjesta, od čega je preko 60% iz privatnog sektora.

4.2. TRŽIŠTE RADA

Tržište rada karakteriše dugoročna nezaposlenost, visok procenat nezaposlenosti mladih, neusklađenost između ponude i tražnje na tržištu, sezonski karakter zapošljavanja, rast broja nezaposlenih visokoškolaca, veliki broj stranih radnika i značajne regionalne razlike u nezaposlenosti.

Prema Anketi o radnoj snazi¹, stopa aktivnosti za 2019. godinu iznosila je 57,4% (287,3 hilj. aktivnog stanovništva), stopa zaposlenosti je 48,7% i stopa neaktivnosti je 42,6%.

U drugom kvartalu 2020. godine u Crnoj Gori, stopa aktivnosti iznosila je 53,4% (267,3 hiljada aktivnog stanovništva), stopa zaposlenosti je 45,2%, i stopa neaktivnosti je 46,6%.

Najveće učešće u obrazovnoj strukturi aktivnog stanovništva imaju lica sa završenim srednjim obrazovanjem i to 62%, zatim 29% lica sa završenim višim ili visokim obrazovanjem, i 9% lica sa završenom osnovnom školom ili nižim obrazovanjem.

Obrazovna struktura zaposlenih osoba pokazuje da 61,4% lica imaju završenu srednju školu, slijede zaposleni sa završenim višim ili visokim obrazovanjem 31,9%, te osobe sa završenom osnovnom školom ili nižim obrazovanjem 6,7%.

Obrazovna struktura nezaposlenih osoba pokazuje da 60,4% lica imaju završenu srednju školu, slijede nezaposleni sa završenim višim ili visokim obrazovanjem 24,1%, te osobe sa završenom osnovnom školom ili nižim obrazovanjem 15,5%.

¹ MONSTAT – četiri kvartalna istraživanja

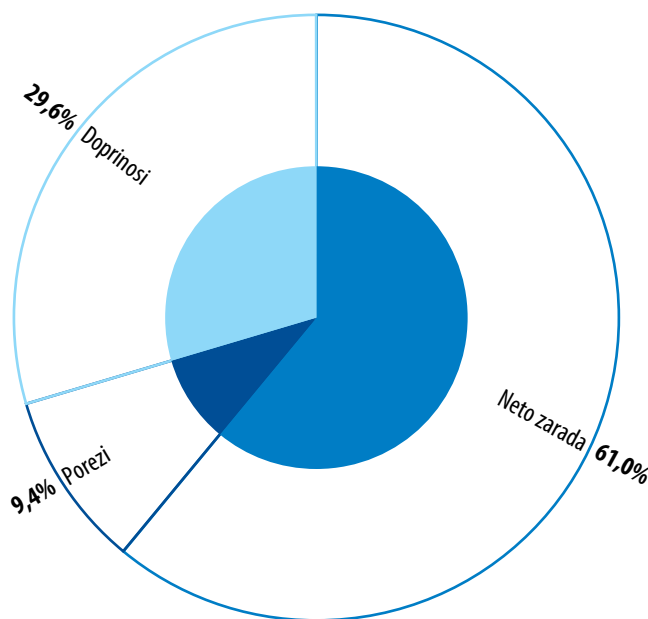
Struktura zaposlenih lica prema sektorima djelatnosti pokazuje da je najveće učešće zaposlenih u sektorima uslužne djelatnosti 73,1%, zatim u sektorima nepoljoprivredne djelatnosti (industrija i građevinarstvo) 19,6% i u sektoru poljoprivrede, šumarstva i ribolova 7,4%.

Rad stranaca u Crnoj Gori je uređen kroz izdavanje dozvola shodno godišnjim kvotama. Vlada Crne Gore je decembra 2019. godine donijela Odluku o utvrđivanju godišnjeg broja dozvola za privremeni boravak i rad stranaca za 2020. (»Sl. list CG«, broj 69/19). Godišnja kvota za 2020. godinu, utvrđena je u ukupnom broju od 20.454 dozvola.

4.2.1. TROŠKOVI RADA

Privrednici u Crnoj Gori, kao jedno od najvećih opterećenja u obavljanju poslovne djelatnosti, smatraju visoku stope doprinosa na zarade zaposlenih. Porezi i dopinosi čine 39% ukupnog troška za isplatu neto zarade zaposlenog (tzv. Bruto II). Čine ih porez na dohodak fizičkih lica², doprinosi za obavezno socijalno osiguranje³ i doprinos za Fond rada⁴.

Grafik 6: Ukupni troškovi za isplatu neto zarade zaposlenih (BRUTO II)

U 2019. godini, učešće poreza i doprinosa u bruto zaradi smanjeno je sa 39,4% na 39%, usljed smanjenja doprinosa za zdravstveno osiguranje koje plaća poslodavac, sa 4,3% na 2,3%.

² Zakon o porezu na dohodak fizičkih lica ("Sl. list RCG", br. 065/01, 012/02, 037/04, 029/05, 078/06, 004/07, Sl. list CG", br. 086/09, 073/10, 040/11, 014/12, 006/13, 062/13, 060/14, 079/15, 083/16)

³ Zakon o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje ("Sl. list CG", br. 013/07, 079/08, 086/09, 078/10, 040/11, 014/12, 062/13, 008/15, 022/17, 042/19)

⁴ Zakon o Fondu rada ("Službeni list Crne Gore", br. 088/09 od 31.12.2009, 039/11 od 04.08.2011, 039/15 od 21.07.2015, 052/16 od 09.08.2016)

POREZI I DOPRINOSI NA ZARADE U DRŽAVAMA REGIONA

Poreske stope koje se primjenjuju prilikom obračuna poreza na lični dohodak i doprinosa za obavezno socijalno osiguranje, razlikuju se među zemljama regiona.

Najveće opterećenje na minimalne i prosječne zarade je u Crnoj Gori, dok je učešće poreza i doprinosa u ukupnim sredstvima za isplatu neto zarade od 1.000 eura najveće u Republici Hrvatskoj i iznosi 40,1%.

Najmanje učešće poreza i doprinosa od 31,3% u ukupnim troškovima za isplatu minimalne zarade je u Republici Hrvatskoj i Sjevernoj Makedoniji. Takođe, u Sjevernoj Makedoniji je i najmanje učešće poreza i doprinosa u ukupnim sredstvima potrebnim za isplatu prosječne, kao i neto zarade od 1.000 eura i iznosi 33,1%, odnosno 34,3%.

Tabela 23: Uporedni prikaz udjela poreza i doprinosa u ukupnom trošku zarada (u eurima)

Zemlja	Ukupna potrebna sredstva (Bruto II)	Neto	Udio poreza i doprinosa	Ukupna potrebna sredstva (Bruto II)	Neto	Udio poreza i doprinosa	Ukupna potrebna sredstva (Bruto II)	Udio poreza i doprinosa
	Minimalna			Prosječna			1000 Neto	
Crna Gora	364	222	39,0%	844,6	515	39,0%	1.640	39,0%
Republika Hrvatska	632	436	31,3%	1.434,4	880	38,9%	1.660	40,1%
Republika Srbija	400	255	36,5%	769,6	478	38,1%	1.640	39,0%
Republika Srpska	395	265	33,1%	748,8	480	36,1%	1.610	37,9%
Federacija Bosne i Hercegovine	310	208	32,9%	753,3	486	35,9%	1.580	36,9%
Republika Sjeverna Makedonija	339	234	31,3%	619,84	416	33,1%	1.520	34,3%

NEOPOREZIVI DIO ZARADE

Pored smanjenja doprinosa za obavezno socijalno osiguranje, jedna od fiskalnih mjera koja se predlaže kao komplementarna u smanjivanju troškova rada je uvođenje tzv. neoporezivog dijela zarade, odnosno umanjivanja poreske osnovice za određeni iznos. Zagovornici uvođenja ovakve mjere polaze od stanovišta da ne treba oporezivati dohodak koji služi za pokrivanje egzistencijalnog minimuma. Republika Srbija, Federacija Bosne i Hercegovine, Republika Srpska, Albanija i Republika Hrvatska neke su od zemalja koje ovakvu mjeru primjenjuju u praksi prilikom obračuna poreza na dohodak, a visina neoporezivog dijela dohotka regulisana je poreskim zakonima.

Neoporezivi dio dohotka je najveći u Hrvatskoj i iznosi 537 eura, zatim slijedi Republika Srpska gdje neoporezivi dio iznosi 256 eura, Albanija 245 eura, u Federaciji Bosne i Hercegovine 153 eura, u Republici Srbiji 139 eura i Sjevernoj Makedoniji 134 eura.

Tabela 24: Neoporezivi dio zarade u 2020. godini

Zemlja	Neoporezivi dio	
	u nacionalnoj valuti	u eurima
Republika Hrvatska	4.000 HRK	537
Republika Srpska	500 KM	256
Albanija	30.000 ALL	245
Federacija Bosne i Hercegovine	300 KM	153
Republika Srbija	16.300 RSD	139
Republika Sjeverna Makedonija	8.230 MKD	134

MINIMALNA ZARADA

Jedan od faktora koji takođe utiče na troškove rada jeste i iznos minimalne zarade. Od 1. jula 2019. godine minimalna neto zarada u Crnoj Gori povećana je na 222 eura, što je u septembru ove godine bilo na nivou od 42,4% prosječne zarade u našoj zemlji. Prema visini minimalne zarade Crna Gora se nalazi na petom mjestu u regionu. Najveća minimalna zarada isplaćuje se u Republici Hrvatskoj i iznosi 436 eura. Zatim slijede Republika Srpska 265 eura, Republika Srbija 255 eura, Republika Sjeverna Makedonija 234 eura, dok je u Federaciji Bosne i Hercegovine na nivou od 208 eura. Najniža minimalna neto zarada u regionu je u Albaniji i iznosi 188 eura.

Od 28 članica Evropske unije njih 22 na nacionalnom nivou imaju regulisanu minimalnu zaradu. Iznosi minimalne bruto zarade značajno se razlikuju i variraju od najniže u Bugarskoj od 312 eura⁵ do najveće u Luksemburgu od 2.142 euro.

Četiri članice EU imaju minimalnu zaradu manju od 500 eura, pored Bugarske, to su Letonija 430 eura, Rumunija 466 eura i Mađarska 487 eura.

Deset zemalja iz EU imaju minimalnu zaradu koja se kreće u rasponu od 500 do 1.000 eura, a to su Hrvatska, Češka, Slovačka, Poljska, Estonija, Litvanija, Portugalija, Grčka, Malta i Slovenija. U ovoj grupi zemalja najniža minimalna zarada je u Hrvatskoj 546 eura, dok je najveća u Sloveniji 941 eura.

Tabela 25: Minimalna neto zarada u zemljama regiona u 2020. godini

Zemlja	Minimalna neto zarada (u eurima)
Republika Hrvatska	436
Republika Srpska	265
Republika Srbija	255
Republika Sjeverna Makedonija	234
Crna Gora	222
Federacija Bosne i Hercegovine	208
Albanija	188

4.2.2. FORMALNA I NEFORMALNA ZAPOSLENOST

U 2019. godini stopa aktivnosti stanovništva u Crnoj Gori je 57,4%⁶ i među najvišim je u regionu, samo Albanija ima veću 60,4%.

Stopa zaposlenosti u Crnoj Gori u 2019. godini iznosila je 48,7%, što u odnosu na godinu ranije predstavlja povećanje od 1,2 procentna poena. U poređenju sa zemljama regiona na približno istom nivou je sa Republikom Srbijom, Republikom Hrvatskom i Republikom Sjevernom Makedonijom, a za 13,2 p.p je veća u odnosu na Bosnu i Hercegovinu. Albanija ima značajno veću stopu zaposlenosti od 53,4%.

Korelacija između poreskog opterećenja i ukupnog broja formalno zaposlenih u Crnoj Gori je negativna, što ukazuje na to da svako povećanje poreskog opterećenja negativno utiče na zaposlenost u formalnom sektoru⁷. Dakle, svako povećanje poreskog opterećenja utiče na odluku poslodavca da li da angažuju zaposlene ili ne, što za posljedicu ima i izmještanje dijela privredne aktivnosti u tzv. »sivu zonu«.

⁵ Eurostat

⁶ MONSTAT – Anketa o radnoj snazi

⁷ UNDP (2016), "Neformalni rad - od izazova do rješenja"

Iako ne postoji zvanična statistika, neformalna zaposlenost u Crnoj Gori je evidentna i to u značajnom obimu na šta ukazuju brojna istraživanja. U istraživanju UNDP-a iz 2016. godine⁸ se navodi da je udio potpuno ili djelimično neformalno zaposlenih u Crnoj Gori, posljednjih desetak godina stabilan, i iznosi jednu trećinu ukupno zaposlenih (33%). Neformalni rad prisutan je u dva oblika:

- kod pojedinaca koji nijesu u mogućnosti da nađu formalno zaposlenje i pribjegavaju privremenom i povremenom neformalnom radu da bi ostvarili dohodak, te
- kod privrednih subjekata i preduzetnika koji izbjegavaju plaćanje (dijela) obaveza prema državi i poštovanje propisane regulative.

Sve prethodno navedeno ukazuje na činjenicu da i dalje visoka opterećenost troškovima rada za posljedicu ima nisku stopu formalne zaposlenosti, visoku nezaposlenost, te značajan obim sive ekonomije na tržištu rada.

Tabela 26: Stope aktivnosti, zaposlenosti i nezaposlenosti u regionu

Zemlja	Stopa aktivnosti (%)		Stopa zaposlenosti (%)		Stopa nezaposlenosti (%)	
	2018	2019	2018	2019	2018	2019
Crna Gora	56,0	57,4	47,5	48,7	15,2	15,1
Republika Srbija	54,5	54,6	47,6	49,0	12,7	10,4
Republika Hrvatska	51,2	51,1	46,9	47,7	8,4	6,6
Bosne i Hercegovine	42,1	42,1	34,3	35,5	18,4	15,7
Albanija	59,4	60,4	52,1	53,4	12,3	11,5
Republika Sjeverna Makedonija	56,9	57,2	45,1	47,3	20,7	17,3

Izvor: Nacionalni zavodi za statistiku - Ankete o radnoj snazi 2019

⁸ UNDP (2016), "Neformalni rad - od izazova do rješenja"

5

ZAKONODAVSTVO

Aktivnosti na unapređenju poslovnog ambijenta predstavljaju permanentan proces koji zahtijeva partnerstvo državne administracije i privrede, sa ciljem kreiranja adekvatnog zakonodavnog okvira, te efikasnih mjera i instrumenata za jačanje konkurentnosti ekonomije i pojednostavljenje administrativnih procedura.

Tokom 2020. godine na tijelima i organima Komore analizirani su brojni propisi sa aspekta njihovog uticaja na poslovanje privrede, inicirane izmjene, a sve u cilju otklanjanja ograničenja i jačanja konkurentnosti privrede. Propisi koji su, pored ostalih, bili predmet pažnje dati su u nastavku.

ZAKON O FISKALIZACIJI U PROMETU PROIZVODA I USLUGA

Zakon o fiskalizaciji u prometu proizvoda i usluga primjenjivaće se od 1. januara 2021. godine. Primjedbe privrednika u dijelu implementacije obaveza po osnovu fiskalizacije odnosile su se na kašnjenje u donošenju podzakonskih akata, kao i datum objavljivanja funkcionalne i tehničke specifikacije. Takođe, privrednici ukazuju na nemogućnost registrovanja inostranih softverskih kompanija u Crnoj Gori u kratkom roku (što je zakonska obaveza), te posebno ističu kratak testni period. Uvažavajući sugestije privrede, u Komori je organizovan sastanak sa predstavnicima Ministarstva finansija i Poreske uprave na temu implementacije Zakona. Privrednici su naglasili da poseban izazov predstavlja implementacija odredbi koje se odnose na fiskalizaciju bezgotovinskog prometa, imajući u vidu da za isti ne postoji uporedna praksa u zemljama okruženja. Na sastanku je zaključeno da se Vladi uputi inicijativa za odlaganje primjene Zakona, na način da se za promet u maloprodaji (gotovinski računi) primjena odloži za 1. april 2021. godine, a za veleprodaju (bezgotovinski računi) za 1. oktobar 2021. godine. Takođe, Vladi je upućen predlog da se razmotri mogućnost subvencionisanja dijela troškova za tzv. mikro preduzeća (preduzeća koja zapošljavaju do 10 radnika), posebno imajući u vidu uticaj epidemije Covid - 19 na njihovo poslovanje.

Ministarstvo finansija je početkom decembra obavijestilo javnost da će Zakon otpočeti sa primjenom 1. januara 2020. godine. Ipak, kako bi se izašlo u susret navedenim zahtjevima, najavljena je izmjena Zakona, koja će omogućiti istovremeno funkcionisanje elektronske fiskalizacije i poreskih registar kasa do 1. jula naredne godine.

ZAKON O PUTEVIMA

Donošenjem Zakona krajem jula ove godine, uređen je pravni položaj javnih i nekategorisanih puteva, način upravljanja, finansiranja i izgradnje javnih puteva, održavanje, zaštita, nadzor i druga pitanja od značaja za puteve. Privrednici kao opterećenje u poslovanju, u kontinuitetu potenciraju naknade koje plaćaju za korišćenje javnog puta. Podsjećanja radi, Komora je prije dvije godine, sprovela istraživanje, kojim je bilo obuhvaćeno 1200 privrednih subjekata. U dijelu istraživanja koje se odnosilo na uslove poslovanja, 61% ispitanika je kao jedno od značajnih ograničenja poslovanju navelo naknade koje se plaćaju za priključenje prilaznog puta na javni put, izgradnju komercijalnih objekata kojima je omogućen pristup sa puta i godišnju naknadu za korišćenje komercijalnih objekata kojima je omogućen pristup sa puta. Iako je Zakon ukinuo dvije od tri navedene naknade, prema mišljenju privrednika u primjeni je ostala naknada koja najviše opterećuje njihovo poslovanje (godišnja naknada za korišćenje komercijalnih objekata kojima je omogućen pristup sa puta).

Naime, korisnik komunalne usluge, shodno odredbama Zakona o komunalnim djelatnostima je fizičko i pravno lice, koje ima prebivalište ili boravi na području jedinice lokalne samouprave, odnosno vlasnik nepokretnosti (stambenog, poslovnog i/ili

produktivnog prostora), koje koristi komunalne usluge. Finansiranje obavljanja komunalne djelatnosti i tekućeg održavanja komunalne infrastrukture, opreme i sredstava, kao i investicionog održavanja komunalne infrastrukture, obezbjeđuje se iz sredstava naplaćenih od pruženih komunalnih usluga, budžeta jedinice lokalne samouprave i drugih izvora u skladu sa zakonom. Dakle, jedinica lokalne samouprave propisuje način i uslove organizovanja i obavljanja ove komunalne usluge - održavanja opštinskih puteva (lokalni putevi, gradske ulice i ulice u naseljima), te prava i obaveze korisnika komunalne usluge.

Takođe, odredbama člana 10 stav 1 tačka 10 Zakona o državnoj imovini (»Sl. list Crne Gore«, br. 21/09 i 40/11), koji kaže da su dobra u opštoj upotrebi dobra koja su dostupna svima pod jednakim uslovima i njihova upotreba se vrši bez posebnih dozvola ili odobrenja nadležnih organa (putevi, trgovi, vodotoci, luke, aerodromi, gradski parkovi i drugo). Imajući u vidu navedenu odredbu, postavlja se pitanje opravdanosti postojanja godišnje naknade za korišćenje komercijalnih objekata kojima je omogućen pristup sa javnog puta, naročito ako se imaju u vidu već navedene odredbe Zakona o komunalnim djelatnostima.

Takođe, ukazujemo da je Zakonom o planiranju prostora i izgradnji objekata uređena oblast finansiranja i građenja lokalnih puteva, pa je potrebno razmotriti mogućnost, a u skladu sa EU praksom, da se lokalna putna mreža - lokalni putevi finansiraju kroz Zakon o komunalnim djelatnostima, kako izgradnja, tako i buduća rekonstrukcija, odnosno održavanje istih.

ZAKON O PLANIRANJU PROSTORA I IZGRADNJI OBJEKATA

U avgustu 2020. godine donijet je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o planiranju prostora i izgradnji objekata, a usvojena rješenja koja će donijeti značajne benefite u oblasti planiranja prostora i izgradnji objekata su sljedeća:

- *Značajno su skraćeni rokovi za izmjene važećih planskih dokumenata.* U odredbama člana 218 navedene su procedure po kojima će se do donošenja plana generalne regulacije Crne Gore raditi izmjene važećih planskih dokumenata, i to u značajno kraćim rokovima (do šest mjeseci). Planske dokumente, osim prostornog plana Crne Gore, donosi Vlada Crne Gore, čime se dodatno skraćuje rok njihovog donošenja.
- *Izvod iz planskog dokumenta.* Na zahtjev zainteresovanog lica, Ministarstvo, odnosno organ lokalne uprave će, za prostor u granicama državnog, odnosno lokalnog planskog dokumenta, u roku od osam dana od dana podnošenja zahtjeva, izdavati izvod iz planskog dokumenta iz Registra. Ovom izmjenom, omogućava se privrednicima i građanima da dođu u veoma kratkom roku do informacije o mogućnostima lokacije (bruto građevinska površina, indeks izgrađenosti, indeks zauzetosti i dr.)
- *Konverzija UTU.* Do donošenja plana generalne regulacije Crne Gore, shodno odredbama člana 218 b Zakona, za lokaciju namijenjenu planskim dokumentom za stanovanje, odnosno za poslovnu djelatnost, urbanističko-tehnički uslovi mogu se izdati za hotel, u skladu sa Pravilnikom o bližem sadržaju i formi planskog dokumenta, kriterijumima namjene površina, elementima urbanističke regulacije i jedinstvenim grafičkim simbolima. U navedenom slučaju, osnovni urbanistički parametri (indeks izgrađenosti, indeks zauzetosti, spratnost odnosno visina objekta i odnos prema građevinskoj liniji) definisani planskim dokumentom ostaju nepromijenjeni. Ovakvim rješenjem svi zainteresovani privrednici mogu da grade hotele na lokacijama predviđenim za stanovanje, odnosno poslovnu djelatnost.

- *Rekonstrukcija u postojećim gabaritima.* Odredbama člana 109a definisano je da se na postojećem objektu koji je izgrađen u skladu sa zakonom može, u okviru postojećeg gabarita, odobriti rekonstrukcija shodno njegovoj namjeni, do privođenja lokacije namjeni prema odgovarajućem planskom dokumentu.
- *Vlada izdaje UTU za investicije privrede ukoliko su date smjernice u planskim dokumentima višeg reda.* Do donošenja plana generalne regulacije Crne Gore, shodno odredbama člana 218a Zakona, za izgradnju objekata za potrebe državnih organa i bezbjednosnih službi, obrazovanja, nauke, zdravstva, socijalnog staranja, socijalnog stanovanja, sporta i kulture, energetike, eksploatacije mineralnih sirovina, hotela, turističkog naselja odnosno turističkog rizorta, objekata za potrebe graničnog prelaza i infrastrukturne objekte, na zemljištu u državnoj svojini, urbanističko-tehničke uslovi moći izdati aktom Vlade u skladu sa planskim dokumentom višeg reda i Pravilnikom o bližem sadržaju i formi planskog dokumenta, kriterijumima namjene površina, elementima urbanističke regulacije i jedinstvenim grafičkim simbolima, a po prethodno pribavljenom mišljenju organa državne uprave nadležnih za zaštitu životne sredine, poljoprivredu i šumarstvo, organa uprave nadležnog za zaštitu kulturnih dobara, jedinice lokalne samouprave na kojoj se zemljište nalazi i pravnih lica nadležnih za uslove priključenja na infrastrukturu.

Takođe, do donošenja plana generalne regulacije Crne Gore, za izgradnju objekata proizvodnje i/ili prerade koji zapošljavaju 50 i više radnika, hotela, turističkog naselja odnosno turističkog rizorta kapaciteta od 150 ležajeva i više, obrazovanja, nauke, zdravstva, socijalnog staranja, socijalnog stanovanja, sporta, kulture i energetike, na zemljištu u privatnoj svojini, na zahtjev vlasnika zemljišta, urbanističko-tehnički uslovi će se takođe moći izdati aktom Vlade u skladu sa planskim dokumentom višeg reda i Pravilnikom o bližem sadržaju i formi planskog dokumenta, kriterijumima namjene površina, elementima urbanističke regulacije i jedinstvenim grafičkim simbolima, a po prethodno pribavljenim mišljenjima gore navedenih organa i mišljenju organa državne uprave nadležnog za djelatnost koja se u objektu obavlja.

Na ovaj način može doći do ubrzanja u realizaciji investicionih projekata, koji su do sada, u nedostatku planova nižeg reda, čekali da otpočnu sa realizacijom.

- *Proširen je krug lokalnih objekata od opšteg interesa za koje lokalna samouprava može da utvrdi lokaciju za građenje (npr. trafostanice, objekte proizvodnog zanatstva, skladišta, stovarišta, robno-distributivne centre, komunalno-servisne objekte, pumpne stanice i sl.) i objekte ruralnog razvoja.* Propisi jedinice lokalne samouprave, kojima se uređuju lokalni objekti od opšteg interesa primjenjivaće se do donošenja plana generalne regulacije Crne Gore u dijelu koji se odnosi na: vodovodnu, telekomunikacionu i kanalizacionu infrastrukturu, toplovode; opštinske puteve (lokalne i nekategorisane) i prateće objekte; ulice u naseljima i trgove; parking prostore, pijace; gradska groblja; podzemne i nadzemne prolaze; javne garaže; objekte distributivne mreže naponskog nivoa do 35 kV trafostanice i vodove od 110 kV ili manje, rasklopna postrojenja, javnu rasvjetu; solarne elektrane od 5 MW i manje, sportske objekte i skijaške staze sa pratećom infrastrukturom za pripremu i uređenje istih; javne i zelene površine i gradske parkove, ski-liftove, žičare koje se grade na teritoriji jedne lokalne samouprave; objekte privrednog razvoja (privredne objekte, objekte proizvodnog zanatstva, skladišta, stovarišta, robno-distributivne centre, servisne zone, slobodne zone, komunalno-servisne objekte, pumpne stanice) i objekte ruralnog razvoja (poljoprivrede, stočarstva, vinogradarstva, voćarstva i ribarstva). Lokalne samouprave su u obavezi da svoje propise usklade sa Zakonom u roku od 90 dana od dana njegovog stupanja na snagu.

- *Kod opremanja građevinskog zemljišta, naknada za komunalije za proizvodnju, preradu i skladištenje je ukinuta.* Odredbama člana 239 definisano je da investitor ne plaća naknadu za komunalno opremanje građevinskog zemljišta kod građenja objekata za proizvodnju, preradu i skladištenje, kao i za hotele sa najmanje četiri zvjezdice. Kod izgradnje objekata namijenjenih za novo zapošljavanje za više od 10 lica, umanjeno može biti do 100%. Kod pretvaranja posebnog i zajedničkog dijela stambene zgrade u poslovnu prostoriju umanjeno može biti do 70%.
- *U oblasti legalizacije objekata otvoren je rok za prijavljivanje bespravnih objekata - svi koji su na orto foto snimku.* Osim elaborata premjera izvedenog stanja bespravnog objekta izrađenog od strane licencirane geodetske organizacije, koji ovjerava Katastar, nije više potrebno raditi projekat izvedenog stanja objekata koje treba legalizovati, što će umnogome skratiti vrijeme i troškove legalizacije. Rješenje o legalizaciji može se izdati za bespravni objekat koji je izgrađen u skladu sa osnovnim urbanističkim parametrima i/ili smjernicama važećeg planskog dokumenta donijetog do stupanja na snagu ovog zakona, a koji se nalazi na orto-foto snimku.

Novitet je i detalj u članu 156, koji kaže da ako je zahtjev za legalizaciju podniet za dio zgrade, a zgrada je upisana u katastar nepokretnosti, elaborat premjera izvedenog stanja potrebno je izraditi samo za dio za koji je zahtjev podniet.

Ako je zahtjev za legalizaciju podniet za dio zgrade, a zgrada nije upisana u katastar nepokretnosti, premjer izvedenog stanja, koji je izrađen za dio za koji je zahtjev podniet, obavezno treba da sadrži i dodatne podatke o zemljištu, katastarskoj parceli, objektu. Takođe, utvrđivanje naknade za komunalno opremanje (sada je u zakonu to naknada za urbanu sanaciju) se uređuje kroz akt nadležnog organa, koji donosi rješenje o naknadi za urbanu sanaciju. Znači, ne kao do sada da se to radi putem ugovora, što je umnogome povoljnija pozicija za onoga ko legalizuje objekat, ali i za ostale graditelje (jer se i na njih odnosi odluka za akt-rješenje), jer je ovim ukinuta procedura notarskih zapisa o hipoteci na zemljištu ili objektu privrednika, te upisa ovih hipoteka u katastar, a što je odnosilo veliko vrijeme i novac.

ZAKON O UNUTRAŠNJOJ TRGOVINI

U cilju smanjenja negativnih posljedica koje je izazvala epidemija virusa Covid - 19, kao i pripreme predstojeće turističke sezone Ministarstvu ekonomije upućena je inicijativa za izmjenu ovog zakona. Izmjenom Zakona privrednim subjektima iz sektora trgovine omogućio bi se rad nedjeljom tokom ljetnje sezone, kao i tokom državnih i drugih praznika. Osim negativnih posljedica koje je izazvala epidemija Covid - 19, inicijativom se ukazuje da je u maju i julu ove godine, usljed primjene Zakona (neradna nedjelja i državni praznici) bilo petnaest neradnih dana, što dodatno negativno utiče na poslovanje privrednih subjekata koji obavljaju djelatnost trgovine.

ZAKON O POREZU NA DODATU VRIJEDNOST

Privrednici koji se bave poljoprivrednom djelatnošću već duži vremenski period ukazuju na potrebu izmjene Zakona o porezu na dodatu vrijednost u dijelu primjene snižene stope na određene proizvode. Naime, oni su mišljenja da bi primjena snižene stope PDV-a na ribu, jaja i mesne prerađevine uticala na veća ulaganja u proizvodne kapacitete, povećanje proizvodnje, a u konačnom i na sniženje cijene ovih proizvoda. Takođe, privrednici smatraju da treba staviti van snage vremensko ograničenje primjene snižene stope PDV-a od 7% u gostinstvu, što bi u konačnom uticalo na pro-

širenje baze poreskih obveznika koji plaćaju PDV po ovom osnovu i učinilo poslovni ambijent prihvatljivijim za privredu.

ZAKON O POREZU NA NEPOKRETNOSTI

U dijelu utvrđivanja stope poreza na nepokretnosti, privrednici u najvećem broju slučajeva ukazuju na nejednak poreski tretman proizvodnih objekata (hale i drugi prostori za obavljanje proizvodne djelatnosti) od strane lokalnih samouprava. Naime, Zakonom je propisano da stopa poreza na nepokretnosti iznosi od 0,25% do 1,00% tržišne vrijednosti nepokretnosti. Ovako utvrđen raspon poreske stope doveo je do situacije da se u pojedinim lokalnim samoupravama proizvodni objekti oporezuju po maksimalno dozvoljenoj stopi, pa proizvođači istih ili sličnih proizvoda imaju različit fiskalni tretman u zavisnosti od toga u kojoj opštini posluju, čime se stvara neloyalna konkurencija. Takođe, ovako utvrđen raspon ostavlja veći prostor lokalnim samoupravama za česte izmjene propisa, čime se privredi onemogućava da na adekvatan način planira svoje poslovanje zbog nepredvidivog fiskalnog okvira.

Uvidom u opštinske odluke¹ koje regulišu ovu materiju dolazi se do podatka da 17 crnogorskih opština na proizvodne objekte primjenjuje stopu poreza manju od 0,4% tržišne vrijednosti nepokretnosti.

Imajući u vidu navedeno, privrednici smatraju da u Zakonu o porezu na nepokretnosti treba smanjiti raspon poreske stope, na način da gornja granica iznosi 0,5% tržišne vrijednosti nepokretnosti.

ZAKON O SIGURNOSTI POMORSKE PLOVIDBE

Na predlog privrednika koji posluju u sektoru plave ekonomije, rok trajanja koncesije za obavljanje djelatnosti prevoza trajektom između pristaništa, kao i njihove izgradnje, korišćenja i održavanja, produžen je sa 10 na 30 godina. Takođe, Zakonom je uvažena sugestija privrednika da se plovni objekat koji ima preko 50 bruto tona ili 24 metra dužine, u Bokotorskom zalivu ne može kretati brzinom većom od 10 čvorova, a u cilju izbjegavanja sudara na moru i poštovanja međunarodnih pravila o sigurnosti plovidbe. Dopunjena je odredba člana 22 Zakona, koja dozvoljava plivanje oko usidrene jahte na udaljenosti do 50 metara, pod uslovom da se time ne ugrožava sigurnost pomorske plovidbe. Rok važenja dozvole za redovni cjelogodišnji unutrašnji prevoz putnika je na predlog privrede dupliran i sada iznosi deset godina.

Ipak, i pored velikog interesovanja privrede predlagač nije uvažio sljedeće sugestije:

- da se ne centralizuje upravljanje pristaništima i stajalištima, već da to bude u nadležnosti JP Morsko dobro;
- da se do ulaska Crne Gore u Evropsku uniju, odloži primjena odredbe kojom je propisano obavezno osiguranje za brodove preko 300 bruto tona, jer predstavlja opterećenje u poslovanju;
- da se Zakonom definišu instituti pomorskog agenta i pomorskog agenta posrednika;
- da jedan od predstavnika Nacionalnog odbora za olakšice bude predstavnik kompanije koja se bavi djelatnošću pomorskih agenata;
- da se u dijelu koji se odnosi na podnošenje prijave nadležnom organu o dolasku broda, formulacija »lice koje ovlasti brodar« zamijeni »pomorskim agentom«.

¹ Prilog 5 – Pregled stopa poreza na nepokretnosti na lokalnom nivou

Tekst usvojene verzije nije obuhvatio ni sugestiju da nakon donošenja mjere zabrane isplavljenja stranog plovnog objekta, Ministarstvo odredi mjesto zadržavanja istog u sigurnoj kući. Kako Zakon nije prepoznao sport i rekreaciju kao posebnu djelatnost, tj. nije uvažio sugestiju privrede, to će za plovne objekte koji se koriste za ovu namjenu važiti ista pravila kao i za čamce. U konačnom, sugestija da se Zakonom preciziraju uslovi po pitanju korišćenja stajališta i pristaništa u unutrašnjem redovnom prevozu putnika, nije usvojena.

ZAKON O SPRJEČAVANJU PRANJA NOVCA I FINANSIRANJA TERORIZMA

Zakonom o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma, nije predviđena identifikacija klijenta kod uspostavljanja poslovnog odnosa, osim uz fizičko prisustvo. Izmjenama Zakona potrebno je uvesti mogućnost identifikacije uz:

- korišćenje kvalifikovanog digitalnog potpisa, u skladu sa Zakonom o elektronskoj identifikaciji i elektronskom potpisu i/ili
- korišćenje video identifikacije (uz jasno definisanje pretpostavki koje se tom prilikom moraju ispuniti).

ZAKON O ELEKTRONSKOJ IDENTIFIKACIJI I ELEKTRONSKOM POTPISU

Odredbama Zakona je propisano da kvalifikovani sertifikati koje izdaju davaoci elektronskih usluga od povjerenja sa sjedištem u jednoj od država članica EU imaju isto pravno dejstvo kao i kvalifikovani sertifikati izdati u Crnoj Gori. Međutim, navedena odredba će se primjenjivati tek od dana ulaska Crne Gore u Evropsku uniju, zbog čega su korisnici kvalifikovanih digitalnih sertifikata u Crnoj Gori u podređenom položaju, jer trenutno ne mogu koristiti sertifikate izdate u zemaljama EU. S tim u vezi, potrebno je izmijeniti Zakon i omogućiti odmah primjenu navedene odredbe.

Crna Gora ima potpisane sporazume sa Republikom Srbijom i Republikom Sjevernom Makedonijom o uzajamnom priznavanju kvalifikovanih usluga sertifikovanja, za čiju punu implementaciju je potrebno dodatno usaglasiti normativni okvir i obezbijediti tehničku interoperabilnost.

PRAVILNIK O LISTI PROIZVODA, NAČINU ISTICANJA I VRSTI OBJEKATA U KOJIMA SE ISTIČU OBAVJEŠTENJA O ROBI NA BRAJEVOM PISMU

Označavanje proizvoda na Brajevom pismu, shodno Zakonu o zaštiti potrošača iz 2014. godine, za sektor trgovine predstavlja biznis barijeru. Privredna komora je organizovala niz sastanaka sa predstavnicima Ministarstva ekonomije i Saveza slijepih Crne Gore na kojima su predlagani načini i mehanizmi za podršku i servisiranje potreba osoba sa oštećenim vidom. Isticano je da nigdje u uporednoj praksi ne postoje slični propisi, osim za označavanje lijekova i medicinskih proizvoda.

Pravilnikom o izmjenama Pravilnika o listi proizvoda, načinu isticanja i vrsti objekata u kojima se ističu obavještenja o robi na Brajevom pismu iz jula 2019. godine, propisana je obaveza isticanja obavještenja o robi na pismu za slabovide osobe, za sredstva za ličnu higijenu i sredstva za higijenu prostora, u objektima u kojima se nalaze ovi proizvodi i to na način da obavještenja budu istaknuta na minimum 50% proizvoda i da se obezbijedi da u prvom redu izloženih proizvoda na polici, bude izložen najmanje jedan ovako obilježen artikal.

Novi Pravilnik o izmjenama Pravilnika o listi proizvoda, načinu isticanja i vrsti objekata u kojima se ističu obavještenja o robi na Brajevom pismu na snazi je od aprila 2020. godine, odnosno vraćena je prethodna verzija kojom je definisana obaveza označavanja tečnih šampona za pranje kose i tečnih deterdženata za pranje veša i suđa, zapremine veće od 0,5 l i to u prodajnim objektima većim od 500m².

Predstavnici sektora trgovine i dalje smatraju da je navedena obaveza uvedena Zakonom o zaštiti potrošača funkcionalno neprimjenljiva i ekonomski neracionalna, pa je kao takvu treba ukinuti, tim prije što kao takva ne postoji u uporednoj praksi.

PRIVREMENA TARIFA NAKNADE KOJU NAPLAĆUJE ORGANIZACIJA ZA OSTVARIVANJE REPROGRAFSKIH PRAVA CRNE GORE

Organizacija za ostvarivanje reprografskih prava Crne Gore obratila se Privrednoj komori sa namjerom da zaključi sporazum, koji je u predloženom obliku bio vrlo nepovoljan za privredu. Naime, Organizacija je tražila da obavezu plaćanja naknade za korišćenje pisanih djela imaju sva privredna društva upisana u CRPS, koja upotrebljavaju računare, tablete, ebook čitače, pametne telefone i uređaje za fotokopiranje, skenere i druge tehničke uređaje koji omogućavaju slične radnje.

Budući da u roku od šest mjeseci od dana dostavljanja predloga sporazuma Komori isti nije zaključen, Ministarstvo ekonomije je bilo u obavezi da donese tzv. Privremenu tarifu. Privredna komora je o nepostizanju dogovora obavijestila Ministarstvo i ukazala na sve primjedbe u predloženom tekstu, kao i na uporednu praksu zemalja regiona koja treba da bude primjer kod definisanja privremene tarife.

Usvojenom tarifom, u skladu sa preporukama Komore, obavezu plaćanja imaju fizička i pravna lica koja uz naknadu obavljaju djelatnost fotokopiranja, proizvođači i uvoznici uređaja za fotokopiranje, štampanje i skeniranje, kao i fizička i pravna lica koja organizuju javno recitovanje i pozorišno predstavljanje pisanih djela.

Višestruko manjim obuhvatom i visinom naknade u odnosu na prvobitno predloženu, crnogorske kompanije su u znatnoj mjeri rasterećene potencijalnog troška za njihovo poslovanje.

UPUTSTVO O POSTUPKU PROVJERE ISPUNJENOSTI USLOVA ZA UČEŠĆE PRIVREDNIH SUBJEKATA REGISTROVANIH U CRNOJ GORI I IZDAVANJE POTVRDE ZA UČEŠĆE U NABAVKAMA ZA POTREBE SJEVERNO-ATLANSKOG SAVEZA

Privredni subjekti koji su registrovani u Crnoj Gori, radi učešća u nabavkama za potrebe Sjeverno-atlanskog saveza, prolaze kroz postupak provjere ispunjenosti uslova koji propisuje Ministarstvo ekonomije. Shodno Uputstvu koje uređuje ovaj postupak, u zavisnosti od stepena tajnosti, NATO tenderi mogu biti neklasifikovani, tj. bez oznake stepena tajnosti i tenderi sa oznakom stepena tajnosti i to: strogo tajni, tajni, povjerljivi i interni. Ovim uputstvom delegirana je nadležnost Privrednoj komori Crne Gore, da o postojanju tendera sa navedenim oznakama tajnosti, obavještava privredne subjekte upisane u evidenciju, koji svojom djelatnošću i poslovnim karakteristikama zadovoljavaju uslove tendera i koji, u slučaju »internih« tendera mogu raspolagati podacima tog stepena tajnosti, a u slučaju »povjerljivih«, »tajnih« i »strogo tajnih« tendera posjeduju Bezbjednosnu dozvolu za pristup NATO tajnim podacima. Kada su u pitanju neklasifikovani tenderi, potpisivanje Izjave o pravima i obavezama između ovlašćenog lica privrednog subjekta - učesnika NATO tendera i Privredne komore,

predstavlja uslov za upis u evidenciju. Konačno, da bi Ministarstvo udovoljilo zahtjevu privrednog subjekta za izdavanje Potvrde o prihvatljivosti, potrebno je da prethodno dobije stručno mišljenje od Privredne komore.

PREDLOG ZAKONA O TURIZMU I UGOSTITELJSTVU

Predlog Zakona o turizmu i ugostiteljstvu treba da izvrši transponovanje EU direktive 2015/2302 o putovanjima u paket aranžmanima i povezanim putnim aranžmanima.

U dijelu predloženih odredbi koje se odnose na raskid ugovora o putovanju privrednici smatraju da osim zaštite potrošača, akcenat treba staviti i na zaštitu tur operatora. Naime, Zakonom je predložena obaveza za tur operatora da vrati novac ukoliko je putnik onemogućen da koristi usluge iz opravdanih razloga, u koje se ubraja i pandemija. U navedenom slučaju i tur operater treba da dobije povrat sredstava od hotela ukoliko je smještaj platio unaprijed, što se u praksi, u većini slučajeva nije pokazalo mogućim, zbog zastoja ili obustave protoka novca u novonastaloj epidemiološkoj situaciji.

Avanturistički parkovi u kojima se obavljaju sportsko-rekreativne i avanturističke aktivnosti, shodno važećem propisu, ne ubrajaju se u turističke usluge, pa pravna lica koja se bave ovom djelatnošću ne mogu da dobiju odobrenje za upis u Centralni turistički registar i tako nesmetano posluju. Radi prevazilaženja ove situacije, Predlogom Zakona je dato ovlašćenje Privrednoj komori da utvrđuje listu rekreativnih i avanturističkih aktivnosti, koje će se objavljivati na njenoj internet stranici, čime će se stvoriti uslovi za uključivanje ovih aktivnosti u turističke usluge.

Na kraju, privrednici smatraju spornim predložene odredbe Zakona kojima se dozvoljava ugostiteljskim objektima, koji nemaju licence za organizovanje putovanja, da vrše organizovanje prevoza, odnosno izleta i transfera, koji spadaju u domen djelatnosti turističkih agencija, čime se ugostiteljski objekti favorizuju u odnosu na turističke agencije.

PREDLOG ZAKONA O KOMUNALNIM DJELATNOSTIMA

Primjedbe privrednika na predlog Zakona o komunalnim djelatnostima uglavnom se odnose na metodologiju na osnovu koje se određuje cijena komunalne usluge, različite cijene usluga po opštinama i visoku kaznenu politiku. Preporuka je da metodologije za određivanje komunalne usluge i naknade budu propisane ovim zakonom, a ne podzakonskim aktima. Privrednici sugerišu da se odredi maksimalni iznos komunalne naknade po jedinici površine i Zakonom definiše mogućnost potpisivanja ugovora između korisnika i pružaoca usluge. Takođe, privrednici imaju primjedbe i u dijelu odredbi koje regulišu obaveze izvornog proizvođača otpada i imaoca otpada, ukidanje upotrebe plastičnih kesa, depozitni sistem vraćanja otpadne ambalaže, kao i zadate rokove koji se odnose na ponovnu upotrebu i recikliranje.

Pojedine primjedbe privrednika su uvažene, odnosno smanjeni su iznosi pojedinih kazni i utvrđeno je na bazi kojih jedinica mjere mogu biti formirane cijene za uslugu upravljanja komunalnim otpadom (težina, zapremina, broj članova domaćinstva, površina prostora koji koristi korisnik usluge). S druge strane, jedna od sugestija privrede koja nije prihvaćena od strane predlagača bila je ta da se obračun cijene odvoženja i deponovanja otpada vrši po količini, odnosno jedinici mjere ostvarenog otpada, a ne po kvadratu poslovnog prostora.

PREDLOG ZAKONA O VODNIM USLUGAMA

Obezbjedivanje kvalitetnog pružanja vodnih usluga jedan je od visokorangiranih prioriteta Crne Gore, neophodnih za brži ekonomski razvoj i bolji kvalitet života njenih građana. Glavni razlog za donošenje Zakona o vodnim uslugama je stvaranje uslova za održivost preduzeća koja posluju u ovom sektoru, bezbijeđno i sigurno snadbijevanje vodom građana i privrede. Vodovodna i komunalna preduzeća se, iz godine u godinu, suočavaju sa nizom problema, kao što su ogromni gubici na vodovodnoj mreži zbog dotrajale infrastrukture, nedostatak sredstava za kapitalne investicije, porast ilegalnih priključaka, te niske stope naplate. Novim zakonom, prije svega, treba da se stvori okvir za jačanje finansijske stabilnosti preduzeća i njihove samoodrživosti, te bolji kvalitet usluga.

Lokalna privredna društva koja pružaju vodne usluge imaju rezervu prema predloženim novim zakonskim rješenjima, smatrajući da se istim predlaže regionalizacija vodovoda i postrojenja za prečišćavanje komunalnih otpadnih voda, kao i da ista nijesu primjenljiva u praksi i radu njihovih preduzeća.

PREDLOG ZAKONA O UPRAVLJANJU OTPADOM

U dijelu odredbi sadržanih u Predlogu Zakona o upravljanju otpadom, većina primjedbi privrednika odnosi se na pribavljanje saglasnosti na planove o upravljanju otpadom. Posebno se ističe problem u vezi sa planom zbrinjavanja mulja iz postrojenja otpadnih voda, jer su u praksi sve češći slučajevi odbijanja davanja saglasnosti na planove, a relevantne institucije ne daju odgovor na pitanje na koji način da se vrši zbrinjavanje mulja iz ovih postrojenja. Privrednici smatraju da je Predlogom Zakona potrebno preciznije definisati vrste otpada i ambalaže za koje je neophodno pribaviti planove za upravljanje.

Takođe, u dijelu odredbi koje se odnose na prekogranično kretanje otpada, privrednici smatraju da umjesto predloženog rešenja da se dokumentacija o kretanju stavi na uvid svim graničnim prelazima na njegovom putu, treba korigovati na način da se ova obaveza utvrdi samo za početnu i krajnju destinaciju, čime bi se značajno uprostila navedena procedura.

Predlog Zakona je prema mišljenju privrednika suviše uopšten i zahtijeva donošenje velikog broja podzakonskih propisa u veoma kratkim rokovima, što može dovesti u pitanje stvarno vrijeme početka primjene zakonskih rješenja u praksi.

PREDLOG UREDBE O VISINI NAKNADA, NAČINU OBRAČUNA I PLAĆANJA NAKNADA ZBOG ZAGAĐIVANJA ŽIVOTNE SREDINE

Predlogom Uredbe predviđene su naknade za stvaranje opasnog otpada u iznosu od 151,51 €/t, a za deponovanje opasnog otpada 75,75 €/t. U skladu sa važećim Zakonom o upravljanju otpadom, imalac otpada je dužan da obezbijedi da se otpad odloži ili na drugi način odstrani, ukoliko njegova prerada nije moguća. Kako u Crnoj Gori ne postoji deponija za odlaganje opasnog, odnosno neopasnog industrijskog otpada, onda i naknada za njegovo deponovanje/odlaganje nije primjenljiva u našoj državi. Takođe, u Crnoj Gori ne postoje kompanije koje se bave preradom otpada, pa su privrednici primorani da isti izvoze, što im dodatno opterećuje trškove poslovanja. Cijena izvoza ovog otpada kreće se od 250 do 300 €/t, a nekih vrsta opasnog otpada i preko 600€/t, pa bi kompanije po osnovu eko-naknade i izvoza otpada na godišnjem nivou imale trošak u iznosu od 200.000 do 300.000 eura. Navedeni iznosi u ovom

trenutku, obzirom na globalnu ekonomsku krizu prouzrokovanu pandemijom Covid-19, za kompanije predstavljaju preveliki trošak.

Predlogom uredbe dvostruko se opterećuje generator otpada, na način što imalac otpada pored troškova predaje sakupljaču opasnog otpada, mora da plati naknade za stvaranje istog. Prema hrvatskom zakonodavstvu naknada se plaća samo za proizvedeni, neprerađeni ili neizvezeni opasan otpad, dok se u Sloveniji naknade za opasan otpad plaćaju samo za deponovanje na državnoj deponiji u iznosu od 22 €/t. Predstavnicima kompanija koje posluju u ovom sektoru predlažu da se Uredbom predvide naknade za količine stvorenog opasnog otpada koje nijesu predate sakupljaču/pre-rađivaču u toku obračunskog perioda i da iste budu na nivou slovenačkih naknada.

Takođe, privrednici su saglasni sa predloženim iznosom naknade (član 3) za deponovanje opasnog otpada, ali insistiraju da se Uredbom omogući povrćaj iznosa plaćenih po ovom osnovu, ukoliko u roku od 3 godine izvrše izvoz kompletnog otpada. U navedenom periodu otpad bi se skladištio u krugu fabrike, dok se ne bi sakupile dovoljne količine za transportovanje baržom.

Na kraju, privrednici smatraju da treba sagledati mogućnost oslobađanja strateških investitora od plaćanja ostalih eko-naknada, srazmjerno visini uloženi sredstava u zaštitu životne sredine. Na ovaj način bi se pružila značajna podrška i podsticaj privrednim društvima da prilagode svoja postrojenja evropskim standardima, a sve u cilju poboljšanja i jačanja industrijske proizvodnje u Crnoj Gori.

PREDLOG PRAVILNIKA O BLIŽIM USLOVIMA I NAČINU PRILAGOĐAVANJA OBJEKATA LICIMA SA INVALIDITETOM I LICIMA SMANJENE POKRETLJIVOSTI

Zakonom o planiranju prostora i izgradnji objekata, propisano je da se izgradnja stambenih, stambeno-poslovnih objekata i poslovnih objekata vrši na način kojim se licima smanjene pokretljivosti i licima sa invaliditetom obezbjeđuje nesmetan pristup i kretanje u zajedničkim prostorijama. Takođe, propisano je da se stambeni i stambeno poslovni objekti sa deset i više stanova moraju izgrađivati na način kojim se obezbjeđuje jednostavno prilagođavanje objekta, najmanje jedne stambene jedinice na svakih deset stanova za nesmetan pristup, kretanje, boravak i rad lica smanjene pokretljivosti i lica sa invaliditetom.

Imajući u vidu činjenicu da su hoteli isključivo poslovni objekti, privrednici koji obavljaju djelatnost u oblasti turizma i ugostiteljstva smatraju da određivanje obaveznog broja pristupačnih soba u poslovnim objektima, predstavlja barijeru koja rezultira visokim troškovima, a da isto nema uporište u potrebama konzumenata.

Stav privrede je da poslovni objekti ne mogu biti obuhvaćeni propisanom obavezom u istom broju kao stambeni i stambeno poslovni objekti iz razloga što su ovi objekti dužni posjedovati samo projekat pristupačnih stanova, a jednostavno ih prilagođavaju u izgradnji u skladu sa potrebama tržišta. Shodno navedenom, a u skladu sa iskustvima iz Hrvatske, predloženo je da se 2% soba za hotele i turistička naselja sa preko 25 smještajnih jedinica, izvedu kao jednostavno prilagodljive sobe, pri čemu se broj tih soba određuje zaokruživanjem na prvi viši cijeli broj. Takođe je predloženo da hostele i hotele koji su sagrađeni u starim jezgrima (radi zaštite autentičnosti tih hotela), kao i objekte koji su pod zaštitom države, treba izuzeti od primjene. U konačnom, zbog velikih troškova rekonstrukcije, Pravilnikom ne bi trebali da budu obuhvaćeni ranije izgrađeni hoteli i turistička naselja.

ZAKON O POSREDOVANJU U PROMETU I ZAKUPU NEPOKRETNOSTI (INICIJATIVA ZA DONOŠENJE)

Na zahtjev privrednih subjekata koji posluju u sektoru trgovine, a bave se posredovanjem u prometu nepokretnosti, upućena je inicijativa Ministarstvu ekonomije za izradu Zakona o posredovanju u prometu i zakupu nepokretnosti. Predlog je da ovim Zakonom treba definisati uslove i način obavljanja navedene djelatnosti, zaključivanja ugovora o posredovanju u prometu i zakupu nepokretnosti, opšte uslove poslovanja, prava i obaveze posrednika i nalogodavaca (kupaca i prodavaca), posredničku naknadu, stručni ispit za obavljanje poslova agenta, kao i nadzor nad primjenom zakona i kaznene odredbe.

Takođe, neophodno je i donošenje odgovarajućih podzakonskih akata u vidu Pravilnika o Registru posrednika u prometu i zakupu nepokretnosti, Pravilnika o stručnom ispitu za posrednike u prometu i zakupu nepokretnosti, Pravilnika o evidenciji o posredovanju u prometu i zakupu nepokretnosti i Pravilnika o poslovnom prostoru i opremi posrednika u prometu i zakupu nepokretnosti.

Pravnim uređenjem ove oblasti, stekli bi se uslovi da djelatnost posredovanja izađe iz zone sive ekonomije, što bi doprinijelo razvoju tržišta nepokretnosti i jačanju konkurentnosti privrednih subjekata, a učesnicima u prometu nepokretnosti obezbijedilo veću pravnu sigurnost.

ZAKON O ZAŠTITI KORISNIKA FINANSIJSKIH USLUGA KOD UGOVARANJA NA DALJINU

Oblast pružanja finansijskih usluga dodatno bi trebalo urediti posebnim Zakonom kojim bi se, po uzoru na zemlje regiona, predvidjela mogućnost zaključivanja ugovora na daljinu. Ugovor bi se zaključivao bez upotrebe kvalifikovanog elektronskog potpisa, uz uslov da je saglasnost za zaključenje takvog ugovora data korišćenjem najmanje dva elementa za potvrđivanje korisničkog identiteta ili korišćenjem šema elektronske identifikacije visokog nivoa pouzdanosti. Ograničenjem vrijednosti posla koji bi se mogao zaključiti ovim putem (gornja granica bi iznosila 5.000 eura) vrši se kontrola rizika i akcenat stavlja na tekuće potrebe građana (realizacija usluge bez fizičkog prisustva u ustanovi pružaoca usluge).

6

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Crnogorsku ekonomiju karakterisale su dinamične stope rasta u 2017, 2018. i 2019. godini, 4,7%, 5,1% i 4,1% respektivno. Pozitivni trendovi bilježeni su u sektorima poljoprivrede i prehrambene industrije, vađenju ruda i kamena, građevinarstvu, dok su u turizmu i saobraćaju ostvarivani rekordni rezultati. Stabilnost finansijskog sektora, unapređenje poslovnog ambijenta, kao i fiskalna konsolidacija koju je sprovela država uticali su na poboljšanje međunarodnog kreditnog rejtinga, te kontinuiran rast ulaganja domaćih i stranih investitora. Povećana privredna aktivnost uticala je pozitivno na trendove na tržištu rada, tako da je u 2019. godini zabilježen rekordan broj zaposlenih i najniža stopa nezaposlenosti u posljednjih pet godina. Stoga je i potrošnja domaćinstava, kao jedna od glavnih determinanti BDP-a, kontinuirano ostvarivala rast.

Međutim, širenje koronavirusa u svijetu u velikoj mjeri je poremetilo lance snabdijevanja i uticalo na pad privredne aktivnosti. BDP je u prvom kvartalu iznosio 913,1 mil. eura, a u drugom 900,5 mil. eura, dok su stope realnog rasta iznosile 2,7% u prvom, odnosno -20,2% u drugom kvartalu. Prosječan broj zaposlenih za deset mjeseci manji je za 12%, što se odrazilo na drastičan pad agregatne domaće tražnje. Povećana ekonomska neizvjesnost usporila je ili odložila investicione aktivnosti. Strana direktna ulaganja su manja za 14,3%. Najpogođeniji posljedicama pandemije izazvane koronavirusom su sektori turizma i transporta, koji bilježe pad prihoda od 88,0%, odnosno 30,5%.

Aktuelna situacija, u slučaju malih, otvorenih i uslužno orijentisanih ekonomija kakva je Crna Gora, naglašava potrebu za diversifikovanjem ekonomske aktivnosti u cilju jačanja otpornosti privrede i društva na eksterne šokove. Programom ekonomskih reformi, kao i drugim strateškim dokumentima definisani su ciljevi koji jasno ukazuju na to da su donosioci odluka prepoznali potrebu restrukturiranja crnogorske privrede, kako bi se ublažila njena zavisnost od pojedinačnih sektora i osigurao rast i razvoj u dugom roku.

Razvojni model bi trebalo nastaviti prilagođavati i usmjeravati na one sektore u kojima Crna Gora ima nedovoljno iskorišćene resurse i u kojima je moguće ostvariti konkurentsku prednost, odnosno visok stepen produktivnosti i razvoj proizvoda sa većom dodatom vrijednošću. To su, pored turizma, energetika, poljoprivreda i prehrambena industrija, drvoprerađivačka i industrija građevinskih materijala, čime će se, uz adekvatnu primjenu digitalnih tehnologija u svim društveno-ekonomskim sferama stvoriti pretpostavke za održivi razvoj.

U cilju unapređenja poslovnog ambijenta i jačanja sveukupne konkurentnosti ekonomije, potrebno je:

- Nastaviti aktivnosti usmjerene na stvaranje atraktivnog i predvidivog investicionog ambijenta daljom reformom i unapređenjem privrednog zakonodavstva.
- Nastaviti sa aktivnostima na uključivanju svih oblika neformalnih ekonomskih aktivnosti u legalne tokove, što bi za rezultat trebalo da ima proširenje baze poreskih obveznika, rast budžetskih prihoda, eliminisanje nelojalne konkurencije, te u krajnjem smanjenje fiskalnog i parafiskalnog opterećenja privrede.
- Neophodno je u kontinuitetu raditi na smanjenju opterećenja po osnovu rada (doprinosa), čime bi se moglo uticati na povećanje zarada zaposlenih, kao i na oslobađanje sredstava poslodavcima za potencijalna nova zapošljavanja i investicije.
- Zakonom o porezu na nepokretnosti utvrditi manji raspon poreske stope, tako da gornja granica iznosi 0,5% tržišne vrijednosti nepokretnosti, i na taj način onemogućiti različiti fiskalni tretman privrednih subjekata u zavisnosti od toga u kojoj opštini posluju.

- Osloboditi privredne subjekte obaveze plaćanja poreza na nepokretnosti ili im istu umanjiti ukoliko im je bilo zabranjeno ili ograničeno obavljanje djelatnosti u prethodnom periodu.
- Osloboditi privredne subjekte obaveze plaćanja poreza na dobit u slučaju reinvestiranja iste u proširenje proizvodnih kapaciteta i unapređenje tehnološkog procesa.
- U cilju unapređenja likvidnosti privrede, skratiti rok povraćaja PDV-a sa 60 na 30 dana.
- Nastaviti sa realizacijom razvojnih projekata koji za cilj imaju supstituciju uvoza, valorizaciju neiskorištenih potencijala, te otvaranje novih prerađivačkih kapaciteta.
- Intenzivirati aktivnosti na brendiranju domaćih proizvoda i usluga, kako bi se unaprijedila prepoznatljivost i konkurentnost domaće ponude, što će u krajnjem doprinijeti smanjenju robnog deficita.
- Razmotriti mogućnost uvođenja novih kreditnih instrumenta za privredu, uz dodatnu garanciju državnog fonda (IRF ili osnivanje posebnog državnog garantnog fonda).
- Donijeti sveobuhvatan set mjera za podsticanje digitalnog poslovanja u privredi i javnom sektoru, što će doprinijeti unapređenju efikasnosti i jačanju konkurentnosti cjelokupnog privrednog sistema. S tim u vezi, potrebno je u kontinuitetu raditi na razvoju eUprave, što će u isto vrijeme predstavljati šansu za dalji razvoj kompanija iz IT sektora.
- Nastaviti aktivnosti usmjerene na reformu obrazovanja, sa akcentom na dualno obrazovanje, kako bi se obezbijedio odgovarajući kadar za rad u privredi.
- Nastaviti sa implementacijom Trećeg paketa mjera podrške privredi za prevazilaženje posljedica pandemije koronavirusa.
- U zavisnosti od epidemiloške situacije razmotriti mogućnost nastavka subvencionisanja zarada u ugroženim sektorima, te donošenja novih mjera podrške građanima i privredi.
- U cilju ravnomjernog regionalnog razvoja nastaviti implementaciju programa podrške i podsticajnih mjera za razvoj manje razvijenih opština, te usmjeravati kapitalne projekte ka njima.
- Nastaviti aktivnosti na izradi Mape puta Crne Gore ka cirkularnoj ekonomiji, što podrazumijeva sveobuhvatan pristup, koji povezuje sve socijalne i ekonomske djelove (aktere) sistema.
- Dodatno unaprijediti programe podrške koji za cilj imaju valorizaciju preduzetničkog potencijala žena i mladih, te kontinuirano raditi na poboljšanju njihovog položaja na tržištu.

POLJOPRIVREDA I PREHRAMBENA INDUSTRIJA

- Potrebno je obezbijediti efikasniju primjenu Zakona o rokovima izmirenja novčanih obaveza što će doprinijeti ublažavanju problema likvidnosti privrede.
- Kreirati namjensku kreditnu liniju za obrtna sredstva koja bi se isključivo koristila za redovnu isplatu obaveza prema domaćim proizvođačima što će obezbijediti njihovu veću likvidnost.
- Nastaviti sa realizacijom projekta »Kupujmo domaće« sa ciljem jačanja svijesti potrošača o značaju kupovine domaćih proizvoda i stvaranja ambijenta za bolje pozicioniranje crnogorskih proizvoda.
- U cilju boljeg plasmana domaćih proizvoda raditi na daljem unapređenju veza proizvođača sa turističkom privredom kroz projekat »Domaći ukusi«.
- Izmijeniti Zakon o porezu na dodatu vrijednost čime će se uvesti jedinstvena niža stopa PDV-a za određeni broj proizvoda namijenjenih ishrani (jaja, riba, prerađevine od mesa).
- Izmijeniti Zakon o akcizama na način:
 - da se odvoje voćne rakije od etil alkohola i smanji akcizna stopa za ovu vrstu proizvoda;
 - da se povraćaj dijela plaćene akcize na gasna ulja za pravna lica koja se bave proizvodnjom prehrambenih proizvoda vezuje za stvarni utrošak energenta, a ne za ukupan prihod. Zbog uvođenja plinskih instalacija u pogone neophodno je dopuniti Zakon kako bi se omogućio povrat akcize.
- Izmijeniti Zakon o porezu na kafu kako bi se obezbijedio jednak poreski tretman za uvoznike sirove i pržene kafe.
- Razmotriti mogućnost povećanja grantova za rješavanje sistema otpadnih voda sa 60% na 70%.
- U cilju smanjenja nelegalne trgovine potrebno je pojačati rad inspeksijskih službi na granici i u unutrašnjem prometu, posebno rad u neregistrovanim objektima.
- Neophodno je nastaviti rad na promovisanju i podsticanju individualnih poljoprivrednih proizvođača na udruživanje, što će im omogućiti zajedničke nastupe na tržištu, te ojačati njihovu konkurentnost.
- Razvijati svijest proizvođača o značaju proizvodnje organskih proizvoda, proizvoda sa oznakom porijekla, geografskom oznakom, jer su to specifični proizvodi, višeg nivoa kvaliteta i vrijednosti, primamljiviji za krajnjeg kupca, odnosno tržište.
- U cilju efikasnijeg korišćenja bespovratnih sredstava EU nastaviti sa kontinuiranim edukacijama proizvođača za korišćenje ovih fondova.

ŠUMARSTVO I DRVOPRERADA

- Imajući u vidu smanjen izvoz i pad cijena proizvoda od drveta zbog pandemije izazvane koronavirusom, predlaže se oslobađanje plaćanja posebne naknade za korišćenje šuma, koja iznosi 10% na ugovorenu cijenu, tokom njenog trajanja.
- U cilju valorizacije bogatih prirodnih resursa potrebno je:
 - obezbijediti implementaciju mjera sadržanih u Programu reorganizacije koncesionog korišćenja šuma,
 - uvesti podsticajne mjere za ulaganja u prerađivačke pogone, što će doprinijeti povećanju obima i stepena finalizacije u preradi osnovne sirovine.

ENERGETIKA I RUDARSTVO

- U cilju sigurnog snadbijevanja električnom energijom nastaviti aktivnosti na modernizaciji postojeće i izgradnji nove infrastrukture za distribuciju energije.
- Potrebno je nastaviti aktivnosti u pravcu ulaganja u obnovljive izvore energije.
- Nastaviti sa realizacijom projekata na unapređenju energetske efikasnosti, prije svega u sektorima industrije i saobraćaja, te u javnom sektoru i domaćinstvima.

METALURGIJA I METALOPRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA

- Omogućiti kompanijama iz ovog sektora, kao što je slučaj u susjednim državama (Srbije i Hrvatske), pristup fondovima EU (EU PRO) uz subvencije od 50% na kupljenu opremu i mašine. Na ovaj način bi se smanjio uvoz proizvoda, povećala potreba za dodatnom radnom snagom, te obezbijedila šira paleta proizvoda veće dodatne vrijednosti.
- Uz što jednostavnije procedure, omogućiti proizvodnim preduzećima posebne kreditne linije kod IRF-a za likvidnost i razvojne projekte.
- Odložiti plaćanje koncesionih i ekoloških naknada, te omogućiti njihovo plaćanje na rate bez obračunavanja kamate.

TRGOVINA

- Izmijeniti Zakon o unutrašnjoj trgovini kako bi se privrednim subjektima iz sektora trgovine omogućio rad nedeljom tokom ljetnje sezone, kao i tokom državnih i drugih praznika, a u cilju ublažavanja negativnih posljedica epidemije koronavirusa na poslovanje.
- Omogućiti dostupnost informacija o firmama u blokadi na dnevnom nivou umjesto dosadašnje prakse objavljivanja ovih podataka na mjesečnom nivou.
- Zakonom utvrditi neoporezivi dio zarade i smanjiti doprinose na iste, kako bi se stvorila mogućnost za rast zarada.
- Pojačati inspeksijske kontrole u cilju eliminisanja nelegalne trgovine i uspostaviti jednoobraznu primjenu propisa.
- Urediti poslovanje u oblasti prometa nepokretnosti donošenjem propisa koji bi regulisao ovu oblast.

POSREDNIČKE USLUGE U SPOLJNOJ TRGOVINI

- Produžiti rok carinske garancije za odloženo plaćanje carinskog duga na period od 90 dana.
- Riješiti problem neuslovnog poslovanja na pojedinim graničnim prelazima (Božaj i Vračenovići), te redukovati cijene zakupa kancelarija i zemljišta na graničnim prelazima obzirom na otežano poslovanje uslovljeno pandemijom Covid-19.

TURIZAM I UGOSTITELJSTVO

- Za mjesece u kojima je privrednim subjektima zabranjeno obavljanje djelatnosti:
 - obezbijediti subvencije u iznosu od 100% bruto minimalne zarade;
 - osloboditi ih od naknade za korišćenje terasa, i drugih povezanih naknada i taksi;
 - osloboditi ih od poreza na nepokretnost.
- Stvoriti uslove za nesmetanu implementaciju Trećeg paketa mjera podrške tu-

rističkoj privredi, posebno u dijelu odobravanja kredita za likvidnost i obrtna sredstva kod IRF-a i poslovnih banaka, kao i na odobravanje subvencija na kamate pri reprogramu kredita.

- Prema nekim predviđanjima pandemija će trajati do maja 2021. godine, te s tim u vezi razmotriti mogućnost dodatnih mjera podrške sektoru turizma (za očuvanje radnih mjesta i likvidnosti).
- Zakonom kao trajnu utvrditi sniženu stopu PDV-a od 7% kod pripremanja i usluživanja hrane, pića i napitaka (osim alkoholnih pića, gaziranih pića sa dodatkom šećera i kafe) u objektima za pružanje ugostiteljskih usluga.
- Implementirati preporuke iz dokumenta »Koncept zapošljavanja sezonskih radnika u turizmu u Crnoj Gori« koji je pripremljen u okviru projekta »Povećanje prilika za zapošljavanje sezonskih radnika u Jugoistočnoj Evropi«, posebno vodeći računa o zapošljavanju lokalnog stanovništva i studenata.
- Intenzivirati aktivnosti na implementaciji projekta »Domaći ukusi« kroz snažnije povezivanje turizma i poljoprivrede i drugih segmenata domaće proizvodnje.
- U cilju optimalnog djelovanja na ekonomski razvoj, unaprijeđenje poslovnog ambijenta i turističke destinacije, te značaja turizma kao strateške grane, potrebno je uspostaviti posebno ministarstvo koje će kreirati i pratiti sprovođenje politika u ovoj oblasti.

SAOBRAĆAJ

- U cilju prevazilaženja posledica krize izazvane pandemijom, privrednici predlažu sledeće mjere:
 - uvođenje moratorijuma na otplatu kredita do marta 2021. godine, kako bi se zadržao kvalitet voznog parka i konkurentnost na tržištu;
 - obezbijediti subvencije za zarade zaposlenim u privrednim društvima čija je djelatnost bila potpuno obustavljena tokom pandemije.
- Nastaviti sa rekonstrukcijom i modernizacijom infrastrukture, u cilju povećanja bezbjednosti, skraćanja vremena putovanja, smanjenja troškova i povećanja prihoda.
- Intenzivirati saradnju sa Zavodom za zapošljavanje, Centrom za stručno obrazovanje, obrazovnim ustanovama i auto-školama, kako bi se školovali kadrovi neophodni za rad u sektoru transporta.
- Otpočeti sa realizacijom Programa obnove voznog parka ekološki naprednijim vozilima.
- Intenzivirati aktivnosti na valorizaciji i unaprijeđenju logističkog tranzitnog pravca kroz Crnu Goru, uspostavljanjem integrisanog logističkog sistema sa Lukom Bar kao centralnim subjektom.
- Obezbijediti finansijske i ekonomske olakšice za kombinovani transport, kako bi se povećalo učešće ove vrste transporta i naglasile komparativne prednosti.
- Potrebno je raditi na pronalaženju rješenja u vidu privatno javnog partnerstva, čime bi se omogućilo saobraćanje na relaciji Bar-Bari tokom cijele godine.

INFORMACIONO KOMUNIKACIONE TEHNOLOGIJE

- Nastaviti aktivnosti na izradi Strategije digitalne transformacije Crne Gore, kao i aktivnosti na formiranju Digitalne koalicije.
- U cilju intenzivnije primjene informaciono komunikacionih tehnologija i jačanja

konkurentnosti potrebno je unaprijediti programe podrške za digitalnu transformaciju (logističke, infrastrukturne, kadrovske).

- Unaprijediti digitalnu preduzetničku kulturu i podsticati razvoj start-up i inovacionog ekosistema.
- Pokloniti posebnu pažnju informatičkom obrazovanju i talentima u cilju podizanja nivoa digitalne pismenosti društva i unapređenju ICT sektora kao nosioca digitalne transformacije.
- Pojačati podršku neformalnom obrazovanju na polju ICT, vodeći računa o kvalitetu i dostupnosti.
- Olakšati pristup finansijama za projekte uvođenja digitalnih tehnologija i povećati podsticaje za investicije u razvoj digitalnih tehnologija.
- Razviti digitalno podržan tržišni ambijent putem kontinuiranog unaprjeđenja eServisa u smjeru G2C. G2B (e-zdravlje, e-participacija, e-poslovanje...).

BANKARSTVO I USLUGE OSIGURANJA

- U cilju unapređenja poslovanja izmijeniti Zakon o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma kako bi se omogućila identifikacija lica bez fizičkog prisustva.
- Izmijeniti Zakon o elektronskoj indentifikaciji i elektronskom potpisu kako bi se omogućilo prihvatanje kvalifikovanih sertifikata koje izdaju davaoci elektronskih usluga sa sjedištem u državama članicama EU.
- Usvojiti regulativu koja bi omogućila zaključivanje ugovora na daljinu (gornja granica vrijednosti posla obuhvaćenog ugovorom bi iznosila 5.000 eura) i bez upotrebe kvalifikovanog elektronskog potpisa, shodno praksi zemalja regiona.

GRAĐEVINARSTVO

- Kreirati programe podrške koji će doprinijeti revitalizaciji postojećih objekata i izgradnji novih, te valorizaciji raspoloživih resursa (drvena masa, mineralni resursi), a u krajnjem supstituciji uvoza građevinskog materijala.
- Dodatno promovisati koncept privatno-javnog partnerstva kao optimalnog modela za realizaciju strateških projekata.
- Afirmisati i promovisati deficitarna zanimanja kako bi se smanjila zavisnost od radne snage iz inostranstva i smanjila nezaposlenost.

KOMUNALNA PRIVREDA

- Omogućiti komunalnim preduzećima odlaganje poreskih i neporeskih potraživanja;
- Smanjiti iznos naknada koje su vršioci regulisanih komunalnih djelatnosti u obavezi da plaćaju RAE;
- Razmotriti mogućnost kreiranja posebne kreditne linije kod IRF za komunalnu privredu koja bi podrazumijevala olakšanu proceduru apliciranja, grejs period do 1 godine i povoljne kamatne stope, a služila bi održavanju tekuće likvidnosti;
- Raditi na podizanju ekološke svijesti građana u pravcu sortiranja otpada i suzbijanju nastanka divljih deponija;
- Intezivirati aktivnosti usmjerene na smanjenje broja nelegalnih priključaka na vodovodnu mrežu.

MALA I SREDNJA PREDUZEĆA

- Kontinuirano raditi na kreiranju novih instrumenata finansijske podrške i olakšanju pristupa finansijama za MMSP.
- Kontinuirano raditi na unapređenju nefinansijske podrške - obezbjeđivanje savjetodavnih usluga i obuka u cilju podizanja potrebnih znanja i vještina.
- U cilju daljeg razvoja poslovne infrastrukture nastaviti aktivnosti na razvoju biznis zona, tehnoloških parkova, poslovnih inkubatora, sistema infrastrukture kvaliteta i naučno-istraživačke infrastrukture.
- Nastaviti sa implementacijom programa koji za cilj imaju unapređenje fleksibilnosti na tržištu rada, razvoj kvalifikacija u skladu sa potrebama privrede.
- Kreirati program za podsticaj otvaranja novih radnih mjesta u malim proizvodnim pogonima gdje bi podrška iznosila minimum 50% vrijednosti investicije.

OBRAZOVANJE

- Reformu obrazovanja treba nastaviti u pravcu:
 - povećavanja standarda i kriterijuma za dobijanje diplome,
 - većeg uključivanja socijalnih partnera i zainteresovanih strana u proces obrazovanja i
 - jačanja saradnje sa privredom kroz realizaciju zajedničkih projekata.
- U cilju zadovoljenja potreba poslovne zajednice osavremeniti nastavu i korišćenje ICT tehnologija.
- Uvesti stimulatívne mjere (poreske olakšice i sl.) za privredne subjekte koji učestvuju u obrazovnom sistemu.
- Razviti veći broj primijenjenih studija koje nedostaju tržištu rada, te upoznati privredu sa novim konceptom visokog obrazovanja (3+2+3) čime će se ukazati na validnost trogodišnjih studija i doprinijeti bržem zapošljavanju mladih (u sistematizacijama privrednih subjekata se uglavnom traže četvorogodišnje studije).

TRŽIŠTE RADA

- Eliminirati nelojalnu konkurenciju koja se manifestuje u slučaju neprijavlivanja radnika, nezakonitog obračuna zarada i neizmirivanja pripadajućih poreza i doprinosa. S tim u vezi, potrebno je sprovesti intezivne aktivnosti u borbi protiv sive ekonomije što će doprinijeti stvaranju fer uslova poslovanja, proširenju poreske osnovice i povećanju prihoda.
- Na obim sive ekonomije, pored visokih doprinosa, utiču kaznena politika i efikasnost inspekcijskih službi. Veliki broj poslodavaca smatra da su koristi od neformalnog zapošljavanja veće od rizika da bude kažnjen zbog ovakvog obavljanja djelatnosti. S tim u vezi, potrebno je jačati kapacitete inspekcijskih organa i insistirati na većoj transparentnosti njihovog rada, čime bi se dodatno destimulisao prelazak u neformalno poslovanje.
- Aktivno raditi na unapređivanju tzv. »poreskog morala« u društvu i spremnosti obveznika da dobrovoljno izmiruju poreske obaveze, zbog čega unapređenje efikasnosti administracije treba da bude jedan od prioriteta u ostvarivanju ovog cilja.

7

POSLOVANJE PRIVREDNIH
SUBJEKATA SHODNO
FINANSIJSKIM ISKAZIMA
ZA 2019. GODINU

U Crnoj Gori je u 2019. godini broj aktivnih poslovnih subjekata bio 34.707¹ što u odnosu na 2018. godinu, kad ih je bilo 33.812 predstavlja povećanje od 2,7%. Najveći broj poslovnih subjekata obavlja djelatnost u Podgorici 12.565, odnosno 36,2% od ukupnog broja poslovnih subjekata, Budvi 5.271 ili 15,2% i Baru 3.188 poslovnih subjekata ili 9,2% učešća u ukupnom broju.

Tabela 27: Pregled broja privrednih subjekata koji su predali finansijske iskaze, broj zaposlenih i zarada

	Broj privrednih subjekata		Broj zaposlenih		Bruto zarade (€)	
	2018.	2019.	2018.	2019.	2018.	2019.
Podgorica	7.866	8.414	62.495	68.538	479.250.517	617.931.546
Danilovgrad	348	391	2.159	2.286	11.867.953	14.138.725
Nikšić	1.372	1.520	8.985	9.309	57.728.458	71.433.496
Cetinje	385	403	1.483	1.585	7.331.174	7.799.574
Tuzi*	-	59	-	1.593	-	7.260.163
Centralna regija	9.971	10.787	75.122	83.311	556.178.102	718.563.504
% centralna regija	45,3	44,5	60,1	60,3	66,0	69,6
Andrijevica	56	45	225	213	1.008.439	1.234.171
Berane	368	460	1.773	2.147	7.864.135	10.523.969
Bijelo Polje	730	885	3.987	4.514	17.713.139	21.578.079
Gusinje	1	3	1	19	3.820	70.473
Kolašin	156	162	607	696	2.899.871	3.173.785
Mojkovac	91	105	482	535	3.339.573	4.108.776
Petnjica	2	4	5	8	24.507	35.706
Plav	98	112	277	301	1.265.339	1.490.982
Pljevlja	485	518	3.136	3.068	22.385.120	21.246.116
Plužine	27	29	108	118	533.664	584.879
Rožaje	388	375	1.150	1.201	5.127.883	6.368.632
Šavnik	25	29	89	104	385.669	531.453
Žabljak	78	94	292	384	1.236.297	1.764.415
Sjeverna regija	2.505	2.821	12.132	13.308	63.787.456	72.711.436
% sjeverna regija	11,4	11,6	9,7	9,6	7,6	7,0
Bar	2.014	2.195	7.650	8.932	38.812.343	40.271.627
Budva	3.196	3.698	12.132	13.018	76.571.413	78.297.350
Herceg Novi	1.606	1.830	6.963	7.965	40.846.172	48.797.706
Kotor	932	1.039	4.544	4.664	23.768.135	28.724.724
Tivat	1.166	1.236	4.331	4.588	31.859.641	34.686.192
Ulcinj	599	659	2.197	2.482	10.844.175	10.353.507
Južna regija	9.513	10.657	37.817	41.649	222.701.879	241.131.106
% južna regija	43,3	43,9	30,2	30,1	26,4	23,4
UKUPNO	21.989	24.265	125.071	138.268	842.667.437	1.032.406.046

Izvor: Poreska uprava Crne Gore

* Podaci za opštinu Tuzi, prvi put su objavljeni za 2019. godinu

1 Prilog 6 – Pregled aktivnih privrednih subjekata po opštinama

Finasijske iskaze za 2019. godinu predalo je 24.265 privrednih subjekata ili 10,4% više u odnosu na 2018. godinu, među kojima je 34,7% iz Podgorice, 15,2% iz Budve, 9,0% iz Bara, 7,5% iz Herceg Novog, 6,3% iz Nikšića i 5,1% iz Tivta. Navedeni broj privrednih subjekata zapošljavao je 138.268 radnika, od čega:

- 13.326 privrednih subjekata ili 54,9% imali su jednog zaposlenog i ukupno generisali prihod od 625,2 mil. eura odnosno 6,4% ukupnog prihoda;
- 7.624 privredna subjekta ili 31,4% imali su od dva do pet zaposlenih i generisali prihod od 1.090,6 mil. eura ili 11,1% ukupnog prihoda;
- 3.315 privrednih subjekata ili 13,7% zapošljavao je više od pet radnika koji su generisali prihod od 8.097,5 mil. eura ili 82,5% ukupnog prihoda.

Najveći broj privrednih subjekata posluje u centralnoj regiji 44,5%, zatim u južnoj 43,9% i na sjeveru 11,6%. U odnosu na 2018. godinu najveća stopa rasta broja privrednih subjekata ostvarena je na sjeveru 12,6%, od čega najviše u Beranama 25,0%, Bijelom Polju 21,2% i Žabljaku 20,5%, zatim u južnom dijelu zemlje 12,0% i to najviše u Budvi 15,7%.

Tabela 28: Struktura privrednih subjekata po regijama

	2018	učešće (%)	2019	učešće (%)	2019/2018
Centralna	9.971	45,3	10.787	44,5	108,2
Sjeverna	2.505	11,4	2.821	11,6	112,6
Južna	9.513	43,3	10.657	43,9	112,0
UKUPNO	21.989	100,0	24.265	100,0	

Izvor: Poreska uprava Crne Gore

Broj zaposlenih u 2019. godini najviše je porastao u centralnoj regiji 10,9%, gdje je zapošljen najveći broj lica, odnosno 60,3% ukupno zaposlenih na nivou Crne Gore. Južna regija u kojoj je zaposleno 30,1% ukupno zaposlenih bilježi rast od 10,1%, dok u sjevernim opštinama radi 9,6% ukupno zaposlenih odnosno 9,7% više u odnosu na 2018. godinu. Posmatrajući po opštinama, najveći rast broja zaposlenih zabilježen je u Beranama 21,1%, Baru 16,8% i Herceg Novom 14,4%.

Privredni subjekti su u 2019. godini iskazali ukupan prihod od 9.813,3 mil. eura ili 11,3% više u odnosu na 2018. godinu. Najveći prihodi ostvareni su u centralnoj regiji 72,2% i bilježe rast od 10,3%. Južna regija učestvuje sa 21,4% u ukupnim prihodima što je 15,4% više u odnosu na 2018. godinu, dok sjeverna regija, sa učešćem od 6,5% u ukupnim prihodima, bilježi rast od 10,4%. Posmatrajući po opštinama, najveći rast ostvarenih prihoda u 2019. u odnosu na prethodnu godinu zabilježen je u Herceg Novom 50,6%, Tivtu 18,3% i Bijelom Polju 12,4%, dok je najveće smanjenje prihoda zabilježeno u Šavniku 32,0%, Pljevljima 2,8% i Cetinju 2,6%.

Ostvarena dobit je iznosila 758,9 mil. eura što je za 18,6% više u odnosu na 2018. godinu, a gubitak -346,7 mil. eura što je na približno istom nivou kao i prethodne godine.

Bruto ostvarena vrijednost isplaćenih ličnih dohodaka u 2019. godini iznosila je 1.032,4 mil. eura, što predstavlja povećanje od 22,5% u odnosu na prethodnu godinu.

Posmatrano po sektorima, najveći broj privrednih subjekata u 2019. godini poslovao je u sektoru:

- trgovine 6.436 privrednih subjekata ili 26,5% ukupnog broja, koji zapošljava

26,2% ukupno zaposlenih i ostvaruje 41,4% ukupnog prihoda;

- stručnih, naučnih i tehničkih djelatnosti 3.762 privredna subjekta ili 15,5% ukupnog broja, koji zapošljavaju 6,6% ukupno zaposlenih i generišu 4,0% ukupnog prihoda;
- usluga smještaja i ishrane 2.688 privrednih subjekata ili 11,1% ukupnog broja, koji zapošljavaju 10,7% ukupno zaposlenih i ostvaruju 5,3% ukupnog prihoda;
- građevinarstva 2.613 privrednih subjekata ili 10,8% ukupnog broja, zapošljavaju 10,6% ukupno zaposlenih i generišu 13,8% ukupnog prihoda;
- prerađivačke industrije 1.818 privrednih subjekata ili 7,5% ukupnog broja, zapošljavaju 8,1% ukupno zaposlenih i ostvaruju 8,6% ukupnog prihoda;
- saobraćaja i skladištenja 1.270 privrednih subjekata ili 5,2% ukupnog broja, zapošljavaju 7,7% ukupno zaposlenih i ostvaruju 6,6% ukupnog prihoda.
- administrativnih i pomoćnih uslužnih djelatnosti 1.270 privrednih subjekata ili 5,2% ukupnog broja, zapošljavaju 8,6% zaposlenih i ostvaruju 2,4% ukupnog prihoda.

Detaljni podaci o broju privrednih subjekata, ostvarenim prihodima, zaradama, broju zaposlenih po opštinama i sektorima dati su u prilozima 7 i 8.

Tabela 29: Struktura privrednih subjekata po sektorima

	<i>učešće (%)</i>
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	1,2
Vađenje ruda i kamena	0,3
Prerađivačka industrija	7,5
Snabdijevanje električnom energijom, gasom i parom	0,3
Snabdijevanje vodom i upravljanje otpadnim vodama	0,4
Građevinarstvo	10,8
Trgovina na veliko i trgovina na malo i popravka motornih vozila i motocikala	26,5
Saobraćaj i skladištenje	5,2
Usluge smještaja i ishrane	11,1
Informisanje i komunikacije	3,8
Finansijske djelatnosti i djelatnost osiguranja	0,6
Poslovanje nekretninama	4,1
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	15,5
Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	5,2
Obrazovanje	0,8
Zdravstvena i socijalna zaštita	2,1
Umjetnost, zabava i rekreacija	1,4
Ostale uslužne djelatnosti	3,2
Ostale uslužne djelatnosti	2.84%

Izvor: Poreska uprava Crne Gore

Tabela 30: Pregled ostvarenih prihoda, dobiti/gubitaka

	Prihodi		Dobit		Gubitak	
	2018.	2019.	2018.	2019.	2018.	2019.
Podgorica	5.223.830.398	5.754.771.109	354.506.865	437.982.477	-139.680.869	-142.916.460
Danilovgrad	173.948.214	182.451.259	13.888.556	16.359.957	-1.373.228	-2.768.799
Nikšić	900.482.814	949.638.488	79.498.230	65.153.431	-13.715.518	-22.739.248
Cetinje	125.868.195	122.568.601	2.943.208	4.041.250	-3.586.681	-2.065.674
Tuzi*	-	73.431.961	-	3.788.010	-	-536.728
Centralna regija	6.424.129.621	7.082.861.418	450.836.859	527.325.124	-158.356.296	-171.026.909
% centralna regija	72,9	72,2	70,5	69,5	46,2	49,3
Andrijevica	10.731.592	11.665.403	837.740	951.272	-216.690	-205.792
Berane	56.282.669	71.531.243	2.445.329	4.551.270	-2.094.158	-1.989.076
Bijelo Polje	263.323.041	295.953.028	6.172.914	10.239.041	-2.359.490	-2.780.847
Gusinje	15.120	1.245.218	0	0	0	-3.708
Kolašin	21.096.062	24.735.187	2.147.206	4.544.209	-1.420.033	-1.080.638
Mojkovac	22.258.383	25.790.601	1.307.879	1.312.766	-641.777	-274.897
Petnjica	81.194	234.850	1.533	34.230	0	-144
Plav	8.724.533	8.685.312	258.277	536.787	-251.518	-188.538
Pljevlja	129.667.289	126.096.839	11.795.470	13.700.577	-6.968.989	-7.099.724
Plužine	2.189.801	2.265.471	74.598	121.698	-15.489	-34.820
Rožaje	50.320.208	56.353.788	3.136.203	3.174.877	-2.148.888	-2.070.572
Šavnik	3.411.210	2.318.956	209.587	48.800	-403.883	-538.236
Žabljak	7.044.622	8.235.695	475.086	575.447	-397.402	-1.172.694
Sjeverna regija	575.145.724	635.111.591	28.861.822	39.790.974	-12.620.541	-17.439.686
% sjeverna regija	6,5	6,5	4,5	5,2	3,7	5,0
Bar	330.772.031	358.220.931	23.936.222	29.890.623	-42.540.136	-16.305.808
Budva	516.687.996	541.559.933	67.084.257	55.904.355	-59.647.613	-48.078.171
Herceg Novi	317.045.975	477.531.508	22.265.479	43.770.323	-21.120.241	-28.771.870
Kotor	267.949.157	275.530.169	18.961.262	19.506.713	-14.665.541	-11.952.506
Tivat	280.342.122	331.731.245	20.880.884	36.290.659	-30.450.116	-49.890.364
Ulcinj	102.112.032	110.729.571	6.863.931	6.463.947	-3.650.285	-3.265.364
Južna regija	1.814.909.313	2.095.303.357	159.992.035	191.826.620	-172.073.932	-158.264.083
% južna regija	20,6	21,4	25,0	25,3	50,2	45,6
UKUPNO	8.814.184.658	9.813.276.366	639.690.716	758.942.718	-347.348.545	-346.730.678

Izvor: Poreska uprava Crne Gore

* Podaci za opštinu Tuzi, prvi put su objavljeni za 2019. godinu

8

PRILOZI

Prilog 1: **Realne stope rasta (u procentima)**

	2019.	2020.	Projekcije	
			2021.	2025.
Ekonomije svijeta	2,8	-4,4	5,2	3,5
Napredne ekonomije	1,7	-5,8	3,9	1,7
SAD	2,2	-4,3	3,1	1,8
Eurozona	1,3	-8,3	5,2	1,4
Njemačka	0,6	-6,0	4,2	1,2
Francuska	1,5	-9,8	6,0	1,7
Italija	0,3	-10,6	5,2	0,9
Španija	2,0	-12,8	7,2	1,5
Holandija	1,7	-5,4	4,0	1,5
Japan	0,7	-5,3	2,3	0,6
Velika Britanija	1,5	-9,8	5,9	1,6
Kanada	1,7	-7,1	5,2	1,7
Ostale napredne ekonomije	1,7	-5,5	4,3	2,1
Ekonomije u ekspanziji i razvoju	3,7	-3,3	6,0	4,7
Ekonomije u ekspanziji i razvoju (Azija)	5,5	-1,7	8,0	5,9
Kina	6,1	1,9	8,2	5,5
Indija	4,2	-10,3	8,8	7,2
ASEAN-5	4,9	-3,4	6,2	-
Ekonomije u ekspanziji i razvoju (Evropa)	2,1	-4,6	3,9	2,6
Bosna i Hercegovina	2,7	-6,5	5,0	3,5
Bugarska	3,4	-4,0	4,1	2,9
Hrvatska	2,9	-9,0	6,0	3,0
Mađarska	4,9	-6,1	3,9	2,6
Crna Gora	3,6	-12,0	5,5	3,0
Sjeverna Makedonija	3,6	-5,4	5,5	3,5
Poljska	4,1	-3,6	4,6	2,4
Rumunija	4,1	-4,8	4,6	3,5
Rusija	1,3	-4,1	2,8	1,8
Srbija	4,2	-2,5	5,5	4,0
Turska	0,9	-5,0	5,0	3,5
Latinska Amerika i Karibi	0,0	-8,1	3,6	2,5
Brazil	1,1	-5,8	2,8	2,2
Meksiko	-0,3	-9,0	3,5	2,1
Bliski Istok i Centralna Azija	1,4	-4,1	3,0	3,3
Saudijska Arabija	0,3	-5,4	3,1	2,6
UAE	1,7	-6,6	1,3	2,6
Podсахarska Afrika	3,2	-3,0	3,1	4,3
Nigerija	2,2	-4,3	1,7	2,5
Južna Afrika	0,2	-8,0	3,0	2,3
Evropska Unija	1,7	-7,6	5,0	1,6

Izvor: MMF - World Economic Outlook, october 2020

Prilog 2: **Robna razmjena poljoprivredno-prehrambenih proizvoda (u eurima)**

	2019.		I-X 2019.		I-X 2020.	
	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz
Ukupno CG	2.600.386.750	415.474.432	2.178.489.149	340.032.268	1.751.221.460	286.482.875
Ukupno poljoprivreda	580.304.915	53.222.926	485.933.433	38.745.617	395.045.293	38.022.230
Učešće poljoprivrede %	22,3	12,8	22,3	11,4	22,6	13,3
Žive životinje	27.130.207	88.650	22.456.935	59.627	20.267.444	680.961
Meso i drugi klanični pr. za jelo	90.355.598	9.289.636	72.161.482	6.970.096	58.086.924	7.516.397
- goveđe meso	19.054.968	2.724	16.641.184	1.866	9.351.419	135.431
- svinjsko meso	52.172.346	157.863	34.525.767	156.084	32.574.605	3.436
- ovčije i kozje meso	760.169	0	718.306	0	229.065	0
- živinsko meso	16.106.074	1.612	12.481.375	217	10.309.536	39.604
- sušeno meso	1.691.811	9.127.436	1.463.936	6.810.590	934.057	7.337.926
Riba	13.915.683	54.380	12.606.420	52.524	4.688.251	72.988
Mlijeko, sir, jaja, med	48.408.013	152.737	41.681.996	127.781	31.869.105	81.975
Proizvodi životnjskog porijekla	757.323	5	553.642	5	455.660	125
Drveće i cvijeće	7.090.092	258.276	6.016.642	233.080	5.147.410	179.078
Povrće	23.634.782	2.693.129	20.412.246	1.830.610	16.866.115	2.837.214
Voće	32.390.976	3.855.544	27.187.735	3.343.802	24.005.060	3.499.284
Kafa, čaj, začini	11.527.521	373.284	9.934.429	233.013	7.006.794	159.973
Žitarice	8.703.557	564	7.028.759	216	7.366.345	93.750
Proizvodi mlinске industrije	20.485.806	7.159	16.730.935	7.005	15.781.341	51.295
Ulјano sjemenje	3.513.600	374.994	2.762.028	345.024	2.822.180	549.106
Šelak, gume	96.973	116	85.484	116	102.025	175
Bilјni materijali za pletarstvo	55.340	0	50.999	0	34.239	78
Masnoće i ulја	13.512.729	347.686	10.358.218	315.845	11.118.510	160.845
Mesne i riblje prerađevine	29.023.550	4.617.602	25.128.270	3.468.904	20.464.310	4.689.483
- mesne	21.960.458	4.605.115	19.267.599	3.463.442	16.160.574	4.684.545
- riblje	7.063.092	12.487	5.860.671	5.462	4.303.736	4.938
Šećer i proizvodi od šećera	9.694.860	89.337	7.862.462	72.478	7.457.550	60.608
Kakao i proizvodi od kakaa	23.140.674	1.795.647	18.483.169	1.405.449	14.763.948	1.609.403
Proizvodi na bazi žitarica	46.311.001	566.215	38.281.857	493.592	30.838.982	389.572
Proizvodi od voća i povrća	20.505.606	92.729	17.179.699	66.953	12.414.786	143.348
Razni proizvodi za ishranu	47.003.547	275.274	41.053.557	253.486	34.555.562	242.679
Pića, alkoholi i sirće	67.518.078	19.473.830	58.813.433	12.966.823	39.576.766	9.320.840
- voda	10.884.184	363.926	9.727.412	323.443	5.558.519	122.638
- gazirana pića	29.628.105	48.237	25.786.253	47.365	18.009.262	17.020
- pivo	10.138.022	3.648.002	8.890.450	3.107.157	6.875.031	2.689.108
- vino	7.029.170	13.621.984	6.422.152	8.455.243	4.872.896	6.426.476
- rakija, viski i ostalo	9.838.597	1.791.681	7.987.167	1.033.616	4.261.059	65.598
Stočna hrana	20.065.114	1.759.781	16.632.545	1.478.541	18.059.838	1.209.979
Duvan i proizvodi od duvana	14.648.431	3.728.227	11.808.227	2.202.005	10.783.296	2.177.492
Ostalo	815.855	3.328.125	662.266	2.818.644	512.853	2.295.583

Izvor: MONSTAT

PRVI PAKET EKONOMSKIH MJERA¹

Vlada je donijela 19. marta prvi set ekonomskih mjera čiji je cilj olakšavanje života građana i pomoć privredi u vrijeme pandemije koronavirusa.

U okviru ovog paketa usvojene su sljedeće mjere:

- 1. Odlaganje otplate kredita građana i privrede kod svih banaka, mikrokreditnih institucija i IRF u trajanju od 90 dana, svih vrsta kredita, uključujući gotovinske kredite (obezbjedene i neobezbjedene), stambene kredite, kredite za penzionere, potrošačke kredite, investicione kredite, kredite za obrtna sredstva, kredite za likvidnost, kreditne proizvode vezane za korišćenje kartica i dr.**

Korisnici kredita imaju pravo na moratorijum na otplatu kredita u trajanju do 90 dana, i navedeno pravo mogu ostvariti u bilo kojem momentu tokom trajanja privremene mjere.

Banke neće obračunavati zateznu kamatu na dospjela neizmirena potraživanja po kreditu, neće pokretati postupak izvršenja, odnosno prinudne naplate. Navedeno podrazumijeva da korisnik kredita neće plaćati anuitete (glavnicu i kamatu) tokom perioda trajanja moratorijuma, a čija visina je definisana planom otplate, koji čini sastavni dio ugovora o kreditu.

Za korisnike kredita kojima se uvede moratorijum, rok otplate kredita produžava se za period trajanja moratorijuma, odnosno do 90 dana. U odnosu na redovnu, ugovorom definisanu kamatu, koju banka obračunava za vrijeme trajanja moratorijuma, ista se pripisuje dugu i raspoređuje se ravnomjerno na preostali rok dospjeća.

- 2. Odlaganje uplate poreza i doprinosa na zarade kao i obaveza shodno Zakonu o reprogramu do 90 dana.**

Poreski obveznici imaju zakonske mehanizme za odloženo plaćanje poreskih obaveza, kako shodno Uredbi o uslovima za odlaganje naplate poreskih i neporeskih potraživanja, tako i shodno Uredbi o odloženom plaćanju poreza na dobit pravnih lica. Takođe, poreski obveznici koji u zakonskom roku izmire obavezu po osnovu poreza na dobit pravnih lica mogu iskoristiti pravo na umanjenje iste za 6%.

- 3. Kreiranje nove kreditne linije IRF namijenjene za poboljšanje likvidnosti preduzetnika, mikro, malih, srednjih i velikih preduzeća koja posluju u oblastima nabavke lijekova, medicinske opreme i vozila; turizma i ugostiteljstva; saobraćaja; usluga; proizvodnje i prerade hrane.**

Uslovi nove kreditne linije namijenjene za podršku likvidnosti privrednicima su:

- Iznos kredita: do 3 miliona eura;
- Grejs period: do 2 godine;
- Rok otplate: do 8 godina (ne uključuje grejs period);
- Kamatna stopa: 1,5 % (iz sredstava EIB), odnosno 2% iz drugih izvora finansiranja.

Sredstava mogu biti namjenski iskorišćena za:

- nabavku zaliha robe, sirovina, repromaterijala i poluproizvoda;
- isplatu neto zarada zaposlenima za period trajanja mjera zaštite (za period od 3 mjeseca);
- Pojednostavljene su kreditne procedure, i obrada kredita je bez naknade;
- Dokumentacija se dostavlja isključivo elektronski ili poštom.

- 4. Jednokratna novčana pomoć penzionerima sa najnižom penzijom i korisnicima materijalnog obezbjeđenja.**

Obezbjedena je jednokratna novčana pomoć penzionerima sa najnižom penzijom i korisnicima materijalnog obezbjeđenja u iznosu od po 50 eura. Za tu svrhu Vlada je opredijelila 1 mil. €.

¹ Mjere usvojene na sjednici Vlade br. 162, 19. marta 2020. godine

5. Odlaganje plaćanja zakupa nepokretnosti koje su u državnom vlasništvu na period od 90 dana.
6. Obustava isplate varijabilnog dijela zarade i svih budžetskih naknada za rad u komisijama, upravnim odborima i drugim radnim tijelima. U državnoj upravi obustava, a lokalnim samoupravama preporuka.
7. Ograničavanje i kontrola budžetske potrošnje uz zabranu pokretanja svih javnih nabavki osim onih koje su neophodne za funkcionisanje zdravstvenog sistema.
8. Avansno plaćanje pružaocima usluga i izvođačima radova na započetim kapitalnim projektima uz obezbjeđenje bankarske garancije u vrijednosti avansa, kako bi se osigurala njihova likvidnost i održao kontinuitet u izvođenju radova, tamo gdje to ne ugrožava zdravlje građana.
9. Sve mjere koje se odnose na likvidnost privrede odnose se i na privredna društva koja su osnivači crnogorskih medija.

DRUGI PAKET EKONOMSKIH MJERA²

Drugi paket ekonomskih mjera donesen 24.04.2020. godine u cilju pružanja podrške privredi, zaposlenima i socijalno ugroženim građanima.

Cilj mjera je doprinos očuvanju radnih mjesta i stvaranju pretpostavki za brži oporavak ekonomije i standarda svakog građanina i njegove porodice. Predložene mjere su namijenjene preduzetnicima, mikro, malim i srednjim privrednim društvima koja zapošljavaju do 250 zaposlenih, u djelatnostima čiji rad je zabranjen, kao i onima čiji rad nije zabranjen, ali je u značajnoj mjeri smanjen obim aktivnosti kao posljedica naredbi Ministarstva zdravlja u cilju suzbijanja epidemije.

Mjere koje su definisane ovim Programom odnose se na subjekte koji su izmirili poreske obaveze zaključno sa 2019. godinom i koji nijesu prekršili naredbe Ministarstva zdravlja donijete u cilju suzbijanja epidemije koronavirusa. Mjere se odnose i na subjekte osnovane u 2020. godini, zaključno sa 15. martom 2020. godine.

Podrška je usmjerena kroz subvencije preduzetnicima i privrednim društvima čiji je rad zabranjen, kao i preduzetnicima i privrednim društvima koji su u značajnoj mjeri smanjili obim aktivnosti kao posljedica naredbi Ministarstva zdravlja u cilju suzbijanja epidemije. Program takođe obuhvata subvencije zarada zaposlenih na plaćenom odsustvu, kao i zarada zaposlenih u karantinu i izolaciji.

1. Subvencije za zatvorene djelatnosti

Ovom mjerom uređuje se davanje subvencije privrednom subjektu (preduzetnik i privredno društvo) čiji je rad zabranjen naredbama Ministarstva zdravlja u cilju suzbijanja epidemije.

Privredni subjekt može dobiti subvenciju, po zahtjevu, za zarade zaposlenih za mjesec april i maj 2020. godine. Iznos subvencije se određuje u odnosu na vrijednost minimalne zarade utvrđene Odlukom Vlade o utvrđivanju minimalne zarade (»Sl. list. CG«, broj 33/19), na način da se opredjeljuje iznos poreza i doprinosa srazmjerno ostvarenoj zaradi, a najviše do 100% iznosa poreza i doprinosa na minimalnu zaradu i 100% neto minimalne zarade za zaposlene u privrednom društvu koji su evidentirani u mjesecu februaru 2020. godine.

2. Subvencije za turistički sektor

Subvencija se daje preduzetnicima, mikro, malim i srednjim privrednim društvima, iz oblasti turističke privrede, čiji rad nije zabranjen, ali je u značajnoj mjeri smanjen obim aktivnosti kao posljedica naredbi Ministarstva zdravlja.

Privredni subjekt može dobiti subvenciju, po zahtjevu, za zarade zaposlenih za mjesec april

² Mjere usvojene na sjednici Vlade br. 170, 24. aprila 2020. godine

i maj 2020. godine. Iznos subvencije se određuje u odnosu na vrijednost minimalne zarade utvrđene Odlukom Vlade o utvrđivanju minimalne zarade (»Sl. Llist CG«, broj 33/19), na način da se opredjeljuje iznos poreza i doprinosa srazmjerno ostvarenoj zaradi, a najviše do 100% iznosa poreza i doprinosa na minimalnu zaradu i 100% neto minimalne zarade za zaposlene u privrednom društvu koji su evidentirani u mjesecu februaru 2020. godine.

3. Subvencije za ugrožene djelatnosti

Preduzetnici, mikro, mala i srednja privredna društva u djelatnostima čiji rad nije zabranjen, ali je u značajnoj mjeri smanjen obim aktivnosti kao posljedica naredbi Ministarstva zdravlja u cilju suzbijanja epidemije, po zahtjevu, mogu dobiti subvencije na bruto zarade zaposlenih za mjesece april i maj 2020. godine.

Iznos subvencije se određuje u odnosu na vrijednost minimalne zarade utvrđene Odlukom o utvrđivanju minimalne zarade (»Sl. List CG«, broj 33/19), na način da se opredjeljuje iznos poreza i doprinosa srazmjerno ostvarenoj zaradi, u iznosu od 50% iznosa poreza i doprinosa na minimalnu zaradu, i 50% neto minimalne zarade za zaposlene u privrednom društvu koji su evidentirani u mjesecu februaru 2020. godine. Iznos razlike do pune bruto zarade zaposlenog obezbjeđuje poslodavac.

4. Subvencije za novo zapošljavanje

Subvencije se daju privrednim subjektima koji:

- nijesu smanjili broj zaposlenih u odnosu na februar 2020. godine;
- evidentiraju nove zaposlene u periodu od šest mjeseci počev od 1. aprila 2020. godine (a koji nijesu bili evidentirani kao zaposleni kod tog privrednog subjekta u januaru i februaru 2020. godine) i koji su istovremeno bili evidentirani kao nezaposlena lica na Zavodu za zapošljavanje Crne Gore u prethodnom mjesecu u odnosu na mjesec na koji se podnosi zahtjev.

Maksimalan broj zaposlenih za koje se može ostvariti subvencija po ovom osnovu jednak je razlici broja zaposlenih u mjesecu za koji se podnosi zahtjev i broja zaposlenih evidentiranih u februaru 2020. godine.

Iznos subvencije se određuje u odnosu na vrijednost minimalne zarade utvrđene Odlukom o utvrđivanju minimalne zarade (»Sl. list. CG«, broj 33/19), na način da se opredjeljuje iznos poreza i doprinosa srazmjerno ostvarenoj zaradi, u iznosu od 70% iznosa poreza i doprinosa na minimalnu zaradu i 70% neto minimalne zarade. Iznos razlike do pune bruto zarade zaposlenog obezbjeđuje poslodavac.

Subvencija za novozaposlene se dobija za period od 6 mjeseci, pod uslovom da se privredni subjekat obaveže da će ove zaposlene evidentirati kao zaposlene najmanje 12 mjeseci nakon isteka predmetne mjere.

5. Subvencije za zarade zaposlenih na plaćenom odsustvu

Preduzetnik i privredno društvo čiji zaposleni koristi pravo na plaćeno odsustvo sa rada po osnovu čuvanja djeteta mlađeg od 11 godina, može, po zahtjevu, dobiti subvenciju na bruto zaradu za te zaposlene.

Iznos subvencije se određuje u odnosu na vrijednost minimalne zarade utvrđene Odlukom o utvrđivanju minimalne zarade (»Sl. list. CG«, br. 33/19), na način da se opredjeljuje iznos poreza i doprinosa srazmjerno ostvarenoj zaradi, u iznosu od 70% iznosa poreza i doprinosa na minimalnu zaradu, i 70% neto minimalne zarade za zaposlene u privrednom društvu koji su evidentirani u mjesecu februaru 2020. godine. Iznos razlike do pune bruto zarade zaposlenog obezbjeđuje poslodavac.

6. Subvencije za zarade zaposlenih u karantinu ili izolaciji

Preduzetnik ili privredno društvo čiji zaposleni su naredbama Ministarstva zdravlja, u cilju suzbijanja epidemije stavljeni u karantin ili izolaciju, po zahtjevu će dobiti subvenciju na bruto zaradu za te zaposlene.

Iznos subvencije se određuje u odnosu na vrijednost minimalne zarade utvrđene Odlukom o utvrđivanju minimalne zarade (»Sl. List CG«, broj 33/19), na način da se opredjeljuje iznos poreza na dohodak fizičkih lica i doprinosa za obavezno socijalno osiguranje srazmjerno ostva-

renoj zaradi, u iznosu od 70% iznosa poreza i doprinosa na minimalnu zaradu, i 70% neto minimalne zarade za zaposlene u privrednom društvu koji su evidentirani u mjesecu februaru 2020. godine. Iznos razlike do pune bruto zarade zaposlenog obezbjeđuje poslodavac.

7. Obustava prinudne naplate

Odlaganje od izvršenja prinudne naplate koja su pokrenuta po predlogu državnih organa, za vremenski period od 60 dana, za privredne subjekte u djelatnostima čiji je rad zabranjen naredbom Ministarstva zdravlja u cilju suzbijanja epidemije, i ne podnose se novi predlozi za izvršenje, osim u slučajevima u kojima prijete nastupanje zastarjelosti, u kojima će, takođe, odmah nakon donošenja odluke kojom se određuje izvršenje, zatražiti njegovo odlaganje do isteka navedenog perioda.

Preporučuje se sprovođenje iste mjere jedinicama lokalne samouprave, ustanovama, privrednim društvima i javnim službama čiji je osnivač lokalna samouprava.

Ista preporuka je data poslovnim bankama po čijim su predlozima pokrenuti postupci izvršenja radi prinudne naplate duga po osnovu kredita fizičkih i pravnih lica.

8. Instrumenti finansijske podrške

Investicioni-razvojni fond da kreira nove kreditne linije na način da budu komplementarne mjerama Vlade kroz obezbjeđivanje likvidnosti i stvaranje pretpostavki za implementaciju mjera Vlade kojim se definiše davanje subvencija privredi.

9. Olakšice u izmirivanju računa za električnu energiju

U periodu od 01. aprila do 30. juna 2020. godine neće se vršiti obračun i naplata fiksnog dijela računa za utrošenu električnu energiju preduzetnicima i privrednim društvima iz oblasti turističke privrede, kao i preduzetnicima i privrednim društvima čiji je rad zabranjen naredbama Ministarstva zdravlja:

- za potrošače iz kategorije ranjivih kupaca kojima se obračunava popust od 50%, obezbjeđiti dodatni popust u istom iznosu kako ova kategorija potrošača po osnovu računa za električnu energiju ne bi imala nikakvih troškova za vrijeme trajanja mjera;
- ostalim subvencioniranim potrošačima, udvostručiti procenat subvencije;
- odgoditi raskid svih vrsta protokola o izmirenju duga iz prethodnog perioda.

10. Olakšice u cilju pospješivanja likvidnosti

Povraćaj PDV-a realizovati u roku od najviše 45 dana u cilju povećanja likvidnosti privrednog subjekta.

Zadužuje se Uprava carina da limit izloženosti carinske garancije za odloženo plaćanje carinskog duga produži sa 30 dana na 60 dana za mjesece april i maj za privredne subjekte u djelatnostima čiji je rad zabranjen naredbom Ministarstva zdravlja u cilju suzbijanja epidemije.

11. Socijalna davanja najugroženijim

- Jednokratna pomoć od 50 eura svim nezaposlenim licima koja su se na dan 31. mart 2020. godine nalazila na evidenciji Zavoda za zapošljavanje koja ne ostvaruju novčanu naknadu ili materijalno obezbjeđenje;
- Jednokratna novčana pomoć u vrijednosti od 50€ korisnicima srazmjernih penzija.

Takođe, u cilju stvaranja dodatnog fiskalnog prostora za implementaciju mjera - umanjenje zarada za grupe poslova A i B u čl. 22, 23 i 24 Zakona o zaradama zaposlenih u javnom sektoru u periodu trajanja drugog paketa mjera, u cilju stvaranja dodatnog fiskalnog prostora za implementaciju mjera.

POSEBNI PROGRAM PODRŠKE POLJOPRIVREDI I RIBARSTVU

1. Program intervencija na tržištu

Ovaj program sadrži sljedeće mjere:

- Povlačenje i skladištenje viškova poljoprivrednih proizvoda i proizvoda ribarstva i akvakulture, te pomoć u distribuciji proizvoda od strane privrednih subjekata koji posjeduju adekvatne uslove za te namjene;

- Podrška poljoprivrednim proizvođačima, ribarima, uzgajivačima ribe i prerađivačima usljed poremećaja na tržištu nastalih značajnim padom cijena, a u cilju održavanja stabilnosti cijena i stabilnosti dohotka;
- Podrška dohotku poljoprivrednih proizvođača, ribara, uzgajivača ribe i prerađivača usljed nemogućnosti plasmana proizvoda, stvaranja viškova gubitkom tržišta za proizvode koje nije moguće distribuirati ili njihovog propadanja;
- Ustupanje viškova proizvoda javnim ustanovama (bolnice, centri socijalnog stanovanja i dr.), Crvenom krstu i drugima, uz nadoknadu proizvođačima od 100% tržišne vrijednosti tih proizvoda.

Finansijska sredstva potrebna za realizaciju mjere: €3.000.000.

2. Jednokratna pomoć privrednim ribarima, nosiocima dozvole za privredni ribolov

U Crnoj Gori privredni ribolov obavljaju 184 ribara sa važećom dozvolom. Predlaže se podrška u vidu jednokratne pomoći svim privrednim ribarima koji su nosioci važeće dozvole za privredni ribolov.

Finansijska sredstva potrebna za realizaciju mjere: 200.000,00 €.

3. Podrška kupovini domaćih proizvoda

Javni naručioci će za vrijeme trajanja epidemije Covid-19 i tokom saniranja posljedica, a u cilju bezbjednije nabavke poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, naročito voditi računa o svježini i sezonskom karakteru proizvoda, kao i o dužini prevoza tih proizvoda, kako bi se obezbijedio kraći lanac snabdijevanja i smanjio uticaj na životnu sredinu.

4. Podrška plaćanju doprinosa osiguranicima po osnovu poljoprivredne djelatnosti

Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja će platiti sve doprinose osiguranika poljoprivrednika, kako onih koji padaju na teret budžeta, tako i doprinosa koji padaju na teret osiguranika za period od šest mjeseci. Ovom podrškom će biti obuhvaćeno 529 osiguranika koji redovno uplaćuju doprinose.

Finansijska sredstva potrebna za realizaciju mjere: 100.000 €

5. Jednokratna podrška za korisnike staračkih naknada

Zakon o poljoprivredi i ruralnom razvoju utvrdio je da nosiocu porodičnog poljoprivrednog gazdinstva pod određenim uslovima, pripada pravo na staračku naknadu. Većina takvih domaćinstava baveći se poljoprivredom u ruralnim sredinama i na taj način održava život na selu. Korisnicima staračkih naknada uplatiće se po jedna vanredna naknada u iznosu od 64€.

Finansijska sredstva potrebna za realizaciju mjere: 225.000€

6. Podrška blagovremenom izmirenju obaveza proizvođačima od strane trgovinskih firmi

U cilju skraćenja rokova plaćanja, IRF će kreirati novu kreditnu liniju kojom će se omogućiti trgovinskim lancima da plate proizvode domaćim proizvođačima u roku od 15 dana.

7. Povoljna kreditna linija IRF-a za poljoprivredu i ribarstvo

IRF će kreirati novu kreditnu liniju za podršku registrovanim poljoprivrednim proizvođačima, prerađivačima, privrednim ribarima i nosiocima dozvola za akvakulturu/marikulturu.

Uslovi kreditiranja za nabavku obrtnih sredstava:

- Maksimalni iznos do 20.000,00 €;
- Kamatna stopa iznosi 1,50% na godišnjem nivou uz proporcionalan način obračuna kamata;
- Rok otplate do 2 godina (uključujući grejs period);
- Grejs period do 1 godine.

Korisnici kredita - registrovani poljoprivredni proizvođači, prerađivači, privredni ribari i nosioci dozvola za akvakulturu/marikulturu.

Namjena kredita - nabavka obrtnih sredstava, sirovina, repromaterijala, poluproizvoda u cilju zasnivanja nove i održavanja postojeće proizvodnje.

8. Subvencionisanje kamate za novu kreditnu liniju IRF-a namijenjenu poljoprivredi i ribarstvu

Za sve korisnike nove kreditne linije IRF-a za podršku poljoprivredi i ribarstvu, subvencionisaće se kamate za vrijeme trajanja grejs perioda.

Financijska sredstva potrebna za realizaciju mjere: €150.000.

9. Avansna isplata 80% ukupne podrške za premije po grlu u govedarstvu, ovčarstvu kozarstvu i svinjarstvu, i po hektaru obradive površine

Po ovom osnovu, avansna uplata bi iznosila oko €3.500.000 i realizovala bi se u prvoj polovini maja, što je značajno ranije u odnosu na isplate prethodnih godina. Akontativnom isplatom dijela premija pruža se dodatna sigurnost poljoprivrednim proizvođačima i motiv da nastave proizvodnju.

TREĆI PAKET SOCIO-EKONOMSKIH MJERA

Treći paket socio - ekonomskih mjera ima za cilj dugoročni održivi razvoj zasnovan na valorizaciji domaćih resursa. Ovim paketom redefinisane su pretpostavke drugoročnog razvoja, sa posebnim fokusom na IT sektor, turizam, poljoprivredu i industriju uključujući energetiku, a u cilju diverzifikacije domaće proizvodnje. Pored kratkoročnih socio ekonomskih mjera sadrži i dugoročne mjere do 2024.godine.

Ukupni fiskalni efekat ovih mjera, kroz direktna davanja privredi iz budžeta države, kroz investicije iz budžeta države i državnih kompanija, kao i kroz obezbijeđene povoljne kreditne aranžmane kod IRF-a i komercijalnih banaka uz posredstvo države, za period 2020-2024, iznosi 1.22 milijardi EUR.

KRATKOROČNE MJERE PODRŠKE SEKTORIMA

Podrška sektoru turizma obuhvata (planirano 26,1 mil. eura u 2021. godini):

1. Reprogram postojećih kredita kod poslovnih banaka i IRF-a - povoljnost kreditnih sredstava će se ogledati kroz uvođenje grejs perioda do 24 mjeseca, tokom kojeg će se subvencionisati kamata u punom iznosu, tokom trajanja grejs perioda (12 mil eura u 2021.).
2. Primjena snižene stope pdv od 7% na pripremanje i usluživanje hrane, pića i napitaka, osim akciznih proizvoda i kafe, u ugostiteljskim djelatnostima (11 mil. eura u 2021. godini) - predložena mjera je privremenog karaktera, do kraja avgusta 2021.
3. Subvencionisanje zarada u turizmu i ugostiteljstvu i javnom prevozu putnika u drumskom saobraćaju - produženje mogućnosti dobijanja subvencija na zarade za mjesec jul, mjesec i septembar 2020. godine privrednim društvima i preduzetnicima koji posluju u oblasti turizma srazmjerno ostvarenoj zaradi zaposlenih, a najviše do 70% neto minimalne zarade i 70% iznosa poreza i doprinosa na minimalnu zaradu; dodatno, odobrava se pravo na isplatu subvencija zarada za jul, avgust i septembar 2020. godine privrednim društvima i preduzetnicima koji posluju u oblasti ugostiteljstva i javnom prevozu putnika u drumskom saobraćaju srazmjerno ostvarenoj zaradi zaposlenih, a najviše do 50% neto minimalne zarade i 50% iznosa poreza i doprinosa na minimalnu zaradu.
4. Kreditne linije za likvidnost i obrtna sredstva - Sredstva bi bila obezbijeđena kod IRF-a uz subvenciju 80% kamate, a najviše do 3% kamatne stope, tokom trajanja grejs perioda (600.000 eura za subvencionisanje kamata u 2021. godini).
5. Podrška izdavaocima privatnog smještaja - podrška izdavaocima, na osnovu evidentiranih smeštajnih kapaciteta u privatnom smještaju u iznosu od 3 mil. eura.
6. Umanjenje godišnje naknade za korišćenje morskog dobra za 2020. godinu korisnicima/zakupcima koji obavljaju djelatnost sezonski ili tokom čitave godine, i to u ugostiteljskim

objektima-restoranima, na kupalištima, privremenim lokacijama, pristaništima i sl. Obaveze po ovom osnovu umanjuju se u iznosu od 50% od ugovorene godišnje/sezonske naknade za korišćenje morskog dobra (1,5 mil.eura u 2021. godini).

7. Subvencije za turoperatore će biti obezbijeđene za organizovane dolaske turista koji se zadržavaju u Crnoj Gori najmanje 7 dana za 2020. i 2021. godinu (1,0 mil. eura u 2021. godini)
8. Poseban budžet za marketinšku kampanju (1,5 mil. eura u 2021. godini)

Podsticaj poljoprivredi i ribarstvu u cilju održavanja likvidnosti (1,5 mil. eura u 2021. godini)

U cilju podrške poljoprivredi, agroindustriji i robarstvu kreirana je podrška za reprogramiranje postojećih kredita kod poslovnih banaka i Investiciono razvojnog fonda, uvođenjem grejs perioda do 12 mjeseci, i subvencionisanjem kamate u punom iznosu tokom trajanja grejs perioda. Subvencija kamate će se odobriti za reprogramiranje kredita sa ugovorenim jednakim ili povoljnijim uslovima za klijenta od ranije ugovorenih, u smislu visine ugovorene kamatne stope.

Unapređenje konkurentnosti privrede (2,0 mil. eura u 2021.godini)

Program za unapređenje konkurentnosti sastoji se od 17 programskih linija i to: 1) Programska linija za unapređenje inovativnosti; 2) Programska linija za uvođenje međunarodnih standarda; 3) Programska linija za modernizaciju prerađivačke industrije; 4) Programska linija za razvoj klastera; 5) Programska linija za podsticaj direktnih investicija; 6) Programska linija za podsticaj proizvodnih procesa; 7) Programska linija za razvoj zanatstva; 8) Programska linija za podršku digitalizaciji; 9) Programska linija za podršku internacionalizaciji; 10) Programska linija za podsticaj cirkularne ekonomije; 11) Programska linija za podršku malih ulaganja preduzetnika; 12) Programska linija za pružanje mentoring usluga; 13) Programska linija za razvoj preduzetništva; 14) Uredba o biznis zonama; 15) Zakon o slobodnim zonama; 16) Promocija povećanja konkurentne sposobnosti proizvoda i usluga; 17) Evropska mreža preduzetništva;

Podrška privredi kroz subvencionisanje zarada

Kroz III paket mjera Vlade odobrava se produžavanje mogućnosti dobijanja subvencija na zarade zaposlenih u djelatnostima zatvorenim usljed naredbi Ministarstva zdravlja, za zarade zaposlenih u karantinu ili izolaciji i zaposlenih na plaćenom odsustvu i za implementaciju mjera podrške novom zapošljavanju.

Podrška ranjivim kategorijama stanovništva

U cilju finansijske podrške ranjivim kategorijama stanovništva zbog negativnih posljedica epidemije na standard građana, obezbijeđuje se davanje jednokratne novčane pomoći u iznosu od po 200 eura porodicama korisnika materijalnog obezbijeđenja i korisnika materijalnog obezbijeđenja boraca.

Stvaranje dodatnog fiskalnog prostora u funkciji implementacije mjera (2,0 mil. eura u 2021. godini)

U cilju stvaranja dodatnog fiskalnog prostora za implementaciju mjera podrške privredi i građanima i pospješivanja konsolidacije javnih finansija, predlaže se:

- Konsolidacija javnih finansija i reklasifikacija postojećih izdvajanja;
- Racionalizacija voznog parka državne uprave;
- Uređivanja politike zarada u privrednim društvima u većinskom vlasništvu države.

DUGOROČNE MJERE

IT sektor

Mjere za jačanje privrede u djelatnostima informacionih tehnologija u okviru trećeg paketa integrišu okvir šest ključnih važnih operativnih mjera, a to su: 1) strateško partnerstvo u kreiranju IT klastera; 2) uspostavljanje Centra za podršku razvoja e-Commerc usluga kod mikro i malih preduzeća u okviru Tehnopolisa; 3) uspostavljanje globalnog sistema online plaćanja u

Crnoj Gori; 4) digitalizacija javnog sektora; 5) uspostavljanje Obrazovno-inovacionog centra sa tehnologijama virtuelne i proširene stvarnosti, kao podrška tranziciji sistema obrazovanja ka digitalizaciji; 6) u kontinuitetu otvoren poziv za inovativne startup projekte.

Paralelno sa ovim mjerama, usvojena su dva nova zakona - Zakon o inovacionoj djelatnosti i Zakon o podsticajnim mjerama za razvoj istraživanja i inovacija, koji predviđaju olakšice i podsticaje za razvoj inovativne privrede i startup kompanija, i to:

1. Olakšan početak poslovanja – startupovi oslobođeni poreza do 5 godina;
2. Olakšano zapošljavanje u inovacionoj djelatnosti – značajno umanjenje poreza i doprinosa, do 50%;
3. Oslobođanje od poreza i doprinosa za rad na inovativnim projektima;
4. Oslobođanje poreza na dobit od 100% za reinvestiranje u inovativne projekte;
5. Oslobođanje od poreza na dobit od 100% za ulaganje u startapove i fondove za finansiranje inovativnih projekata;
6. Oslobođanje poreza na dobit za donacije naučnoistraživačkim institucijama;
7. Umanjenje poreza na nepokretnosti i izgradnju infrastrukture za inovacionu djelatnost;
8. Uspostavljanje Fonda za inovacije.

Sektor turizma

Kroz razvojni aspekt ovog sektora, u okviru trećeg paketa, prepoznate su sljedeće mjere:

1. Kreditna linija podrške za završetak započetih investicija u hotelske kapacitete;
2. Kreditna linija za izgradnju novih hotelskih kapaciteta;
3. Kreditne linije namijenjene za rekonstrukciju, adaptaciju, opremanje, kupovinu postojećih hotela, za unapređenje turističke infrastrukture i vanpansionske potrošnje;
4. Kreditna linija za podršku ugostiteljstvu;
5. Kreiranje programa podsticaja projekata diverzifikacije turističkog proizvoda i ravnomjernog regionalnog razvoja;
6. Mjerenje uticaja COVID-19 na turistička kretanja;
7. Izrada aplikativnog rješenja za prijavu boravka turista i praćenje turističkog prometa (e-turizam);
8. Uspostavljanje satelitskog obračuna efekata od turizma (jedinstvena međunarodno priznata metodologija praćenja turističke potrošnje);
9. Revizija Strategije razvoja turizma Crne Gore za period od 2021. do 2026. godine.

Sektor poljoprivrede i ribarstva

Kroz treći paket mjera prepoznato je 10 oblasti, koncepta prodora, u cilju maksimiziranja i valorizacije domaćeg potencijala kroz investicioni ciklus u ovoj oblasti, te supstitucije uvoza domaćom proizvodnjom, i to se odnosi na sledeće: koncepti prodora u proizvodnji svinjskog mesa, u govedarstvu, u sektoru živinarstva, u proizvodnji paradajza, u proizvodnji paprika, u proizvodnji krastavca, u proizvodnji i preradi jabuke, u proizvodnji brašna, u proizvodnji i preradi suncokretovog ulja i u izlovu i preradi sitne plave ribe.

U cilju stvaranja podsticaja navedenim investicijama, biće formirane namjenske kreditne linije kod Investiciono-razvojnog fonda i poslovnih banaka, po povoljnim uslovima, koje će podrazumjevati adekvatnu ročnost, grejs period i subvenciju 80% kamate, a najviše do 3% kamatne stope, tokom trajanja grejs perioda.

Prerađivačka industrija, energetika

Dalje jačanje prerađivačke industrije vršiće se kako kroz nastavak implementacije Programa za unapređenje konkurentnosti privrede, tako i kroz implementaciju novih programa u vidu subvencija kamatnih stopa za kreditne linije za proizvodnju.

U oblasti energetike planirano je unapređenje sistema kroz ulaganje u mrežu i proizvodnju energije. To prije svega podrazumijeva realizaciju projekata kao što su ekološka rekonstrukcija TE Pljevlja, rekonstrukcija HE Perućica, projekte SE Briska gora, VE Gvozd, HE Komarnica, VE Brajići, revitalizaciju elektrodistributivne mreže i projekte malih hidroelektrana.

Podrška saobraćaju

U cilju valorizacije lučkih resursa i širenja kapaciteta, kroz povoljne kreditne aranžmane omogućće se otpočinjanje investicija na infrastrukturi, saniranju konstrukcije i produbljivanja morskog dna u procijenjenom iznosu od 10,5 miliona eura.

Pregled ukupnog finansijskog okvira kratkoročnih i dugoročnih mjera

	2020	2021	2022	2023	2024	UKUPNO
KRATKOROČNE MJERE	82.700.000	31.600.000	9.050.000	2.000.000	2.000.000	127.350.000
Podrška sektoru turizma	50.950.000	26.100.000	6.300.000			83.350.000
Podsticaji poljoprivredi, agroindustriji i ribarstvu	750.000	1.500.000	750.000			3.000.000
Program unaprijeđenja konkurentnosti privrede	10.000.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000	18.000.000
Podrška privredi kroz subvencionisanje zarada	4.200.000					4.200.000
Jednokratna podrška ranjivim kategorijama stanovništva	1.800.000					1.800.000
Stvaranje dodatnog fiskalnog prostora	15.000.000	2.000.000				17.000.000
MJERE NA SREDNJI I DUGI ROK	198.527.000	178.254.860	123.495.630	68.483.630	524.969.630	1.093.730.750
Jačanje djelatnosti IT	827.000	1.046.815	25.995.630	983.630	969.630	29.822.705
Podrška sektoru turizma	100.000.000	9.700.000	7.500.000	7.500.000	7.000.000	131.700.000
Koncept brzih prodora u sektorima poljoprivrede i ribarstva		44.900.000	35.200.000	8.200.000	1.200.000	89.500.000
Sanaciono-razvojne ekonomske mjere	96.700.000	100.300.000	36.800.000	33.800.000	515.800.000	783.400.000
Podrška saobraćaju		10.508.045				10.508.045
UKUPNO	281.227.000	209.854.860	132.545.630	70.483.630	526.969.630	1.221.080.750

ANDRIJEVICA

Na osnovu člana 38 stav 1 tačka 30 Zakona o lokalnoj samoupravi (»Službeni list Crne Gore«, br. 34/19 i 38/20), člana 35 stav 1 tačka 2 Statuta opštine Andrijevica (»Službeni list RCG - Opštinski propisi«, br. 032/18), Skupština opštine Andrijevica, na sjednici održanoj 02.07.2020. godine, donijela je

ODLUKA o mjerama podrške građanima i privrednim subjektima na teritoriji opštine Andrijevica

(»Službeni list Crne Gore - opštinski propisi«, br. 024/20 od 07.07.2020)

Član 1

Ovom Odlukom definišu se mjere podrške stanovništvu opštine Andrijevica i privrednim subjektima koji djelatnost obavljaju na području opštine Andrijevica, a čije poslovanje je onemogućeno ili ugroženo epidemijom zarazne bolesti izazvane koronavirusom

Član 2

Mjere iz člana 1 ove odluke podrazumijevaju:

- Da Opština Andrijevica i DOO »Vodovod i kanalizacija« subvencionišu potrošnju vode i upotrebu kanalizacije za sva fizička lica (koja su na evidenciji ZZZCG i koja su u stanju socijalne potrebe ili korisnici MOP-a) i pravna lica (ugostiteljski objekti koji nijesu radili za vrijeme trajanja pandemije), na period od 90 dana;
- Da Opština Andrijevica i DOO »Komunalno« za usluge čistoće subvencionišu, za sva fizička lica (koja su na evidenciji ZZZCG i koja su u stanju socijalne potrebe ili korisnici MOP-a) i pravna lica (ugostiteljski objekti koji nijesu radili za vrijeme trajanja pandemije), na period od 90 dana;
- Oslobođaju se ugostiteljski objekti lokalnih komunalnih taksi za korišćenje javnih površina (ljetnjih bašti) za 2020. godinu;
- Oslobođaju se na period od 90 dana obaveze plaćanja zakupa sva fizička i pravna lica koja zbog trenutne epidemiološke situacije ne obavljaju privrednu djelatnost;
- Oslobođaju se poreza na nepokretnosti registrovani poljoprivredni proizvođači, kao i oni koji započnu poljoprivrednu proizvodnju u cilju pospješivanja iste za 2020. godinu, a sve radi stimulisanja građana da se bave poljoprivrednom proizvodnjom, što je u ovom trenutku prijeko potrebno;
- Oslobođaju se taksi za licencu za 2020. godinu sva taksi udruženja i preduzetnici koji obavljaju taksi prevoz na teritoriji opštine Andrijevica;
- Odlaganje plaćanja prireza porezu na dohodak fizičkih lica za sva fizička i pravna lica na period od 90 dana;
- Sredstva budžetske rezerve usmjeriti na sanaciju socijalne situacije i ekonomske sanacije najugroženijih privrednih djelatnosti pogođenih novonastalom situacijom;

Navedene mjere važe za sva fizička lica, dok su pravna lica u obavezi da dostave zahtjev za oslobođanje, koji je potrebno dostaviti putem pošte ili na imejl adresu lokalne samouprave.

Član 3

Ova odluka stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u »Službenom listu CG-Opštinski propisi«

BAR

Na osnovu člana 38 stav 1 tačka 28 Zakona o lokalnoj samoupravi (»Službeni list Crne Gore«, br. 2/18, 34/19 i 38/20) i člana 43 stav 1 tačka 28 Statuta Opštine Bar (»Službeni list Crne Gore - Opštinski propisi«, br. 37/18), Skupština Opštine Bar, na sjednici održanoj dana 18.05.2020. godine, donijela je

ZAKLJUČAK o obračunu zarada za zaposlene iz kategorija A i B, za mjesec maj i jun 2020. godine

(»Službeni list Crne Gore - opštinski propisi«, br. 017/20 od 27.05.2020)

1. Nalaže se Sekretarijatu za finansije da obračun zarada za zaposlene iz kategorija A i B, za mjesec maj i jun 2020. godine, vrši u skladu sa Odlukom o obračunskoj vrijednosti koeficijenta za zaposlene u javnom sektoru za fiskalnu 2020. godinu (»Službeni list Crne Gore«, broj 37/20 od 24.04.2020. godine).
2. Ovaj zaključak stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u »Službenom listu Crne Gore - Opštinski propisi«, a primjenjivaće se od 01. maja 2020. godine.

Na osnovu člana 38 stav 1 tačka 8 Zakona o lokalnoj samoupravi (»Službeni list Crne Gore«, br. 2/18, 34/19 i 38/20) i člana 43 stav 1 tačka 8 Statuta Opštine Bar (»Službeni list Crne Gore - Opštinski propisi«, br. 37/18), Skupština Opštine Bar, na sjednici održanoj dana 18.05.2020. godine, donijela je

ZAKLJUČAK o oslobađanju plaćanja godišnje naknade za korišćenje komercijalnih objekata kojima je omogućen pristup sa opštinskog puta za 2020. godinu

(»Službeni list Crne Gore - opštinski propisi«, br. 017/20 od 27.05.2020)

1. Obveznik plaćanja godišnje naknade za korišćenje komercijalnih objekata kojima je omogućen pristup sa opštinskog puta, kojem je naredbama Vlade Crne Gore zabranjen rad, oslobađa se plaćanja godišnje naknade za korišćenje komercijalnih objekata kojima je omogućen pristup sa opštinskog puta za 2020. godinu, u periodu trajanja mjera utvrđenih naredbama Vlade Crne Gore.
2. Pravo iz tačke 1 ovog zaključka može ostvariti obveznik predmetne naknade koji nema duga po ovom osnovu, uz dostavljanje prijave za oslobodjenje Sekretarijatu za finansije putem pošte ili na e-mail: finansije@bar.me.
3. Obrazac prijave za oslobodjenje je sastavni dio ovog zaključka.
4. Ovaj zaključak stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u »Službenom listu Crne Gore - Opštinski propisi«.

Na osnovu člana 38 stav 1 tačka 8 Zakona o lokalnoj samoupravi (»Službeni list Crne Gore«, br. 2/18, 34/19 i 38/20) i člana 43 stav 1 tačka 8 Statuta Opštine Bar (»Službeni list Crne Gore - Opštinski propisi«, br. 37/18), Skupština Opštine Bar, na sjednici održanoj dana 18.05.2020. godine, donijela je

ZAKLJUČAK o oslobađanju plaćanja članskog doprinosa Turističkoj organizaciji Opštine Bar za 2020. godinu

(»Službeni list Crne Gore - opštinski propisi«, br. 017/20 od 27.05.2020)

1. Obveznik plaćanja članskog doprinosa Turističkoj organizaciji Opštine Bar kojem je naredbama Vlade Crne Gore zabranjen rad, oslobađa se plaćanja članskog doprinosa Turističkoj organizaciji Opštine Bar za 2020. godinu, u periodu trajanja mjera utvrđenih naredbama Vlade Crne Gore.
2. Pravo iz tačke 1 ovog zaključka može ostvariti obveznik članskog doprinosa koji nema duga po ovom osnovu, uz dostavljanje prijave za oslobodjenje Sekretarijatu za finansije putem pošte ili na e-mail: finansije@bar.me.
3. Obrazac prijave je sastavni dio ovog zaključka.
4. Ovaj zaključak stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u »Službenom listu Crne Gore - Opštinski propisi«.

Na osnovu člana 38 stav 1 tačka 8 Zakona o lokalnoj samoupravi (»Službeni list Crne Gore«, br. 2/18, 34/19 i 38/20) i člana 43 stav 1 tačka 8 Statuta Opštine Bar (»Službeni list Crne Gore - Opštinski propisi«, br. 37/18), Skupština Opštine Bar, na sjednici održanoj dana 18.05.2020. godine, donijela je

ZAKLJUČAK o oslobađanju plaćanja lokalne komunalne takse za privremene objekte

(»Službeni list Crne Gore - opštinski propisi«, br. 017/20 od 27.05.2020)

1. Za korišćenje prostora na javnim površinama za postavljanje privremenih objekata namijenjenih za reklamiranje, oglašavanje i pružanje informacija, korisnik oglasnog i reklamnog panoa, billboarda i drugih reklama oslobađa se plaćanja lokalne komunalne takse za period od 90 dana (za mjesece april, maj i jun) u 2020. godini.
2. Pravo iz tačke 1 ovog zaključka može ostvariti takseni obveznik koji nema duga po osnovu predmetne komunalne takse, uz dostavljanje prijave za oslobodjenje Sekretarijatu za finansije putem pošte ili na e-mail: finansije@bar.me.
3. Obrazac prijave za oslobodjenje je sastavni dio ovog zaključka.
4. Ovaj zaključak stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u »Službenom listu Crne Gore - Opštinski propisi«.

Na osnovu člana 38 stav 1 tačka 8 Zakona o lokalnoj samoupravi (»Službeni list Crne Gore«, br. 2/18, 34/19 i 38/20) i člana 43 stav 1 tačka 8 Statuta Opštine Bar (»Službeni list Crne Gore - Opštinski propisi«, br. 37/18), Skupština Opštine Bar, na sjednici održanoj dana 18.05.2020. godine, donijela je

ZAKLJUČAK o odlaganju plaćanja poreske obaveze na teritoriji Opštine Bar

(»Službeni list Crne Gore - opštinski propisi«, br. 017/20 od 27.05.2020)

1. Obvezniku plaćanja prireza porezu na dohodak fizičkih lica na teritoriji Opštine Bar, Opština Bar odlaže plaćanje poreske obaveze nastale od 01. marta 2020. godine, za period koji će biti sinhronizovan sa dinamikom izmirenja poreza na dohodak fizičkih lica, saglasno mjerama Vlade Crne Gore.
2. Pravo iz tačke 1 ovog zaključka može ostvariti obveznik prireza porezu na dohodak fizičkih lica koji nema duga po ovom osnovu, uz dostavljanje prijave za odlaganje plaćanja sa iznosom obračunatog prireza porezu na dohodak fizičkih lica (obrazac OPPND) Sekretarijatu za finansije putem pošte ili na e-mail: finansije@bar.me.
3. Obrazac prijave za odlaganje plaćanja prireza porezu na dohodak fizičkih lica je sastavni dio ovog zaključka.
4. Ovaj zaključak stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u »Službenom listu Crne Gore - Opštinski propisi«.

Na osnovu člana 38 stav 1 tačka 8 Zakona o lokalnoj samoupravi (»Službeni list Crne Gore«, br. 2/18, 34/19 i 38/20) i člana 43 stav 1 tačka 8 Statuta Opštine Bar (»Službeni list Crne Gore - Opštinski propisi«, br. 37/18), Skupština Opštine Bar, na sjednici održanoj dana 18.05. 2020. godine, donijela je

ZAKLJUČAK o oslobađanju plaćanja poreske obaveze po osnovu prireza porezu na dohodak fizičkih lica poslodavaca za nove zaposlene

(»Službeni list Crne Gore - opštinski propisi«, br. 017/20 od 27.05.2020)

1. Opština Bar oslobađa plaćanja poreske obaveze po osnovu prireza porezu na dohodak fizičkih lica, poslodavce za nove zaposlene, a koji su bili na evidenciji Zavoda za zapošljavanje Crne Gore kao nezaposleni na dan 01. aprila 2020. godine, na period od godinu dana.
2. Poslodavci su dužni da dostave dokaz o zapošljavanju lica sa evidencije Zavoda za zapošljavanje Crne Gore, uz prijavu za oslobodjenje plaćanja predmetnog poreza Sekretarijatu za finansije putem pošte ili na e-mail: finansije@bar.me.
3. Obrazac prijave za oslobodjenje je sastavni dio ovog zaključka.
4. Ovaj zaključak stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u »Službenom listu Crne Gore - Opštinski propisi«.

Na osnovu člana 38 stav 1 tačka 8 Zakona o lokalnoj samoupravi (»Službeni list Crne Gore«, br. 2/18, 34/19 i 38/20) i člana 43 stav 1 tačka 8 Statuta Opštine Bar (»Službeni list Crne Gore - Opštinski propisi«, br. 37/18), Skupština Opštine Bar, na sjednici održanoj dana 18.05. 2020. godine, donijela je

ZAKLJUČAK o oslobađanju auto-taksi prevoznika plaćanja lokalne komunalne takse za korišćenje auto-taksi stajališta

(»Službeni list Crne Gore - opštinski propisi«, br. 017/20 od 27.05.2020)

1. Oslobađa se auto-taksi prevoznik (pravno lice ili preduzetnik) plaćanja lokalne komunalne takse za korišćenje auto-taksi stajališta po auto-taksi vozilu za koje posjeduje izvod licence, za 2020. godinu.
2. Ovaj zaključak stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u »Službenom listu Crne Gore - Opštinski propisi«.

Na osnovu člana 38 stav 1 tačka 8 Zakona o lokalnoj samoupravi (»Službeni list Crne Gore«, br. 2/18, 34/19 i 38/20) i člana 43 stav 1 tačka 8 Statuta Opštine Bar (»Službeni list Crne Gore - Opštinski propisi«, br. 37/18), Skupština Opštine Bar, na sjednici održanoj dana 18.05.2020. godine, donijela je

ZAKLJUČAK o oslobađanju plaćanja lokalne komunalne takse za korišćenje prostora na javnim površinama za postavljanje privremenih objekata namijenjenih za turizam i ugostiteljstvo

(»Službeni list Crne Gore - opštinski propisi«, br. 017/20 od 27.05.2020)

1. Za korišćenje prostora na javnim površinama za postavljanje privremenih objekata namijenjenih za turizam i ugostiteljstvo, korisnik:
 - privremenog ugostiteljskog objekta - oslobađa se plaćanja lokalne komunalne takse za period od 6 mjeseci za 2020. godinu;
 - ugostiteljske terase - oslobađa se plaćanja lokalne komunalne takse za period od 3 mjeseca za 2020. godinu.
2. Pravo iz tačke 1 ovog zaključka može ostvariti takseni obveznik koji nema duga po osnovu predmetne komunalne takse, uz dostavljanje prijave za oslobođenje Sekretarijatu za finansije putem pošte ili na e-mail: finansije@bar.me.
3. Obrazac prijave za oslobođenje je sastavni dio ovog zaključka.
4. Ovaj zaključak stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u »Službenom listu Crne Gore - Opštinski propisi«.

BERANE

Na osnovu člana 59 stav 1 tačka 2 Zakona o lokalnoj samoupravi (»Sl. list CG« br. 02/18, 34/19 i 38/20), člana 84 stav 1 tačka 1, člana 85 i 86 Statuta Opštine Berane (»Sl. list CG-Opštinski propisi« br. 42/18), Predsjednik Opštine Berane donosi

ODLUKU o setu ekonomskih mjera sa ciljem ublažavanja posljedica po privredu i građane nastalih usljed pandemije Covid-19 virusa

Član 1

Ovom Odlukom, uređuje se set ekonomskih mjera u cilju ublažavanja posljedica nastalih usljed pandemije Covid-19 po građane i Privredna društva sa teritorije Opštine Berane .

Član 2

Svi izrazi upotrebljeni u ovoj odluci za fizička lica u muškom rodu podrazumijevaju iste takve izraze za fizička lica u ženskom rodu.

Član 3

Opština Berane subvencionise DOO »Vodovod i kanalizacija«, potrošnju vode i upotrebu kanalizacije, za građane i preduzetnike i privredna društva koja zbog trenutne epidemiološke situacije ne obavljaju privrednu djelatnost na period od 90 dana u iznosu od 50%.

Član 4

Opština Berane subvencionise DOO »Komunalno« za sve usluge, za građane i preduzetnike i privredna društva koja zbog trenutne epidemiološke situacije ne obavljaju privrednu djelatnost, na period od 90 dana u iznosu 50%, kao i naknade za zelenu i mliječnu pijacu (za registrovane poljoprivredne proizvođače).

Član 5

Opština Berane za lica iz člana 1 ove odluke uvodi sledeći set ekonomskih mjera:

1. Oslobađaju se do kraja 2020. godine plaćanja naknade za korišćenje javnih površina za ljetnje bašte, preduzetnici i privredna društva koji obavljaju ugostiteljsku djelatnost;
2. Oslobađaju se na period od 90 dana plaćanja naknade za pristup komercijalnim objektima preduzetnici i privredna društva koja zbog trenutne epidemiološke situacije ne obavljaju privrednu djelatnost (ugostitelji, frizeri, kozmetičari i dr.);
3. Oslobađaju se poreza na nepokretnosti registrovani poljoprivredni proizvođači, kao i oni koji započnu poljoprivrednu proizvodnju u cilju pospešivanja iste za 2020. godinu, a sve radi stimulanja građana da se bave poljoprivrednom proizvodnjom;
4. Oslobađaju se na period od 90 dana plaćanja zakupnine za zemljište i poslovne prostore u svojini Opštine Berane, preduzetnici i privredna društva koji zbog nastale epidemiološke situacije ne obavljaju privrednu djelatnost;
5. Oslobađaju se plaćanja naknade za licencu za 2020. godinu, taksi udruženja i preduzetnici koji obavljaju taksi prevoz na teritoriji opštine;
6. Oslobađaju se plaćanja zakupnine na period od 90 dana, korisnici stanova socijalnog stanovanja u svojini Opštine Berane;
7. Odlaže se naplata poreza na nepokretnosti za sva fizička lica i pravna lica, na način da prva rata dopsijeva 30.08.2020. godine, dok druga dopsijeva 30.11.2020. godine;
8. Odlaže se plaćanje prireza porezu na dohodak fizičkih lica za sve obveznike na period od 90 dana, koja zbog trenutne epidemiološke situacije ne obavljaju privrednu djelatnost.

Član 6

Preduzetnici i privredna društva koja žele da ostvare olakšice iz člana 3,4 i 5 ove Odluke, su u obavezi da podnesu zahtijev za oslobađanje ili odlaganje, koje je potrebno dostaviti putem ili na e-mail adresu nadležnost organa lokalne uprave, DOO »Vodovod i kanalizacija« i DOO »Komunalno«.

Član 7

Sredstva budžetske rezerve usmjeravaju se na sanaciju socijalne situacije i ekonomske sanacije najugroženijih privrednih djelatnosti pogođenih pandemijom Covid-19.

Član 8

Ova odluka prestaje da važi realizacijom mjera iz člaba 3,4 i 5 Odluke.

Član 9

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja, a objaviće se u Službenom listu Crne Gore -Opštinski- opštinski propisi.

BIJELO POLJE

Na osnovu člana 38 stav 1 tačka 2 Zakona o lokalnoj samoupravi (»Sl. list CG« br. 02/18, 34/19 i 38/20), člana 46 stav 1 tačka 2 Statuta Opštine Bijelo Polje (»Sl. list CG-Opštinski propisi« br. 18/19), Skupština opštine Bijelo Polje na sjednici održanoj dana 18.05.2020. godine, donijela je

ODLUKA o ekonomskim mjerama sa ciljem ublažavanja posledica po privredu i građane Bijelog Polja nastalih usljed pandemije Covid-19 virusa

(»Službeni list Crne Gore - opštinski propisi«, br. 017/20 od 27.05.2020)

Član 1

Ovom Odlukom, definišu se ekonomske mjere sa ciljem ublažavanja posledica po privredu i građane Bijelog Polja, nastalih usljed pandemije Covid-19 virusa, a da se pri tom ne ugrozi finansijska stabilnost Budžeta Opštine Bijelo Polje.

Član 2

Ekonomske mjere:

1. Preporučuje se Odboru direktora privrednog društva koje vrši usluge sakupljanja, odvoza i deponovanja otpada da obezbijedi da se ne vrši zaduživanje privrednih društava i preduzetnika po osnovu ovih usluga za period u kojem nijesu obavljali djelatnost po naredbi Ministarstva zdravlja o zabrani rada (na zahtjev obveznika).
2. Osloboditi plaćanja lokalne komunalne takse utvrđene po osnovu zauzimanja javne površine (ljetnje bašte, zatvorene bašte i drugi pokretni objekti i sl.) za period do kraja 2020. godine (na zahtjev obaveznika).
3. Osloboditi plaćanja naknade za korišćenje komercijalnih objekata kojima je omogućen pristup sa opštinskog puta za period od 3 mjeseca, od važenja naredbi Ministarstva zdravlja zbog kojih nijesu obavljali djelatnost (na zahtjev obveznika).
4. Osloboditi plaćanja zakupnine na period od 3 mjeseca zakupce poslovnog prostora u vlasništvu lokalne samouprave, koji nijesu obavljali redovnu djelatnost po naredbi Ministarstva zdravlja (na zahtjev zakupca).
5. Odložiti plaćanje naknade za komunalno opremanje građevinskog zemljišta kao i naknade za legalizaciju bespravnih objekata na period 3 mjeseca za obveznike koji imaju zaključene ugovore, sa dinamikom plaćanja u ratama (na zahtjev). Za navedeni period neće se obračunavati kamata za neizmirene dospjele obaveze.
6. Svim izvođačima radova koji nijesu u mogućnosti da izvrše radove u ugovorenom roku, usljed nedostatka materijala i radne snage, će se produžiti rok završetka radova, tj. sačiniti ankes ugovora, kako bi se izbjeglo plaćanje penala po osnovu neispunjenja obaveza utvrđenih ugovorom.
7. Predlaže se oslobađanje plaćanja članskog doprinosa turističkoj organizaciji za 2020. godinu za period od 3 mjeseca, od važenja naredbi Ministarstva zdravlja zbog kojih nijesu obavljali djelatnost (na zahtjev obveznika).
8. Zadužiti organe lokalne uprave, ustanove, privredna društva i javne službe čiji je osnivač Opština da kod nadležnog suda, odnosno javnog izvršitelja odmah zatraže odlaganje izvršenja koja su pokrenuta po njihovom predlogu, za vremenski period od 60 dana, za privredne subjekte u djelatnostima čiji je rad zabranjen naredbom Ministarstva zdravlja u cilju suzbijanja epidemije, te da ne podnose nove predloge za izvršenje, osim u slučajevima u kojima prijeti nastupanje zastarjelosti, za koje će takođe odmah nakon donošenja odluke kojom se određuje izvršenje, zatražiti njegovo odlaganje do isteka navedenog perioda.
9. Odložiti plaćanje prireza porezu na dohodak fizičkih lica na period od 3 mjeseca poreskom obvezniku koji je pogođen naredbama Ministarstva zdravlja (na zahtjev poreskog obveznika).
10. Predlaže se Odboru direktora Komunalnog preduzeća da oslobodi od plaćanja zakupce tezgi na pijaci za period od 3 mjeseca, koji ne rade zbog naredbe Ministarstva zdravlja, a imaju dugoročni zakup (na zahtjev zakupca).
11. Odložiti prinudnu naplatu za sva fizička i pravna lica koja su pogođena naredbama Ministarstva zdravlja za period od 3 mjeseca, od početka primjene naredbi.

Član 3

Ova Odluka stupa na snagu danom objavljivanja u Službenom listu Crne Gore-Opštinski propisi.

CETINJE

Prečišćeni tekst Odluke o donošenju seta mjera za podršku privrednicima i građanima Prijestonice Cetinje obuhvata sljedeće propise:

1. Odluka o donošenju seta mjera za podršku privrednicima i građanima Prijestonice Cetinje (»Službeni list Crne Gore - opštinski propisi«, br. 019/20 od 12.06.2020),
2. Odluka o dopuni Odluke o donošenju seta mjera za podršku privrednicima i građanima Prijestonice Cetinje (»Službeni list Crne Gore - opštinski propisi«, br. 036/20 od 14.10.2020), u kojima je naznačen njihov dan stupanja na snagu.

ODLUKA o donošenju seta mjera za podršku privrednicima i građanima Prijestonice Cetinje

(»Službeni list Crne Gore - opštinski propisi«, br. 019/20 od 12.06.2020, 036/20 od 14.10.2020)

Član 1

Priestonica Cetinje, u cilju pružanja pomoći privrednicima i građanima Prijestonice koji trpe posljedice izazvane »Covid-om 19«, poštujući mjere i preporuke Vlade Crne Gore i Nacionalnog koordinacionog tijela za zarazne bolesti, ovom odlukom utvrđuje set mjera za ublažavanje posljedica pandemije i to:

1. Odgođeno plaćanje prireza porezu na dohodak fizičkih lica 90 dana po zahtjevu obveznika koji je pogođen mjerama NKT zbog kojih je bio zatvoren od 19. 03. 2020. godine. Obaveza odgođenog plaćanja u skladu sa dinamikom izmirenja poreza na dohodak fizičkih lica po odobrenju Poreske uprave.
2. Odgođeno plaćanje poreza na nepokretnost za sva pravna i fizička lica po zahtjevu obveznika za prvu ratu do 30. 09. 2020. godine, a drugu do 30. 11. 2020. godine.
3. Odgođeno plaćanje naknade za komunalno opremanje građevinskog zemljišta uz zahtjev za sva pravna i fizička lica do 31. 08. 2020. godine.
4. Oslobođanje od plaćanje zakupa po obrazloženom zahtjevu za sva pravna i fizička lica. Mjera se odnosi isključivo na period kada nijesu mogla da obavljaju svoju djelatnost. Odgođeno plaćanje zakupa po zahtjevu za sva pravna i fizička lica do 30. 06. 2020. godine koja su u prostorima zakupa ispunjavala radne obaveze.
5. Oslobođanje plaćanja lokalne komunalne takse po osnovu zauzimanja javne površine (taksi stajališta, ugostiteljske terase, bilborde, rashladne i izložbene vitrine, štandovi i drugi pokretni objekti) po obrazloženom zahtjevu obveznika, u periodu od 01. 04. do 31. 08. 2020. godine.
6. Oslobođanje plaćanja naknade za korišćenje komercijalnih objekata kojima je omogućen pristup sa opštinskog puta za sva pravna i fizička lica koja nijesu obavljala djelatnost odlukom NKT-a, po obrazloženom zahtjevu obveznika, počev od 19. 03. 2020. godine do 30. 06. 2020. godine.
7. Oslobođanje plaćanja članskog doprinosa Turističkoj organizaciji Prijestonice Cetinje za sve obveznike koji su bili zatvoreni i nijesu mogli obavljati djelatnost, po obrazloženom zahtjevu (ingerencija MORT-a i NTO).
8. Poseban akcenat stavljati na privredne subjekte pogođene pandemijom koronavirusa, sa ciljem zadržavanja postojećih i otvaranja novih radnih mjesta, shodno skupštinskoj odluci o podršci lokalnoj privredi
9. Oslobođanje poreza na nepokretnost do 90% za sve registrovane poljoprivredne proizvođače, kao i one koji započnu poljoprivrednu proizvodnju u cilju njenog pospješivanja do kraja 2020. godine.
10. Primjena Odluke o obračunskoj vrijednosti koeficijenta za zaposlene u javnom sektoru za fikalnu 2020. godinu. (»Službeni lista Crne Gore«, br. 37/20 od 24. 04. 2020. godine). Obustavlja se isplata naknade za rad u komisijama i drugim radnim tijelima počev od 01. 04. 2020. godine na period od 90 dana.
11. Preporuka privrednom društvu »Vodovod i kanalizacija« Cetinje i »Komunalno« d.o.o. Cetinje da:
 - oslobode plaćanja svojih usluga za period od 01. 04. 2020. godine do 31. 05. 2020. godine restorane, barove, kafiće, butike i druge objekte koji zbog koronavirusa i privremenih mjera NKT-a ne obavljaju djelatnost;

- da sa građanstvom sačine sporazume o odgođenom plaćanju duga na period od 90 dana;
 - ne pokreću postupke prinudne naplate, odnosno da traže odgađanje već pokrenutih postupaka prinudne naplate za izvršenu uslugu obračuna utroška vode komunalija,
 - ne vrše obračun zakonskih kamata za pravna lica i za građanstvo na period od 90 dana;
 - za jednokratne uplate dospjelog glavnog duga ili potpisivanje reprograma istog na najduže 24 rate, obveznika pravno i fizičko lice oslobode dospjelog duga po osnovu kamata srazmjerno visine uplate.
12. Za jednokratne uplate dospjelog glavnog duga nastalog po osnovu lokalnih javnih prihoda koji su prihod Budžeta Prijestonice Cetinje ili potpisivanje reprograma istog na najduže 24 rate, obveznik pravno i fizičko lice oslobađa se dospjelog duga po osnovu kamata srazmjerno visine uplate.

Član 1a

Odredba člana 1 stav 1 tačka 11 alineja 5 ove odluke prestaje da važi u skladu sa rokom naznačenim u Pravilniku o načinu podnošenja prijave i obrascu prijave za državnu pomoć (»Sl. list CG«, br. 42/20).

Odredba člana 1 stav 1 tačka 12 ove odluke prestaje da važi u skladu sa rokom naznačenim u Pravilniku o načinu podnošenja prijave i obrascu prijave za državnu pomoć (»Sl. list CG«, br. 42/20).

Član 2

Za sprovođenje ove odluke zadužuju se Sekretarijat za finansije i ekonomski razvoj, Sekretarijat za lokalnu samoupravu i društvene djelatnosti, Uprava lokalnih javnih prihoda i Direkcija za imovinu.

Član 3

Ova odluka stupa na snagu danom objavljivanja u »Službenom listu Crne Gore-Opštinski propisi«.

DANILOVGRAD

Na osnovu člana 59 stav 1 Zakona o lokalnoj samoupravi (»Sl. list CG«, br. 2/18 i 34/19) i člana 83 stav 1 i 2 Statuta opštine Danilovgrad (»Sl. list CG - opštinski propisi«, broj 43/18), Predsjednica opštine Danilovgrad donosi

ODLUKA o mjerama za ublažavanje finansijskih posledica nastalih usljed pandemije Covid-19 u opštini Danilovgrad

(»Službeni list Crne Gore - opštinski propisi«, br. 017/20 od 27.05.2020)

Član 1

Ovom Odlukom utvrđuju se mjere koje imaju za cilj da ublaže finansijske posledice nastale usljed pandemije Covid-19 u opštini Danilovgrad.

Član 2

Svi izrazi upotrijebljeni u ovoj Odluci za fizička lica u muškom rodu podrazumijevaju iste takve izraze za fizička lica u ženskom rodu.

Član 3

Sekretarijat za finansije i ekonomski razvoj dužan je da prati mjesečno ostvarivanje primitaka i usaglašava izvršenje izdataka prema utvrđenim prioritetima u skladu sa raspoloživim sredstvima, odnosno procentom ostvarenja budžeta kako bi se održala budžetska ravnoteža.

Član 4

Sve potrošačke jedinice dužne su da tekuće rashode svedu na najmanju moguću mjeru, kao i da ne stvaraju nove finansijske obaveze.

Član 5

U periodu od 90 dana, počev od 14.04. 2020. godine, neće se pokretati novi postupci javnih nabavki, osim u slučaju hitnih i nabavki neophodnih za normalno funkcionisanje službi.

Član 6

Potrošačkim jedinicama budžeta obustavlja se isplata naknada za rad u komisijama i drugim radnim tijelima, na period od 90 dana, počev od 19.03.2020. godine.

Član 7

Uprava lokalnih javnih prihoda će za privredne subjekte u djelatnostima čiji je rad zabranjen naredbom Ministarstva zdravlja:

- odložiti plaćanje poreske obaveze za period od 90 dana po osnovu prireza porezu na dohodak fizičkih lica, nastale od 01.03.2020. godine.
Period plaćanja će biti sinhronizovan sa dinamikom izmirenja poreza na dohodak fizičkih lica, u skladu sa zakonom.
Poreski obveznici zahtjev za odlaganja plaćanja sa iznosom obračunatog prireza porezu na dohodak fizičkih lica (obrazac OPPND) dostavljaju Upravi lokalnih javnih prihoda putem pošte ili na e-mail adresu: uprava.prihoda@danilovgrad.me
- osloboditi od plaćanja naknade poreske obveznike za korišćenje komercijalnih objekata kojima je omogućen pristup sa opštinskog puta za 2020. godinu, za period od 90 dana, počev od važenja naredbi Ministarstva zdravlja zbog kojih isti nijesu obavljali djelatnost. Poreski obveznici se mogu obratiti Upravi lokalnih javnih prihoda sa zahtjevom za oslobađanje plaćanja iznosa navedene naknade putem pošte ili na e-mail adresu: uprava.prihoda@danilovgrad.me
- odložiti plaćanje poreza na nepokretnosti za 2020. godinu na način da se plaćanje prve rate odlaže do 30.08.2020. godine, a druge rate do 30.11.2020. godine.
Poreski obveznici se mogu obratiti Upravi lokalnih javnih prihoda sa zahtjevom za odlaganjem plaćanja poreza na nepokretnosti putem pošte ili na e-mail adresu: uprava.prihoda@danilovgrad.me
- obustaviti postupke prinudne naplate za sve lokalne javne prihode za period od 90 dana, počev od 01.03.2020. godine.

Član 8

Osloboditi od plaćanja poreza na nepokretnosti za 2020. godinu registrovane poljoprivredne proizvođače na osnovu podnešenog zahtjeva.

Poreski obveznici se mogu obratiti Upravi lokalnih javnih prihoda sa zahtjevom za oslobađanje plaćanja iznosa navedenog poreza putem pošte ili na e-mail adresu: uprava.prihoda@danilovgrad.me

Član 9

Osloboditi od plaćanja lokalne komunalne takse privredne subjekte u djelatnostima čiji je rad zabranjen naredbom Ministarstva zdravlja za period od 90 dana, počev od važenja naredbi Ministarstva zdravlja zbog kojih isti nijesu obavljali djelatnost.

Privredni subjekti se mogu zahtjevom za oslobađanje od plaćanja navedene takse obratiti Sekretarijatu sa planiranje i uređenje prostora i zaštitu životne sredine putem pošte ili na e-mail adresu: urbanizam.prostora@danilovgrad.me i Sekretarijatu za komunalne, stambene poslove i saobraćaj putem pošte ili na e-mail adresu: urbanizam.saobraćaja@danilovgrad.me

Član 10

Odložiti plaćanje naknade za komunalno opremanje građevinskog zemljišta za period od 90 dana, počev od 16.03.2020. godine, kao i naknade za legalizaciju bespravnih objekata za obveznike koji imaju zaključene ugovore, sa dinamikom plaćanja u ratama.

Obaveznici naknade se mogu obratiti Sekretarijatu za imovinu i investicije sa zahtjevom za odlaganjem plaćanja navedene naknade putem pošte ili na e-mail adresu: imovina@danilovgrad.me

Za navedeni period neće se obračunavati kamata za neizmirene dospjele obaveze.

Član 11

Odložiti plaćanje poreza na nepokretnosti svim fizičkim licima za 2020. godinu na način da se plaćanje prve rate odlaže do 30.08.2020. godine, a druge rate do 30.11.2020. godine.

Član 12

Osloboditi od plaćanja naknade za licencu taxi udruženja i preduzetnike za period od marta do i zaključno sa decembrom 2020. godine.

Taxi udruženja i preduzetnici se mogu obratiti zahtjevom za oslobađanje od plaćanja navedene naknade Sekretarijatu za komunalne, stambene poslove i saobraćaj putem pošte ili na e-mail adresu: urbanizam.saobraćaja@danilovgrad.me

Član 13

Osloboditi od plaćanja zakupnine korisnike prava na socijalno stanovanje za period od marta do i zaključno sa decembrom 2020. godine.

Član 14

Preporučuje se Turističkoj organizaciji Danilovgrad da izvrši odlaganje ili oslobodi od plaćanja članskog doprinosa za 2020. godinu privredne subjekte u djelatnostima čiji je rad zabranjen naredbom Ministarstva zdravlja, za period od 90 dana, počev od važenja naredbi Ministarstva zdravlja zbog kojih subjekti plaćanja nijesu obavljali djelatnost, a na zahtjev istih.

Član 15

Preporučuje se DOO » Komunalno« Danilovgrad da za korisnike njihovih usluga, u djelatnostima čiji je rad zabranjen naredbom Ministarstva zdravlja, i koji se obrate zahtjevom, iste obračunavaju srazmjerno vremenu u kojem su usluge koristili.

Član 16

Preporučuje se privrednim društvima i javnim ustanovama, čiji je osnivač Opština Danilovgrad, da oslobode od plaćanja zakupnine zakupce u djelatnostima čiji je rad zabranjen naredbom Ministarstva zdravlja, za period od 90 dana, počev od važenja naredbi Ministrastva zdravlja zbog kojih subjekti plaćanja nijesu obavljali djelatnost, a na zahtjev istih.

Član 17

Stupanjem na snagu ove Odluke prestaje da važi Uputstvo broj 01-041/20-515/1 od 14.04.2020. godine.

Član 18

Ova Odluka podnijeće se na potvrdu Skupštini opštine Danilovgrad na prvoj narednoj sjednici.

Član 19

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja.

GUSINJE

Na osnovu člana 58 stav 1 tačka 2, člana 38 stav 1 tačka 2 Zakona o lokalnoj samoupravi (»Sl. list CG« br. 002/18, 034/19, 038/20), člana 7 stav 2 Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti (»Sl. list CG« br. 12/18), i člana i 38 Statuta opštine Gusinje (»Sl. list CG« - Opštinski propisi br. 3/19) Skupština opštine Gusinje, na sjednici održanoj dana 04.06.2020 god. donosi:

ODLUKA o ekonomskim mjerama za pomoć privrednim subjektima i građanima Opštine Gusinje nastale usljed epidemije koronavirusa

(»Službeni list Crne Gore - opštinski propisi«, br. 019/20 od 12.06.2020)

Član 1

Usvaja se Odluka o Ekonomskim mjerama, za pomoć privrednim subjektima i građanima opštine Gusinje uzrokovane epidemijom koronavirusa.

Član 2

Sastavni dio ove Odluke je set Ekonomskih i socijalnih mjera koje imaju za cilj ublažavanje posljedica epidemije privrednim subjektima i građanima opštine Gusinje na što bržem prevaziženju socio-ekonomske krize.

Član 3

Ova Odluka stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u »Službeni list CG« - Opštinski propisi.

Prilog Odluci - Ekonomske mjere pomoći privredi i građanima opštine Gusinje

Ekonomske mjere, odnose se na sledeće:

1. Oslobađanje svih preduzetnika i pravnih lica, plaćanja naknade za zakup javnih površina za 2020. godinu;
2. Oslobađanje svih preduzetnika i pravnih lica plaćanja naknade za pristup komercijalnim objektima sa opštinskih i nekategorisanih puteva za 2020. godinu;
3. Oslobađanje plaćanja članskog doprinosa, Turističkoj organizaciji turističkih, ugostiteljskih i s turizmom neposredno povezanih djelatnosti na teritoriji opštine Gusinje za 2020. godinu;
4. Oslobađanje plaćanja poreza na poljoprivredno zemljište u iznosu od 50% za sve građane sa teritorije opštine Gusinje za 2020. godinu;
5. Oslobađanje plaćanja naknade za isticanje reklamnih panoa i bilborda svih preduzetnika i pravnih lica s teritorije opštine Gusinje u 2020. godini;
6. Obustavljanje prinudne naplate za sva fizička i pravna lica po osnovu poreza na nepokretnosti na teritoriji opštine Gusinje, počev od 01.05.2020. do 01.08.2020. godine;
7. Opština Gusinje subvencionisaće DOO »Komunalne djelatnosti« Gusinje za sve usluge, za sva fizička lica, preduzetnike kao i pravna lica u iznosu 50% počev od 01.05.2020. do 01.08.2020. godine
8. Odlaže se plaćanje prireza porezu na dohodak fizičkih lica, počev od 01.05.2020. do 01.08.2020. godine.

Ovo je paket ekonomskih mjera koji je u ovom momentu značajan za sve građane i privredu kako bi u narednom periodu osjetili benefite koje im Opština pruža i tako pomaže njihovoj održivosti i razvoju mikro i malog biznisa.

HERCEG NOVI

Na osnovu člana 44 stav 5, člana 59 stav 1 Zakona o lokalnoj samoupravi (»Sl. list CG« br. 2/18, 34/19), Predsjednik Opštine Herceg Novi, dana 22. aprila.2020. godine, privremeno je donio **ZAKLJUČAK o utvrđivanju mjera i olakšica za prevazilaženje posljedica izazvanih epidemijom zarazne bolesti Covid - 19**

(»Službeni list Crne Gore - opštinski propisi«, br. 014/20 od 30.04.2020)

1. U cilju sveobuhvatne podrške građanima i privredi usljed epidemije zarazne bolesti izazvane virusom Covid-19 Opština Herceg Novi utvrđuje mjere i olakšice za građane i privredu, mjere za racionalizaciju troškova lokalne samouprave i zahtjeve prema Vladi Crne Gore kojim bi se olakšalo redovno funkcionisanje svih lokalnih samouprava u Crnoj Gori.
 - I. Mjere i olakšice za građane i privredu:
 - Oslobođanje plaćanja kamate za sva pravna i fizička lica po osnovu zaduženja poreza na nepokretnosti za 2020. godinu do 31/12/2020. godine.
 - Odlaganje prinudne naplate po osnovu ukupnog dospelog duga kada je u pitanju porez na nepokretnosti do 31/12/2020. godine, odnosno 31/3/2021. godine na osnovu sporazuma sa svakim dužnikom ponaosob i definisane dinamike po tom osnovu.
 - Oslobođaju se plaćanja zakupa stanova u vlasništvu Opštine socijalno ugrožene kategorije stanovništva za vrijeme trajanja epidemije, na zahtjev zakupca.
 - Oslobođanje plaćanja zakupa objekata (poslovni prostori, privremeni objekti i dr.) u vlasništvu Opštine, za subjekte koji ne rade u ovom periodu, zaključno sa proglašenjem kraja epidemije a, na zahtjev zakupca.
 - Oslobođanje plaćanja komunalne takse za javne površine u funkciji ugostitljskih terasa za vrijeme trajanja epidemije.
 - Odlaganje plaćanja prireza porezu na dohodak fizičkih lica za 90 dana, za sve one koji ne obavljaju privrednu djelatnost usljed epidemije koronavirusa.
 - Jednokratna pomoć za domaćinstva bez prihoda, oslobođanje od plaćanja računa za vodu i odvoz smeća za mjesece april, maj i jun 2020. godine.
 - Oslobođanje plaćanja računa za odvoz smeća za sve privrednike koji ne rade za vrijeme trajanja epidemije, na zahtjev pravnog lica ili preduzetnika.
 - Zabranjuju se utuživanja po osnovu računa za vodu i odvoz smeća za vrijeme trajanja epidemije, nakon toga, a na bazi sklopljenog sporazuma sa svakim dužnikom definisati dinamiku plaćanja na rate
 - U periodu trajanja epidemije svim potrošačima omogućiti redovnu isporuku vode bez obzira na neizmirena dugovanja.
 - II. Mjere za racionalizaciju troškova lokalne samouprave:
 - Ukidaju se prekovremeni sati za sve zaposlene u lokalnoj samoupravi izuzev zaposlenih u Službi zaštite i spašavanja i Službi komunalne policije i inspekciskog nadzora.
 - Obustavlja se isplate varijabilnog dijela zarade, smanjuju se dodaci na zaradu i ukidaju naknade za rad u komisijama i radnim tijelima.
 - Ukida se reprezentacija svim javnim funkcionerima.
 - Uvode se mjere maksimalne ekonomičnosti i smanjivanja troškova po svim potrošačkim jedinicama budžeta Opštine.
 - U periodu od 60 dana neće se pokretati otvoreni pozivi javnih nabavki, osim u hitnim postupcima u slučaju potrebe.
 - III. Uputiti zahtjev Vladi Crne Gore da donese sledeće mjere, a tiču se olakšavanja funkcionisanja svih lokalnih samouprava u Crnoj Gori:
 - Odlaganje plaćanja obaveza po osnovu poreza i doprinosa za opštine, javne ustanove i preduzeća čiji je osnivač Opština sa mogućnošću reprograma tih obaveza do 30.06.2021. godine.
 - Predlažemo izmjenu Zakona o finansiranju lokalne samouprave kojim se Opštinama omogućava duži rok za kratkoročna kreditna zaduženja ili pojednostavljenje procedure za dugoročno zaduženje.

- Kao alternativu ovom predlažemo da Država obezbjedi poseban fond iz kojeg bi se vršila pozajmica opštinama za redovno funkcionisanje
 - Dio sredstava koja su opredeljena kao bespovratna pomoć Crnoj Gori iz EU fondova, usmjeriti prema svim Opštinama srazmjerno veličini
2. Ovaj Zaključak stupa na snagu danom objavljivanja u »Službenom listu Crne Gore - Opštinski propisi«.

KOLAŠIN

Na osnovu člana 38 stav 1 tačka 2 Zakona o lokalnoj samoupravi (»Službeni list Crne Gore«, br. 2/18, 34/19 i 38/20) i člana 37 stav 1 tačka 2 Statuta Opštine Kolašin (»Službeni list Crne Gore - Opštinski propisi«, broj 24/19), Skupština opštine Kolašin, na sjednici održanoj dana 12.05.2020. godine, donijela je

ODLUKA o usvajanju Programa privremenih mjera za ublažavanje ekonomskih posljedica koronavirus krize

(»Službeni list Crne Gore - opštinski propisi«, br. 016/20 od 20.05.2020)

Član 1

Ovom Odlukom usvaja se Program privremenih mjera za ublažavanje ekonomskih posljedica koronavirus krize (u daljem tekstu: Program).

Član 2

Program je sastavni dio ove Odluke.

Član 3

Program će se realizovati u skladu sa pojedinačnim aktima koji iz njega proizilaze, a koje će donijeti ova Skupština i drugi nadležni organi.

Član 4

O realizaciji Programa staraće se Predsjednik opštine i nadležni organi lokalne uprave.

Član 5

Ova odluka stupa na snagu danom objavljivanja u »Službenom listu Crne Gore - Opštinski propisi«.

Polazeći od aktualne krize izazvane epidemijom koronavirusa, u skladu sa donesenim mjerama i preporukama Vlade Crne Gore, a sve u cilju ublažavanja negativnih ekonomskih posljedica, Skupština opštine Kolašin donosi

PROGRAM PRIVREMENIH MJERA ZA UBLAŽAVANJE EKONOMSKIH POSLEDICA KORONAVIRUS KRIZE

U cilju ublažavanja negativnih ekonomskih posljedica izazvanih koronavirus krizom Opština Kolašin će preduzeti sledeće mjere:

1. Smanjenje zarada zaposlenih u organima i službama lokalne uprave, na period od 3 (tri) mjeseca, na sledeći način:
 - za lokalne funkcionere 20%;
 - za visoki rukovodni kadar 15%;

Izuzetno od stava 1 ove tačke smanjenje se ne odnosi na:

- ekspertski i izvršni kadar Komunalne policije i Službe zaštite i spašavanja koji je tokom aktuelne situacije angažovan na terenu.
- izvršni kadar čija zarada ne prelazi vrijednost minimalne zarade (222,00 EUR-a), u svim potrošačkim jedinicama.

Smanjenje zarada, po istom modelu se preporučuje i javnim ustanovama i privrednim društvima čiji je osnivač Opština Kolašin.

Ovako ušparana sredstva će biti preusmjerena sa budžetske pozicije 411-bruto zarade i doprinosi, na druge budžetske pozicije i biće korišćena isključivo za ublažavanje posljedica koronavirus krize u skladu sa prioritetima.

2. Obustavljanje isplate naknada za rad u komisijama i drugim radnim tijelima, na period od tri mjeseca, svim potrošačkim jedinicama opštinskog budžeta.
Obustavljanje isplate naknada za rad u komisijama i drugim radnim tijelima, po istom modelu se preporučuje i javnim ustanovama i privrednim društvima čiji je osnivač Opština Kolašin.
3. Obustavljanje službenih putovanja i ukidanje reprezentacije svim budžetskim jedinicama, na period od tri mjeseca. U prethodnom periodu troškovi službenih putovanja i reprezentacije već su svedeni na najmanju mjeru. Dalja racionalizacija troškova i priroda vanrednih okolnosti nalažu da ovih troškova neće biti u narednih tri mjeseca.

Raspoloživa sredstva sa ovih budžetskih pozicija biće preusmjerene na pozicije za saniranje za ublažavanje posledica krize, u skladu sa Zakonom.

4. Sredstva budžetskih rezervi će se koristiti za pomoć fizičkim i pravnim licima kako bi se ublažile i sanirale socijalne i ekonomske posledice aktuelne krize;
5. Odlaganje plaćanja prireza porezu na dohodak fizičkih lica, na period od 3 mjeseca, za sve obveznike, kojima je zbog pandemije koronavirusa zabranjena djelatnost Obveznici plaćanja prireza koji žele odlaganje obavezni su podnijeti zahtjev za putem pošte ili na email adresu nadležnom organu. Takođe su obavezi na propisanim obrascima dostavljati iznos obračunatog prireza, dok će plaćanje istog biti usklađeno sa dinamikom izmirenja poreza na dohodak fizičkih lica.
6. Odlaganje plaćanja prve rate poreza na nepokretnosti za 31.08.2020. i druge rate za 30.11.2020. godine za sva fizička lica, kao i za pravna lica koja zbog trenutne epidemiološke situacije ne obavljaju privrednu djelatnost;
Pravna lica koja žele odlaganje u obavezi su da upute zahtjev putem pošte, ili na email adresu nadležnog opštinskog organa.
7. U okviru realizacije Programa podsticajnih mjera za poljoprivredu prioritet dati proizvodnji poljoprivrednih proizvoda, a u slučaju potrebe izvršiti promjenu namjene sredstava i ista preusmjeriti sa jednog programa na drugi;
8. Obustavljanje prinudne naplate, na period od 3 mjeseca, za sva fizička i pravna lica koja su direktno pogođena aktuelnom krizom;
9. Oslobođanje obaveze plaćanja zakupa za sve zakupce kojima je zbog pandemije koronavirusa, od strane nadležnih organa, privremeno zabranjena djelatnost, koja imaju ugovor o zakupu sa Opštinom Kolašin.
Pravna lica koja žele oslobođenje od obaveze plaćanja u obavezi su da upute zahtjev putem pošte, ili na email adresu nadležnog opštinskog organa.
Oslobođanje obaveze plaćanja zakupa po istom modelu se preporučuje i javnim ustanovama i privrednim društvima čiji je osnivač Opština Kolašin.
10. Umanjenje obaveze plaćanja naknade za korišćenje komercijalnih objekata kojima je omogućen pristup sa opštinskog puta za 2020. godinu, srazmjerno vremenu ne obavljanja djelatnosti zbog trenutne epidemiološke situacije, za sva pravna lica i preduzetnike;
11. Umanjenje obaveze plaćanja komunalne takse za isticanje reklamnih panoa, srazmjerno vremenu ne obavljanja djelatnosti zbog trenutne epidemiološke situacije, za sva pravna lica i preduzetnike;
12. Oslobođanje obaveze plaćanja lokalne komunalne takse za korišćenje javnih površina za ugostiteljske terase za sve ugostitelje, za 2020. godinu;
13. Obezbjedenje novčane ili materijalne pomoći ranjivim grupama (lica koja ostanu bez posla, starija samohrana lica i djeca koja su korisnici dodatka za njegu i pomoć drugog lica, porodice sa djecom sa posebnim potrebama, porodice čiji je član korisnik lične invalidnine, korisnici dodatka za njegu i pomoć, samohrani roditeljima i sl.), u skladu sa mogućnostima i u saradnji sa nadležnim institucijama;
14. Povlastice predviđene ovim Programom privremenih mjera ne odnose se na poslodavce koji su u vrijeme zabrane obavljanja djelatnosti otpuštali zaposlene.

Svi tekući rashodi će biti svedeni na najmanju moguću mjeru.

Sve obaveze koje nijesu mandatornog karaktera odlažu se za naredni period.

U periodu od naredna tri mjeseca neće se pokretati postupci javnih nabavki, osim u hitnim slučajevima radi nesmetanog funkcionisanja opštinskih službi i organa, i prioriternih kapitalnih investicija.

Plaćanje obaveza će se vršiti u skladu sa procentom ostvarenja prihoda budžeta i utvrđenim prioritetima.

Opština Kolašin će, u saradnji sa privrednim društvima čiji je osnivač, Vladom Crne Gore, Zajednicom opština, Privrednom komorom i drugim institucijama, nastaviti da predano radi na donošenju novih i razdradi postojećih mjera za ublažavanje posledica aktuelne krize.

KOTOR

Prečišćeni tekst Odluke o donošenju seta mjera za podršku privrednicima i građanima Opštine Kotor obuhvata sljedeće propise:

1. Odluka o donošenju seta mjera za podršku privrednicima i građanima Opštine Kotor (»Službeni list Crne Gore - opštinski propisi«, br. 024/20 od 07.07.2020),
2. Odluka o dopuni Odluke o donošenju seta mjera za podršku privrednicima i građanima opštine Kotor (»Službeni list Crne Gore - opštinski propisi«, br. 029/20 od 05.08.2020), u kojima je naznačen njihov dan stupanja na snagu.

ODLUKA o donošenju seta mjera za podršku privrednicima i građanima Opštine Kotor

(»Službeni list Crne Gore - opštinski propisi«, br. 024/20 od 07.07.2020, 029/20 od 05.08.2020)

Član 1

Opština Kotor, u cilju pružanja podrške privrednicima i građanima opštine Kotor koji trpe posljedice izazvane »Covid-om 19«, poštujući mjere i preporuke Vlade i Nacionalnog koordinacionog tijela, ovom Odlukom utvrđuje set mjera za ublažavanje posljedica pandemije i to:

1. Umanjuje se za 50% obaveza plaćanja zakupnine u periodu od 01.06.2020. godine do 31.08.2020. godine, svim fizičkim i pravnim licima koja koriste poslovne prostore u opštinskom vlasništvu pod uslovom da su do dana podnošenja zahtjeva za korišćenje mjera pomoći izmirili sve obaveze zaključno sa 31.12.2019. godine.
Zakupci koji svoje obaveze nijesu izmirili za period od 01.01. do 29.02.2020. godine svoju obavezu mogu izmiriti u ratama, za što su dužni podnijeti zahtjev Direkciji za uređenje i izgradnju Kotora.
2. Umanjuje se za 50% obaveza plaćanja zakupnine svim fizičkim i pravnim licima za period od 01.06.2020. godine do 31.08.2020. godine koja koriste privremene objekte na javnim površinama pod uslovom da su do dana podnošenja zahtjeva za korišćenje mjera pomoći izmirili sve obaveze zaključno sa 31.12.2019. godine.
Zakupci koji svoje obaveze nijesu izmirili za period od 01.01. do 29.02.2020. godine svoju obavezu mogu izmiriti u ratama.
3. Umanjuje se obaveza plaćanja naknade za korišćenje javne površine - ugostiteljske terase za 70% u periodu od 01.06. do 31.08.2020. godine.
4. Oslobođaju se fizička i pravna lica plaćanja naknade za prilaz sa opštinskih i nekategorisanih puteva puteva za čitavu 2020. godinu.
5. Oslobođaju se fizička i pravna lica plaćanja lokalnih komunalnih taksi za korišćenje javnih površina za period od 01.06. do 31.08.2020. godine.
6. Odlaze se plaćanje godišnjeg poreza na nepokretnost za 2020. godinu i to prva rata do 31.08.2020. godine, a druga rata do 30.11.2020. godine.
7. Odlazu se postupci sprovođenja prinudne naplate za sva obračunata potraživanja u ovoj godini u periodu od 01.06.2020. godine do 31.08.2020. godine, izuzev za potraživanja koja su nastala u prethodnim godinama zaključno sa 31.12.2019. godine.
8. Zaposleni u organu lokalne uprave kao i korisnici Budžeta nemaju pravo na isplatu naknade po osnovu varijabilnog dijela zarade.
9. Obavezuju se upravni odbori i odbori direktora u privrednim društvima: DOO »Vodovod i kanalizacija Kotor« Kotor, DOO »Komunalno Kotor« Kotor, »Luka Kotor« AD, DOO »Lovanja Kotor« Kotor, »Vodacom« DOO, DOO »PPOV Kotor - Tivat«, Turistička organizacija Kotor, kao i savjeti OJU »Muzeji« Kotor i JU Kulturni centar »Nikola Đurković« Kotor da usklade svoje programe mjera sa ovom Odlukom i o tome obavijeste Skupštinu Opštine Kotor.
10. Zadužuje se Direkcija za uređenje i izgradnju Kotora, da u javnom pozivu za izdavanje u zakup na privremeno korišćenje zemljišta i privremenih objekata, čiji subjekt raspolaganja je Opština Kotor, utvrdi uslov po kome će se najpovoljnijem ponuđaču, shodno ovoj Odluci, umanjiti cijena zakupa za 50 % u odnosu na ponuđenu cijenu, u periodu zakupa za 2020. godinu, što će se regulisati ugovorom o zakupu, nakon sprovedenog postupka po javnom pozivu.
Umanjenje iz predhodnog stava mogu ostvariti najpovoljniji ponuđači po javnom pozivu za izdavanje u zakup zemljišta i privremenih objekata, čiji subjekt raspolaganja je Opština Kotor, za lokacije za koje je shodno Programu privremenih objekata (»Službeni list Crne

Gore - Opštinski propisi« broj 26/20) utvrđeno isključivo sezonsko korišćenje.

11. Oslobađaju se preduzetnici, društva i druga pravna lica koja obavljaju turističko-ugostiteljsku i trgovinsku djelatnost, kao i fizička lica koja pružaju usluge smještaja i ishrane turistima uvećanja u iznosu od 50% u odnosu na utvrđenu obavezu plaćanja naknade za odvoženje i deponovanje smeća u periodu od 01.07. do 30.09. tekuće godine na utvrđenu obavezu, a propisanu članom 15 Odluke o održavanju čistoće («Službeni list Crne Gore - Opštinski propisi« broj 13/11, 37/13, 29/14, 11/16 i 39/17).
12. Oslobađaju se registrovani poljoprivredni proizvođači sa teritorije opštine Kotor koji posjeduju ID karticu izdatu od strane Sekretarijata za razvoj preduzetništva, komunalne poslove i saobraćaj, plaćanja dnevne naknade za korišćenje jednog stola za prodaju sira i ostalih mliječnih proizvoda, ribe, svježeg i suvog cvijeća, svježeg voća i povrća, utvrđene Cjenovnikom broj 3192 od 10.09.2012. godine - d.o.o. »Komunalno Kotor« Kotor.

Član 2

Za sprovođenje ove Odluke zadužuju se: Sekretarijat za lokalne prihode, budžet i finansije, Sekretarijat za opštu upravu i Direkcija za uređenje i izgradnju Kotora.

Član 3

Ovom Odlukom stavlja se van snage Odluka o donošenju seta mjera za podršku privrednicima i građanima Opštine Kotor («Službeni list Crne Gore - opštinski propisi« broj 15/20).

Član 4

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja a objavit će se u »Službenom listu Crne Gore - Opštinski propisi«.

MOJKOVAC

Prečišćeni tekst Odluke o mjerama podrške građanima i privrednim subjektima na teritoriji opštine Mojkovac obuhvata sljedeće propise:

1. Odluka o mjerama podrške građanima i privrednim subjektima na teritoriji opštine Mojkovac (»Službeni list Crne Gore - opštinski propisi«, br. 018/20 od 05.06.2020),
2. Odluka o izmjenama i dopunama Odluke o mjerama podrške građanima i privrednim subjektima na teritoriji Opštine Mojkovac (»Službeni list Crne Gore - opštinski propisi«, br. 028/20 od 31.07.2020), u kojima je naznačen njihov dan stupanja na snagu.

ODLUKA o mjerama podrške građanima i privrednim subjektima na teritoriji opštine Mojkovac

(»Službeni list Crne Gore - opštinski propisi«, br. 018/20 od 05.06.2020, 028/20 od 31.07.2020)

Član 1

Ovom Odlukom definišu se mjere podrške stanovništvu opštine Mojkovac i privrednim subjektima koji djelatnost obavljaju na teritoriji opštine Mojkovac, a čije poslovanje je onemogućeno ili ugroženo epidemijom zarazne bolesti izazvane virusom Covid-19.

Član 2

Mjere iz člana 1 ove Odluke podrazumijevaju:

1. Odlaganje plaćanja prireza porezu na dohodak fizičkih lica (na zahtjev poreskog obveznika) za one koji rade na period od 90 dana, a za zatvorene djelatnosti oslobađanje za mjesec april i maj (u skladu sa mjerama Vlade Crne Gore),
2. Odlaganje plaćanja poreza na nepokretnosti (na zahtjev poreskog obveznika) na način što prva rata dopijeva 30.08.2020. godine, a druga rata 31.12.2020. godine,
3. Odlaze se plaćanje obaveza po osnovu lokalnih komunalnih taksi, i to za:
 - a. korišćenje javnih površina za postavljanje privremenih ugostiteljskih objekata, ugostiteljskih terasa i ostalih privremenih objekata;
 - a. korišćenje prostora za parkiranje auto taksi vozila na auto taksi stajalištu na period od 90 dana počev od dana važenja Naredbi Ministarstva zdravlja na zahtjev poreskog obveznika.
Oslobađaju se plaćanja obaveza po osnovu lokalnih komunalnih taksi privredni subjekti čije je obavljanje djelatnosti zabranjeno Naredbom Ministarstva zdravlja počev od dana važenja naredbi zbog kojih nijesu obavljali djelatnost do kraja 2020. godine.
4. Odlaze se obaveza plaćanja zakupnine za obveznike koji su obavljali registrovanu djelatnost na period od 90 dana počev od dana važenja Naredbi Ministarstva zdravlja na zahtjev zakupca.
Oslobađaju se plaćanja zakupnine obveznici koji nijesu obavljali registrovanu djelatnost za period od 90 dana počev od dana važenja Naredbi Ministarstva zdravlja.
Oslobađanje se ne odnosi na zakup zemljišta za privremene objekte na teritoriji opštine Mojkovac.
5. Prinudna naplata poreskih obaveza za privredne subjekte čije je obavljanje djelatnosti zabranjeno Naredbom Ministarstva zdravlja neće se vršiti do 31.12.2020. godine.
6. Oslobađaju se plaćanja članskog doprinosa Turističkoj organizaciji Mojkovac i boravišne takse privredni subjekti čije je obavljanje djelatnosti zabranjeno Naredbom Ministarstva zdravlja do 31.12.2020. godine.
6. a) Oslobađaju se plaćanja naknade za izdavanje taksi licenci privredni subjekti čije je obavljanje djelatnosti zabranjeno počev od dana važenja Naredbe Ministarstva zdravlja do 31.12.2020. godine uz uslov da su prethodno izmirena sva dugovanja po rješenju o izdavanju licence.
7. Opština Mojkovac je u okviru Programa podsticajnih mjera za razvoj poljoprivrede na području opštine Mojkovac za 2020 godinu, kreirala novu mjeru »Sadimo za naše dobro, da nas hrani naša zemlja«, koja podrazumijeva bespovratnu podršku za nabavku sadnog materijala po maksimalno pojednostavljenoj proceduri, poštujući ograničenja koja su trenutno na snazi zbog mjera koje je donijelo Nacionalno koordinaciono tijelo za suzbijanje zaraznih bolesti.

Član 3

Mjera iz člana 2 stav 1 tačka 7 ove Odluke podrazumijeva bespovratnu podršku za nabavku sadnog materijala za ratarske kulture luk, krompir, cveklu, boraniju, pasulj, šargarepu, kupus i grašak, nabavku platenika za proizvodnju povrća u zatvorenom prostoru sa sistemima kap po kap, kao i nabavku sadnog materijala za postojeće platenike minimalne površine 50 m².

Član 4

Ova Odluka stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u »Sl. listu CG-opštinski propisi«.

Prečišćeni tekst Odluke o mjerama podrške građanima i privrednim subjektima na teritoriji Opštine Nikšić radi ublažavanja posljedica koronavirusa obuhvata sljedeće propise:

1. Odluka o mjerama podrške građanima i privrednim subjektima na teritoriji Opštine Nikšić radi ublažavanja posljedica koronavirusa (»Službeni list Crne Gore - opštinski propisi«, br. 018/20 od 05.06.2020),
2. Odluka o izmjeni Odluke o mjerama podrške građanima i privrednim subjektima na teritoriji Opštine Nikšić radi ublažavanja posljedica koronavirusa (»Službeni list Crne Gore - opštinski propisi«, br. 032/20 od 10.09.2020), u kojima je naznačen njihov dan stupanja na snagu.

ODLUKA o mjerama podrške građanima i privrednim subjektima na teritoriji opštine Nikšić radi ublažavanja posljedica koronavirusa

(»Službeni list Crne Gore - opštinski propisi«, br. 018/20 od 05.06.2020, 032/20 od 10.09.2020)

Član 1

Ovom odlukom utvrđuju se mjere podrške građanima i privrednim subjektima na teritoriji opštine Nikšić, radi ublažavanja posljedica koronavirusa.

Član 2

Mjere iz člana 1 ove odluke su:

1. Odlaganje plaćanja poreza na nepokretnost za 2020. godinu koji se plaća u dvije rate i to prva rata 30 juna, a druga rata 31 oktobra tekuće godine, tako što se plaćanje prve rate odlaže do 31 avgusta, a druge rate do 30 novembra tekuće godine.
2. Odlaganje plaćanja prireza porezu na dohodak fizičkih lica, za period od 15 marta do 15 juna 2020 godine, uz obavezu poreskog obveznika da prijavi poresku obavezu na obrascu OPPND i podnese zahtjev za odlaganje plaćanja.
3. Oslobođanje plaćanja obaveza po osnovu lokalnih administrativnih taksi i lokalnih komunalnih taksi, za period od 15 marta do 15 juna 2020 godine, za privredne subjekte koji nijesu obavljali redovnu djelatnost zbog mjera Vlade, na zahtjev obveznika.
4. Odlaganje plaćanja naknade za komunalno opremanje građevinskog zemljišta i naknade za legalizaciju bespravnihi objekata za obveznike koji imaju zaključene ugovore, sa dinamikom plaćanja u ratama, za period od 90 dana, na zahtjev obveznika.
5. Oslobođanje plaćanja naknade za korišćenje komercijalnih objekata kojima je omogućen pristup sa opštinskog i nekategorisanog puta, za period od 15 marta do 15 juna 2020 godine, za privredne subjekte koji nijesu obavljali redovnu djelatnost zbog mjera Vlade, na zahtjev obveznika.
6. Građanima i privrednim subjektima koji su obuhvaćeni ovim mjerama neće se vršiti prinudna naplata lokalnih javnih prihoda za periodu od 15 marta do 15 juna 2020 godine.
7. Oslobođanje plaćanja zakupnine za zakupce poslovnog prostora u vlasništvu Opštine, koji nijesu obavljali redovnu djelatnost zbog mjera Vlade, za period od 15 marta do 15 juna 2020 godine, na zahtjev zakupca.
8. Oslobođanje plaćanja zakupnine za zemljište na kojem je postavljen odnosno izgrađen privremeni objekat, za periodu od 15 marta do 15 juna 2020 godine, za zakupce koji nijesu obavljali redovnu djelatnost zbog mjera Vlade, na zahtjev zakupca.
9. Oslobođanje plaćanja obaveze po osnovu odvoza i deponovanja komunalnog otpada za privredne subjekte koji nijesu obavljali redovnu djelatnost zbog mjera Vlade, za periodu od 15 marta do 15 juna 2020. godine.
10. Obustavljanje pokretanja postupaka javnih nabavki, osim onih koje su u funkciji zaštite zdravlja građana i obavljanja vitalnih funkcija Opštine, za ostvarivanje prava građana i realizaciju kapitalnih projekata.
11. Racionalizacija svih vidova potrošnje i svođenje tekućih rashoda na najmanju moguću mjeru za sve potrošačke jedinice.
12. Obustavljanje isplate naknada za rad u komisijama i radnim grupama do 31. 12. 2020. godine.
13. Sredstva tekuće budžetske rezerve koristiće se za sanaciju posljedica epidemije i socijalne situacije nastale usljed epidemije.

14. Građanima i privrednim subjektima koji će koristiti mogućnost odlaganja plaćanja obaveza, neće se obračunavati zatezna kamata za neizmirene obaveze za period odlaganja plaćanja obaveza.

Član 3

Zahtjevi za oslobađanje plaćanja obaveza i zahtjevi za odlaganje plaćanja obaveza iz ove odluke mogu se podnijeti do 31.12.2020. godine.

Član 4

Mjere podrške iz člana 2 ove odluke mogu koristiti građani i privredni subjekti koji su na dan 31. 12. 2019. godine izmirili sve obaveze prema Opštini Nikšić.

Član 5

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja, a objaviće se u »Službenom listu CG -Opštinski propisi«.

PLJEVLJA

Na osnovu člana 38 stav 1 tačka 30 Zakona o lokalnoj samoupravi (»Službeni list CG«, br. 2/18, 34/19 i 38/20) i člana 40 Statuta opštine Pljevlja (»Sl. list C.G. - opštinski propisi« br. 46/18), Skupština opštine Pljevlja, na sjednici održanoj: 04., 05. i 15. juna 2020. godine, donijela je

ODLUKA o prihvatanju Mjera Opštine Pljevlja u cilju umanjenja negativnih ekonomskih posledica po građane i privredu izazvanih epidemijom zarazne bolesti Covid-19

(»Službeni list Crne Gore - opštinski propisi«, br. 020/20 od 17.06.2020)

Član 1

Donosi se Odluka o prihvatanju Mjera Opštine Pljevlja u cilju umanjenja negativnih ekonomskih posledica po građane i privredu izazvanih epidemijom zarazne bolesti Covid-19

Član 2

Sastavni dio ove Odluke čine Mjere Opštine Pljevlja u cilju umanjenja negativnih ekonomskih posledica po građane i privredu izazvanih epidemijom zarazne bolesti Covid-19, broj 22-016/20-66/1 od 18.05.2020. godine.

Član 3

Odluka stupa na snagu danom objavljivanja u »Službenom listu CG - opštinski propisi«.

Predlog mjera Opštine Pljevlja u cilju umanjenja negativnih ekonomskih posledica po građane i privredu izazvanih epidemijom zarazne bolesti Covid-19

Na osnovu sveobuhvatne analize, predlažem sledeći niz mjera koje za cilj imaju da zbog okolnosti izazvanih epidemijom koronavirusa (Covid-19) usmjeravaju i usklađuju rad organa lokalne uprave, javnih ustanova i preduzeća čiji je osnivač Opština Pljevlja u cilju obavljanja poslova od javnog interesa i stvaraju uslove za pomoć građanima i privredi na teritoriji opštine Pljevlja, a radi prevazilaženja krize koja je nastala epidemijom.

1. Prirez porezu na dohodak fizičkih lica

Odlaze se naplata poreske obaveze po osnovu Prireza porezu na dohodak fizičkih lica za poreske obveznike koji nijesu u mogućnosti da izmire obaveze po ovom osnovu usljed negativnih efekata na poslovanje izazvanih epidemijom zarazne bolesti Covid-19, za period od 90 dana od dana dospelja obaveze za mart, april i maj 2020. godine.

Ova mjera ne primjenjuje se na organe državne uprave, organe lokalne samouprave, organe lokalne uprave, javne ustanove, nezavisna regulatorna tijela, kao i privredna društva i pravna lica u kojima država ili lokalna samouprava imaju većinski vlasnički udio, a koja ne posluju po tržišnim principima.

Radi ostvarivanja prava na odlaganje naplate prireza porezu na dohodak fizičkih lica poreski obveznik je dužan Upravi lokalnih javnih prihoda podnijeti zahtjev.

Ova mjera je usklađena sa Uredbom o uslovima za odlaganje naplate dospjelih poreskih i neporeskih potraživanja (»Sl. list CG«, br. 27/20).

2. Lokalne komunalne takse

Obveznici lokalne komunalne takse koji nijesu bili u mogućnosti koristiti pravo za koje je predviđeno plaćanje lokalne komunalne takse, usljed zabrane rada predviđene Naredbom Ministarstva zdravlja Crne Gore, neće biti zaduženi obavezom po ovom osnovu za period nemogućnosti korišćenja tog prava, u skladu sa Zakonom o lokalnim komunalnim taksama i Odlukom o lokalnim komunalnim taksama, kojima je propisano utvrđivanje lokalne komunalne takse srazmjerno vremenu korišćenja.

Navedena oslobađanja se odnose na: bašte uz ugostiteljski objekat, privremene objekte koji se mogu premještati sa jednog mjesta na drugo, korišćenje prostora na taksi stajalištima i ostale oblike korišćenja javnih površina za koje je navedenim propisima predviđeno plaćanje lokalne komunalne takse srazmjerno vremenu korišćenja prava.

Uprava lokalnih javnih prihoda Opštine Pljevlja neće pokretati postupak prinudne naplate po osnovu lokalne komunalne takse do 01.09.2020. godine.

3. Godišnja naknada za korišćenje komercijalnih objekata kojima je omogućen pristup sa puta

Obveznici godišnje naknade za korišćenje komercijalnih objekata kojima je omogućen pristup sa opštinskih i nekategorisanih puteva, koji nijesu bili u mogućnosti koristiti pravo za koje je predviđeno plaćanje predmetne godišnje naknade, usljed zabrane obavljanja djelatnosti predviđene Naredbom Ministarstva zdravlja Crne Gore, neće biti zaduženi obavezom po ovom osnovu za period nemogućnosti korišćenja tog prava, u skladu sa Odlukom o naknadi za korišćenje opštinskih i nekategorisanih puteva i putnog zemljišta na teritoriji opštine Pljevlja, kojom je propisano utvrđivanje predmetne naknade srazmjerno vremenu korišćenja.

Uprava lokalnih javnih prihoda Opštine Pljevlja neće pokretati postupak prinudne naplate po osnovu godišnje naknada za korišćenje komercijalnih objekata kojima je omogućen pristup sa opštinskih i nekategorisanih puteva do 01.09.2020. godine.

4. Naknada za komunalno opremanje građevinskog zemljišta i komunalno opremanje za bespravne objekte

Opština Pljevlja neće pokretati postupak prinudne naplate, za dospjele obaveze za mart, april i maj mjesec 2020. godine do 01.09.2020. godine, po osnovu naknade za komunalno opremanje građevinskog zemljišta i naknade za komunalno opremanje za bespravne objekte za investitore koji imaju zaključene ugovore sa dinamikom plaćanja u ratama.

5. Porez na nepokretnosti

Uprava lokalnih javnih prihoda Opštine Pljevlja neće pokretati postupak prinudne naplate po osnovu poreza na nepokretnosti za fizička i pravna lica do 01.09.2020. godine.

6. Povećanje subvencija u poljoprivredi

Budžetska pozicija subvencije za poljoprivredu, u okviru postojećih mjera, se uvećavaju za iznos od 100.000 eura.

Za praćenje realizacije ove mjere zadužuje se Sekretarijat za privredu.

7. Članski doprinos Turističkoj organizaciji Pljevlja

Uprava lokalnih javnih prihoda Opštine Pljevlja neće pokretati postupak prinudne naplate članskog doprinosa Turističkoj organizaciji Pljevlja za dospjele obaveze, do 01.09.2020. godine.

Kako je Zakonom o turističkim organizacijama propisano da se visina članskog doprinosa utvrđuje u zavisnosti od iznosa poslovnih prihoda koje član ostvari u godini prije godine za koju se utvrđuje članski doprinos, umanjen za iznos poslovnih rashoda, to će usljed zabrane rada predviđene Naredbom Ministarstva zdravlja Crne Gore doći do umanjenja poslovnih prihoda za 2020. godinu, a time i umanjenja obaveze po osnovu članskog doprinosa za 2021. godinu.

8. Privremeni objekti, naknada za komunalno opremanje i zakup javne površine

Oslobađaju se fizička i pravna lica plaćanja naknade za komunalno opremanje za privremene objekte i plaćanja zakupa javne površine na kojoj je postavljen privremeni objekat za period od tri mjeseca (mart, april i maj 2020. godine), ukoliko zakupac nije koristio objekat za obavljanje privredne djelatnosti zbog naredbi Ministarstva zdravlja Crne Gore.

Zadužuju se Direkcija za imovinu, Sekretarijat za uređenje prostora i Uprava lokalnih javnih prihoda za realizaciju ove mjere.

9. Zakup poslovnih prostora u vlasništvu Opštine Pljevlja

Oslobađaju se plaćanja zakupnine zakupci poslovnog prostora u vlasništvu Opštine Pljevlja, za period od tri mjeseca (mart, april i maj 2020. godine), ukoliko zakupac nije koristio objekat za obavljanje privredne djelatnosti zbog naredbi Ministarstva zdravlja Crne Gore.

Zadužuju se Direkcija za imovinu i Uprava lokalnih javnih prihoda za realizaciju ove mjere.

10. Subvencije Opštine Pljevlja privrednom društvu DOO »Grijanje«, za troškove usluga grijanja za privredne subjekte koji u ovom periodu zbog naredbe Ministarstva zdravlja Crne Gore nijesu obavljali djelatnost, kao i za korisnike materijalnog obezbjeđenja porodice, a koristili su usluge grijanja.

Zadužuje se Odbor direktora DOO »Grijanje«, da donese Odluku o oslobađanju plaćanja grijanja za period od 3 mjeseca (mart, april i maj 2020. godine) za privredne subjekte koji u ovom

periodu nijesu obavljali djelatnost, zbog naredbe Ministarstva zdravlja Crne Gore, kao i za korisnike materijalnog obezbeđenja porodice, a koristili su usluge grijanja.

Obavezuje se Opština Pljevlja da privrednom društvu DOO »Grijanje«, čiji je Odbor direktora donio naprijed navedenu Odluku o oslobađanju plaćanja grijanja za naprijed navedeni period, refundira troškove usluge grijanja za ove korisnike, prema dostavljenim fakturama.

Obavezuje se Opština Pljevlja da subvencionise do 50% zarade zaposlenih za 3 mjeseca (mart, april i maj 2020. godine), koji su toku trajanja mjera Ministarstva zdravlja Crne Gore ostvarili pravo na korišćenje plaćenog odsustva.

Za ovu mjeru Opština Pljevlja će opredjeliti novčana sredstva u iznosu od najviše 30.000€.

Zadužuju se, za praćenje izvršenja ove mjere, Sekretarijat za komunalno stambene poslove, saobraćaj i vode Opštine Pljevlja i VD Izvršni direktor DOO »Grijanje« Pljevlja.

11. Subvencije Opštine Pljevlja privrednom društvu DOO »Vodovod«, za troškove računa za vodu korisnika materijalnog obezbeđenja, kao i naknade jednog dijela izgubljenih prihoda od privrednih društava čija je djelatnost zabranjena i subvencionisanja do 50% zarada zaposlenih na plaćenom odsustvu.

Zadužuje se Odbor direktora DOO »Vodovod«, da donese Odluku o oslobađanju plaćanja računa za isporučenu vodu za period od 3 mjeseca (mart, april i maj 2020. godine) za korisnike materijalnog obezbeđenja porodice.

Obavezuje se Opština Pljevlja da privrednom društvu DOO »Vodovod«, čiji je Odbor direktora donio naprijed navedenu Odluku o oslobađanju plaćanja računa za vodu za naprijed navedeni period, refundira troškove za korisnike materijalnog obezbeđenja porodice, prema dostavljenim fakturama.

Obavezuje se Opština Pljevlja da subvencionise do 50% privrednom društvu DOO »Vodovod«, zarade zaposlenih za 3 mjeseca (mart, april i maj 2020. godine), koji su toku trajanja mjera Vlade Crne Gore ostvarili pravo na korišćenje plaćenog odsustva, kao i da nadoknadi dio prihoda koje je ovo preduzeće imalo od privrednih društava čija je djelatnost bila zabranjena mjerama Ministarstva zdravlja Crne Gore.

Za ovu mjeru Opština Pljevlja je obavezna da opredjeli novčana sredstva u iznosu od najviše 60.000€.

Zadužuju se, za praćenje izvršenja ove mjere, Sekretarijat za komunalno stambene poslove, saobraćaj i vode Opštine Pljevlja i Izvršni direktor DOO »Vodovod« Pljevlja.

12. Subvencije Opštine Pljevlja privrednom društvu DOO »Čistoća«, za troškove računa za usluge odvoza komunalnog otpada korisnika materijalnog obezbeđenja, naknade jednog dijela izgubljenih prihoda od privrednih društava čija je djelatnost zabranjena i subvencionisanje zarada zaposlenih koji su iskoristili pravo na plaćeno odsustvu, kao i subvencija jednog dijela naknade po osnovu rada »Parking servisa«.

Zadužuje se Odbor direktora DOO »Čistoća«, da donese Odluku o oslobađanju plaćanja naknade za usluge odvoza komunalnog otpada za period od 3 mjeseca (mart, april i maj 2020. godine) za korisnike materijalnog obezbeđenja porodice.

Obavezuje se Opština Pljevlja da privrednom društvu DOO »Čistoća«, čiji je Odbor direktora donio naprijed navedenu Odluku o oslobađanju plaćanja naknade za naprijed navedene usluge u naprijed navedenom periodu, refundira troškove za korisnike materijalnog obezbeđenja porodice, prema dostavljenim fakturama.

Obavezuje se Opština Pljevlja da subvencionise privrednom društvu DOO »Čistoća«, zarade zaposlenih za 3 mjeseca (mart, april i maj 2020. godine) u visini do 50%, koji su u toku trajanja mjera Vlade Crne Gore ostvarili pravo na korišćenje plaćenog odsustva; refundira dio prihoda koje je ovo preduzeće imalo od privrednih društava čija je djelatnost bila zabranjena mjerama Ministarstva zdravlja Crne Gorei subvencionise dio izgubljenih prihoda »Parking servisa«.

Za ovu mjeru Opština Pljevlja će opredjeliti novčana sredstva u iznosu od najviše 60.000€.

Zadužuju se, za praćenje izvršenja ove mjere, Sekretarijat za komunalno stambene poslove, saobraćaj i vode Opštine Pljevlja i Izvršni direktor DOO »Čistoća« Pljevlja.

13. Subvencije Opštine Pljevlja privrednom društvu DOO »Komunalne usluge«, za zarade zaposlenih koji su koristili pravo na plaćeno odsustvo, kao i refundacija naknade po osnovu zakupa poslovnih prostora i tezgi za 3 mjeseca (mart, april i maj 2020. godine), koji su preki-

nuli rad u vezi sa mjerama Ministarstva zdravlja Crne Gore.

Obavezuje se Opština Pljevlja da privrednom društvu DOO »Komunalne usluge«, čiji je osnivač Opština Pljevlja refundaciju naknade po osnovu zakupa poslovnih prostora i tezgi za period od 3 mjeseca (mart, april i maj 2020. godine), koji su prekinuli rad u vezi sa mjerama Ministarstva zdravlja Crne Gore, kao i refundira zarada zaposlenih na plaćenom odsustvu do 50 %, u naprijed navedenom periodu.

Za ovu mjeru Opština Pljevlja je obavezna da opredjeli novčana sredstva u iznosu od najviše 25.000€.

Zadužuju se, za praćenje izvršenja ove mjere, Sekretarijat za komunalno stambene poslove, saobraćaj i vode Opštine Pljevlja i VD Izvršna direktorica DOO »Komunalne usluge« Pljevlja.

14. Subvencije Opštine Pljevlja privrednim društvima koja obavljaju komunalnu djelatnost, čiji je osnivač Opština Pljevlja, za javne radove na teritoriji opštine Pljevlja

Opredeljuju se sredstva od 25.000 €, privrednim društvima koja obavljaju komunalnu djelatnost, a čiji je osnivač Opština Pljevlja, za javne radove na teritoriji opštine Pljevlja (najmanje 3 javna rada).

Privredna društva koja obavljaju komunalnu djelatnost, a čiji je osnivač Opština Pljevlja, će za realizaciju ovih javnih radova angažovati lica koja se nalaze na evidenciji ZZZCG - Biro rada Pljevlja.

Zadužuju se, za praćenje izvršenja ove mjere, Sekretarijat za komunalno stambene poslove, saobraćaj i vode Opštine Pljevlja.

15. Opredijeljuju se dodatna sredstva za preduzetnike

Budžetska pozicija - Subvencije u preduzetništvu se uvećava u iznosu od 20.000€.

Opredjeljuje se jednokratna finansijska podrška dijelu privrednika kojima je zabranjen rad naredbama Ministarstva zdravlja Crne Gore, usljed proglašene epidemije virusa Covid-19.

Za ovu mjeru podrške mogu aplicirati:

- privredni subjekti koji su registrovani kao preduzetnici iz oblasti zanatstva (frizeri, kozmetičari, krojači, obućari, zlatari i dr.), taksi prevoza i drugih djelatnosti, koji su se 01.03.2020. godine vodili na evidenciji Poreske uprave Crne Gore kao aktivni. Zbog ograničenih sredstava iz ove mjere se izuzimaju registrovani preduzetnici iz oblasti ugostiteljstva i trgovine.
- Za podršku mogu aplicirati i privredna društva (DOO, OD i dr.) koja su registrovana za obavljanje taksi prevoza i zanatskih djelatnosti (frizeri, kozmetičari, krojači, zlatari i dr.), koji su se 01.03.2020. godine vodili na evidenciji Poreske uprave Crne Gore i u Registru zanatskih djelatnosti Sekretarijata za privredu Opštine Pljevlja kao aktivni.

Način i kriterijumi raspodjele jednokratne podrške: privredni subjekti koji zapošljavaju: 2-5 radnika planiran je iznos od 200€; 5 - 10 radnika 300€; 10-15 radnika 400€; 15-20 radnika 500€; preko 20 radnika 600€.

Privrednim subjektima koji zapošljavaju po 1 radnika odobriće se podjednak iznos do isteka sredstava.

Za praćenje realizacije ove mjere zadužuje se Sekretarijat za privredu.

16. Opredijeljuju se dodatna sredstva Opštinskoj organizaciji Crvenog krsta Pljevlja

Uvećava se budžetska pozicija transferi Opštinskoj organizaciji Crvenog krsta, u okviru pozicije transferi za jednokratne socijalne pomoći u Službi socijalne zaštite Sekretarijata za društvene djelatnosti, u iznosu od 25.000€ za pomoć socijalno ugroženim kategorijama stanovništva.

Za praćenje realizacije ove mjere zadužuju se Sekretarijat za društvene djelatnosti i Sekretarijat za finansije.

PODGORICA

Prečišćeni tekst Odluke o ublažavanju finansijskih posljedica koronavirusa u Glavnom gradu obuhvata sljedeće propise:

1. Odluka o ublažavanju finansijskih posljedica koronavirusa u Glavnom gradu (»Službeni list Crne Gore - opštinski propisi«, br. 016/20 od 20.05.2020),
2. Odluka o podršci privrednim aktivnostima u Glavnom gradu (»Službeni list Crne Gore - opštinski propisi«, br. 029/20 od 05.08.2020), u kojima je naznačen njihov dan stupanja na snagu.

ODLUKA o ublažavanju finansijskih posljedica koronavirusa u Glavnom gradu

(»Službeni list Crne Gore - opštinski propisi«, br. 016/20 od 20.05.2020, 029/20 od 05.08.2020)

1. Sekretarijat za finansije dužan je da prati mjesečno ostvarivanje primitaka i usaglašava izvršenje izdataka sa raspoloživim sredstvima, odnosno procentom ostvarenja budžeta, kako bi se održala budžetska ravnoteža.
2. Sve potrošačke jedinice dužne su da svoje programske aktivnosti koje nijesu mandatornog karaktera odlože za naredni period, a tekuće rashode svedu na najmanju moguću mjeru. Potrošačke jedinice dužne su da ne stvaraju nove finansijske obaveze.
3. Plaćanje obaveza će se vršiti u skladu sa procentom ostvarenja prihoda budžeta i utvrđenim prioritetima.
4. Služba za javne nabavke, tokom važenja naredbi, neće pokretati nove postupke za nabavku razne opreme, osim u slučaju hitnih nabavki, kao i nabavki neophodnih za rad organa i službi i realizaciju kapitalnih projekata od interesa za Glavni grad i Crnu Goru.
5. Uprava lokalnih javnih prihoda će:
 - Odložiti plaćanje poreske obaveze po osnovu prireza porezu na dohodak fizičkih lica, nastale od 01. marta 2020. godine. Period plaćanja će biti sinhronizovan sa dinamikom izmirenja poreza na dohodak fizičkih lica, u skladu sa zakonom. Poreski obveznici zahtjev za odlaganje plaćanja sa iznosom obračunatog prireza porezu na dohodak fizičkih lica (obrazac OPPND) dostavljaju Upravi lokalnih javnih prihoda putem pošte ili na e-mail adresu: uljp@podgorica.me;
 - Omogućiti umanjenje iznosa lokalne komunalne takse za postavljanje ljetnje bašte, zatvorene bašte, ostalih privremenih objekata koji se mogu izmješati s jednog mjesta na drugo (slobodno-stojeća vitrina, pokretna tezga, zabavni parkovi i sl.) i za promotivne svrhe, za period u kojem stranke nijesu koristile prostor na javnoj površini, počev od 15. marta 2020. godine. Poreski obveznici se mogu obratiti Upravi lokalnih javnih prihoda sa zahtjevom za umanjenje iznosa takse putem pošte ili na e-mail: uljp@podgorica.me;
 - Omogućiti umanjenje iznosa takse za taxi stajališta za period u kojem stranke nijesu koristile prostor za parkiranje motornih vozila, počev od 19. marta 2020. godine. Poreski obveznici se mogu obratiti Upravi lokalnih javnih prihoda sa zahtjevom za umanjenje iznosa takse putem pošte ili na e-mail: uljp@podgorica.me;
 - Omogućiti, srazmjerno vremenu korišćenja, umanjenje iznosa godišnje naknade za korišćenje komercijalnih objekata kojima je omogućen pristup sa opštinskog puta za 2020. godinu. Poreski obveznici se mogu obratiti Upravi lokalnih javnih prihoda sa zahtjevom za umanjenje iznosa takse putem pošte ili na e-mail: uljp@podgorica.me;
 - Omogućiti umanjenje članskog doprinosa Turističkoj organizaciji Glavnog grada, za period od 18.03.2020. godine do prestanka važenja naredbi, obveznicima kojima je naredbama zabranjen rad. Poreski obveznici se mogu obratiti Upravi lokalnih javnih prihoda sa zahtjevom za umanjenje iznosa takse putem pošte ili na e-mail: uljp@podgorica.me;
 - Odložiti pokretanje postupaka prinudne naplate poreskih obaveza tokom važenja naredbi;
 - Kao osnovicu za obračun poreza na nepokretnosti za 2020. godinu uzeti prosječnu cijenu m² stana u novogradnji koja je važila u 2019. godini jer je povoljnija za obveznike.

NAPOMENA IZDAVAČA:

Stupanjem na snagu Odluke o podršci privrednim aktivnostima u Glavnom gradu (Službeni list Crne Gore - opštinski propisi, br. 29/20), prestaje da važi tačka 5.2. Odluke o ublažavanju finansijskih posljedica koronavirusa u Glavnom gradu (»Službeni list CG - Opštinski propisi«, broj 16/20).

Ova odluka podnijeće se na potvrdu Skupštini Glavnog grada na prvoj narednoj sjednici. Ova odluka stupa na snagu danom donošenja akta Agencije za zaštitu konkurencije o usklađenosti državne pomoći sa zakonom.

6. Agencija za izgradnju i razvoj i drugi nadležni organi Glavnog grada preduzeće sve mjere u cilju efikasne realizacije započetih infrastrukturnih projekata.
7. Agencija za izgradnju i razvoj Podgorice će:
 - Osloboditi plaćanja zakupnine, na period od 90 dana, zakupce koji imaju zaključene ugovore o zakupu poslovnog prostora u vlasništvu Glavnog grada, osim onih zakupaca koji mogu nesmetano da obavljaju redovnu djelatnost;
 - Odložiti plaćanje naknade za komunalno opremanje građevinskog zemljišta na period od tri mjeseca, kao i naknade za legalizaciju bespravnih objekata, za investitore koji imaju zaključene ugovore sa dinamikom plaćanja u ratama. Za navedeni period neće se obračunavati kamata na kašnjenje dospjelih obaveza. Za navedeni period neće biti prinudne naplate potraživanja (utuženja, blokada računa i dr.). Svim izvođačima radova, koji nijesu u mogućnosti završiti radove u ugovorenom roku, usljed nedostatka materijala i radne snage, će se produžiti rok završetka radova tj. sačiniti aneksi ugovora, kako bi se izbjeglo plaćanje penala po osnovu neispunjenja obaveza utvrđenih ugovorom;
 - Odobriti i isplatiti avans u visini do 5% ugovorene vrijednosti radova izvođačima radova za započete objekte, kako bi se održala likvidnost i održao kontinuitet u izvođenju radova. Izvođači su u obavezi da obezbijede bankarsku garanciju u visini odobrenog avansa.
8. »Sportski objekti« d.o.o. i »Tržnice i pijace« d.o.o. će osloboditi obaveze plaćanja zakupnine zakupce, na period od 90 dana, koji imaju zaključene ugovore o zakupu poslovnih prostora koji su dati na upravljanje društvu, osim onih zakupaca koji mogu nesmetano da obavljaju redovnu djelatnost.
9. Preporučuje se »Čistoći« d.o.o. i »Deponiji« d.o.o. da, za korisnike njihovih usluga kojima je naredbama zabranjen rad i koji se obrate pisanim zahtjevom, tokom perioda važenja naredbi usluge obračunavaju srazmjerno vremenu u kom su korištene usluge, a počev od 18.03.2020. godine pa do prestanka važenja naredbi.
10. »Vodovod i kanalizacija« d.o.o., »Čistoća« d.o.o. i »Deponija« d.o.o. neće naplaćivati usluge licima koja su ustupila bez naknade objekte za karantin na teritoriji Glavnog grada. Pomenuta lica mogu se obratiti ovim privrednim društvima pisanim zahtjevom za oslobađanje obavaze plaćanja usluga za period korišćenja navedenih objekata.
11. Javna ustanova za smještaj, rehabilitaciju i resocijalizaciju korisnika psihoaktivnih supstanci neće naplaćivati tretman klijentima u periodu od 90 dana.
12. Imajući u vidu obavezu svih potrošačkih jedinica da svoje aktivnosti racionalizuju, a budući da određene programske aktivnosti koje podrazumijevaju veća javna okupljanja građana, planirane u drugom i trećem kvartalu 2020. godine, neće biti realizovane, zadužuje se Sekretarijat za finansije da pripremi analizu o mogućnosti formiranja posebnog fonda za pomoć malom i srednjem biznisu, radi očuvanja radnih mjesta i podrške najugroženijim grupama stanovništva.
13. Potrošačkim jedinicama budžeta obustavlja se isplata naknada za rad u komisijama i drugim radnim tijelima, na period od 90 dana.
14. U skladu sa smjericama Vlade Crne Gore, preporučuje se članovima savjeta institucija Glavnog grada i upravnih odbora privrednih društava da mjesečnu naknadu doniraju Nacionalnom koordinacionom tijelu za borbu protiv zaraznih bolesti.
15. Stupanjem na snagu ove odluke prestaje da važi Uputstvo broj 01-018/20-2087 od 25.03.2020. godine i Uputstvo broj 01-018/20-2218 od 06.04.2020. godine.
16. Ova odluka podnijeće se na potvrdu Skupštini Glavnog grada na prvoj narednoj sjednici.
17. Ova odluka stupa na snagu danom donošenja.

ROŽAJE

Na osnovu Naredbe za preduzimanje privremenih mjera za sprječavanje unošenja u zemlju, suzbijanje i sprječavanje prenošenja novog koronavirusa (»Sl. list CG« br. 15/2020), mjera koje je Vlada Crne Gore usvojila dana 19.03.2020. godine, radi umanjnja negativnih efekata od epidemije korna virusa, člana 59 Zakona o lokalnoj samoupravi (Sl. list CG br. 2/18 i 34/19) i člana 77, 78 i 81 Statuta Opštine Rožaje (»Sl. list CG-Opštinski propisi«, br. 38/18), Predsjednik Opštine Rožaje, donosi

ODLUKA o mjerama sa ciljem ublažavanja posljedica po građane i privredu nastalim usljed pandemije virusa Covid-19

(»Službeni list Crne Gore - opštinski propisi«, br. 016/20 od 20.05.2020)

Član 1

U cilju ublažavanja negativnih efekata epidemije na ekonomsku aktivnost privrednih društava i preduzetnika na teritoriji opštine Rožaje, oslobađaju se plaćanja za vremenski period od dva (2) mjeseca (april i maj) i to:

1. Komunalne takse za korišćenje prostora na javnim površinama u poslovne svrhe-terase,
2. Naknade za korišćenje komercijalnih objekata kojima je omogućen pristup sa opštinskog ili nektategorisanog puta.

Član 2

Privredna društva i preduzetnici iz čl. 1 ove odluke na koje se odnosi oslobađanje plaćanja naknade odnosno takse su:

- hoteli, kafići, kafane, kafeterije, restorani i barovi, dječije igraonice, fitnes centri, frizersko -kozmetički saloni, kazina i kladionice, kojima je zabranjen rad u skladu sa Naredbom za preduzimanje privremenih mjera za sprječavanje unošenja u zemlju, suzbijanje i sprječavanje prenošenja novog koronavirusa (Sl. list CG br. 15/2020).

Član 3

Odlaze se naplata poreza na nepokretnosti za sva fizička i pravna lica za 2020 godinu, na način da prva rata dospijeva za naplatu 30.08.2020. godine, dok druga rata dospijeva 30.11.2020. godine.

Član 4

Zadužuje se Uprava lokalnih javnih prihoda za sprovođenje ove Odluke.

Član 5

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja, a ista će biti potvrđena na prvoj narednoj sjednici SO Rožaje.

TIVAT

Na osnovu člana 35 stav 1 alineja 2 Statuta Opštine Tivat (»Sl. list Crne Gore - opštinski propisi«, br. 24/18 i 09/20) i Naredbi za preduzimanje privremenih mjera za sprječavanje unošenja u zemlju, suzbijanje i sprječavanje prenošenja novog koronavirusa Ministarstva zdravlja Crne Gore, Skupština Opštine Tivat, na sjednici održanoj 20.05.2020. godine donijela je

ODLUKA o donošenju mjera za podršku privredi i građanima u opštini Tivat

(»Službeni list Crne Gore - opštinski propisi«, br. 018/20 od 05.06.2020)

Član 1

Ovom odlukom utvrđuju se mjere koje imaju za cilj da ublaže finansijske posljedice nastale usljed pandemije Covid-19 u opštini Tivat.

Član 2

Svi izrazi upotrijebljeni u ovoj odluci za fizička lica u muškom rodu podrazumijevaju iste takve izraze za fizička lica u ženskom rodu.

Član 3

Sekretarijat za finansije i lokalne javne prihode dužan je da prati mjesečno ostvarivanje primitaka i usaglašava izvršenje izdataka prema utvrđenim prioritetima u skladu sa raspoloživim sredstvima, odnosno procentom ostvarenja budžeta kako bi se održala budžetska ravnoteža.

Član 4

Sve potrošačke jedinice dužne su da tekuće rashode svedu na najmanju moguću mjeru.

Član 5

Odlaganje plaćanja poreza na nepokretnosti svim fizičkim licima za 2020. godinu na način da se plaćanje prve rate odlaže do 31.08.2020. godine, a druge rate do 30.11.2020. godine, na zahtjev poreskog obveznika, pod uslovom da je izmirio poreske obaveze na dan 31.12.2019. godine

Odlaganje izvršenja rješenja za prinudnu naplatu za lokalne javne prihode fizičkim licima, na rok od 60 (šezdeset) dana, na lični zahtjev poreskog obveznika za postupke prinudne naplate pokrenute u 2020. godini.

Član 6

Odjeljenje za lokalne javne prihode će za privredne subjekte u djelatnostima čiji je rad zabranjen naredbom Ministarstva zdravlja Crne Gore izvršiti:

- odlaganja plaćanja poreske obaveze za period od 90 (devedeset) dana po osnovu prireza porezu na dohodak fizičkih lica, nastale od 01.03.2020. godine.

Period plaćanja će biti sinhronizovan sa dinamikom izmirenja poreza na dohodak fizičkih lica, u skladu sa zakonom.

Poreski obveznici zahtjev za odlaganja plaćanja sa iznosom obračunatog prireza porezu na dohodak fizičkih lica (obrazac OPPND) dostavljaju Odjeljenju za lokalne javne prihode putem pošte ili na e-mail adresu: sekretarijat.finansije@opstinativat.me

- oslobađanje od plaćanja naknade poreskim obveznicima za korišćenje komercijalnih objekata kojima je omogućen pristup sa opštinskog puta za 2020. godinu, za period od 90 (devedeset) dana, počev od važenja naredbi Ministarstva zdravlja Crne Gore zbog kojih isti nijesu obavljali djelatnost.

Poreski obveznici se mogu obratiti Odjeljenju za lokalne javne prihode sa zahtjevom za oslobađanje plaćanja iznosa navedene naknade putem pošte ili na e-mail adresu: sekretarijat.finansije@opstinativat.me

- odlaganje plaćanja poreza na nepokretnosti za 2020. godinu na način da se plaćanje prve rate odlaže do 31.08.2020. godine, a druge rate do 30.11.2020. godine.

Poreski obveznici se mogu obratiti Odjeljenju za lokalne javne prihode sa zahtjevom za odlaganjem plaćanja poreza na nepokretnosti putem pošte ili na e-mail adresu: sekretarijat.finansije@opstinativat.me

- Odlaganje izvršenja rješenja za prinudnu naplatu za lokalne javne prihode, na rok od 60

(šezdeset) dana, a na lični zahtjev poreskog obveznika za postupke prinudne naplate pokrenute u 2020. godini.

Član 7

Oslobađaju se poreski obveznici od plaćanja poreza na nepokretnosti za 2020. godinu za zemljište koje je registrovano za obavljanje poljoprivredne djelatnosti na osnovu podnešenog zahtjeva poljoprivrednog proizvođača.

Poreski obveznici se mogu obratiti Odjeljenju za lokalne javne prihode sa zahtjevom za oslobađanje plaćanja iznosa navedenog poreza putem pošte ili na e-mail adresu: sekretarijat.finansije@opstinativat.me

Član 8

Oslobađaju se od plaćanja lokalne komunalne takse privredni subjekti za prvih 6 (šest) mjeseci 2020. godine.

Privredni subjekti se mogu zahtjevom za oslobađanje od plaćanja navedene takse obratiti Odjeljenju za lokalne javne prihode putem pošte ili na e-mail adresu: sekretarijat.finansije@opstinativat.me

Član 9

Oslobađaju se od plaćanja naknade za licencu taxi udruženja i preduzetnici za period od 19.marta do 31. decembra 2020. godine.

Taxi udruženja i preduzetnici se mogu obratiti zahtjevom za oslobađanje od plaćanja navedene naknade Sekretarijatu za turizam i preduzetništvo putem pošte ili na e-mail adresu: preduzetnistvo@opstinativat.com

Član 10

Donijeti olakšavajuće procedure radi korišćenja podsticajnih mjera u poljoprivredi i to uvođenjem avansnog plaćanja, kod nabavke određenih sredstava za poljoprivrednu proizvodnju u toku 2020. godine, i to u oblastima:

- Podrške razvoju voćarske i vinogradarske proizvodnje;
- Podrške razvoju maslinarstva i marikulture;
- Podrške razvoju povrtarske i cvjećarske proizvodnje;
- Podrške razvoju pčelarstva;
- Podrške razvoju organske poljoprivrede;
- Podrške održivom upravljanju zelenim otpadom iz poljoprivredne proizvodnje.

Član 11

Umanjuje se obaveza plaćanja članskog doprinosa Turističkoj organizaciji opštine Tivat za 2020. godinu u iznosu od 50 %.

Član 12

Preporučuje se DOO »Komunalno« Tivat, DOO »Vodovod i kanalizacija« Tivat, DOO »Parking servis« Tivat da za korisnike njihovih usluga, u djelatnostima čiji je rad zabranjen naredbom Ministarstva zdravlja Crne Gore i koji se obrate zahtjevom, iste obračunavaju srazmjerno vremenu u kojem su usluge koristili.

Član 13

Oslobađaju se plaćanja zakupnine zakupci poslovnih prostora i zemljišta u vlasništvu opštine Tivat, u djelatnostima čiji je rad zabranjen naredbom Ministarstva zdravlja Crne Gore, za period od 90 (devedeset) dana, počev od važenja naredbi Ministarstva zdravlja Crne Gore zbog kojih subjekti plaćanja nijesu obavljali djelatnost, a na zahtjev istih.

Preporučuje se privrednim društvima i javnim ustanovama, čiji je osnivač opština Tivat, da oslobode od plaćanja zakupnine zakupce u djelatnostima čiji je rad zabranjen naredbom Ministarstva zdravlja Crne Gore, za period od 90 (devedest) dana, počev od važenja naredbi Ministarstva zdravlja Crne Gore zbog kojih subjekti plaćanja nijesu obavljali djelatnost, a na zahtjev istih.

Član 14

Obavezuju se upravni odbori i odbori direktora u privrednim društvima DOO »Komunalno« Tivat, DOO »Vodovod i kanalizacija« Tivat, DOO »Parking servis« Tivat, Turistička organizacija opštine Tivat, DOO PPOV Kotor-Tivat, DOO »Autobuska stanica« Tivat, kao i savjeti JU »Muzej i galerija Tivat«, JU Centar za kulturu Tivat, JU Sportska dvorana Tivat i JU Dnevni centar za

djecu i mlade sa smetnjama i teškoćama u razvoju Tivat, da donesu svoje programe mjera do dana 01.06.2020. godine, i iste dostave Skupštini Opštine Tivat.

Član 15

Posebnom Odlukom o dopuni Odluke o zabrani izvođenja građevinskih radova tokom ljetnje turističke sezone, predložiće se dopuna, na način da se dozvoli izvođenje građevinskih radova tokom ljetnje turističke sezone 2020. godine (»Službeni list Crne Gore- opštinski propisi«, br. 28/17).

Član 16

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja.

Na osnovu člana 35 stav 1 alineja 2 Statuta Opštine Tivat (»Sl. list Crne Gore - Opštinski propisi«, br. 24/18 i 09/20) i Naredbi za preduzimanje privremenih mjera za sprječavanje unošenja u zemlju, suzbijanje i sprječavanje prenošenja novog koronavirusa Ministarstva zdravlja Crne Gore, Skupština Opštine Tivat, na sjednici održanoj 11.08.2020. godine donijela je

ODLUKA o donošenju drugog seta mjera za podršku privredi i građanima u opštini Tivat

(»Službeni list Crne Gore - opštinski propisi«, br. 031/20 od 28.08.2020)

Član 1

Ovom odlukom utvrđuje se drugi set mjera koje imaju za cilj da ublaže negativne finansijske posljedice za građane i privredu nastale usljed pandemije Covid-19 u opštini Tivat.

Član 2

Svi izrazi upotrijebljeni u ovoj odluci za fizička lica u muškom rodu podrazumijevaju iste takve izraze za fizička lica u ženskom rodu.

Član 3

Sekretarijat za finansije i lokalne javne prihode dužan je da prati mjesečno ostvarivanje primitaka i usaglašava izvršenje izdataka prema utvrđenim prioritetima u skladu sa raspoloživim sredstvima, odnosno procentom ostvarenja budžeta kako bi se održala budžetska ravnoteža.

Član 4

Umanjuje se obaveza plaćanja zakupnine za zakupce poslovnih prostora i zemljišta u vlasništvu opštine Tivat za 50% za period od 01.07. do 31.12.2020. godine.

Član 5

Umanjuje se obaveza plaćanja lokalne komunalne takse za 50% za period od 01.07. do 31.12.2020. godine.

Član 6

Umanjuje se obaveza plaćanja poreza na nepokretnosti za 10% za 2020. godinu za sve poreske obveznike.

Poreskim obveznicima koji su prije stupanja na snagu ove odluke već izmirili obavezu plaćanja poreza na nepokretnosti za 2020, iznos preplate biće usmjeren za izmirenje poreza za naredni poreski period.

Član 7

Oslobađaju se obveznici obaveza plaćanja naknade za korišćenje opštinskih puteva za 2020. godinu.

Član 8

Oslobađaju se takseni obveznici obaveza plaćanja lokalnih administrativnih taksi za 2020. godinu.

Član 9

Zatezna kamata za porez na nepokretnost neće se obračunavati do 31.12.2020. godine

Član 10

Za implementaciju oslobođenja i umanjenja obaveza definisanih ovom Odlukom, nije se potrebno obraćati posebnim zahtjevom.

Član 11

Ova odluka stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u »Službenom listu CG - Opštinski propisi«.

TUZI

Na osnovu člana 38 stav 1 tačka 2 Zakona o lokalnoj samoupravi (»Službeni list Crne Gore«, br. 2/18, 34/19, 38/20) a u vezi sa članom 25 stav 1 tačka 12 Statuta opštine Tuzi (»Službeni list Crne Gore- opštinski propisi«, br. 24/19, 05/20), na sjednici Skupštine opštine Tuzi održanoj 09.06.2020. godine, donijeta je

ODLUKA o mjerama za ublažavanje finansijskih posljedica nastalih usljed pandemije Covid-19 u opštini Tuzi

(»Službeni list Crne Gore - opštinski propisi«, br. 020/20 od 17.06.2020)

Član 1

Ovom Odlukom utvrđuju se mjere koje imaju za cilj da ublaže finansijske posljedice nastale usljed pandemije Covid-19 u opštini Tuzi.

Član 2

Sekretarijat za finansije i ekonomski razvoj dužan je da prati mjesečno ostvarivanje primitaka i usaglašava izvršenje izdataka prema utvrđenim prioritetima u skladu sa raspoloživim sredstvima, odnosno procentom ostvarenja budžeta kako bi se održala budžetska ravnoteža.

Član 3

Sve potrošačke jedinice dužne su da tekuće rashode svedu na najmanju moguću mjeru, kao i da ne stvaraju nove finansijske obaveze koje nijesu neophodne.

Član 4

U cilju podrške sektoru poljoprivrede na teritoriji Opštine Tuzi, opredijeliti dodatnih 100.000,00 eura, za program skladištenja viška poljoprivrednih proizvoda.

Član 5

Uprava lokalnih javnih prihoda Opštine Tuzi će:

1. Osloboditi sva fizička lica poreza na zemljište za 2020. godinu, što podrazumijeva da se neće izvršiti dostava rješenja o utvrđenom porezu na zemljište za 2020. godinu za fizička lica.
2. Odložiti plaćanje prireza porezu na dohodak fizičkih lica za period od 4 mjeseca, (na zahtjev obveznika);
3. Odložiti plaćanje poreza na nepokretnosti za prvu ratu do 31.08.2020, a za drugu ratu do 30.11.2020. godine (na zahtjev poreskog obveznika);
4. Odložiti plaćanje mjesečne naknade za komunalno opremanje građevinskog zemljišta za sve investitore koji imaju zaključene ugovore sa dinamikom plaćanja u ratama za period od 3 mjeseca, (na zahtjev obveznika). Za navedeni period neće se obračunavati kamata za neizmirene dospjele obaveze.
5. Osloboditi plaćanja naknade za korišćenje komercijalnih objekata kojima je omogućen pristup sa opštinskog puta za period od 4 mjeseca.
6. Obustaviti sve mjere prinudne naplate u roku od 4 mjeseca.
7. Osloboditi plaćanja lokalne komunalne takse utvrđene po osnovu zauzimanja javne površine (ljetnje bašte, zatvorene bašte i drugi pokretni objekti) za period od 4 mjeseca.
8. Osloboditi plaćanja članskog doprinosa turističkoj organizaciji za period od 4 mjeseca.

Član 6

Ova odluka stupa na snagu danom objavljivanja u »Službenom listu Crne Gore - Opštinski propisi«.

ŽABLJAK

Na osnovu člana 59 stav 1 Zakona o lokalnoj samoupravi (»Službeni list Crne Gore«, br. 34/19 i 2/18), predsjednik Opštine Žabljak donosi

ODLUKA o mjerama podrške građanima i privrednim subjektima na teritoriji opštine Žabljak

(»Službeni list Crne Gore - opštinski propisi«, br. 014/20 od 30.04.2020)

Član 1

Ovom Odlukom definišu se mjere podrške stanovništvu opštine Žabljak i privrednim subjektima koji djelatnost obavljaju na teritoriji Opštine Žabljak, a čije poslovanje je onemogućeno ili ugroženo mjerama Vlade Crne Gore donešenim u cilju sprječavanja širenja koronavirusa.

Član 2

Mjere utvrđene ovim Progamom podrazumijevaju:

1. Odlaganje plaćanja prireza porezu na dohodak fizičkih lica na period od tri mjeseca, po zahtjevu poreskog obveznika koji je pogođen Vladinim mjerama.
2. Odlaganje plaćanja poreza na nepokretnosti, na način da prva rata za naplatu dospijeva 31. avgusta, a druga do kraja tekuće godine, na zahtjev poreskog obveznika.
Napomena: Ova mjera odnosi se kako na pravna tako i na fizička lica.
3. Oslobođanje plaćanja lokalne komunalne takse utvrđene po osnovu zauzimanja javne površine (ljetnje bašte, zatvorene bašte, privremeni pokretni objekti, taksi stajališta, reklamni panoi i bilbordi), za period od 15. marta do 15. juna tekuće godine, na zahtjev taksenog obveznika koji je pogođen Vladinim mjerama.
4. Oslobođanje plaćanja naknade za korišćenje komercijalnih objekata kojima je omogućen pristup sa opštinskog puta za period od 15. marta do 15. juna tekuće godine, na zahtjev taksenog obveznika koji je pogođen Vladinim mjerama.
5. Oslobođanje plaćanja članskog doprinosa turističkoj organizaciji za period od 15. marta do 15. juna tekuće godine, na zahtjev obveznika koji je pogođen Vladinim mjerama.
6. Preporučuje se JU Centar za kulturu Žabljak i d.o.o. »Sportski centar Žabljak« da oslobode plaćanja zakupnine zakupce poslovnih prostora u vlasništvu ova dva subjekta za period od 15. marta do 15. juna tekuće godine, na zahtjev zakupaca.
7. Izvođačima radova koji nijesu u mogućnosti da izvrše radove u ugovorenom roku, usljed nedostatka radne snage ili materijala, produžice se rok za završetak radova (aneksom ugovora), kako bi se izbjeglo plaćanje penala po osnovu neispunjenja ugovorenih obaveza, na period do tri mjeseca, na zahtjev izvođača radova.
8. Izvođačima radova, koji su započeli radove po ugovoru zaključenim sa Opštinom, omogućava se isplata avansa u visini do 30 % od ugovorene cijene radova, na zahtjev izvođača radova uz podnošenje bankarske garancije.
Napomena: Isplatu avansa odobrava predsjednik Opštine, cijeneći opravdanost zahtjeva i uslove iz bankarske garancije.
9. Zadužuju se organi lokalne uprave da, kod nadležnog suda, odnosno javnog izvršitelja odmah zatraže odlaganje izvršenja koja su pokrenuta po njihovom predlogu, na period od 90 dana, za privredne subjekte u djelatnostima koje su pogođene Vladinim mjerama.
10. Zadužuje se d.o.o. »Komunalno i vodovod« Žabljak, da pravna lica pogođena Vladinim mjerama oslobodi obaveze plaćanja usluga odvoza smeća, na njihov zahtjev, za period od 15. marta do 15. juna tekuće godine.
11. Zadužuje se Opština Žabljak, da isplati novčanu pomoć d.o.o. »Komunalno i vodovod« Žabljak u iznosu od 24.000 €, kako bi se nadomjestila sredstva iz tačke 10 ovog člana.
Napomena: Iznos od 24.000 € biće isplaćen u tri jednake mjesečne rate, s tim da prva rata dospijeva 30. aprila 2020. godine.
12. U skladu sa važećim Pravilnikom o načinu i uslovima za ostvarivanje jednokratne novčane pomoći na teritoriji Opštine Žabljak, Opština će, po zahtjevima uz koje se dostavlja odgovarajuća dokumentacija, nastaviti sa isplatom jednokratnih novčanih pomoći za lica u teškoj materijalnoj situaciji.
13. U cilju pojačane štednje nalaže se maksimalna racionalizacija troškova svim organizacionim jedinicima lokalne samouprave i ukidaju se sredstava za reprezentaciju od dana

donošenja odluke do kraja tekuće godine.

Sredstva planirana za reprezentaciju preusmjeriće se na saniranje posledica epidemije.

14. Obustavljaju se isplate naknada za rad u svim komisijama i radnim tijelima čiji je osnivač Opština Žabljak.

Član 3

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja i biće objavljena u »Službenom listu - Opštinski propisi«.

ULCINJ

Na osnovu člana 38. Stav T tačka 2, a u vezi člana 59. Zakona o lokalnoj samoupravi (»Sl.list CG«, br 2/18, 34/19 i 38/20) člana 58. Stav 1. Tačka 2, a u vezi člana 113 Statuta Opštine Ulcinj (»Sl.list CG-opštinski propisi«, br 4B/19) Skupština Opštine Ulcinj na sjednici održanoj dana godine, donijela je

ODLUKU o davanju saglasnosti na Odluku Predsjednika Opštine br. 01-680/20-2 od 05.05.2020. godine o donošenju Programa mjera ekonomske podrške za građane i privrednike Ulcinja za vrijeme trajanja pandemije izazvane koronavirusom

Član 1

Daje se saglasnost na Odluku Predsjednika Opštine br 01-680/20-2 od 05.05.2020. godine o donošenju Programa mjera ekonomske podrške za građane i privrednike Ulcinja za vrijeme trajanja pandemije izazvane koronavirusom.

Član 2

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja, a objavit će se u »Službenom listu CG-opštinski propisi«.

Na osnovu člana 58 Zakona o lokalnoj samoupravi (»Sl. list CG«, br 02/18, 34/19 i 38/20), čl. 110 Statuta opštine Ulcinj (»Sl. list CG« - opštinski propisi, br 48/19) Predsjednik Opštine donosi

ODLUKU O donošenju Programa mjera ekonomske podrške za građane i privrednike Ulcinja za vrijeme trajanja pandemije izazvane koronavirusom

Član 1

Donosi se program ekonomskih mjera Opštine Ulcinj za podršku građanima i privrednicima, za vrijeme trajanja pandemije izazvane koronavirusom.

Član 2

Sastavni dio ove odluke je Program ekonomskih mjera Opštine Ulcinj za podršku građanima i privrednicima broj 680/20-1 od 05.05.2020. god.

Član 3

O realizacije ove Odluke - Programu mjera staraće se nadležni sekretarijati i službe Opštine, kao i javna preduzeća kod kojih je Opština osnivač.

Obrazloženje

S obzirom na aktuelnu situaciji u Zemlji zbog pandemije Covid-a 19, donijetih mjera i zaključaka Nacionalnog koordinacionog tijela i Vlade Cme Gore zbog kojih fizička i pravna lica nisu mogla obavljati svoje redovne djelatnosti, te u cilju podrške za saniranje ekonomskih posljedica zbog neobavljanja djelatnosti, Predsjednik Opštine je donio citiranu odluku.

U pripremi Odluke - Programa mjera iz priloga ove Odluke, učestvovali su nadležni sekretarijati, Sekretarijat za budžet i finansije i Sekretarijat za privredu i ekonomski razvoj, kao i upoznavanje i prijedlaganje mjera od strane Kolegijuma SO, odnosno predstavnika klubova odbonika u SO.

Program ekonomskih mjera Opštine Ulcinj za podršku građanima i privrednicima od strane Predsjednika Opštine Ulcinj, sa saradnicima.

U skladu sa našim mogućnostima, prioritetima i specifičnim potrebama smo kreirali mjere podrške koje će dati najbolji rezultat za oporavak lokalne ekonomije i standard naših građana, a pri tom ne ugrozi održivost lokalnih javnih funkcija i vršenja osnovnih funkcija iz nadležnosti Opštine Ulcinj.

I. Stimulativne mjere:

1. Opština Ulcinj će izvršiti izmjene i dopune odluke o budžetu opštine (rebalans budžeta) za 2020. godinu i prilagoditi ga novonastaloj situaciji u funkciju zaštite zdravlja i obavljanja vitalnih funkcija opštine. Izvršiti sveobuhvatnu analizu uticaja epidemije Covid-19 i mjere Vlade u vezi sa epidemijom na Plan prihoda i rashoda budžeta opštine Ulcinj za 2020. godinu, i u skladu sa tim, u cilju vođena odgovorne finansijske politike u opštini;

2. Opština Ulcinj će realizovati pokrenute kapitalne projekte i podržati sve investicije koje se realizuju na teritoriji Opštine Ulcinj;
3. Odlaganje plaćanja poreza na nepokretnosti za sva fizička i pravna lica, na način da prva rata dospijeva 31.08.2020. godine, dok druga rata dospijeva 30.11.2020. godine, na osnovu zahtjeva i sporazuma sa poreskim obveznicima tj. dužnicima ponaosob i definisati dinamiku plaćanja po tom osnovu;
4. Odlaganje plaćanja prireza na dohodak fizičkih i pravnih lica na period od 90 dana na zahtjev poreskog obveznika koji je pogođen naredbama Ministarstva zdravlja;
5. Obustavljaju se prinudne naplate svih lokalnih prihoda za sva fizička i pravna lica obuhvaćenih mjerama Vlade Crne Gore, dok traju mjere Nacionalnog Kordinacionog tjela (NKT). Obustavljanje prinudne naplate se ne odnosi na lokalne prihode koje bi mogle zastarijevati potraživanja tokom ovog perioda;
6. Povećaće se sredstva budžetske rezerve koje će se usmjeriti na sanaciju socijalne situacije svih lica pogođenih novonastalom situacijom;
7. Svim korisnicima privremenih objekata koji su platili iznos zakupa u 2020. godini u okviru tendera privremenih objekata 2019-2023. godine tj. za sva fizička i pravna lica će se priznati određeni iznos za narednu kalendarsku godinu, u odnosu na tok turističke sezone, trajanju iste, kapacitetu i obimu, kvalitetu i drugih turističkih parametara i inputa, i u zavisnosti od toga lokalna uprava će se odrediti u vezi ove mjere;
8. Oslobađaju se naplate lokalnih komunalnih taksi za korišćenje javnih površina (ljetnjih bašti, zatvorene bašte i drugi pokretni objekti, taksi stajališta, trotoari i ostale javne površine i sl.) za mjesec april, maj, jun 2020. godinu za sva pravna lica i preduzetnike koji nijesu koristili javnu površinu zbog naredbi NKT-a;
9. DOO »Komunalne djelatnosti« Ulcinj, se obavezuje da za sve usluge, za pravna lica koja zbog trenutne epidemiološke situacije ne obavljaju privrednu djelatnost ili u otežavajućim okolnostima obavljaju djelatnost (ugostiteljske djelatnosti), na period od 90 dana od dana donošenja ovih mjera, fakturiše iznos od 50%, kao i naknade za zelenu i mliječnu pijacu (za registrovane poljoprivredne proizvođače);
10. Oslobađaju se za uplatu taksi za licencu za 2020. godinu za sva taksi udruženja, preduzetnicima i fizičkim licima koji obavljaju taksi djelatnosti i plovila, na teritoriji opštine Ulcinj i za iste će se odlagati obaveza iz Uredbe o taksi prevozu o prefarbanju vozila u žutu boju;
11. Preporučuje se Javnom preduzeću za upravljanje morskim dobrom da zakupcima plaža, vikendicama, restoranima i ostalim objektima na njihovoj teritoriji smanje iznos zakupa za 2020. godinu;
12. Predlaže se NKT-u da zabrani izvršenja javnih izvršitelja nad budžetom Opštine Ulcinj i javnih preduzeća dok traju mjere Nacionalnog Kordinacionog Tijela;
13. Odlaze se plaćanje troškova vode na period od 60 dana. Omogućava se njihova otplata u dvije mjesečne rate, bez kamate zaključno sa 31.12.2020. godine;
14. Oslobađaju se na period od 90 dana plaćanja takse za pristup putu za sva fizička, preduzetnike i pravna lica koja zbog trenutne epidemiološke situacije ne obavljaju privrednu djelatnost (ugostitelji, frizerski saloni, kozmetičari i sl.);
15. Oslobađaju se svi obveznici poreza na poljoprivredno zemljište fakturisanja poreza za poljoprivredna zemljišta za 2020. godinu;
16. Za vrijeme pandemije nismo naplatili parking usluge, međutim nakon ovog perioda predlažem popust od 20% za novo zaključenje godišnjeg Ugovora o povlašćenom korišćenju parking prostora na teritoriji opštine Ulcinj, dok za postojeće cijene dnevnih karata za turiste smo dali popust od 20%;
17. Oslobađanje plaćanja naknade za korišćenje komercijalnih objekata kojima je omogućen pristup sa opštinskog puta za period od tri mjeseca odnosno važenja naredbi NKT-a, zbog kojih nijesu obavljali djelatnosti (na zahtjev obveznika).
18. Za javna preduzeća »Vodovod i kanalizacija« i D.O.O. »Komunalne Djelatnosti« za vrijeme trajanja epidemije Covid-19 zabranjuju se utuživanje po osnovu računa za vodu i odvoz smeća, a nakon toga, na osnovu sklopljenog sporazuma sa svakim dužnikom definisati dinamiku plaćanja u rate, te da ne podnesu nove predloge za izvršenje, osim u slučajevima u kojima prijeti nastupanje zastarjelosti, za koje će takođe odmah nakon donošenja odluke kojom se određuje izvršenje, zatražiti njihovo odlaganje do isteka navedenog perioda;

19. Oslobađa se plaćanja članskog doprinosa turističkoj organizaciji za 2020. godinu za period od 90 dana, odnosno tri mjeseca, do važenja naredbi NKT-a, zbog kojih nijesu obavljali djelatnost (na zahtjev obveznika).
- II. Racionalizacija svih troškova lokalne uprave preduzeća i ustanova čiji je osnivač Opština:
20. Ukidaju se isplate naknada za prekovremene sate, naknade za rad u komisijama i radnim tijelima: javnim funkcionerima, starješinama organa lokalne službe, kao i službenicima i namještinicima. Ova mjera važi i za Javna preduzeća gdje je Opština osnivač;
 20. Ukidaju se sva službena putovanja svim zaposlenima u Opštini Ulcinj, Javnim preduzećima i ustanovama čiji je osnivač Opština Ulcinj dok traju mjere NKT-a;
 20. Ukidaju se isplate varijabilnih djelova zarade a uvode se mjere maksimalne ekonomičnosti i smanjivanja troškova po svim potrošačkim jedinicama budžeta opštine Ulcinj;
 20. Svim funkcionerima, rukovodiocima i direktorima javnih preduzeća i članovima Upravnog odbora za maj i jun shodno odluci Vlade CG, umanjije se lični dohodak za 30%;
 20. Opština Ulcinj neće otvarati postupke javnih nabavki osim u hitnim slučajevima i to samo u slučaju potrebe.

Predsjednik Opštine Ulcinj će formirati Komisiju koja će sprovesti predložene mjere shodno zakonskim propisima.

Napomena: Obratili smo se zahtjevom Predsjedniku Vlade Crne Gore za pomoć i kreditno zaduživanje, Ministarstvu finansija za pomoć i kreditno zaduživanje, NKT-u za pomoć dana 28.04.2020. godine.

Na osnovu člana 38 stav 1 tačka 2 Zakona o lokalnoj samoupravi (»Sl. list CG- Opštinski propisi«, br. 2/18, 34/19 i 38/20) i člana 35 stav 1 tačka 2 Statuta Opštine Šavnik (»Sl. list CG- Opštinski propisi«, br. 31/18), Skupština opštine Šavnik, na sjednici održanoj 15.06.2020. godine, donijela je

ODLUKA o ublažavanju negativnih finansijskih posljedica izazvanih epidemijom koronavirusom (Covid-19) na području Opštine Šavnik i mjerama za održanje stabilnosti budžeta Opštine Šavnik za 2020. godinu

(»Službeni list Crne Gore - opštinski propisi«, br. 023/20 od 03.07.2020)

PRIVREMENE MJERE ZA PODRŠKU PRIVREDI I GRAĐANANIMA

Član 1

Ovim Odlukom utvrđuju se privremene mjere u cilju pružanja pomoći privredi i građanima na području Opštine Šavnik, radi smanjenja negativnih finansijskih posljedica izazvanih epidemijom bolesti koronavirusa (Covid-19), kao i mjere za održanje stabilnosti lokalnih javnih finansija.

Član 2

Ovom Odlukom utvrđuju se sljedeće mjere:

1. Fizička lica-registrovani poljoprivredni proizvođači koji imaju u vlasništvu nepokretnosti (porodične kuće, stanove, stambene i pomoćne objekte, poljoprivredno, šumsko i drugo zemljište) na seoskom području Opštine Šavnik, oslobađaju se obaveze plaćanja poreza na nepokretnosti, za 2020. godinu.
2. Odlaze se plaćanje poreza na nepokretnosti za fizička i pravna lica, i to prva rata do 31.08.2020. godine, a druga rata do 30.11.2020. godine, po zahtjevu obveznika.
3. Uprava lokalnih javnih prihoda Opštine Šavnik neće vršiti prinudnu naplatu za sva fizička i pravna lica po osnovu poreza na nepokretnosti na teritoriji Opštine Šavnik, počev od 01.06.2020. godine do 01.09.2020. godine.
4. Odlaze se plaćanje poreskih obaveza po osnovu prireza porezu na dohodak fizičkih lica, počev od 01.05.2020. godine do 01.08.2020. godine, uz obavezu poreskog obveznika da prijavi poresku obavezu na obrascu OPPND i podnese zahtjev za odlaganje plaćanja.
5. Privredni subjekti iz sektora turizma i ugostiteljstva, oslobađaju se plaćanja lokalnih komunalnih taksi za 2020. godinu.
6. Privredni subjekti iz sektora turizma i ugostiteljstva na teritoriji Opštine Šavnik, oslobađaju se plaćanja nakande za korišćenje komercijalnih objekata kojima je omogućen pristup sa opštinskog i nekategorisanog puta, za 2020. godinu.
7. Privredni subjekti iz sektora turizma i ugostiteljstva na teritoriji Opštine Šavnik, oslobađaju se obaveze plaćanja članskog doprinosa Turističkoj organizaciji Opštine Šavnik, za 2020. godinu.

Član 3

Za sprovođenje mjera iz člana 2 ove odluke zadužuje se Uprava lokalnih javnih prihoda.

PRIVREMENE MJERE OBUSTAVE IZVRŠAVANJA BUDŽETA OPŠTINE ŠAVNIK ZA 2020. GODINU

Član 4

Od dana stupanja na snagu ovih mjera, organi lokalne uprave i javne službe čiji je osnivač opština, mogu preuzeti samo one obaveze i izvršavati rashode i izdatke koji su nepohodni za obavljanje njihovih osnovnih poslova i funkcija, uz izričitu pisanu saglasnost predsjednika opštine.

Član 5

Od dana stupanja na snagu ovih mjera obustaviće se svi postupci javnih nabavki, te se neće pokretati novi postupci javnih nabavki.

Član 6

Izuzetno od člana 6 ove Odluke, mogu se sprovoditi samo oni postupci javnih nabavki, te pokretati novi postupci:

- radi nabavke materijala, opreme i drugih sredstava neophodnih za borbu protiv epidemije koronavirusa;
- ako su neophodni za obavljanje vitalnih funkcija organa lokalne uprave i javnih službi čiji je osnivač opština;
- za realizaciju kapitalnih projekata od interesa za opštinu;
- ako se nabavka sprovodi u okviru projekta sufinansiranog sredstvima Evropske unije i/ili sredstvima drugih nacionalnih ili međunarodnih institucija, a istu nije moguće odložiti;
- ako postoji drugi opravdani i obrazloženi razlog, u kojem je u slučaju prije pokretanja postupka javne nabavke potrebno dobiti prethodnu pisanu saglasnost Predsjednika Opštine.

Član 7

Sekretarijat lokalne uprave dužan je da prati mjesečno ostvarivanje primitaka i usaglašava izvršavanje izdataka sa raspoloživim sredstvima, odnosno prcjenom ostvarenja budžeta, kako bi se održala budžetska ravnoteža.

Plaćanje obaveza će se vršiti u skladu sa procentom ostvarenja prihoda budžeta i utvrđenim prioritetima.

Član 8

Starješine organa lokalne uprave odgovorni su za sprovođenje ovih mjera.

Član 9

Obveznici primjene ovih mjera su dužni sredstva koristiti zakonito, namjenski i svrsishodno.

Član 10

Ako se za vrijeme provođenja ovih mjera budžet ne može uravnotežiti, Predsjednik će predložiti izmjene i dopune Budžeta opštine Šavnik za 2020. godinu u zakonom predviđenom roku.

Član 11

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja, a objaviće se u »Sl. listu CG- Opštinski propisi«.

Prilog 5: Pregled stopa poreza¹ na nepokretnosti na lokalnom nivou (u procentima)

R.br.	Opština	Na proizvodni objekat	Na nepokretnosti iskazane u poslovnim knjigama	Na građevinsko zemljište	Na neizgrađeno građevinsko zemljište
1.	Andrijevića	0,25	1	0,40	/
2.	Bar	0,25	/	0,30	/
3.	Berane	0,25	/	0,25	0,30/0,50 ²
4.	Bijelo Polje	0,25	/	0,35	0,50
5.	Budva	0,25	/	1	/
6.	Cetinje	0,25	/	0,50	/
7.	Danilovgrad	0,30	/	0,50	0,80
8.	Gusinja	0,25	1	0,30	FN ³
9.	Herceg Novi	0,25	/	0,30	1
10.	Kolašin	0,25	/	0,40	2
11.	Kotor	0,30	/	0,50	0,60
12.	Mojkovac	0,25	0,80	0,25	/
13.	Nikšić	0,55	1	0,50	/
14.	Petnjica	0,25	0,39	0,25	0,40
15.	Plav	0,30	1	0,30	0,40
16.	Pljevlja	/	1	0,40 ⁴	0,50
17.	Plužine	1	1	0,50	1,2
18.	Podgorica	0,28	/	0,50	/
19.	Rožaje	0,27	0,39	0,35	0,50
20.	Šavnik	0,25	0,40/1 ⁵	0,50	/
21.	Tivat	/	/	0,30	2/0,30 ⁶
22.	Tuzi	0,28	/	0,50	0,50
23.	Ulcinj	0,25 ⁷	0,28/0,25/0,35 ⁸	0,35 ⁹	FN ¹⁰
24.	Žabljak	0,25	/	0,40	0,50

1 Odredbama člana 9 Zakona o porezu na nepokretnosti ("Službeni list CG", br. 25/19), stopa poreza na nepokretnosti je proporcionalna i iznosi od 0,25% do 1,00% tržišne vrijednosti nepokretnosti. Stopa poreza na nepokretnosti za neizgrađeno građevinsko zemljište (član 10 Zakona) iznosi od 0,3% do 5%.

2 Zavisno od zone u kojoj se nalazi.

3 Za građevinsko zemljište koje nije privedeno namjeni u skladu sa planskim dokumentom, poreska stopa se uvećava za 150%, osim za građevinsko zemljište namijenjeno za izgradnju privrednih objekata i objekata namijenjenih za dalju prodaju, za koje se, nakon isteka roka od 5 godina od dana usvajanja planskog dokumenta, utvrđuje poreska stopa od 3% tržišne vrijednosti nepokretnosti.

4 Ukoliko se zemljište vodi u KO Pljevlja. U drugim KO stopa poreza iznosi 0,25%.

5 Na vrijednost nepokretnosti poreskih obveznika koja je prikazana u njihovim poslovnim knjigama, primjenjuje se poreska stopa u visini od 0,40% za građevinske objekte, a za zemljište se primjenjuje poreska stopa u visini od 1%.

6 Stopa poreza na nepokretnosti na neizgrađeno građevinsko zemljište za pravna lica iznosi 2%, a za fizička lica 0,30%.

7 Za proizvodne hale poreska stopa će se uvećati u odnosu na utvrđenu poresku stopu i to:

- proizvodnu halu sa građevinskom dozvolom za koji investitor nije pribavio upotrebnu dozvolu u skladu sa zakonom 25%,
- proizvodnu halu ili njen poseban dio koji nije izgrađen u skladu sa građevinskom dozvolom 50%,
- proizvodnu halu koja nije predviđena prostorno-planskom dokumentacijom 100%,
- proizvodnu halu koja je izgrađena bez građevinske dozvole na području za koje postoji detaljni urbanistički plan kojim je taj objekat planiran 100%, i
- proizvodnu halu koja je izgrađena na tuđem zemljištu 150%.

8 Na vrijednost nepokretnosti poreskih obveznika koja je iskazana u njihovim poslovnim knjigama, primjenjuje se poreska stopa:

- građevinski objekti 0,28%
- građevinsko zemljište van DUP-a 0,25%
- građevinsko zemljište unutar DUP-a 0,35%

9 Za građevinsko zemljište van granica gradsko-građevinskog zemljišta stopa iznosi 0,25%.

10 Za zemljište koje nije privedeno namjeni u skladu sa planskom dokumentacijom, a na kome se nalazi ruiniрани objekat stopa iznosi 0,50%. Za građevinsko zemljište koje nije privedeno namjeni u skladu sa planskim dokumentom navedene poreske stope se povećavaju za 100%, osim za građevinsko zemljište namijenjeno za izgradnju privrednih objekata i objekata namijenjenih za dalju prodaju, za koje se nakon isteka roka od 5 godina od dana usvajanja planskog dokumenta utvrđuje poreska stopa u visini od 3% tržišne vrijednosti nepokretnosti.

Prilog 6: Pregled aktivnih poslovnih subjekata po opštinama

R.br.	Opština	2018.		2019.	
		ukupno	% učešća	ukupno	% učešća
1.	Andrijevića	75	0,2	68	0,2
2.	Bar	3 092	9,2	3 188	9,2
3.	Berane	547	1,6	549	1,6
4.	Bijelo Polje	1 172	3,5	1 190	3,4
5.	Budva	4 541	13,4	5 271	15,2
6.	Cetinje	747	2,2	741	2,1
7.	Danilovgrad	581	1,7	593	1,7
8.	Gusinje	30	0,1	29	0,1
9.	Herceg Novi	2 467	7,3	2 551	7,3
10.	Kolašin	230	0,7	229	0,7
11.	Kotor	1 368	4,0	1 349	3,9
12.	Mojkovac	159	0,5	151	0,4
13.	Nikšić	1 990	5,9	1 878	5,4
14.	Petnjica	27	0,1	27	0,1
15.	Plav	113	0,3	111	0,3
16.	Pljevlja	617	1,8	605	1,7
17.	Plužine	34	0,1	31	0,1
18.	Podgorica	12 556	37,1	12 565	36,2
19.	Rožaje	609	1,8	610	1,8
20.	Šavnik	39	0,1	35	0,1
21.	Tivat	1 573	4,7	1 635	4,7
21.	Tuzi	-	-	35	0,1
22.	Ulcinj	1 101	3,3	1 134	3,3
23.	Žabljak	144	0,4	132	0,4
Ukupno		33 812	100,0	34 707	100,0

Izvor: MONSTAT

Prilog 7: Pregled broja privrednih subjekata, zaposlenih, prihoda, zarada, ostvarenih dobitaka i gubitaka po opštinama

Izvor: Finansijski iskazi za 2019. godinu dobijeni od Poreske uprave Crne Gore

Pregled broja privrednih subjekata po opštinama i veličini privrednih subjekata

	Broj priv. subjekata	0-1 zap.	2-5 zap.	6-50 zap.	51-100 zap.	101-150 zap.	151-200 zap.	201-250 zap.	preko 250 zap.
Podgorica	8.414	4.400	2.655	1.172	78	43	17	10	39
Danilovgrad	391	197	126	56	10	2	0	0	0
Nikšić	1.520	719	535	237	17	4	5	1	2
Cetinje	403	219	126	54	4	0	0	0	0
Tuzi	59	24	15	15	3	0	0	0	2
Centralna regija	10.787	5.559	3.457	1.534	112	49	22	11	43
% centralna regija	44,5	41,7	45,3	51,8	62,6	71,0	62,9	78,6	74,1
Andrijevica	45	19	16	10	0	0	0	0	0
Berane	460	211	187	54	6	2	0	0	0
Bijelo Polje	885	454	308	116	2	2	1	0	2
Gusinje	3	0	1	2	0	0	0	0	0
Kolašin	162	66	71	23	2	0	0	0	0
Mojkovac	105	43	46	15	0	0	1	0	0
Petnjica	4	3	1	0	0	0	0	0	0
Plav	112	57	44	10	1	0	0	0	0
Pljevlja	518	245	198	66	4	3	1	0	1
Plužine	29	10	15	4	0	0	0	0	0
Rožaje	375	197	136	40	2	0	0	0	0
Šavnik	29	16	10	3	0	0	0	0	0
Žabljak	94	46	30	18	0	0	0	0	0
Sjeverna regija	2.821	1.367	1.063	361	17	7	3	0	3
% sjeverna regija	11,6	10,3	13,9	12,2	9,5	10,1	8,6	0,0	5,2
Bar	2.195	1.215	730	235	6	2	3	0	4
Budva	3.698	2.589	815	273	7	2	3	3	6
Herceg Novi	1.830	1.066	532	207	18	6	0	0	1
Kotor	1.039	490	396	140	9	2	2	0	0
Tivat	1.236	742	347	136	8	1	1	0	1
Ulcinj	659	298	284	74	2	0	1	0	0
Južna regija	10.657	6.400	3.104	1.065	50	13	10	3	12
% južna regija	43,9	48,0	40,7	36,0	27,9	18,8	28,6	21,4	20,7
UKUPNO	24.265	13.326	7.624	2.960	179	69	35	14	58

Pregled broja zaposlenih po opštinama i veličini privrednih subjekata

	<i>Broj zaposlenih</i>	<i>0-1 zap.</i>	<i>2-5 zap.</i>	<i>6-50 zap.</i>	<i>51-100 zap.</i>	<i>101-150 zap.</i>	<i>151-200 zap.</i>	<i>201-250 zap.</i>	<i>preko 250 zap.</i>
Podgorica	68.538	4.233	7.653	15.973	5.689	5.330	2.981	2.192	24.487
Danilovgrad	2.286	190	358	781	704	253	0	0	0
Nikšić	9.309	701	1.553	3.059	1.125	506	861	227	1.277
Cetinje	1.585	215	376	743	251	0	0	0	0
Tuzi	1.593	24	43	241	240	0	0	0	1.045
Centralna regija	83.311	5.363	9.983	20.797	8.009	6.089	3.842	2.419	26.809
% centralna regija	60,3	41,7	45,7	52,9	62,6	70,3	63,8	77,9	79,6
Andrijevica	213	19	46	148	0	0	0	0	0
Berane	2.147	210	510	711	448	268	0	0	0
Bijelo Polje	4.514	409	892	1.465	124	286	168	0	1.170
Gusinje	19	0	2	17	0	0	0	0	0
Kolašin	696	60	216	285	135	0	0	0	0
Mojkovac	535	40	126	187	0	0	182	0	0
Petnjica	8	3	5	0	0	0	0	0	0
Plav	301	53	114	83	51	0	0	0	0
Pljevlja	3.068	222	561	828	235	399	153	0	670
Plužine	118	10	48	60	0	0	0	0	0
Rožaje	1.201	181	381	508	131	0	0	0	0
Šavnik	104	16	31	57	0	0	0	0	0
Žabljak	384	42	83	259	0	0	0	0	0
Sjeverna regija	13.308	1.265	3.015	4.608	1.124	953	503	0	1.840
% sjeverna regija	9,6	9,8	13,8	11,7	8,8	11,0	8,4	0,0	5,5
Bar	8.932	1.174	2.071	3.079	375	255	480	0	1.498
Budva	13.018	2.516	2.305	3.705	496	252	519	685	2.540
H.Novi	7.965	1.054	1.524	2.451	1.455	750	0	0	731
Kotor	4.664	472	1.133	1.858	623	260	318	0	0
Tivat	4.588	734	991	1.736	566	106	188	0	267
Ulcinj	2.482	286	829	1.057	141	0	169	0	0
Južna regija	41.649	6.236	8.853	13.886	3.656	1.623	1.674	685	5.036
% južna regija	30,1	48,5	40,5	35,3	28,6	18,7	27,8	22,1	15,0
UKUPNO	138.268	12.864	21.851	39.291	12.789	8.665	6.019	3.104	33.685
% u ukup. broju zaposlenih	100,0	9,3	15,8	28,4	9,2	6,3	4,4	2,2	24,4

Pregled ostvarenih prihoda po opštinama i veličini privrednih subjekata

	<i>Ukupni prihodi (€)</i>	<i>0-1 zap.</i>	<i>2-5 zap.</i>	<i>6-50 zap.</i>	<i>51-100 zap.</i>	<i>101-150 zap.</i>	<i>151-200 zap.</i>	<i>201-250 zap.</i>	<i>preko 250 zap.</i>
Podgorica	5.754.771.109	329.324.229	516.023.806	1.539.422.136	668.212.864	452.889.669	337.756.662	204.616.807	1.706.524.936
Danilovgrad	182.451.259	9.110.158	14.411.188	64.126.101	80.904.917	13.898.895	0	0	0
Nikšić	949.638.488	47.848.323	73.456.604	258.415.284	122.429.005	27.004.041	49.534.109	30.751.120	340.200.002
Cetinje	122.568.601	5.545.776	24.132.527	61.059.219	31.831.079	0	0	0	0
Tuzi	73.431.961	624.982	3.661.971	24.775.523	18.714.943	0	0	0	25.654.542
C. regija	7.082.861.418	392.453.468	631.686.096	1.947.798.263	922.092.808	493.792.605	387.290.771	235.367.927	2.072.379.480
% centralna regija	72,2	62,8	57,9	66,1	78,3	62,7	80,0	86,8	85,3
Andrijevica	11.665.403	1.325.443	2.011.176	8.328.784	0	0	0	0	0
Berane	71.531.243	3.615.564	16.169.907	29.757.510	19.234.271	2.753.991	0	0	0
Bijelo Polje	295.953.028	9.778.771	27.688.422	92.062.586	4.568.785	9.964.321	13.416.628	0	138.473.515
Gusinje	1.245.218	0	6.676	1.238.542	0	0	0	0	0
Kolašin	24.735.187	2.656.037	6.442.542	9.401.511	6.235.097	0	0	0	0
Mojkovac	25.790.601	2.134.457	5.314.954	12.939.445	0	0	5.401.745	0	0
Petnjica	234.850	121.109	113.741	0	0	0	0	0	0
Plav	8.685.312	1.146.405	3.496.481	3.478.191	564.235	0	0	0	0
Pljevlja	126.096.839	4.348.067	18.296.405	27.167.225	8.741.534	18.194.343	2.177.581	0	47.171.684
Plužine	2.265.471	59.891	1.239.249	966.331	0	0	0	0	0
Rožaje	56.353.788	7.088.388	9.890.744	25.683.503	13.691.153	0	0	0	0
Šavnik	2.318.956	172.084	591.873	1.554.999	0	0	0	0	0
Žabljak	8.235.695	539.764	1.828.363	5.867.568	0	0	0	0	0
S. regija	635.111.591	32.985.980	93.090.533	218.446.195	53.035.075	30.912.655	20.995.954	0	185.645.199
% sjeverna regija	6,5	5,3	8,5	7,4	4,5	3,9	4,3	0,0	7,6
Bar	358.220.931	24.655.549	89.617.913	151.281.195	14.358.539	31.932.415	25.482.117	0	20.893.203
Budva	541.559.933	59.450.316	94.700.511	198.725.180	16.613.471	16.835.016	12.505.668	35.652.163	107.077.608
Herceg Novi	477.531.508	31.606.938	40.184.761	107.711.095	93.771.447	192.445.088	0	0	11.812.179
Kotor	275.530.169	12.057.935	35.509.012	159.642.250	27.159.110	19.109.192	22.052.670	0	0
Tivat	331.731.245	65.315.630	72.668.165	106.144.301	45.482.337	2.751.850	7.496.193	0	31.872.769
Ulcinj	110.729.571	6.643.917	33.152.917	57.298.738	5.290.999	0	8.343.000	0	0
J. regija	2.095.303.357	199.730.285	365.833.279	780.802.759	202.675.903	263.073.561	75.879.648	35.652.163	171.655.759
% južna regija	21,4	31,9	33,5	26,5	17,2	33,4	15,7	13,2	7,1
UKUPNO	9.813.276.366	625.169.733	1.090.609.908	2.947.047.217	1.177.803.786	787.778.821	484.166.373	271.020.090	2.429.680.438
% u uk. prihodima	100,0	6,4	11,1	30,0	12,0	8,0	4,9	2,8	24,8

Pregled bruto zarada po opštinama i veličini privrednih subjekata

	<i>Bruto zarade (€)</i>	<i>0-1 zap.</i>	<i>2-5 zap.</i>	<i>6-50 zap.</i>	<i>51-100 zap.</i>	<i>101-150 zap.</i>	<i>151-200 zap.</i>	<i>201-250 zap.</i>	<i>preko 250 zap.</i>
Podgorica	617.931.546	27.237.751	37.697.019	102.591.774	50.378.901	51.456.494	33.833.277	19.688.321	295.048.009
Danilovgrad	14.138.725	593.469	1.215.898	4.533.948	6.008.183	1.787.227	0	0	0
Nikšić	71.433.496	2.436.947	6.568.015	16.507.779	12.640.741	5.232.405	5.817.830	4.086.644	18.143.135
Cetinje	7.799.574	617.889	1.466.817	3.879.714	1.835.154	0	0	0	0
Tuzi	7.260.163	693.655	125.715	1.180.618	884.004	0	0	0	4.376.171
Centralna regija	718.563.504	31.579.711	47.073.464	128.693.833	71.746.983	58.476.126	39.651.107	23.774.965	317.567.315
% centralna regija	69,6	59,1	49,0	55,9	67,5	71,4	68,5	76,6	84,6
Andrijevica	1.234.171	118.654	211.219	904.298	0	0	0	0	0
Berane	10.523.969	804.006	2.249.220	3.600.237	2.186.807	1.683.699	0	0	0
Bijelo Polje	21.578.079	1.465.251	3.763.086	6.168.702	612.642	1.674.034	1.017.044	0	6.877.320
Gusinje	70.473	0	5.044	65.429	0	0	0	0	0
Kolašin	3.173.785	267.449	844.717	1.629.860	431.759	0	0	0	0
Mojkovac	4.108.776	163.838	609.152	1.370.686	0	0	1.965.100	0	0
Petnjica	35.706	6.583	29.123	0	0	0	0	0	0
Plav	1.490.982	204.625	452.642	416.279	417.436	0	0	0	0
Pljevlja	21.246.116	656.820	1.731.717	3.567.659	1.339.627	3.894.200	1.003.470	0	9.052.623
Plužine	584.879	34.296	148.574	402.009	0	0	0	0	0
Rožaje	6.368.632	675.153	1.725.871	2.927.778	1.039.830	0	0	0	0
Šavnik	531.453	49.628	132.475	349.350	0	0	0	0	0
Žabljak	1.764.415	154.928	384.644	1.224.843	0	0	0	0	0
Sjeverna regija	72.711.436	4.601.231	12.287.484	22.627.130	6.028.101	7.251.933	3.985.614	0	15.929.943
% sjeverna regija	7,0	8,6	12,8	9,8	5,7	8,9	6,9	0,0	4,2
Bar	40.271.627	2.938.453	7.042.836	15.683.918	2.556.053	1.655.661	3.721.337	0	6.673.369
Budva	78.297.350	6.148.729	9.585.392	21.417.576	3.028.333	2.409.354	3.287.222	7.250.423	25.170.321
Herceg Novi	48.797.706	2.198.890	7.339.632	14.499.966	10.213.555	8.574.167	0	0	5.971.496
Kotor	28.724.724	2.041.561	4.935.040	10.764.866	5.124.867	2.462.714	3.395.676	0	0
Tivat	34.686.192	2.863.798	4.908.613	12.301.664	6.393.406	1.071.587	2.953.866	0	4.193.258
Ulcinj	10.353.507	1.062.676	2.885.089	4.305.910	1.212.405	0	887.427	0	0
Južna regija	241.131.106	17.254.107	36.696.602	78.973.900	28.528.619	16.173.483	14.245.528	7.250.423	42.008.444
% južna regija	23,4	32,3	38,2	34,3	26,8	19,7	24,6	23,4	11,2
UKUPNO	1.032.406.046	53.435.049	96.057.550	230.294.863	106.303.703	81.901.542	57.882.249	31.025.388	375.505.702
% u br. zaradama	100,0	5,2	9,3	22,3	10,3	7,9	5,6	3,0	36,4

Pregled ostvarene dobiti po opštinama i veličini privrednih subjekata

	<i>Ukupna dobit (€)</i>	<i>0-1 zap.</i>	<i>2-5 zap.</i>	<i>6-50 zap.</i>	<i>51-100 zap.</i>	<i>101-150 zap.</i>	<i>151-200 zap.</i>	<i>201-250 zap.</i>	<i>preko 250 zap.</i>
Podgorica	437.982.477	50.924.140	59.353.004	120.543.416	46.325.417	27.828.322	23.493.843	26.719.647	82.794.688
Danilovgrad	16.359.957	449.417	1.950.529	3.545.809	9.475.326	938.876	0	0	0
Nikšić	65.153.431	2.025.120	4.459.019	19.607.945	3.733.641	619.073	2.415.223	3.945.251	28.348.159
Cetinje	4.041.250	204.147	1.113.524	2.030.389	693.190	0	0	0	0
Tuzi	3.788.010	11.747	42.048	1.639.516	1.170.107	0	0	0	924.592
Centralna regija	527.325.124	53.614.571	66.918.124	147.367.075	61.397.681	29.386.271	25.909.066	30.664.898	112.067.439
% centralna regija	69,5	55,7	57,6	67,1	78,7	55,1	85,3	88,0	85,9
Andrijevica	951.272	340.592	47.715	562.965	0	0	0	0	0
Berane	4.551.270	459.639	947.785	1.313.580	1.830.266	0	0	0	0
Bijelo Polje	10.239.041	777.619	1.556.097	3.735.374	63.877	856.905	222.094	0	3.027.075
Gusinje	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kolašin	4.544.209	209.615	748.587	2.797.608	788.399	0	0	0	0
Mojkovac	1.312.766	154.976	646.526	436.982	0	0	74.282	0	0
Petnjica	34.230	4.717	29.513	0	0	0	0	0	0
Plav	536.787	60.762	124.253	351.772	0	0	0	0	0
Pljevlja	13.700.577	243.800	1.141.825	1.590.553	530.627	577.385	58.999	0	9.557.388
Plužine	121.698	2.070	85.585	34.043	0	0	0	0	0
Rožaje	3.174.877	468.135	914.876	1.658.075	133.791	0	0	0	0
Šavnik	48.800	2.855	41.996	3.949	0	0	0	0	0
Žabljak	575.447	34.721	73.118	467.608	0	0	0	0	0
Sjeverna regija	39.790.974	2.759.501	6.357.876	12.952.509	3.346.960	1.434.290	355.375	0	12.584.463
% sjeverna regija	5,2	2,9	5,5	5,9	4,3	2,7	1,2	0,0	9,6
Bar	29.890.623	2.326.172	11.414.157	10.220.235	1.798.303	2.408.015	721.712	0	1.002.029
Budva	55.904.355	14.195.412	13.003.091	17.439.682	371.453	718.633	1.190.393	4.161.974	4.823.717
Herceg Novi	43.770.323	3.156.915	5.094.824	8.584.430	8.203.154	18.731.000	0	0	0
Kotor	19.506.713	1.783.795	3.354.977	9.437.676	2.351.780	610.770	1.967.715	0	0
Tivat	36.290.659	17.687.046	8.110.339	10.185.103	301.197	6.974	0	0	0
Ulcinj	6.463.947	692.777	1.909.507	3.424.456	221.801	0	215.406	0	0
Južna regija	191.826.620	191.826.620	39.842.117	42.886.895	59.291.582	13.247.688	22.475.392	4.095.226	4.161.974
% južna regija	25,3	41,4	36,9	27,0	17,0	42,2	13,5	12,0	4,5
UKUPNO	758.942.718	758.942.718	96.216.189	116.162.895	219.611.166	77.992.329	53.295.953	30.359.667	34.826.872
% u uk. dobiti	100,0	12,7	15,3	28,9	10,3	7,0	4,0	4,6	17,2

Pregled ostvarenih gubitaka po opštinama i veličini privrednih subjekata

	<i>Ukupni gubitak (€)</i>	<i>0-1 zap.</i>	<i>2-5 zap.</i>	<i>6-50 zap.</i>	<i>51-100 zap.</i>	<i>101-150 zap.</i>	<i>151-200 zap.</i>	<i>201-250 zap.</i>	<i>preko 250 zap.</i>
Podgorica	-142.916.460	-51.841.152	-51.426.567	-23.928.643	-3.560.907	-3.184.628	-2.676.856	-14.059	-6.283.648
Danilovgrad	-2.768.799	-843.101	-414.936	-1.510.762	0	0	0	0	0
Nikšić	-22.739.248	-2.675.921	-1.533.517	-3.741.960	-8.548.767	-490.391	0	0	-5.748.692
Cetinje	-2.065.674	-508.517	-990.654	-566.503	0	0	0	0	0
Tuzi	-536.728	-72.087	-76.882	-15.008	0	0	0	0	-372.751
Centralna regija	-171.026.909	-55.940.778	-54.442.556	-29.762.876	-12.109.674	-3.675.019	-2.676.856	-14.059	-12.405.091
% centralna regija	49,3	51,3	65,0	47,7	64,8	38,0	35,5	0,3	24,2
Andrijevica	-205.792	-118.629	-56.353	-30.810	0	0	0	0	0
Berane	-1.989.076	-443.268	-550.829	-446.314	0	-548.665	0	0	0
Bijelo Polje	-2.780.847	-836.444	-668.039	-1.276.364	0	0	0	0	0
Gusinje	-3.708	0	-3.708	0	0	0	0	0	0
Kolašin	-1.080.638	-650.020	-199.011	-231.607	0	0	0	0	0
Mojkovac	-274.897	-127.322	-34.182	-113.393	0	0	0	0	0
Petnjica	-144	-144	0	0	0	0	0	0	0
Plav	-188.538	-62.573	-35.928	-86.751	-3.286	0	0	0	0
Pljevlja	-7.099.724	-555.805	-591.689	-355.757	-146.378	-5.450.095	0	0	0
Plužine	-34.820	-19.546	-15.274	0	0	0	0	0	0
Rožaje	-2.070.572	-679.442	-387.142	-1.003.988	0	0	0	0	0
Šavnik	-538.236	-42.674	-33.567	-461.995	0	0	0	0	0
Žabljak	-1.172.694	-590.092	-135.906	-446.696	0	0	0	0	0
Sjeverna regija	-17.439.686	-4.125.959	-2.711.628	-4.453.675	-149.664	-5.998.760	0	0	0
% sjeverna regija	5,0	3,8	3,2	7,1	0,8	62,0	0,0	0,0	0,0
Bar	-16.305.808	-5.108.275	-4.416.470	-5.110.552	-5.445	0	0	0	-1.665.066
Budva	-48.078.171	-20.496.765	-7.294.520	-10.164.346	-849.360	0	0	-4.335.881	-4.937.299
Herceg Novi	-28.771.870	-7.595.725	-6.291.882	-6.106.121	-668.594	-6.045	0	0	-8.103.503
Kotor	-11.952.506	-3.198.181	-3.240.199	-4.954.442	-461.166	0	-98.518	0	0
Tivat	-49.890.364	-11.388.818	-3.969.000	-1.250.528	-4.291.404	0	-4.771.941	0	-24.218.673
Ulcinj	-3.265.364	-1.231.630	-1.338.508	-551.699	-143.527	0	0	0	0
Južna regija	-158.264.083	-49.019.394	-26.550.579	-28.137.688	-6.419.496	-6.045	-4.870.459	-4.335.881	
% južna regija	45,6	44,9	31,7	45,1	34,4	0,1	64,5	99,7	75,8
UKUPNO	-346.730.678	-109.086.131	-83.704.763	-62.354.239	-18.678.834	-9.679.824	-7.547.315	-4.349.940	
% u uk. gubitku	100,0	31,5	24,1	18,0	5,4	2,8	2,2	1,3	14,8

Prilog 8: Pregled podataka o broju privrednih subjekata, prihodima, zaradama, zaposlenima po sektorima djelatnosti i jedinicama lokalne samouprave

Izvor: Finansijski iskazi za 2019. godinu dobijeni od Poreske uprave Crne Gore

Pregled podataka o privrednim subjektima u Crnoj Gori po sektorima

	Broj priv. subj.	0-1 zap.	2-5 zap.	6-50 zap.	51-100 zap.	101-250 zap.	preko 250 zap.	Prihodi (€)	Prihodi - učešće %	Bruto zarade (€)	Broj zap.	Zap. - učešće %
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	295	179	77	38	0	0	1	81.253.175	0,8	13.482.976	1.489	1,1
Vađenje ruda i kamena	67	33	18	9	2	4	1	104.243.023	1,1	17.120.521	1.528	1,1
Prerađivačka industrija	1.818	874	584	327	18	13	2	840.979.461	8,6	62.320.539	11.170	8,1
Snabd. el. energijom gasom i parom	73	49	10	11	0	0	3	481.653.794	4,9	43.228.896	2.870	2,1
Snabd. vodom, upravljanje otp. vodama	98	39	18	15	9	14	3	121.008.549	1,2	42.541.392	4.534	3,3
Građevinarstvo	2.613	1.547	667	356	25	17	1	1.349.947.056	13,8	150.772.321	14.711	10,6
Trg. na vel. i trg. na malo i popr. mot. vozila	6.436	3.355	2.239	761	43	24	14	4.059.595.370	41,4	211.891.752	36.280	26,2
Saobraćaj i skladištenje	1.270	557	468	214	17	7	7	649.170.401	6,6	87.376.317	10.686	7,7
Usluge smještaja i ishrane	2.688	1.093	1.069	488	29	7	2	515.468.960	5,3	83.905.427	14.753	10,7
Informisanje i komunikacije	909	647	153	91	9	6	3	362.425.970	3,7	52.906.627	5.136	3,7
Finansijske djelatn. i djelatnost osiguranja	140	60	42	20	5	8	5	315.115.951	3,2	74.820.631	3.524	2,5
Poslovanje nekretninama	991	810	147	34	0	0	0	60.499.777	0,6	11.679.492	1.633	1,2
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	3.762	2.500	957	295	8	2	0	396.361.700	4,0	51.290.274	9.191	6,6
Admin. i pomoćne uslužne djelatnosti	1.270	739	368	137	6	9	11	238.757.862	2,4	67.649.904	11.911	8,6
Obrazovanje	197	80	81	35	1	0	0	18.312.790	0,2	5.807.606	790	0,6
Zdravstvena i socijalna zaštita	510	87	362	58	1	1	1	53.000.185	0,5	16.477.643	2.613	1,9
Umjetnost, zabava i rekreacija	349	212	85	38	4	6	4	144.154.831	1,5	32.687.103	3.735	2,7
Ostale uslužne djelatnosti	779	465	279	33	2	0	0	21.327.511	0,2	6.446.625	1.714	1,2
UKUPNO	24.265	13.326	7.624	2.960	179	118	58	9.813.276.366	100,0	1.032.406.046	138.268	100,0

Podgorica

	<i>Broj priv. subj.</i>	<i>0-1 zap.</i>	<i>2-5 zap.</i>	<i>6-50 zap.</i>	<i>51-100 zap.</i>	<i>101-250 zap.</i>	<i>preko 250 zap.</i>	<i>Prihodi (€)</i>	<i>Prihodi - učešće %</i>	<i>Bruto zarade (€)</i>	<i>Broj zap.</i>	<i>Zap. - učešće %</i>
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	61	39	18	3	0	0	1	37.684.657	0,7	9.911.053	762	1,1
Vađenje ruda i kamena	24	13	10	1	0	0	0	6.548.262	0,1	1.097.908	67	0,1
Prerađivačka industrija	515	252	171	85	3	4	0	279.391.870	4,9	16.595.208	2.699	3,9
Snabd. el. energijom gasom i parom	38	26	4	6	0	0	2	145.233.749	2,5	26.230.219	1.784	2,6
Snabd. vodom, upravljanje otp. vodama	25	14	7	1	0	1	2	37.794.987	0,7	11.495.988	1.291	1,9
Građevinarstvo	868	475	219	152	12	9	1	730.920.589	12,7	112.007.433	7.686	11,2
Trg. na vel. i trg. na malo i popr. mot. vozila	2.353	1.136	819	344	24	19	11	2.908.680.721	50,5	141.878.251	21.265	31,0
Saobraćaj i skladištenje	346	140	129	59	7	6	5	314.703.250	5,5	51.256.944	5.623	8,2
Usluge smještaja i ishrane	625	259	244	111	8	3	0	119.251.213	2,1	18.619.601	3.490	5,1
Informisanje i komunikacije	437	277	80	65	7	6	2	342.859.577	6,0	47.580.609	3.494	5,1
Finansijske djelatn. i djelatnost osiguranja	110	39	36	17	5	8	5	313.276.648	5,4	74.287.524	3.463	5,1
Poslovanje nekretninama	293	250	36	7	0	0	0	27.234.200	0,5	2.744.944	398	0,6
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	1.598	994	430	167	5	2	0	243.514.761	4,2	31.474.142	4.695	6,9
Admin. i pomoćne uslužne djelatnosti	426	202	142	66	2	5	9	133.909.912	2,3	42.804.330	7.734	11,3
Obrazovanje	95	41	35	18	1	0	0	9.780.692	0,2	2.852.500	420	0,6
Zdravstvena i socijalna zaštita	182	19	128	34	0	1	0	22.704.163	0,4	4.926.314	892	1,3
Umjetnost, zabava i rekreacija	119	66	26	17	3	6	1	70.693.237	1,2	19.051.358	2.006	2,9
Ostale uslužne djelatnosti	299	158	121	19	1	0	0	10.588.621	0,2	3.117.220	769	1,1
UKUPNO	8.414	4.400	2.655	1.172	78	70	39	5.754.771.109	100,0	617.931.546	68.538	100,0

Danilovgrad

	<i>Broj priv. subj.</i>	<i>0-1 zap.</i>	<i>2-5 zap.</i>	<i>6-50 zap.</i>	<i>51-100 zap.</i>	<i>101-250 zap.</i>	<i>preko 250 zap.</i>	<i>Prihodi (€)</i>	<i>Prihodi - učešće %</i>	<i>Bruto zarade (€)</i>	<i>Broj zap.</i>	<i>Zap. - učešće %</i>
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	12	9	3	0	0	0	0	405.920	0,2	121.448	20	0,9
Vađenje ruda i kamena	1	1	0	0	0	0	0	0	0,0	3.716	1	0,0
Prerađivačka industrija	66	32	18	13	2	1	0	35.678.520	19,6	3.011.335	547	23,9
Snabd. el. energijom gasom i parom	1	0	0	1	0	0	0	5.306	0,0	373.816	20	0,9
Snabd. vodom, upravljanje otp. vodama	2	0	0	0	2	0	0	2.348.727	1,3	1.262.464	129	5,6
Građevinarstvo	51	23	15	9	4	0	0	61.958.726	34,0	2.876.872	456	19,9
Trg. na vel. i trg. na malo i popr. mot. vozila	121	60	41	18	2	0	0	58.969.855	32,3	3.461.177	518	22,7
Saobraćaj i skladištenje	29	12	13	3	0	1	0	13.780.142	7,6	1.677.442	250	10,9
Usluge smještaja i ishrane	37	22	12	3	0	0	0	1.714.871	0,9	280.946	81	3,5
Informisanje i komunikacije	7	4	2	1	0	0	0	390.043	0,2	129.031	20	0,9
Finansijske djelatn. i djelatnost osiguranja	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Poslovanje nekretninama	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	29	14	10	5	0	0	0	5.481.628	3,0	663.882	132	5,8
Admin. i pomoćne uslužne djelatnosti	13	8	4	1	0	0	0	1.356.980	0,7	132.223	62	2,7
Obrazovanje	2	2	0	0	0	0	0	1.535	0,0	1.119	2	0,1
Zdravstvena i socijalna zaštita	4	0	4	0	0	0	0	84.630	0,0	30.708	9	0,4
Umjetnost, zabava i rekreacija	2	2	0	0	0	0	0	10.793	0,0	3.765	2	0,1
Ostale uslužne djelatnosti	14	8	4	2	0	0	0	263.583	0,1	108.781	37	1,6
UKUPNO	391	197	126	56	10	2	0	182.451.259	100,0	14.138.725	2.286	100,0

Nikšić

	<i>Broj priv. subj.</i>	<i>0-1 zap.</i>	<i>2-5 zap.</i>	<i>6-50 zap.</i>	<i>51-100 zap.</i>	<i>101-250 zap.</i>	<i>preko 250 zap.</i>	<i>Prihodi (€)</i>	<i>Prihodi - učešće %</i>	<i>Bruto zarade (€)</i>	<i>Broj zap.</i>	<i>Zap. - učešće %</i>
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	43	21	12	10	0	0	0	13.921.273	1,5	849.338	164	1,8
Vađenje ruda i kamena	20	13	3	2	1	1	0	10.409.971	1,1	2.201.750	262	2,8
Prerađivačka industrija	165	64	52	43	2	3	1	151.707.441	16,0	13.172.858	1.802	19,4
Snabd. el. energijom gasom i parom	2	1	0	0	0	0	1	323.604.742	34,1	15.809.244	976	10,5
Snabd. vodom, upravljanje otp. vodama	14	4	6	2	0	2	0	16.908.042	1,8	3.768.182	343	3,7
Građevinarstvo	146	61	52	29	2	2	0	74.780.544	7,9	6.253.851	1.025	11,0
Trg. na vel. i trg. na malo i popr. mot. vozila	511	268	171	66	5	1	0	163.480.752	17,2	10.524.463	2.209	23,7
Saobraćaj i skladištenje	143	70	40	31	2	0	0	122.022.486	12,8	8.926.997	681	7,3
Usluge smještaja i ishrane	128	46	65	15	2	0	0	16.580.291	1,7	2.806.578	508	5,5
Informisanje i komunikacije	38	29	6	2	1	0	0	1.877.882	0,2	905.337	129	1,4
Finansijske djelatn. i djelatnost osiguranja	5	4	1	0	0	0	0	79.266	0,0	18.351	6	0,1
Poslovanje nekretninama	9	7	1	1	0	0	0	129.585	0,0	20.192	28	0,3
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	135	65	48	21	1	0	0	41.264.173	4,3	2.827.304	460	4,9
Admin. i pomoćne uslužne djelatnosti	43	20	15	6	1	1	0	7.224.965	0,8	2.078.166	410	4,4
Obrazovanje	14	7	6	1	0	0	0	439.492	0,0	105.901	30	0,3
Zdravstvena i socijalna zaštita	43	5	31	7	0	0	0	1.800.213	0,2	755.153	143	1,5
Umjetnost, zabava i rekreacija	23	16	6	1	0	0	0	1.974.532	0,2	195.843	59	0,6
Ostale uslužne djelatnosti	38	18	20	0	0	0	0	1.432.838	0,2	213.988	74	0,8
UKUPNO	1.520	719	535	237	17	10	2	949.638.488	100,0	71.433.496	9.309	100,0

Cetinje

	<i>Broj priv. subj.</i>	<i>0-1 zap.</i>	<i>2-5 zap.</i>	<i>6-50 zap.</i>	<i>51-100 zap.</i>	<i>101-250 zap.</i>	<i>preko 250 zap.</i>	<i>Prihodi (€)</i>	<i>Prihodi - učešće %</i>	<i>Bruto zarade (€)</i>	<i>Broj zap.</i>	<i>Zap. - učešće %</i>
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	4	2	1	1	0	0	0	141.566	0,1	38.447	11	0,7
Vađenje ruda i kamena	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Prerađivačka industrija	69	40	10	18	1	0	0	30.000.307	24,5	1.551.286	358	22,6
Snabd. el. energijom gasom i parom	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Snabd. vodom, upravljanje otp. vodama	3	1	0	0	2	0	0	3.038.625	2,5	1.343.438	142	9,0
Građevinarstvo	23	12	6	5	0	0	0	7.876.137	6,4	271.226	105	6,6
Trg. na vel. i trg. na malo i popr. mot. vozila	141	75	52	13	1	0	0	59.823.563	48,8	2.316.834	447	28,2
Saobraćaj i skladištenje	33	18	9	6	0	0	0	13.013.956	10,6	553.686	149	9,4
Usluge smještaja i ishrane	39	16	19	4	0	0	0	3.042.736	2,5	505.581	140	8,8
Informisanje i komunikacije	13	10	1	2	0	0	0	710.179	0,6	378.657	40	2,5
Finansijske djelatn. i djelatnost osiguranja	1	1	0	0	0	0	0	20	0,0	10	1	0,1
Poslovanje nekretninama	6	6	0	0	0	0	0	22.425	0,0	20.264	6	0,4
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	28	14	11	3	0	0	0	2.304.506	1,9	372.611	74	4,7
Admin. i pomoćne uslužne djelatnosti	20	14	6	0	0	0	0	1.444.987	1,2	108.454	31	2,0
Obrazovanje	1	0	1	0	0	0	0	3.200	0,0	3.447	2	0,1
Zdravstvena i socijalna zaštita	9	3	6	0	0	0	0	187.125	0,2	92.571	21	1,3
Umjetnost, zabava i rekreacija	6	2	2	2	0	0	0	915.825	0,7	217.010	47	3,0
Ostale uslužne djelatnosti	7	5	2	0	0	0	0	43.444	0,0	26.052	11	0,7
UKUPNO	403	219	126	54	4	0	0	122.568.601	100,0	7.799.574	1.585	100,0

Tuzi

	<i>Broj priv. subj.</i>	<i>0-1 zap.</i>	<i>2-5 zap.</i>	<i>6-50 zap.</i>	<i>51-100 zap.</i>	<i>101-250 zap.</i>	<i>preko 250 zap.</i>	<i>Prihodi (€)</i>	<i>Prihodi - učešće %</i>	<i>Bruto zarade (€)</i>	<i>Broj zap.</i>	<i>Zap. - učešće %</i>
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Vađenje ruda i kamena	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Prerađivačka industrija	3	1	0	2	0	0	0	368.864	0,5	62.418	16	1,0
Snabd. el. energijom gasom i parom	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Snabd. vodom, upravljanje otp. vodama	1	1	0	0	0	0	0	8.000	0,0	636.727	1	0,1
Građevinarstvo	5	1	1	2	1	0	0	4.336.193	5,9	443.126	129	8,1
Trg. na vel. i trg. na malo i popr. mot. vozila	38	16	8	11	2	0	1	65.238.041	88,8	3.223.289	693	43,5
Saobraćaj i skladištenje	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Usluge smještaja i ishrane	7	3	4	0	0	0	0	169.920	0,2	32.009	15	0,9
Informisanje i komunikacije	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Finansijske djelatn. i djelatnost osiguranja	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Poslovanje nekretninama	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Admin. i pomoćne uslužne djelatnosti	4	2	1	0	0	0	1	3.286.604	4,5	2.845.137	736	46,2
Obrazovanje	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Zdravstvena i socijalna zaštita	1	0	1	0	0	0	0	24.339	0,0	17.457	3	0,2
Umjetnost, zabava i rekreacija	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Ostale uslužne djelatnosti	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
UKUPNO	59	24	15	15	3	0	2	73.431.961	100,0	7.260.163	1.593	100,0

Andrijevića

	<i>Broj priv. subj.</i>	<i>0-1 zap.</i>	<i>2-5 zap.</i>	<i>6-50 zap.</i>	<i>51-100 zap.</i>	<i>101-250 zap.</i>	<i>preko 250 zap.</i>	<i>Prihodi (€)</i>	<i>Prihodi - učešće %</i>	<i>Bruto zarade (€)</i>	<i>Broj zap.</i>	<i>Zap. - učešće %</i>
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	5	3	1	1	0	0	0	410.782	3,5	99.463	16	7,5
Vađenje ruda i kamena	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Prerađivačka industrija	11	4	4	3	0	0	0	5.120.923	43,9	329.859	82	38,5
Snabd. el. energijom gasom i parom	7	6	0	1	0	0	0	984.234	8,4	143.034	12	5,6
Snabd. vodom, upravljanje otp. vodama	2	0	0	2	0	0	0	621.780	5,3	314.377	44	20,7
Građevinarstvo	2	2	0	0	0	0	0	727.733	6,2	27.969	2	0,9
Trg. na vel. i trg. na malo i popr. mot. vozila	8	1	6	1	0	0	0	3.461.133	29,7	130.442	23	10,8
Saobraćaj i skladištenje	1	0	1	0	0	0	0	89.966	0,8	7.433	2	0,9
Usluge smještaja i ishrane	4	2	1	1	0	0	0	102.488	0,9	38.571	10	4,7
Informisanje i komunikacije	1	0	0	1	0	0	0	75.857	0,7	67.944	10	4,7
Finansijske djelatn. i djelatnost osiguranja	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Poslovanje nekretninama	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	1	1	0	0	0	0	0	12.523	0,1	367	1	0,5
Admin. i pomoćne uslužne djelatnosti	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Obrazovanje	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Zdravstvena i socijalna zaštita	1	0	1	0	0	0	0	34.055	0,3	10.600	2	0,9
Umjetnost, zabava i rekreacija	1	0	1	0	0	0	0	6.036	0,1	52.749	5	2,3
Ostale uslužne djelatnosti	1	0	1	0	0	0	0	17.893	0,2	11.363	4	1,9
UKUPNO	45	19	16	10	0	0	0	11.665.403	100,0	1.234.171	213	100,0

Berane

	<i>Broj priv. subj.</i>	<i>0-1 zap.</i>	<i>2-5 zap.</i>	<i>6-50 zap.</i>	<i>51-100 zap.</i>	<i>101-250 zap.</i>	<i>preko 250 zap.</i>	<i>Prihodi (€)</i>	<i>Prihodi - učešće %</i>	<i>Bruto zarade (€)</i>	<i>Broj zap.</i>	<i>Zap. - učešće %</i>
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	12	6	4	2	0	0	0	500.919	0,7	125.399	34	1,6
Vađenje ruda i kamena	1	0	0	0	0	1	0	1.512.105	2,1	806.310	122	5,7
Prerađivačka industrija	80	33	27	17	3	0	0	25.577.331	35,8	2.410.442	593	27,6
Snabd. el. energijom gasom i parom	5	3	0	2	0	0	0	2.618.676	3,7	155.261	19	0,9
Snabd. vodom, upravljanje otp. vodama	5	2	0	1	1	1	0	2.058.297	2,9	1.410.125	214	10,0
Građevinarstvo	29	16	9	4	0	0	0	3.425.692	4,8	353.727	105	4,9
Trg. na vel. i trg. na malo i popr. mot. vozila	153	77	66	8	2	0	0	25.575.597	35,8	2.188.624	479	22,3
Saobraćaj i skladištenje	35	18	10	7	0	0	0	4.724.483	6,6	881.595	159	7,4
Usluge smještaja i ishrane	53	18	30	5	0	0	0	1.507.913	2,1	492.505	145	6,8
Informisanje i komunikacije	8	6	2	0	0	0	0	119.726	0,2	43.225	11	0,5
Finansijske djelatn. i djelatnost osiguranja	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Poslovanje nekretninama	1	0	1	0	0	0	0	367.145	0,5	0	2	0,1
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	24	14	7	3	0	0	0	748.559	1,0	377.056	64	3,0
Admin. i pomoćne uslužne djelatnosti	7	5	0	2	0	0	0	865.023	1,2	65.619	19	0,9
Obrazovanje	5	0	5	0	0	0	0	257.933	0,4	86.733	14	0,7
Zdravstvena i socijalna zaštita	30	7	22	1	0	0	0	1.052.246	1,5	502.901	78	3,6
Umjetnost, zabava i rekreacija	6	2	3	1	0	0	0	442.507	0,6	414.953	60	2,8
Ostale uslužne djelatnosti	6	4	1	1	0	0	0	177.091	0,2	209.494	29	1,4
UKUPNO	460	211	187	54	6	2	0	71.531.243	100,0	10.523.969	2.147	100,0

Bijelo Polje

	<i>Broj priv. subj.</i>	<i>0-1 zap.</i>	<i>2-5 zap.</i>	<i>6-50 zap.</i>	<i>51-100 zap.</i>	<i>101-250 zap.</i>	<i>preko 250 zap.</i>	<i>Prihodi (€)</i>	<i>Prihodi - učešće %</i>	<i>Bruto zarade (€)</i>	<i>Broj zap.</i>	<i>Zap. - učešće %</i>
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	36	23	10	3	0	0	0	7.264.721	2,5	276.330	66	1,5
Vađenje ruda i kamena	3	1	1	1	0	0	0	1.103.214	0,4	47.643	15	0,3
Prerađivačka industrija	145	63	47	30	2	2	1	127.093.208	42,9	7.765.952	1.604	35,5
Snabd. el. energijom gasom i parom	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Snabd. vodom, upravljanje otp. vodama	2	1	0	0	0	1	0	2.283.956	0,8	1.193.894	148	3,3
Građevinarstvo	88	50	23	15	0	0	0	12.454.306	4,2	1.008.201	286	6,3
Trg. na vel. i trg. na malo i popr. mot. vozila	264	135	96	32	0	0	1	121.723.584	41,1	7.204.759	1.422	31,5
Saobraćaj i skladištenje	58	22	23	13	0	0	0	10.046.365	3,4	1.009.335	278	6,2
Usluge smještaja i ishrane	88	46	32	10	0	0	0	3.985.286	1,3	847.289	235	5,2
Informisanje i komunikacije	17	11	5	1	0	0	0	475.784	0,2	151.333	50	1,1
Finansijske djelatn. i djelatnost osiguranja	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Poslovanje nekretninama	4	4	0	0	0	0	0	42.319	0,0	10.500	4	0,1
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	100	61	31	8	0	0	0	7.097.173	2,4	1.272.719	232	5,1
Admin. i pomoćne uslužne djelatnosti	16	10	4	2	0	0	0	743.211	0,3	171.462	49	1,1
Obrazovanje	6	2	4	0	0	0	0	200.419	0,1	45.638	11	0,2
Zdravstvena i socijalna zaštita	26	3	23	0	0	0	0	581.925	0,2	313.816	58	1,3
Umjetnost, zabava i rekreacija	7	5	2	0	0	0	0	33.404	0,0	40.493	10	0,2
Ostale uslužne djelatnosti	25	17	7	1	0	0	0	824.153	0,3	218.715	46	1,0
UKUPNO	885	454	308	116	2	3	2	295.953.028	100,0	21.578.079	4.514	100,0

Kolašin

	<i>Broj priv. subj.</i>	<i>0-1 zap.</i>	<i>2-5 zap.</i>	<i>6-50 zap.</i>	<i>51-100 zap.</i>	<i>101-250 zap.</i>	<i>preko 250 zap.</i>	<i>Prihodi (€)</i>	<i>Prihodi - učešće %</i>	<i>Bruto zarade (€)</i>	<i>Broj zap.</i>	<i>Zap. - učešće %</i>
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	7	2	3	2	0	0	0	2.869.951	11,6	258.536	53	7,6
Vađenje ruda i kamena	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Prerađivačka industrija	20	7	9	2	2	0	0	8.553.542	34,6	675.265	193	27,7
Snabd. el. energijom gasom i parom	6	5	1	0	0	0	0	36.775	0,1	26.752	6	0,9
Snabd. vodom, upravljanje otp. vodama	5	1	2	2	0	0	0	1.081.037	4,4	452.344	60	8,6
Građevinarstvo	14	9	3	2	0	0	0	800.811	3,2	131.884	43	6,2
Trg. na vel. i trg. na malo i popr. mot. vozila	34	12	16	6	0	0	0	5.873.641	23,7	471.349	103	14,8
Saobraćaj i skladištenje	6	4	2	0	0	0	0	234.892	0,9	45.964	12	1,7
Usluge smještaja i ishrane	33	8	20	5	0	0	0	3.001.943	12,1	749.184	122	17,5
Informisanje i komunikacije	1	0	1	0	0	0	0	25.099	0,1	14.445	2	0,3
Finansijske djelatn. i djelatnost osiguranja	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Poslovanje nekretninama	2	2	0	0	0	0	0	12.775	0,1	8.160	2	0,3
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	11	4	6	1	0	0	0	353.689	1,4	102.786	31	4,5
Admin. i pomoćne uslužne djelatnosti	9	4	4	1	0	0	0	783.166	3,2	72.904	20	2,9
Obrazovanje	1	1	0	0	0	0	0	270	0,0	274	1	0,1
Zdravstvena i socijalna zaštita	4	2	2	0	0	0	0	71.227	0,3	32.350	6	0,9
Umjetnost, zabava i rekreacija	3	1	0	2	0	0	0	981.612	4,0	87.520	35	5,0
Ostale uslužne djelatnosti	6	4	2	0	0	0	0	54.757	0,2	44.068	7	1,0
UKUPNO	162	66	71	23	2	0	0	24.735.187	100,0	3.173.785	696	100,0

Mojkovac

	<i>Broj priv. subj.</i>	<i>0-1 zap.</i>	<i>2-5 zap.</i>	<i>6-50 zap.</i>	<i>51-100 zap.</i>	<i>101-250 zap.</i>	<i>preko 250 zap.</i>	<i>Prihodi (€)</i>	<i>Prihodi - učešće %</i>	<i>Bruto zarade (€)</i>	<i>Broj zap.</i>	<i>Zap. - učešće %</i>
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	1	0	0	1	0	0	0	356.473	1,4	31.306	8	1,5
Vađenje ruda i kamena	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Prerađivačka industrija	18	8	5	4	0	1	0	10.367.217	40,2	2.353.298	253	47,3
Snabd. el. energijom gasom i parom	1	1	0	0	0	0	0	182.572	0,7	3.331	1	0,2
Snabd. vodom, upravljanje otp. vodama	1	1	0	0	0	0	0	758.518	2,9	0	0	0,0
Građevinarstvo	9	6	3	0	0	0	0	1.586.672	6,2	62.239	14	2,6
Trg. na vel. i trg. na malo i popr. mot. vozila	36	13	17	6	0	0	0	9.250.831	35,9	771.486	151	28,2
Saobraćaj i skladištenje	8	0	7	1	0	0	0	590.244	2,3	118.696	27	5,0
Usluge smještaja i ishrane	14	7	7	0	0	0	0	545.806	2,1	96.407	29	5,4
Informisanje i komunikacije	3	2	1	0	0	0	0	107.013	0,4	15.858	4	0,7
Finansijske djelatn. i djelatnost osiguranja	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Poslovanje nekretninama	2	0	0	2	0	0	0	1.177.835	4,6	520.025	21	3,9
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	5	3	2	0	0	0	0	340.869	1,3	47.845	8	1,5
Admin. i pomoćne uslužne djelatnosti	2	1	0	1	0	0	0	441.075	1,7	38.022	9	1,7
Obrazovanje	2	0	2	0	0	0	0	23.925	0,1	16.464	5	0,9
Zdravstvena i socijalna zaštita	3	1	2	0	0	0	0	61.551	0,2	33.799	5	0,9
Umjetnost, zabava i rekreacija	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Ostale uslužne djelatnosti	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
UKUPNO	105	43	46	15	0	1	0	25.790.601	100,0	4.108.776	535	100,0

Plav

	<i>Broj priv. subj.</i>	<i>0-1 zap.</i>	<i>2-5 zap.</i>	<i>6-50 zap.</i>	<i>51-100 zap.</i>	<i>101-250 zap.</i>	<i>preko 250 zap.</i>	<i>Prihodi (€)</i>	<i>Prihodi - učešće %</i>	<i>Bruto zarade (€)</i>	<i>Broj zap.</i>	<i>Zap. - učešće %</i>
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	3	2	1	0	0	0	0	32.227	0,4	8.924	4	1,3
Vađenje ruda i kamena	1	0	1	0	0	0	0	0	0,0	6.865	2	0,7
Prerađivačka industrija	10	8	2	0	0	0	0	199.754	2,3	51.245	15	5,0
Snabd. el. energijom gasom i parom	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Snabd. vodom, upravljanje otp. vodama	2	0	0	1	1	0	0	791.131	9,1	514.715	61	20,3
Građevinarstvo	9	5	2	2	0	0	0	1.306.185	15,0	81.148	22	7,3
Trg. na vel. i trg. na malo i popr. mot. vozila	39	20	14	5	0	0	0	4.789.935	55,1	416.717	98	32,6
Saobraćaj i skladištenje	12	7	4	1	0	0	0	616.575	7,1	101.654	21	7,0
Usluge smještaja i ishrane	15	7	7	1	0	0	0	393.701	4,5	105.664	36	12,0
Informisanje i komunikacije	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Finansijske djelatn. i djelatnost osiguranja	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Poslovanje nekretninama	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	6	3	3	0	0	0	0	160.062	1,8	69.407	14	4,7
Admin. i pomoćne uslužne djelatnosti	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Obrazovanje	2	0	2	0	0	0	0	32.636	0,4	17.416	6	2,0
Zdravstvena i socijalna zaštita	10	3	7	0	0	0	0	151.200	1,7	97.096	18	6,0
Umjetnost, zabava i rekreacija	1	1	0	0	0	0	0	5.838	0,1	3.728	1	0,3
Ostale uslužne djelatnosti	2	1	1	0	0	0	0	206.068	2,4	16.403	3	1,0
UKUPNO	112	57	44	10	1	0	0	8.685.312	100,0	1.490.982	301	100,0

Pjeverlja

	Broj priv. subj.	0-1 zap.	2-5 zap.	6-50 zap.	51-100 zap.	101-250 zap.	preko 250 zap.	Prihodi (€)	Prihodi - učešće %	Bruto zarade (€)	Broj zap.	Zap. - učešće %
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	16	7	4	5	0	0	0	1.698.250	1,3	254.794	55	1,8
Vađenje ruda i kamena	3	0	1	0	0	1	1	63.863.007	50,6	11.474.168	824	26,9
Prerađivačka industrija	76	39	16	19	1	1	0	14.330.346	11,4	2.131.708	556	18,1
Snabd. el. energijom gasom i parom	1	0	0	1	0	0	0	439.775	0,3	227.283	32	1,0
Snabd. vodom, upravljanje otp. vodama	3	1	0	0	0	2	0	3.451.658	2,7	1.809.637	273	8,9
Građevinarstvo	34	16	13	3	2	0	0	8.106.614	6,4	860.041	202	6,6
Trg. na vel. i trg. na malo i popr. mot. vozila	200	102	81	17	0	0	0	23.691.720	18,8	1.931.787	509	16,6
Saobraćaj i skladištenje	41	14	19	8	0	0	0	4.943.325	3,9	406.539	132	4,3
Usluge smještaja i ishrane	70	31	34	5	0	0	0	2.419.896	1,9	602.354	218	7,1
Informisanje i komunikacije	5	3	1	1	0	0	0	526.079	0,4	285.840	40	1,3
Finansijske djelatn. i djelatnost osiguranja	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Poslovanje nekretninama	2	1	0	1	0	0	0	135.369	0,1	153.812	21	0,7
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	18	9	7	2	0	0	0	736.914	0,6	160.539	43	1,4
Admin. i pomoćne uslužne djelatnosti	6	3	2	1	0	0	0	186.079	0,1	27.080	12	0,4
Obrazovanje	2	1	0	1	0	0	0	150.565	0,1	29.527	9	0,3
Zdravstvena i socijalna zaštita	22	6	16	0	0	0	0	371.078	0,3	172.795	40	1,3
Umjetnost, zabava i rekreacija	6	2	2	2	0	0	0	501.861	0,4	228.992	32	1,0
Ostale uslužne djelatnosti	13	10	2	0	1	0	0	544.303	0,4	489.220	70	2,3
UKUPNO	518	245	198	66	4	4	1	126.096.839	100,0	21.246.116	3.068	100,0

Plužine

	<i>Broj priv. subj.</i>	<i>0-1 zap.</i>	<i>2-5 zap.</i>	<i>6-50 zap.</i>	<i>51-100 zap.</i>	<i>101-250 zap.</i>	<i>preko 250 zap.</i>	<i>Prihodi (€)</i>	<i>Prihodi - učešće %</i>	<i>Bruto zarade (€)</i>	<i>Broj zap.</i>	<i>Zap. - učešće %</i>
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	1	0	0	1	0	0	0	312.438	13,8	50.175	14	11,9
Vađenje ruda i kamena	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Prerađivačka industrija	1	1	0	0	0	0	0	0	0,0	4.066	1	0,8
Snabd. el. energijom gasom i parom	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Snabd. vodom, upravljanje otp. vodama	1	0	0	1	0	0	0	376.950	16,6	187.921	29	24,6
Građevinarstvo	1	0	1	0	0	0	0	160.187	7,1	21.581	5	4,2
Trg. na vel. i trg. na malo i popr. mot. vozila	5	0	5	0	0	0	0	561.385	24,8	45.212	15	12,7
Saobraćaj i skladištenje	3	2	1	0	0	0	0	71.727	3,2	17.120	4	3,4
Usluge smještaja i ishrane	11	4	6	1	0	0	0	474.965	21,0	103.850	32	27,1
Informisanje i komunikacije	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Finansijske djelatn. i djelatnost osiguranja	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Poslovanje nekretninama	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	2	1	1	0	0	0	0	43.092	1,9	18.352	3	2,5
Admin. i pomoćne uslužne djelatnosti	1	0	0	1	0	0	0	147.546	6,5	127.250	9	7,6
Obrazovanje	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Zdravstvena i socijalna zaštita	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Umjetnost, zabava i rekreacija	3	2	1	0	0	0	0	117.181	5,2	9.352	6	5,1
Ostale uslužne djelatnosti	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
UKUPNO	29	10	15	4	0	0	0	2.265.471	100,0	584.879	118	100,0

Rožaje

	<i>Broj priv. subj.</i>	<i>0-1 zap.</i>	<i>2-5 zap.</i>	<i>6-50 zap.</i>	<i>51-100 zap.</i>	<i>101-250 zap.</i>	<i>preko 250 zap.</i>	<i>Prihodi (€)</i>	<i>Prihodi - učešće %</i>	<i>Bruto zarade (€)</i>	<i>Broj zap.</i>	<i>Zap. - učešće %</i>
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	13	9	2	2	0	0	0	1.706.638	3,0	463.335	64	5,3
Vađenje ruda i kamena	3	0	1	2	0	0	0	4.330.763	7,7	229.314	33	2,7
Prerađivačka industrija	119	60	44	15	0	0	0	16.207.970	28,8	1.418.364	377	31,4
Snabd. el. energijom gasom i parom	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Snabd. vodom, upravljanje otp. vodama	3	1	0	1	1	0	0	1.208.810	2,1	929.201	123	10,2
Građevinarstvo	22	13	9	0	0	0	0	603.546	1,1	165.538	36	3,0
Trg. na vel. i trg. na malo i popr. mot. vozila	105	66	31	7	1	0	0	23.148.152	41,1	1.419.896	257	21,4
Saobraćaj i skladištenje	45	20	22	3	0	0	0	7.038.902	12,5	443.894	120	10,0
Usluge smještaja i ishrane	18	8	9	1	0	0	0	421.568	0,7	154.284	44	3,7
Informisanje i komunikacije	5	3	1	1	0	0	0	305.081	0,5	257.597	29	2,4
Finansijske djelatn. i djelatnost osiguranja	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Poslovanje nekretninama	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	22	10	7	5	0	0	0	795.766	1,4	342.629	63	5,2
Admin. i pomoćne uslužne djelatnosti	1	0	0	1	0	0	0	112.774	0,2	60.860	10	0,8
Obrazovanje	7	3	3	1	0	0	0	137.204	0,2	146.233	16	1,3
Zdravstvena i socijalna zaštita	6	1	5	0	0	0	0	115.964	0,2	227.684	13	1,1
Umjetnost, zabava i rekreacija	2	1	0	1	0	0	0	112.213	0,2	87.734	10	0,8
Ostale uslužne djelatnosti	4	2	2	0	0	0	0	108.437	0,2	22.069	6	0,5
UKUPNO	375	197	136	40	2	0	0	56.353.788	100,0	6.368.632	1.201	100,0

Šavnik

	Broj priv. subj.	0-1 zap.	2-5 zap.	6-50 zap.	51-100 zap.	101-250 zap.	preko 250 zap.	Prihodi (€)	Prihodi - učešće %	Bruto zarade (€)	Broj zap.	Zap. - učešće %
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	3	3	0	0	0	0	0	28.743	1,2	3.401	3	2,9
Vađenje ruda i kamena	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Prerađivačka industrija	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Snabd. el. energijom gasom i parom	1	1	0	0	0	0	0	0	0,0	2.490	1	1,0
Snabd. vodom, upravljanje otp. vodama	2	0	0	2	0	0	0	1.426.786	61,5	318.133	51	49,0
Građevinarstvo	2	2	0	0	0	0	0	8.552	0,4	4.419	2	1,9
Trg. na vel. i trg. na malo i popr. mot. vozila	7	4	3	0	0	0	0	342.432	14,8	69.380	14	13,5
Saobraćaj i skladištenje	3	2	1	0	0	0	0	43.850	1,9	16.116	5	4,8
Usluge smještaja i ishrane	7	3	3	1	0	0	0	280.636	12,1	68.226	18	17,3
Informisanje i komunikacije	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Finansijske djelatn. i djelatnost osiguranja	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Poslovanje nekretninama	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	3	1	2	0	0	0	0	132.557	5,7	20.506	7	6,7
Admin. i pomoćne uslužne djelatnosti	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Obrazovanje	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Zdravstvena i socijalna zaštita	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Umjetnost, zabava i rekreacija	1	0	1	0	0	0	0	55.400	2,4	28.782	3	2,9
Ostale uslužne djelatnosti	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
UKUPNO	29	16	10	3	0	0	0	2.318.956	100,0	531.453	104	100,0

Žabljak

	<i>Broj priv. subj.</i>	<i>0-1 zap.</i>	<i>2-5 zap.</i>	<i>6-50 zap.</i>	<i>51-100 zap.</i>	<i>101-250 zap.</i>	<i>preko 250 zap.</i>	<i>Prihodi (€)</i>	<i>Prihodi - učešće %</i>	<i>Bruto zarade (€)</i>	<i>Broj zap.</i>	<i>Zap. - učešće %</i>
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	2	2	0	0	0	0	0	2.563	0,0	18.127	2	0,5
Vađenje ruda i kamena	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Prerađivačka industrija	13	8	4	1	0	0	0	497.963	6,0	88.257	24	6,3
Snabd. el. energijom gasom i parom	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Snabd. vodom, upravljanje otp. vodama	1	0	0	1	0	0	0	676.701	8,2	378.543	46	12,0
Građevinarstvo	6	4	1	1	0	0	0	1.098.234	13,3	116.293	23	6,0
Trg. na vel. i trg. na malo i popr. mot. vozila	18	11	5	2	0	0	0	1.025.060	12,4	146.247	42	10,9
Saobraćaj i skladištenje	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Usluge smještaja i ishrane	33	9	13	11	0	0	0	4.038.314	49,0	670.343	188	49,0
Informisanje i komunikacije	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Finansijske djelatn. i djelatnost osiguranja	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Poslovanje nekretninama	3	2	0	1	0	0	0	365.035	4,4	218.503	27	7,0
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	7	5	2	0	0	0	0	327.138	4,0	44.584	10	2,6
Admin. i pomoćne uslužne djelatnosti	2	1	1	0	0	0	0	20.893	0,3	4.689	3	0,8
Obrazovanje	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Zdravstvena i socijalna zaštita	2	1	1	0	0	0	0	34.337	0,4	13.774	3	0,8
Umjetnost, zabava i rekreacija	5	1	3	1	0	0	0	149.457	1,8	65.055	15	3,9
Ostale uslužne djelatnosti	2	2	0	0	0	0	0	0	0,0	0	1	0,3
UKUPNO	94	46	30	18	0	0	0	8.235.695	100,0	1.764.415	384	100,0

Bar

	<i>Broj priv. subj.</i>	<i>0-1 zap.</i>	<i>2-5 zap.</i>	<i>6-50 zap.</i>	<i>51-100 zap.</i>	<i>101-250 zap.</i>	<i>preko 250 zap.</i>	<i>Prihodi (€)</i>	<i>Prihodi - učešće %</i>	<i>Bruto zarade (€)</i>	<i>Broj zap.</i>	<i>Zap. - učešće %</i>
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	15	12	2	1	0	0	0	562.367	0,2	166.734	26	0,3
Vađenje ruda i kamena	4	3	0	0	0	1	0	12.352.877	3,4	783.045	111	1,2
Prerađivačka industrija	132	62	48	22	0	0	0	21.396.112	6,0	1.850.599	486	5,4
Snabd. el. energijom gasom i parom	1	1	0	0	0	0	0	0	0,0	8.114	1	0,0
Snabd. vodom, upravljanje otp. vodama	9	5	1	1	0	1	1	11.275.756	3,1	4.330.961	481	5,4
Građevinarstvo	226	146	49	30	1	0	0	31.717.321	8,9	2.351.017	726	8,1
Trg. na vel. i trg. na malo i popr. mot. vozila	564	295	212	54	1	2	0	139.322.888	38,9	8.186.011	2.006	22,5
Saobraćaj i skladištenje	162	62	66	30	2	0	2	69.292.309	19,3	9.968.899	1.446	16,2
Usluge smještaja i ishrane	299	118	124	55	2	0	0	35.871.182	10,0	4.482.305	1.249	14,0
Informisanje i komunikacije	88	72	11	4	0	0	1	3.478.305	1,0	607.883	738	8,3
Finansijske djelatn. i djelatnost osiguranja	6	6	0	0	0	0	0	55.040	0,0	21.423	6	0,1
Poslovanje nekretninama	93	78	14	1	0	0	0	2.822.264	0,8	412.822	115	1,3
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	276	180	78	18	0	0	0	14.796.665	4,1	1.947.190	581	6,5
Admin. i pomoćne uslužne djelatnosti	133	85	41	6	0	1	0	5.892.061	1,6	2.559.327	456	5,1
Obrazovanje	18	7	9	2	0	0	0	2.230.360	0,6	411.842	55	0,6
Zdravstvena i socijalna zaštita	47	9	33	5	0	0	0	2.389.425	0,7	742.157	149	1,7
Umjetnost, zabava i rekreacija	35	21	10	4	0	0	0	2.849.395	0,8	1.003.452	141	1,6
Ostale uslužne djelatnosti	87	53	32	2	0	0	0	1.916.604	0,5	437.846	159	1,8
UKUPNO	2.195	1.215	730	235	6	5	4	358.220.931	100,0	40.271.627	8.932	100,0

Budva

	<i>Broj priv. subj.</i>	<i>0-1 zap.</i>	<i>2-5 zap.</i>	<i>6-50 zap.</i>	<i>51-100 zap.</i>	<i>101-250 zap.</i>	<i>preko 250 zap.</i>	<i>Prihodi (€)</i>	<i>Prihodi - učešće %</i>	<i>Bruto zarade (€)</i>	<i>Broj zap.</i>	<i>Zap. - učešće %</i>
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	17	13	2	2	0	0	0	1.937.589	0,4	130.235	44	0,3
Vađenje ruda i kamena	1	1	0	0	0	0	0	17.095	0,0	4.156	1	0,0
Prerađivačka industrija	94	59	28	7	0	0	0	7.564.284	1,4	1.019.195	221	1,7
Snabd. el. energijom gasom i parom	1	1	0	0	0	0	0	0	0,0	1.542	1	0,0
Snabd. vodom, upravljanje otp. vodama	3	1	0	0	0	2	0	12.730.419	2,4	4.759.182	411	3,2
Građevinarstvo	507	359	116	31	0	1	0	82.817.738	15,3	5.998.753	1.360	10,4
Trg. na vel. i trg. na malo i popr. mot. vozila	746	515	190	39	1	0	1	116.047.631	21,4	8.475.054	1.875	14,4
Saobraćaj i skladištenje	96	50	34	11	1	0	0	13.648.935	2,5	1.692.324	408	3,1
Usluge smještaja i ishrane	534	268	154	104	2	4	2	174.353.853	32,2	30.397.105	4.190	32,2
Informisanje i komunikacije	118	101	11	5	1	0	0	4.951.217	0,9	1.139.659	239	1,8
Finansijske djelatn. i djelatnost osiguranja	6	3	2	1	0	0	0	801.370	0,1	386.179	19	0,1
Poslovanje nekretninama	235	193	35	7	0	0	0	12.696.629	2,3	2.301.809	409	3,1
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	843	694	127	22	0	0	0	26.251.427	4,8	4.099.561	1.263	9,7
Admin. i pomoćne uslužne djelatnosti	291	198	65	25	1	1	1	50.950.359	9,4	9.539.543	1.326	10,2
Obrazovanje	16	6	3	7	0	0	0	1.446.114	0,3	618.705	109	0,8
Zdravstvena i socijalna zaštita	31	9	16	6	0	0	0	3.002.659	0,6	542.220	108	0,8
Umjetnost, zabava i rekreacija	47	31	10	3	1	0	2	31.209.652	5,8	6.642.196	866	6,7
Ostale uslužne djelatnosti	112	87	22	3	0	0	0	1.132.962	0,2	549.932	168	1,3
UKUPNO	3.698	2.589	815	273	7	8	6	541.559.933	100,0	78.297.350	13.018	100,0

Herceg Novi

	<i>Broj priv. subj.</i>	<i>0-1 zap.</i>	<i>2-5 zap.</i>	<i>6-50 zap.</i>	<i>51-100 zap.</i>	<i>101-250 zap.</i>	<i>preko 250 zap.</i>	<i>Prihodi (€)</i>	<i>Prihodi - učešće %</i>	<i>Bruto zarade (€)</i>	<i>Broj zap.</i>	<i>Zap. - učešće %</i>
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	13	10	2	1	0	0	0	3.688.335	0,8	92.246	33	0,4
Vađenje ruda i kamena	1	0	0	1	0	0	0	473.472	0,1	31.871	8	0,1
Prerađivačka industrija	110	59	33	17	1	0	0	35.686.798	7,5	1.478.327	406	5,1
Snabd. el. energijom gasom i parom	1	0	1	0	0	0	0	0	0,0	50.173	3	0,0
Snabd. vodom, upravljanje otp. vodama	4	2	0	0	0	2	0	8.208.893	1,7	2.983.599	293	3,7
Građevinarstvo	216	131	52	29	0	4	0	206.986.528	43,3	8.300.408	1.095	13,7
Trg. na vel. i trg. na malo i popr. mot. vozila	377	213	118	44	2	0	0	85.049.888	17,8	4.887.423	1.228	15,4
Saobraćaj i skladištenje	68	34	19	11	4	0	0	30.087.173	6,3	5.248.292	579	7,3
Usluge smještaja i ishrane	259	96	103	54	6	0	0	38.224.876	8,0	7.679.237	1.477	18,5
Informisanje i komunikacije	116	93	21	2	0	0	0	1.814.399	0,4	474.930	177	2,2
Finansijske djelatn. i djelatnost osiguranja	9	7	1	1	0	0	0	593.939	0,1	66.505	17	0,2
Poslovanje nekretninama	110	78	23	9	0	0	0	7.827.504	1,6	3.611.841	275	3,5
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	272	183	68	19	2	0	0	28.741.001	6,0	3.580.496	729	9,2
Admin. i pomoćne uslužne djelatnosti	103	70	21	10	2	0	0	7.933.857	1,7	1.921.656	423	5,3
Obrazovanje	8	4	2	2	0	0	0	1.239.487	0,3	579.155	33	0,4
Zdravstvena i socijalna zaštita	39	10	25	2	1	0	1	18.585.709	3,9	7.199.242	926	11,6
Umjetnost, zabava i rekreacija	36	24	9	3	0	0	0	986.318	0,2	185.137	100	1,3
Ostale uslužne djelatnosti	88	52	34	2	0	0	0	1.403.331	0,3	427.168	163	2,0
UKUPNO	1.830	1.066	532	207	18	6	1	477.531.508	100,0	48.797.706	7.965	100,0

Kotor

	<i>Broj priv. subj.</i>	<i>0-1 zap.</i>	<i>2-5 zap.</i>	<i>6-50 zap.</i>	<i>51-100 zap.</i>	<i>101-250 zap.</i>	<i>preko 250 zap.</i>	<i>Prihodi (€)</i>	<i>Prihodi - učešće %</i>	<i>Bruto zarade (€)</i>	<i>Broj zap.</i>	<i>Zap. - učešće %</i>
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	18	10	6	2	0	0	0	7.129.010	2,6	463.658	83	1,8
Vađenje ruda i kamena	4	1	1	1	1	0	0	3.456.132	1,3	387.482	73	1,6
Prerađivačka industrija	56	23	23	9	0	1	0	48.397.186	17,6	4.565.245	463	9,9
Snabd. el. energijom gasom i parom	1	1	0	0	0	0	0	10.000	0,0	6.123	1	0,0
Snabd. vodom, upravljanje otp. vodama	4	0	2	0	1	1	0	7.767.638	2,8	2.610.827	228	4,9
Građevinarstvo	93	67	19	5	1	1	0	18.375.021	6,7	2.505.670	405	8,7
Trg. na vel. i trg. na malo i popr. mot. vozila	262	106	114	39	2	1	0	111.816.190	40,6	7.457.514	1.262	27,1
Saobraćaj i skladištenje	85	40	29	15	1	0	0	29.960.996	10,9	3.078.857	457	9,8
Usluge smještaja i ishrane	160	43	69	45	3	0	0	28.824.757	10,5	3.996.901	920	19,7
Informisanje i komunikacije	15	7	6	2	0	0	0	1.090.629	0,4	234.886	41	0,9
Finansijske djelatn. i djelatnost osiguranja	1	0	0	1	0	0	0	276.885	0,1	23.833	8	0,2
Poslovanje nekretninama	62	43	18	1	0	0	0	1.437.545	0,5	517.342	105	2,3
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	119	72	39	8	0	0	0	8.643.564	3,1	1.114.064	259	5,6
Admin. i pomoćne uslužne djelatnosti	74	39	26	9	0	0	0	5.422.280	2,0	952.529	183	3,9
Obrazovanje	8	3	4	1	0	0	0	687.407	0,2	154.758	19	0,4
Zdravstvena i socijalna zaštita	25	3	21	1	0	0	0	776.875	0,3	353.203	64	1,4
Umjetnost, zabava i rekreacija	17	13	4	0	0	0	0	279.257	0,1	46.653	22	0,5
Ostale uslužne djelatnosti	35	19	15	1	0	0	0	1.178.797	0,4	255.179	71	1,5
UKUPNO	1.039	490	396	140	9	4	0	275.530.169	100,0	28.724.724	4.664	100,0

Tivat

	<i>Broj priv. subj.</i>	<i>0-1 zap.</i>	<i>2-5 zap.</i>	<i>6-50 zap.</i>	<i>51-100 zap.</i>	<i>101-250 zap.</i>	<i>preko 250 zap.</i>	<i>Prihodi (€)</i>	<i>Prihodi - učešće %</i>	<i>Bruto zarade (€)</i>	<i>Broj zap.</i>	<i>Zap. - učešće %</i>
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	6	1	4	1	0	0	0	245.862	0,1	89.949	17	0,4
Vađenje ruda i kamena	1	0	0	1	0	0	0	176.125	0,1	46.293	9	0,2
Prerađivačka industrija	55	24	22	8	1	0	0	11.002.989	3,3	965.819	245	5,3
Snabd. el. energijom gasom i parom	6	3	3	0	0	0	0	8.537.965	2,6	184.270	11	0,2
Snabd. vodom, upravljanje otp. vodama	6	4	0	0	1	1	0	6.191.838	1,9	1.841.134	166	3,6
Građevinarstvo	168	93	46	27	2	0	0	93.163.047	28,1	6.142.946	745	16,2
Trg. na vel. i trg. na malo i popr. mot. vozila	263	142	94	27	0	0	0	66.498.829	20,0	3.287.143	745	16,2
Saobraćaj i skladištenje	72	32	28	12	0	0	0	12.408.704	3,7	1.563.569	243	5,3
Usluge smještaja i ishrane	111	42	33	32	4	0	0	61.444.588	18,5	7.560.421	899	19,6
Informisanje i komunikacije	27	22	3	2	0	0	0	2.745.942	0,8	410.996	78	1,7
Finansijske djelatn. i djelatnost osiguranja	2	0	2	0	0	0	0	32.783	0,0	16.806	4	0,1
Poslovanje nekretninama	153	134	16	3	0	0	0	5.001.580	1,5	1.016.275	194	4,2
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	200	142	47	11	0	0	0	11.752.637	3,5	2.087.213	372	8,1
Admin. i pomoćne uslužne djelatnosti	98	65	27	5	0	1	0	16.860.376	5,1	4.014.565	386	8,4
Obrazovanje	6	3	1	2	0	0	0	1.501.923	0,5	671.733	43	0,9
Zdravstvena i socijalna zaštita	10	0	8	2	0	0	0	566.355	0,2	250.577	44	1,0
Umjetnost, zabava i rekreacija	19	15	2	1	0	0	1	32.376.452	9,8	4.283.138	301	6,6
Ostale uslužne djelatnosti	33	20	11	2	0	0	0	1.223.250	0,4	253.345	86	1,9
UKUPNO	1.236	742	347	136	8	2	1	331.731.245	100,0	34.686.192	4.588	100,0

Ulcinj

	<i>Broj priv. subj.</i>	<i>0-1 zap.</i>	<i>2-5 zap.</i>	<i>6-50 zap.</i>	<i>51-100 zap.</i>	<i>101-250 zap.</i>	<i>preko 250 zap.</i>	<i>Prihodi (€)</i>	<i>Prihodi - učešće %</i>	<i>Bruto zarade (€)</i>	<i>Broj zap.</i>	<i>Zap. - učešće %</i>
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	6	4	2	0	0	0	0	243.451	0,2	26.080	9	0,4
Vađenje ruda i kamena	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Prerađivačka industrija	59	27	21	11	0	0	0	11.099.703	10,0	778.354	218	8,8
Snabd. el. energijom gasom i parom	1	0	1	0	0	0	0	0	0,0	7.244	2	0,1
Snabd. vodom, upravljanje otp. vodama	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Građevinarstvo	93	56	27	10	0	0	0	6.622.939	6,0	758.856	234	9,4
Trg. na vel. i trg. na malo i popr. mot. vozila	188	86	80	21	0	1	0	64.710.464	58,4	3.372.119	911	36,7
Saobraćaj i skladištenje	24	10	11	3	0	0	0	1.852.121	1,7	360.961	90	3,6
Usluge smještaja i ishrane	142	37	79	24	2	0	0	18.811.481	17,0	3.611.022	705	28,4
Informisanje i komunikacije	10	7	1	2	0	0	0	873.158	0,8	208.397	34	1,4
Finansijske djelatn. i djelatnost osiguranja	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0
Poslovanje nekretninama	16	12	3	1	0	0	0	1.227.567	1,1	123.003	26	1,0
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	63	30	31	2	0	0	0	2.862.996	2,6	667.021	150	6,0
Admin. i pomoćne uslužne djelatnosti	21	12	9	0	0	0	0	1.175.714	1,1	126.088	33	1,3
Obrazovanje	4	0	4	0	0	0	0	179.628	0,2	66.161	15	0,6
Zdravstvena i socijalna zaštita	15	5	10	0	0	0	0	405.109	0,4	163.226	31	1,2
Umjetnost, zabava i rekreacija	10	7	3	0	0	0	0	453.861	0,4	39.193	14	0,6
Ostale uslužne djelatnosti	7	5	2	0	0	0	0	211.379	0,2	45.782	10	0,4
UKUPNO	659	298	284	74	2	1	0	110.729.571	100,0	10.353.507	2.482	100,0

PRIVREDNA
KOMORA
CRNE GORE

PRIVREDNA KOMORA CRNE GORE
CHAMBER OF ECONOMY OF MONTENEGRO

T +382 20 230 545

F +382 20 230 493

E pkcg@pkcg.org

W www.privrednakomora.me

A Novaka Miloševa 29/II, 81000 Podgorica, Montenegro

OSNOVANA ESTABLISHED 1928

PRIVREDNA KOMORA CRNE GORE
CHAMBER OF ECONOMY OF MONTENEGRO